

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRHUS-ÅRBOG 1979

ÅRHUS-ÅRBOG 1979

ÅRHUS-ÅRBOG

1979

UDGIVET AF ÅRHUS BYHISTORISKE UDVALG

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS 1979

OMSLAG

Forlængelsen af Marselis Boulevard
under Strandvejen, oktober 1978
(Foto: Knud Nielsen)

BOGEN

er skrevet og tilrettelagt af:

John Christiansen
Annegrete Dybdahl
Vagn Dybdahl
Kjeld Elkjær
Henrik Fode
Ib Gejl
N. J. Israelsen
Kristian Jakobsen
Christian R. Jansen
Bernhardt Jensen †
Thomas W. Lassen
Finn H. Lauridsen
Erna Lorenzen
Hans Jørgen Madsen
Kurt Nielsen
Gunner Rasmussen

under redaktion af
Erik Korr Johansen

© Århus byhistoriske Udvalg

Århus-Årbog 1979 er sat og trykt på
Aarhus Stiftsbogtrykkerie

Skriften er Baskerville og Helvetica

ISBN 87-504-0429-6

ISBN 87-504-0428-8

Indhold

1978 dag for dag	7
Vikingetidens kakkelovnskrog	56
Nyt liv i gamle huse	60
Ikke villa Arnak – men kirken i Risskov ...	66
Digte af Bernhardt Jensen	67
Et byprospekt fra 1821	70
Erhvervslivet 1978	73
De fratrådte, valgte eller udnævntes	88
Træer i Århus 1	92
En købmandsgård i Mejlgade restaureres .	94
Firmasport i Århus	102
Sporten 1978	111
Middelalderens Århus kortlægges	115
Slæbebåden »ARA«	120
Hen over de skrå brædder (Teater 1978) .	122
Lokalvalgene 1978	133
Tøj på Tekstilmuseet	142
Den jyske Opera og Århus	145
Kunst fra guldalder til Vietnamkrig	150
Udstillingskalender 1978	154
Ændringer i bybilledet	155
Torvehandelen gennem tiderne	162
Træer i Århus 2	170
Fattiggården »Kukstrup«	172
Døde i 1978	179
Navneregister ved <i>Ole Düring</i>	185

1978 dag for dag

Januar

Søndag 1. januar

Et MY-lokomotiv støder på Brabrand Station ind i et holdende intercitytog. Den forreste vogn ødelægges, og fire passagerer, som får forskellige mindre kvæstelser, køres på hospitalet.

Til imødegåelse af de unges mangel på beskæftigelse søger Katedralskolen om penge til en forsøgsundervisning på HF-niveau.

Ved årsskiftet bor der 245.386 mennesker i kommunen. Det er omtrent 500 færre end året før. Der har i 1977 været et fødselsoverskud på 1152 (3355 fødte ÷ 2203 døde), mens flytninger mellem Århus og andre kommuner har betydet et minus på mere end 1600.

Mandag 2. januar

På den første åbningsdag efter hovedbibliotekets modernisering låner

9.700 århusianere 10.000 bøger. Aldrig før har så mange lånere indfundet sig på én dag.

Tirsdag 3. januar

Kristeligt Folkepartis kontor i en butik i Nørregade lukkes efter at have været udsat for hærværk.

Onsdag 4. januar

På Byrådets møde er der et klart flertal for oprettelse af fire nye skole-

kantiner i år og ellers fem årligt, indtil alle skoler er forsynede. Skolerådmanden påpeger muligheden af besparelser på tandplejen ved, at de unge køber sund mad i skoletiden.

I begyndelsen af januar modtog De Kommunale Værker et nyt køretøj. Over nummerpladen står der i spejlskrift: elbil – og det var netop, hvad man fik for næsten 90.000 kr. På grund af de mange tunge elbatterier er vognen meget tung (1640 kg), og da dens tophastighed kun er 45 km/t, vil den ofte blive overhalet. Derfor spejlskriften. Sammen med 9 tilsvarende vogne er elbilen indkøbt af Danske Elværkers Forening som et forsøg. Den skal benyttes af mandskab, der skifter på trafiklys og andre vejbelysninger – dog ikke med rådmanden som chauffør. (Foto: Preben Hupfeld)

Under mottoet »nu er det sjovt at gå i skole«, tog Tilst skole initiativ til, at 8. klasserne »adopterede« skolens børnehaveklasser. Formålet var, at de store elever skulle hjælpe deres små kammerater med at falde til i skolen. Ordningen har været til glæde for både store og små. Som det fremgår her, omfatter den bl.a. fælles gymnastiktimer.
(Foto: Jørn Timm)

En 26-årig mand idømmes ved By- og Herredsretten 2 års fængsel for en række villaendbrud. Ved at optræde i rollen som vejarbejder kontrollerede han, hvilke villaer der var tomme. Udbyttet, der især har bestået af smykker til en samlet værdi af 80.000 kr., er blevet anvendt til indkøb af narkotika.

Fredag 6. januar

Antallet af noterede spiritusbilister i Århus-området er omtrent fordoblet i tiden 1974–77. Tallet for hele 1977 er oppe på 735.

Ved By- og Herredsretten er der afsagt kendelse om, at Socialforvaltningen skal udlevere navne på de mandlige klienter til politiet, som mener, at et røveri 17. oktober 1977 på Socialforvaltningens kontor på Skovvangsvej kan være begået af en af dem. Afgørelsen ankes til Landsretten, der stiller sig på politiets side, og senere til Højesteret (se 21. juni).

Mandag 9. januar

På Teknisk skole begynder nye hold på EFG-skolen. Kun 72 ud af 192 pladser inden for jern- og metaluddannelsen bliver besat. Som en medvirkende grund nævnes manglen på aflønning af eleverne i basisåret.

Onsdag 11. januar

I Rådhushallen møder mandag, tirsdag og onsdag aften i alt 4327 unge op for at få erhvervsvejledning. Det er næsten 50% flere end sidste år; det skyldes formentlig den stigende arbejdsløshed blandt unge.

Fynske Livregiments Musikkorps fra Odense giver offentlige koncerter på Banegårdsplads og i Gellerupcentret. Torsdag spilles for beboerne på Sct. Olafs Plejehjem.

235 beboere ved Strandvejen klager til Miljøstyrelsen for at forhindre, at en fiskeindustri lejer sig ind i kvartret, under henvisning til, at den form for virksomhed anses for særlig forurenende.

Det pludselige snefald i nattens løb bliver årsag til, at en containervogn skrider ind under broen ved Spanien. Den sætter sig fast og blokerer trafikken i flere timer.

Torsdag 12. januar

Af en opgørelse fra begravelsesvæsenet fremgår, at antallet af anonyme begravelser i fællesgrave på århusianske kirkegårde er steget til det dobbelte inden for de sidste ti år. I 1977 var 44,8% af alle byens begravelser af denne karakter.

Fredag 13. januar

På Katrinebjergskolen må man lade børnene gå hjem, efter at de frosset hele torsdagen. Christiansbjergs Fjernvarme-Central har lukket for varmen i to dage på grund af ombygning i forbindelse med centralens tilkobling til Forbrændingsanlægget i Lisbjerg.

Til installation af radiotelefoner i busserne søges Byrådet om 1 mill. kr. til de 39 første.

Lørdag 14. januar

Kulturminister Niels Matthiasen genindvier det moderniserede hovedbibliotek i Mølleparken.

Søndag 15. januar

For at forbedre forebyggelsen af mellemørebetændelse, der er en meget almindelig lidelse hos småbørn, indleder Kommunehospitalet en undersøgelse af alle børn, der er født i 1974, i alt ca. 3.500.

Rejsebureauet Tjæreborg sælger på sæsonens første dag 2.100 billetter til århusianernes sommerrejser.

Mandag 16. januar

Fra skolevæsenets forsøgsbudget søger Tovshøjskolen i Brabrand om penge til et projekt, hvor eleverne ved avl af grøntsager på skolens jord og senere salg skal lære at drive et aktieselskab. En skov ønskes også plantet ved, at elever, lærere og forældre planter hver sit træ.

850 dele af det gamle orgel i Risskov Kirke bliver solgt ved auktion til private. I løbet af en times tid er der udsolgt, og auktionen indbringer 30.000 kr., der skal bruges som tilskud til et nyt orgel.

Til byens første valgmøde i anledning af kommunalvalget i marts møder 4 politikere, men kun 24 tilhørere.

Onsdag 18. januar

Århus Kommune og Kunstmuseet har på Frede Schillings udstilling i

Kunstbygningen købt et par akvareller. Salget på udstillingen har i alt indbragt 125.000 kr.

Byggeriet i Århus Vest fortsætter: 550 lejligheder er ved at være færdige, andre 450 er planlagte, men der er endnu ingen vuggestuer eller børnehaver til at tage sig af børnene i området.

Torsdag 19. januar

Kommunen har bevilget 80.000 kr. til udarbejdelse af en pjeces om byens offentlige legepladser.

Det kommunale tilbud om rengøringshjælp til pensionister er løbet ind i uforudsete vanskeligheder: selv om hjælpen til hovedrengøring er gratis, ønsker de ældre mennesker

ikke at benytte den undtagen forår og efterår. Det er derfor vanskeligt at holde korpset jævnt beskæftiget.

I januar foreslog Det særlige Bygningssyn en fredning af den 6-vingede Segalt Mølle, den eneste af sin art i Danmark.

Møllen, en hollandsk vindmølle, er oprindeligt bygget 1854, men den nuværende skikkelse fik den ved en modernisering 1893. Ejeren forsynede den da med 6 vinger efter egen konstruktion i stedet for de gængse 4, og nogle år senere påmonterede han de amerikanske klapsejl, som ses på billedet. Fra den tidligste tid har der været knyttet bagerirksomhed til møllen; i de senere år en rugbrødsfabrik. (Foto: Børge Venge)

Omkring 20.000 så på Rådhuset den kommunale udstilling »Mennesket i Århus«. For de mange børn trak rådhuskælderen dog mere end udstillingslokalet, idet der her var etableret børnepasning og legestuer.
(Foto: Børge Venge)

Efter et værtshusbesøg nedskyder en mand i Frederiks Allé to andre mænd. Den ene dræbes øjeblikkeligt, men den anden lever endnu en uges tid. Selv begår han selvmord ved at skyde sig på baneterrænet i nærheden.

Fredag 20. januar

Nogle lejere i en ejendom i Marstrandsgade lægger i fællesskab sag an mod ejeren efter i næsten et år at have levet under ombygning af ejendommen og dermed følgende besværligheder. De ønsker den indbetalte husleje tilbagebetalt.

I Rådhushallen åbner den kommunale udstilling »Mennesket i Århus«, der med plancher, plakater, modeller, film og teater skal give et indtryk af udviklingen i byen i de seneste år. På udstillingens næstsidste dag, 4. februar, vil der være åbent hus i en række kommunale institutioner.

Lørdag 21. januar

Mange beboere langs Silkeborgvej i Åbyhøj har klaget over støj og husrystelser forårsaget af tunge lastbilers kørsel. Nu skiftes betonpladerne på vejen ud med nye.

Mandag 23. januar

På Gammelgårdsskolen i Åbyhøj viser en undersøgelse, at hver 8. elev holder ferie med forældre uden for de almindelige skoleferier og derved skaber vanskeligheder, dels for den fælles undervisning, dels for sig selv. De dårligste elever har svært ved at indhente det forsømte bagefter.

Efter længere tids diskussion om den rytmiske musiks vilkår i byen, bl.a. i »Huset«, som påstås at blive favoriseret, opfordrer »kultur«-rådmanden, Thorkild Simonsen, til enighed og lover støtte både finansielt og på anden måde til de forskellige arrangører.

Tirsdag 24. januar

Det meddeles, at fhv. borgmester Bernhard Jensen vil blive udnævnt til æresdoktor ved Århus Universitets 50-års jubilæum til september. 11 andre inden- og udenlandske forskere vil blive hædret med samme titel.

Onsdag 25. januar

Byrådet bevilger en halv million kr. mere til en sti mellem True og Brandbrand. For to år siden bevilgedes 1 mill. kr., men anlæggelsen er på grund af afvandingsproblemer blevet dyrere end først beregnet.

Torsdag 26. januar

I Strandskoven ved Moesgård er næsten halvdelen af bøgetræerne angrebet af svamp forårsaget af de sidste to tørre somre. Bliver den kommende sommer af samme karakter, vil bøgens dominerende rolle formindskes ganske væsentligt til fordel for andre træer.

De uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg arrangerer et demonstrationstog – der får præg af et ligefølge – i protest mod den mangelfulde støtte til uddannelse: ingen kan leve af den.

Fredag 27. januar

Den socialdemokratiske gruppe i byrådet kræver efter Vestervangbeboernes indsigelse mod yderligere byggeri på arealet en lokalplan udarbejdet, hvilket bl.a. indebærer en høring af beboerne. Hermed er det påtænkte byggeri foreløbigt udskudt.

Efter gentagne klager fra beboere og en henvendelse fra Miljøtilsynet oplyser Korn- og Foderstof Kompagniet, at der arbejdes på forskellige måder på at nedbringe den spredning af støv og avner, som er stærkt generende for de omkringboende ved havnen.

Lørdag 28. januar

Langt om længe bliver det nu med en ny bestemmelse muligt for Kommunen at skride ind over for isætning af termoruder, der misklæder husene. Uden stadsarkitektens godkendelse opnåes intet tilskud.

Sammen med beboere i »Christiana« deltagere lokale sympatisører i en demonstration gennem byen. Om aftenen kommer det til slagsmål i kvarteret bag Domkirken.

Mandag 30. januar

Ved et møde på Statsgymnasiet om arbejdsmiljø og klassekvotienter foreslår flere af byens gymnasielærere antallet af elever nedsat til 20-24 i hver klasse: de dårlige elever vil få et bedre udbytte af undervisningen, flere lærere vil opnå ansættelse, og de nuværende gymnasieskoler ville blive bedre udnyttede ved f.eks. at

have undervisning også om eftermiddagen og om aftenen.

6 husejere får af Kommunen en præmie på 1.000 kr. for at have vedligeholdt deres ejendomme på forbilledlig vis. Det drejer sig om indehaverne af Sct. Paulsgade 11B, 11C, 11D, Marselisborg Allé 30A, Sølystgade 18 samt Holme-Møllevej 24 A-f.

Tirsdag 31. januar

Der har i nattens løb været 4 pyromanbrande i den indre by. En yngre mand bliver ved den 4. brand anholdt af politiet. Han indrømmer, at han under et epileptisk anfald kan have påsat ilden, de første tre kender han intet til. Nogle dage senere ændrer han forklaring: han kan også have forårsaget de tre brande. Han fængsles for 4 uger og går ind på at lade sig mentalundersøge.

Februar

Onsdag 1. februar

I Byrådets møde bevilges 11 mill. kr. til udvidelse af Bakkegårdskolen i Trige og 1.6 mill. kr. til opførelse af en børnetandplejeklinik ved skolen.

Det vedtages at anlægge en 18 hullers golfbane på Moesgårds arealer ved Oddervej.

Der bevilges 100.000 kr. til annoncering før kommunalvalget.

Torsdag 2. februar

Kommuneforeningen i Århus Amt holder konference på Scanticon om kommunernes og amtets beskæftigelsesforanstaltninger.

De ansatte på Aarhus Stiftsbogtrykkerie nedlægger arbejdet i protest mod afskedigelsen af en fællestillidsmand.

Fredag 3. februar

Stærkt snefald er årsag til mange trafikuheld. Ved et frontalt sammenstød på Silkeborgvej bliver en kvinde dræbt og en anden alvorligt kvæstet.

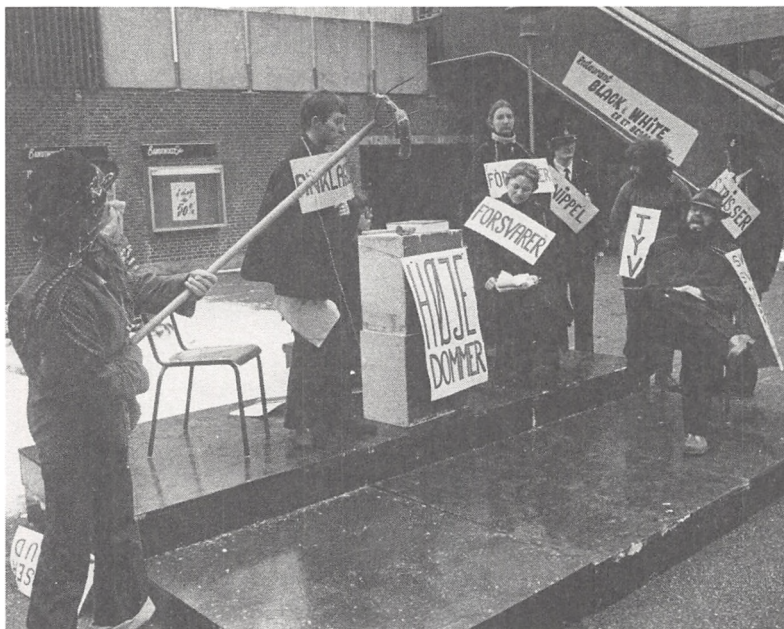
Kosmorama arrangerer forpremiere på filmen »Hitler – en karriere« for ledere af byens skoler og læreanstalter. Danmarks Kommunistiske Parti og Sammenslutningen af Erhvervs-hæmmede fra Frihedskampen demonstrerer mod opførelsen af filmen foran biografen.

Socialdemokratiet betoner i sit valgprogram, at partiet i det kommende byråd vil stå frit med hensyn til samarbejde med andre partier.

Tirsdag 7. februar

I Amsrådets møde udtræder programsekretær Erik Svensson af rådet og efterfølges af fru Karen Kidde, Højbjerg.

Amsrådet vedtager at yde 705.000 kr. til Århus By-Orkester til dækning af det forventede underskud i 1978.

På telefonforvet opførte en teatergruppe fra Foreningen for Human Kriminalpolitik den 11. februar debatstykket »KRIMS retscirkus«. Formålet var at pege på skævheder i retssystemet, bl.a. dette, at almindeligt tyveri straffes langt hårdere end skattesnyderi. Opførelsen blev dog noget forsinket, idet en vågen mand på Strøget fangede »tyven«.

(Foto: Brit)

På den årlige generalforsamling i Parcelhussamvirket for Århus Amt udtaler formanden, Ib Vedel Jensen, at parcelhusejerne på grund af tilbageholdenhed har fået deres vilkår stærkt forringet i de senere år. Standardfradraget for vedligeholdelse, 2000 kr., er helt forældet.

Onsdag 8. februar

Det meddeles, at kantinen på Teknisk Skole har nedsat sine priser med ca. 25% efter mange klager og en langvarig boykot i november-december fra elevernes side.

To gårdejere i Mårslet har af Amtsvandvæsenet fået pålæg om inden 1. maj at hindre afløb fra deres møddingpladser til Gibber Å.

Den norske kvindepolitiker Berit Ås besøger Århus og taler ved et velbesøgt møde i Hovedbiblioteket i Mølleparken om »Kvindens magt og ret«.

Torsdag 9. februar

Ca. 1000 uddannelsessøgende med støtte fra Arbejdernes Fællesorganisation demonstrerer på Klostertorv for genindførelse af basisårsløn for EFG samt større bevillinger til SU. Der sluttes med et møde i Stakladen.

Lørdag 11. februar

Restaurations-, kiosk- og kahytspersonalet på Kalundborgbåden »Prinsesse Anne-Marie« nedlægger arbejdet i protest mod bl.a. opsigelse af 16 medarbejdere fra Århus.

Efter flere års pause rejser en dansk ekspedition til Arabien for at genoptage udgravningerne på Bahrain. Ekspeditionen ledes af museumsinspektør Geoffrey Bibby, Moesgård.

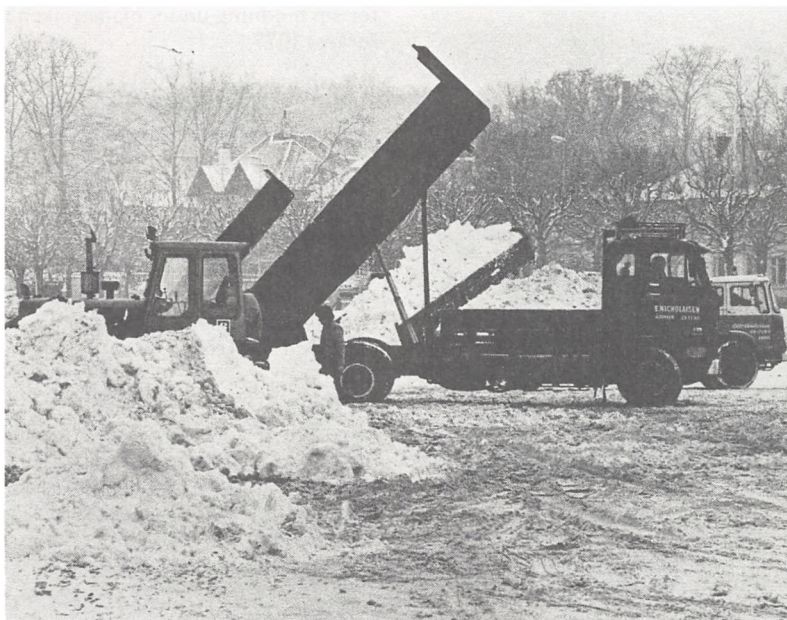
Mandag 13. februar

Under et indbrud på Forældreskolen i weekenden er der foruden tyverier sket omfattende hærværk. Skaderne anslås til 30.000 kr.

På et møde i Lisbjergskolen for Skejby-Lisbjerg Beboerforening gør rådmændene Olaf P. Christensen og Thorkild Simonsen rede for planerne vedrørende området, der bl.a. omfatter forbrændingsanstalten og det kommende sygehusbyggeri.

Onsdag 15. februar

I Byrådets møde vedtages det i samarbejde med Amtet at foretage endnu en undersøgelse af vandudskiftningen i Bugten, før man tager fat på udbygningen af Marselisborg

Renseværk. Den skal være afsluttet inden udgangen af 1979 og vil koste ca. 3.5 mill. kr.

Det vedtages at købe 22 ha. til udvidelse af idrætsanlægget Egelund mellem Beder og Malling for 3.3 mill. kr.

Der bevilges 3.6 mill. kr. til yderligere restaurering af Vilhelmsborg og 120.000 kr. til skitseprojektering af et ridecenter ved gården.

Der bevilges 200.000 kr. til indkøb og opstilling af en granit- og bronzeskulptur på Frue Kirkeplads, udført af billedhuggeren Jens Flemming-Sørensen.

Torsdag 16. februar

To maskerede røvere trænger ind i Handelsbankens filial på Rolighedsvej 38 i Risskov, affyrer et pistolskud, der rammer en regnemaskine, og flygter med 194.000 kr.

Thinggaard Rejser, der har specialiseret sig i busrejser, åbner en Århus-afdeling på Rådhuspladsen 5.

Fredag 17. februar

Arbejdsnedlæggelse blandt restaurations- og rengøringspersonalet på Kalundborgbådene omfatter nu i alt ca. 120 personer, og der er hverken servering eller mulighed for hvilekafytter om bord. Der etableres en foreløbig nødserving.

Midt i februar væltede store snemængder ned fra himlen, og al disponibelt snerydningsmandskab kom i aktion. Kommunen råder selv over en snes lastvogne og omkring 75 traktorer til snerydningen, mens et lignende antal traktorer og et halvt hundrede lastvogne efter faste aftaler lejes hos private vognmænd. Fra den indre by blev sneen kørt til Tangkrogen og vippet af.
(Foto: Ib Hansen)

Danmarks Filmfond åbner et filmværksted i Århus, hvor alle interesserede kan få teknisk og kunstnerisk bistand til fremstilling af film.

På et møde i Lystrup-Hallen vedtager 18 foreninger at nedsætte et samarbejdsudvalg, der skal forberede dannelsen af »Samvirket af beboer- og grundejerforeninger i Lystrup-Elsted-området«.

Tirsdag 21. februar

I et åbent brev til rådmand Olaf P. Christensen klager byrådsmedlem Per Kristensen (DKP) over, at Kommunen ikke har søgt en husejer i Mejlgade 21, der har bortvist kommunens ejendomsinspektør og en boligøgende familie fra sit kontor.

Lejerne i Knudrisgade 7-21 har i et åbent brev til alle valgkandidater klaget over husenes forfald. Husene tilhører kommunen, og lejerne hævder, at forfaldet sker bevidst af saneringsmæssige grunde.

Ved en aktion den 27. februar på kasernearealet krævede Det centrale Arbejdsløshedsudvalg i Århus »gode forsvarlige levevilkår for vore børn«. Det mente man at kunne opnå ved at kræve forældrebetalingen sat ned i børnehaver, vuggestuer og fritidshjem. Kasernearealet var valgt som demonstrationssted, fordi man fandt det urimeligt, at byrådet ville ofre op mod 100 mill. kr. på et musikhus, »når der var mange arbejdsløse pædagoger og bygningshåndværkere«. De demonstrerende ønskede pengene anvendt til institutionsbyggeri.
(Foto: Jørn Timm)

Onsdag 22. februar

Århus Kommunes Ejendoms kontor anmodes om fogedhjælp til indsættelse af lejere i tre lejligheder på Kystvejen 27 og en i Mejlgade 21, hvor ejeren nægter at modtage de af Kommunen anviste lejere.

Sindslidendes Klub indvier nye lokaler i Edouard Suensons Gade 3 i ejendommens tidligere selskabslokaler.

En 25-årig voldsmand idømmes 3 års fængsel for 3 grove voldsforhold begået i 1977: et knivstikdrama i Brabrand, et overfald på en skoleelev ved Telefontorvet og slag og spark mod sin daværende svigermor. Dommen appelleres til højesteret.

Torsdag 23. februar

Der afholdes borgermøde i Rådshuset med drøftelse af regionsplanlægning. Panelet består af amtsborgmesteren, borgmesteren og fire rådmænd. På grund af dårligt vejr er der kun ca. 300 deltagere.

Ved en voldgiftskendelse idømmes Jyllands-Posten en bøde på 50.000 kr. til Dansk Arbejdsgiverforening

for sin holdning under bladstrejken i foråret 1977.

I Aarhus Stiftsbogtrykkeries tidligere ejendom, Åboulevarden 49, åbner lavprisivarehuset MERKO, der sælger dagligvarer i råsalg, d.v.s. i enkle omgivelser.

Fredag 24. februar

Efter stærkt snefald og fygning kører talrige biler fast, bl.a. rutebilen Århus-Randers, der må graves fri af Falck ved Spørring.

Lørdag 25. februar

Tæt tåge er årsag til mange trafikuheld i byen. På Vestre Ringgade bliver en bilist dræbt og en anden hårdt såret ved et frontalt sammenstød. På Randersvej bliver 10 biler beskadiget i en serie af sammenstød.

Søndag 26. februar

Ved en kommunalpolitisk høring i Gellerup Center udtaler rådmand Jens Arbjerg Pedersen, at man ikke skal regne med ansættelse af mere personale i de århusianske daginstitutioner indtil videre.

Mandag 27. februar

På Arbejdernes Fællesorganisations generalforsamling, der bl.a. overværes af arbejdsminister Svend Auken, vedtages det at opfordre lønmodtagerne til at stemme på Socialdemokratiet. Der vedtages også en udtalelse, der kræver oprettelse af »de nødvendige børneinstitutioner«.

På Århus Købmandsforenings generalforsamling udtaler formanden L. Degn-Christensen, at lokalpoliti-

kerne trods al tale om det nære samfund klart favoriserer supermarkederne på de små handlendes bekostning.

Tirsdag 28. februar

Ca. 300 mennesker overværer en politisk høring i Rådhushallen med deltagelse af 12 partier. Af aktuelle emner berøres engroslageret Metro, hvor rådmænd Olaf P. Christensen bekræfter, at Kommunen vil genoptage retssagen, samt Vestervangbyggeriet, der iflg. samme vil blive gennemført.

Marts

Onsdag 1. marts

Vinterens skiftende vejr lægger mange skoleelever til sengs: nogle klasser melder om en sygeprocent på helt op til 40. Man regner med, at denne uges terminsprøver må gentages på grund af de mange fraværende elever.

Rådmænd Thorkild Simonsen oplyser på en konference om ungdoms klubber, at af ca. 12.000 århusianere mellem 14–18 år er ca. 7.800 medlem af en ungdomsklub.

Justitsminister Erling Jensen beslutter at indbringe sagen om politiets adgang til Socialforvaltningens arkiv for Højesteret (se 6. jan.).

Torsdag 2. marts

Byens tandklinik for narkomaner har nu eksisteret i et år, 100 unge har fået ordnet deres tænder, og klinikken har samtidig været rådgivende i spørgsmålet om smittefare ved behandling af unge med leverbetændelse, der er en følgesygdom ved narkomani.

Kort efter midnat myrdes en 56-årig kvinde i sit hjem i Holmstrup-bebyggelsen. På mindre end 24 timer findes morderen, der tilstår at have begået mordet, efter at kvinden havde nægtet ham seksuelt samvær.

Fredag 3. marts

Tre gange i dagens løb må politiet møde op ved hurtigrutens afsejling: de to første gange har strejkevagter blokeret adgangen i forbindelse med

strejken i færgerestauranterne, den tredje gang forhindrer unge i en sympatiaktion bilerne i at køre om bord.

Søndag 5. marts

Før kommunevalget på tirsdag har 3.134 stemt pr. brev. I alt har 175.010 århusianere stemmeret. Til de 31 pladser i byrådet er der opstillet 243 kandidater fordelt på 12 partier.

Skonnerten »Britta Leth«, der for få år siden gennemgik en omfattende restaurering – omtalt i Århus Årbog 1974 – skal nu fungere som en slags »Mini-Fulton«. Efter aftale med socialvæsenet skal den indrettes til at modtage unge med sociale vanskeligheder. Skonnerten ses her før afgang til Hobro til værftseftersyn.
(Foto: Bjarke Larsen)

Folkekirkens Nødhjælp har i 1977 fået 493.000 kr. ind ved de loppe-markeder, der er afholdt i Århus.

Mandag 6. marts

Byens cykelhandlere afleverer til byrådet en protest mod den plan, som nogle unge arbejdsløse har udkastet om reparation og genbrug af kasse-rede cykler. Planen vil kunne beskæftige ca. 40 unge, men resultatet vil blot flytte arbejdsløsheden over på cykelhandlerne, hævder disse.

Fremskridtspartiets medlemmer i Århus har samlet 3.000 underskrifter på en protest mod opførelse af det påtænkte musikhus: de ønsker en folkeafstemning om emnet. Ved en nærmere gennemgang af underskriftsmaterialet reduceres antallet til 1652.

Under en påsat brand i beboelsesejendommen Guldsmedgade 17 anholdes en 25-årig pistolbevæbnet mand, der bor til leje i et loftsværelse på stedet. Han tilstår, men trækker senere sin tilståelse tilbage: efter 50 øl i dagens løb »fyrrer« man nemt noget af, der intet har med sandheden at gøre, siger han. Han fængsles og foreslås mentalundersøgt.

Tirsdag 7. marts

Ved byrådsvalget taber Venstre og Kristeligt Folkeparti hver et mandat, der bliver vundet af de konservative og Socialistisk Folkeparti. Der afgives mange personlige stemmer.

Ved Amtsrådsvalget har Venstre, Kristeligt Folkeparti og de radikale tilbagegang, mens de konservative, Retsforbundet og Venstresociali-

På kvindernes Internationale Kamp- og Solidaritetsdag den 8. marts deltog adskillige hundrede kvinder i en demonstration fra Vennelystparken til Rådhuset. Man krævede et kvindehus, flere institutionspladser og bedre arbejdsvilkår. Demonstrationen var arrangeret af Rødstrømpebevægelsen, Lesbisk Bevægelse, RSF, kvindegruppen fra SF, VS og DPK's kvindepolitiske udvalg samt kvindehusforeningen. (Foto: Brit)

sterne hver vinder et mandat. Ni kvinder bliver indvalgt mod tidligere en.

Onsdag 8. marts

I løbet af en uge har politiet anholdt 174 cyklister, der ved kørsel morgen og aften ikke har haft de lovbestemte lygter og reflekser.

Torsdag 9. marts

Det vil koste en halv milliard at gennemføre den ønskede varmeplan for Stor-Århus; men på længere sigt vil der kunne opnås store besparelser ved udnyttelse af kølevandet fra elværkerne Midtkraft og Studstrupværket i fjernvarmeforsyningen.

Lørdag 11. marts

641 gymnasieelever fra Jylland og Fyn besøger Det naturvidenskabelige Fakultet for at få en orientering om en students daglige arbejde.

På kong Frederik 9.s fødselsdag modtager Jydsk Akademisk Kor og Århus Studiekor økonomisk støtte til at gennemføre rejser henholdsvis til Japan og Island.

Torsdag den 16. marts klokken 5,30 om morgenen gik denne bus i en »fælde« i Banegårdsgade. Hærværksmænd havde spændt et tov over gaden fra et stillads og bundet det til nogle parkometre. Da bussen ramte tovet, væltede stilladset ned over den. Her er man ved at befri bussen.

(Foto: Hans Otto)

Den radikale gruppe i byrådet stiller forslag om en 6. rådmand til at varetage f.eks. skattevæsenet og folkeregisteret, hvorved der vil ske en aflastning af borgmesterposten.

Søndag 12. marts

Kommunen afslår tilbud om økonomisk støtte fra Amtskommunen til By-Orkestret (se 7. februar), idet der samtidig kræves indflydelse på beslutningerne: det ønsker Kommunen ikke, da orkestret fortsat skal være byens eget orkester.

Mandag 13. marts

Konflikten på hurtigrutens restauranter fører til så stor splittelse i Århus-afdelingen af restaurationspersonalets fagforening, at der under en generalforsamling opstår to bestyrelser, hvilket kun yderligere komplicerer situationen.

Tirsdag 14. marts

Konflikten på hurtigruten fortsætter med terror over for de arbejdende: en lejlighed er blevet raseret, en bil er blevet ødelagt, og om natten trues der i telefonen med alt muligt ondt.

På den sidste ekstraordinære generalforsamling i Åby Fjernvarme stemmer 268 andelshavere for en tilslutning til Århus Kommune, mens kun 21 stemmer imod. Tilslutningen vil træde i kraft 1. juni.

Onsdag 15. marts

Byrådet søges om en bevilling på 125.000 kr. til plantning af træer i byområdet. Tidligere er bevilget 300.000 kr. til formålet, men de rækker ikke.

På Århus Købmandsskole har 300 elever på EFG-uddannelsen boykottet undervisningen i en uge i protest mod eksamenskravene, herunder forbud mod brug af lommeregner. Demonstrationen har bredt sig til hele landet, og 1.500 protesterer i fællesskab. Der optages nu forhand-

linger med Undervisningsministeriet.

På byrådsmødet er der almindelig opbakning om projektet »genbrug«, som skal sætte 46 unge i gang med meningsfyldt arbejde.

Torsdag 16. marts

125 rengøringsassistenter diskuterer i Kongreshuset problemet arbejdsmiljø. Byens hjemmehjælpere rejser spørgsmålet om, hvordan de skal forbedre deres, når de fortrinsvis arbejder hos ældre, der ikke ønsker at ofre penge på gode rengøringsmidler, støvsugere og lign.

Fredag 17. marts

Det jyske Musikkonservatorium afslutter vinterens koncerter med dansk guldaldermusik i Sct. Lukas Kirke.

Den langvarige restaurationskonflikt omkring hurtigruten nåede forskellige højdepunkter. Et af dem indtraf den 17. marts, da færgeren Prinsesse Anne-Marie lagde til kaj i Århus. Fra skibets vogndæk marcherede københavnske fagforeningsrepræsentanter med rejste faner de lokale demonstranter i møde.
(Foto: Børge Venge)

Ved indvielsen af den nye amtsgård oplyser amtsborgmester Robert Svane Hansen, at det allerede nu er nødvendigt at projektere en udvidelse af bygningerne. Der ønskes f.eks. indrettet en større sal til afholdelse af møder med befolkningen.

Den kommende formand for amtets sygehusudvalg, Jørn Jelle, foreslår Fødselsanstaltens bygninger solgt og nye tidssvarende bygninger rejst. Derved vil bl.a. også spørgsmålet om fædres tilstedeværelse ved fødsler blive løst.

På grund af samarbejdsvanskeligheder gennem mange år på revalideringsklinikken har såvel administrator som driftsleder opsagt deres stillinger til 1. april, og ydermere er 3 medarbejdere foreløbig blevet suspenderede.

Lørdag 18. marts

Den århusianske børnebogsforfatter Robert Fisker får i år udbetalt 450.000 kr. i afgift af de bøger, der står på landets biblioteker.

Århus-Oslo ruten har i februar transporteret 8.000 passagerer, en stigning på 25% i forhold til samme måned sidste år. Hovedparten af de rejsende er nordmænd, af disse er en væsentlig del folk, der foretager indkøb i Århus.

Søndag 19. marts

Ved højmessens i Sct. Pauls Kirke indvies 30 nyuddannede diakoner til deres fremtidige arbejde. Af disse er de 25 sikret arbejde.

Mandag 20. marts

Det nye genbrugsprojekt er ved at tage form: en tidligere fabriksbygning er indkøbt, de 6 initiativtagere skal lede arbejdet. 15 unge er yderligere ansat, og om en måned udvides med endnu 25, fortrinsvis unge, der endnu ikke har haft arbejde.

Tirsdag 21. marts

Som en del af et landsforsøg, der skal strække sig over 3 år, vil nogle af posthusene i Århus holde åbent en time længere torsdag.

På Århus Kunsthøgskolen åbner en stor påskeudstilling arrangeret af skolens mange elever. Alle udstiller; samtidig med at det er en salgsudstilling, er der lagt vægt på at vise, hvorledes tingene skabes.

Onsdag 22. marts

Medlemmer af Århus Byorkester spiller Mozart, Haydn og Schubert i Helsingør Theater i Den gamle By.

En ung mand røver 41.000 kr. i SDS's Møllevangsafdeling, men kun et kvarter senere anholdes han på Samsøgades Skole, hvortil han flygter på cykel. (jfr. 18. april).

Lørdag 25. marts

5 unge motorcyklister fra Århus bruger de første påskedage til at terrorisere på Fyn sammen med andre unge. Natten til lørdag pågribes de af politiet efter at have forøvet hærværk på en halv snes villaer i Middelfart.

Mandag 27. marts

Lions store antikvitetsudstilling i Marselisborg-Hallen lukker efter at mere end 11.000 har aflagt besøg i påskedagene.

Tirsdag 28. marts

Som en følge af stemmetallene ved kommunevalget 7. marts foretages en lodtrækning om den rådmands-post, som Axel Haar-Nielsen hidtil har besat. Han beholder posten, idet den radikale Inger Lillelund taber lodtrækningen. Samtidig genvælges den øvrige magistrat med Orla Hyllested som borgmester.

Fredag 31. marts

Ca. 3.000 bådejere fra hele Jylland mødes i Vejlbj-Risskov Hallen for at protestere mod en ny bådskat, som skatte- og afgiftsminister Jens Kampmann tænker på at fremsætte.

April

Lørdag 1. april

De kommunale lossepladser ved Lysstrupvej og ved Gammelsøvej i Edslev lukkes. Samtidig åbnes for indlevering af større affald på forbrændingsanlægget ved Lisbjerg og industri-fyldpladserne ved Lyngby og Krajbjerg.

I Den gamle By indvies to huse fra Havbogade i Sønderborg. Det ene er indrettet til frimærkemuseum.

Det tidligere KFUM's Soldaterhjem ved Poul Martin Møllers Vej overtages af Sammenslutningen af Århus og Omegns Folkedanserforeninger.

Mandag 3. april

Århus Kommunes Helseafdeling begynder at sende fødselsdagskort til alle børn, der fylder 2, 3, 4 og 5 år, med påmindelse om at gå til helbredsundersøgelse.

15 arbejdere hos Plumrose i Viby nedlægger arbejdet i en konflikt om akkordbetalinger.

Ved Specialarbejderhøjskolen i Holme genåbnes de såkaldte erhvervsintroducerende kurser, der på

grund af pladsmangel har ligget stille siden 1976. Kurserne, der omfatter 6-10 ugers undervisning af forskellig karakter samt 4 ugers virksomhedspraktik, er beregnet for unge, der endnu ikke har været på arbejdsmarkedet. Undervisningen tilrettelægges af højskolen i samarbejde med Arbejdsformidlingen og foregår i en nærliggende fabriksbygning, der er lejet af kommunen.

Den 30. marts holdt Kommunen rejsegilde på det gamle 1600-tals bindingsværkshus, Studsgade no. 31. Regningen på istandsættelse af bygningens ca. 400 m² var omkring 2 mill. kr. Den er indrettet med 2 butikker i stueetagen og 2 lejligheder på 1. sal. Restaureringen var et led i arbejdet på at sikre en række gamle Studsgade-gårde for eftertiden. (Foto: Preben Hupfeld)

Et uheld under optankning af et sovjetisk skib var den 7. april skyld i, at omkring 4 tons olie løb ud i havnebassinet. Mandskab fra Falck satte ind med kemikalier og flydespærringer. Her ses en Falckredder i færd med at fæstne en flydespærring fra Falckbåden til kajkanten. Skibet lossede i øvrigt bomuldsfrø.
(Foto: Børge Venge)

Tirsdag 4. april

Store dele af Skåde og Holme har været uden telefonforbindelse i flere dage efter et kabelbrud, forårsaget af en entreprenørmaskine.

Miljøgruppen NOAH klager i et åbent brev over Frisko Sol Is A/S, der uden godkendelse af Miljøstyrel-

sen har udvidet fabrikkens anlæg i Mejeriet Enighedens tidligere bygning ved hjørnet af Silkeborgvej og Vestre Ringgade.

Onsdag 5. april

Århus Kommune pålægger Frisko Sol Is A/S øjeblikkeligt stop for den påbegyndte udvidelse, indtil der foreligger en afgørelse fra Miljøstyrelsen.

Ved By- og Herredsretten idømmes to tyskere henholdsvis 4½ års og 1½ års fængsel for handel med morfin.

Torsdag 6. april

En gruppe studenter demonstrerer for højere uddannelsesstøtte ved at søge arbejde på Arbejdsformidlingen og derefter hjælp på bistands-

kontorerne. Der sluttes af med en »fattigrøvsfest« på Universitetet.

Beboerforeningernes Naturgruppe starter en u-landskampagne i samarbejde med U-landsfonden af 1962 og U-landsforeningen Svalerne med salg af u-landsvarer i Jærgergårdsgades Brugsforening.

Lektorerne Anders Damm og Lis Sejr fra Gellerupparkens Rets Hjælp tiltræder som ledere af Århus Rets Hjælp i stedet for professor Jørgen Nørgaard.

Fredag 7. april

Murerarbejdsmændenes Fagforening fejrer 90 års jubilæum ved en reception i foreningens lokaler Strandvejen 6 og fest i Kongreshuset.

Tirsdag 11. april

Undervisningsministeriet har i en skrivelse til Århus Købmandsskole givet tilladelse til, at eleverne benytter lommeregner til eksamen (se 15. marts).

Østjysk Elforsyning holder repræsentantskabsvalg i Tranbjerg. Et halvt hundrede ansatte i Århus Kommunale Værker møder frem, men får dog ikke valgt den liste, der anbefales af værkernes direktion.

Onsdag 12. april

I Byrådets møde vedtages det at foretage en nødtørftig restaurering af kasernebygningerne ved Vester Allé og Frederiks Allé for 1.8 mill. kr.

Der bevilges 1.286.000 kr. til omlægning og beplantning af Odensegade og Skt. Pauls Kirkeplads.

Der bevilges 100.000 kr. til optagelse af en film om Århus Tekniske Skole som gave til skolens 150 års jubilæum.

En invalidepensionist anholdes og tilstår ildspåsættelse i Borgporten fire gange inden for en måned. Hensigten var at ødelægge ejendommen for at formå Kommunen til at sanere den.

Torsdag 13. april

En 18-årig århusianer idømmes ved By- og Herredsretten tre års fængsel for røveri af 41.000 kr. fra Sparekassen SDS's Møllevangsaftand, begået 22. marts.

Den Jydske Pigegarde holder forårsparade i Skt. Annagades Skole. Der optages 20 nye medlemmer og modtages 25.000 kr. fra gardens vennekreds.

Beatgruppen Shu-Bi-Dua giver koncert i Vejlbj-Risskov Hallen med ca. 1700 tilhørere.

Fredag 14. april

I en indberetning fra Århus Politi til Folketingets socialudvalg klages der over den tiltagende narko-kriminalitet. Det kniber med anmeldelser, fordi meddelere og vidner trues til tavshed.

Efter anmodning fra olieselskaberne har havneudvalget besluttet at eta-

blere en afspærring af olie- og benzinhavnen om natten og i weekenden. Udgifterne til bevogtningen, ca. 250.000 kr. om året, afholdes af olieselskaberne.

Magasin du Nord i Århus fejrer 110 års jubilæum, bl.a. med vinduesudstilling af avisforsider fra årene 1868-1978.

Lørdag 15. april

Det meddeles, at Miljøstyrelsen har godkendt Frisko Sol Is A/S's udvidelsesplaner mod en skærpelse af de til virksomheden stillede sikkerhedskrav.

En ung mand truer med kniv ekspeditricen i Langenæskiosken, Nordborggade 23, til at udlevere 4300 kr.

Alle skolebørns gamle drøm: Skolen brænder, blev opfyldt den 18. april i Elsted. En fløj med 6 normalklasseværelser blev ildens bytte. De jublende børns glæde blev dog kun kort, idet man straks flyttede undervisningen over til den gamle skole i Elsted.
(Foto: Jens-Kristian Søgård)

Søndag 16. april

Sporvejenes sommerkøreplan træder i kraft. Rutenettet er bl.a. udvidet med linje 25 fra Tilst til Søndervang Allé, linje 74 mellem Langkær og Brabrand og linje 75 mellem Sabro, Tilst og Kasted. Åbningen af de ny forbindelser fejres ved en reception på Langkær Gymnasium, og der er gratis kørsel på linje 25 og 75 hele søndagen.

Mandag 17. april

Byrådsmedlem Jørgen Lenger (VS) har indklaget borgmester Orla Hyllested for Tilsynsrådet efter en episode i sidste byrådsmøde, hvor borgmesteren fratog klageren ordet som inhabil, da han er ansat som kontorelev i Socialforvaltningen.

På et møde i Skovvangskolen, arrangeret af Socialdemokratiet og Venstre, diskuterer arbejdsminister Svend Auken og folketingsmand Uffe Ellemann-Jensen arbejdsløshedsproblemer.

Tirsdag 18. april

Som et led i landsomfattende protester mod neutronbomben (i forbindelse med NATO-atomplanlægningsgruppens møde i Frederikshavn) holder Samarbejdskomiteen for Fred og Sikkerhed demonstrationsmøde på Klostertorv med taler af Meta Ditzel, Johan Fjord Jensen, Gurli Madsen og Carl Scharnberg.

Det meddeles, at Det Danske Akademi har tildelt forfatteren Tage Skou-Hansen, Egå, den store litteraturpris på 50.000 kr.

Onsdag 19. april

Efter henstilling fra rådmand Olaf P. Christensen har politiet øget patruljeringen af Gågaden og specielt Tellefontorvet, hvor der klages over provokerende optræden af sprittere og unge mennesker.

Den østjyske afdeling af Dansk Ornitologisk Forening har i en skrivelse til Fredningsplanudvalget klaget over den fremskridende urbanisering af Brabrand Sø's omgivelser med træfældning, udstykning til parcelhuse og opførelse af kædehuse.

Torsdag 20. april

Den landsomfattende konflikt inden for hotel- og restaurationsbranchen rammer en lang række restauranter i Århus. Mange forsøger at undgå lukning ved forskellig nødhjælp. Også DSB's færgerestauranter berøres af konflikten. Samtidig indsættes Kalundborgbåden »Prinsesse Elisabeth« i driften efter ombygning.

Fredag 21. april

På en generalforsamling i Handelsstandens Arbejdsgiverforening for Århus og Omegn vedtages en resolution mod planerne om en nærbane, der vil »lægge en jernring om havnen«.

Mandag 24. april

Undervisningsministeriet har besluttet at afskedige regnskabschef Kurt Bøje, Århus Universitet, og anmode rektor om en indstilling vedrørende universitetsdirektør Jens Sørensen som følge af de sidste års uregelmæssigheder i Universitetets regnskaber.

Kommunen modtager som gave fra Privatbanken Janus la Cours maleri »Udsigt over Ebeltoft Vig mod Mols Bjerge« til ophængning i Vilhelmsborgs hovedbygning.

Onsdag 26. april

I Byrådets møde vedtages bevillinger på i alt 84 mill. kr. som støtte til en række boligforeninger, herunder jordkøb for ca. 50 mill. kr. og køb af Gellerup Kultur- og Aktivitetscenter for 28.4 mill. kr.

En indstilling om tilladelse til ombygning af ejendommen Hovedgaden 47 i Brabrand med henblik på udstykning i ejerlejligheder forkastes med 20 stemmer mod 9.

Der bevilges 250.000 kr. til projektering af vejarbejder i forbindelse med den kommende nærbane Århus-Hornslet.

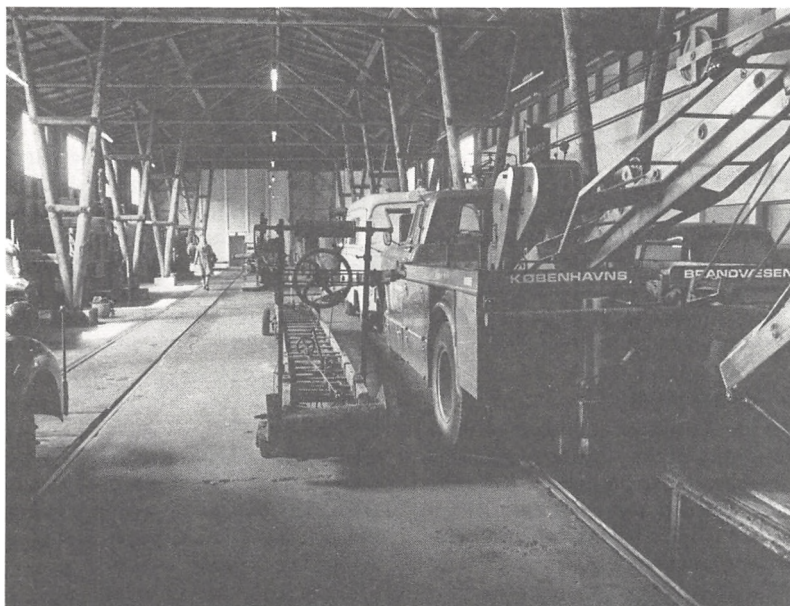
Torsdag 27. april

På en generalforsamling i Århus-afdelingen af Hotel- og Restaurationspersonalets Forbund genvælges tre ekskluderede medlemmer til bestyrelsen, og der udtages stævning mod hovedforbundet, der har foretaget eksklusionerne.

Fredag 28. april

Efter at seks får er døde på Moesgård har Dansk Dyreværn anmeldt Forhistorisk Museums ledelse for vanrøgt i henhold til dyreværnsloven (se 13. oktober).

Århus får besøg af 25 norske, tyske, engelske og danske torpedobåde og

Det Danske Brandværnsmuseum indviede lørdag den 29. april udstillingshal nummer to på Dalgas Avenue, hvorved begge de gamle sporvognsremiser var taget i brug. Museet har nu ca. 60 køretøjer foruden en større samling af brandhjelme, stiger og andet brandslukningsudstyr.
(Foto: Brit)

depotskibe, deltagere i NATO-øvelsen Boldgame.

Lørdag 29. april

Tivoli Friheden åbner sæsonen med underholdning af Århus Pigegarde og Østjydske Musikforsyning. Af nyheder er der en go-cartbane. Parkens restauranter er ikke konfliktramte.

Maj

Mandag 1. maj

I 1. maj-demonstrationerne deltager omkring 25.000, fordelt på 3 arrangementer: Enhedsdemonstrationen (VS, SF, Kommunistisk Forbund og Forbundet Socialisterne) samler ca. 15.000 i Botanisk Have, 5.000 møder op i Universitetsparken, hvor kommunisterne taler, og de sidste 5.000 samles i Tivoli Friheden, hvor arbejdsminister Svend Auken taler.

Et tog på Odder-banen forsinkes en halv time, idet en stor bunke sveller og cementrør var anbragt på sporene ved Rosenhøj. Det er formentlig børn, der har været på spil.

I Stadionhallen samles mere end 2.000 musikinteresserede til en koncert med Yehudi Menuhin, arrangeret af Aarhus By-Orkester.

Tirsdag 2. maj

Af de 56 Århus-skoler, der skal have nye skolenævne valgt, bliver der tale om kampvalg på de 32, et vidnesbyrd om den stigende interesse for medbestemmelse.

Den århusianske filminstruktør Nils Malmros får 30.000 kr. af Det danske Filminstitut til indspilning af en ny film om drenge.

Torsdag 4. maj

Århus Faldskærmsklub arrangerer en 4 dages-mesterskabskonkurrence på Kirstinesminde Flyveplads. 40 deltagere skal hver gennemføre 8 udsping.

Fredag 5. maj

DSU holder 3 dages-kongres i Bra-brand-hallen. Anker Jørgensen og Orla Hyllested taler ved åbningen, 530 deltager og som ny formand vælges Finn Larsen, Århus.

Søndag 7. maj

I Danmarks Bridge Forbunds pokalturnering står finalekampen mellem to århusianske hold: Axel Voigts og Østjysk Bridgeforsyning, det første hold vinder.

Fredag den 5. maj blev årets første rigtig varme dag. Og så meget styr på sine forældre har man da heldigvis, at sådan en dag må de give den helt store isvaffel.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

Egå Marina blev indviet Kristi Himmelfartsdag den 4. maj. Pengene til anlægget er kommet fra såvel bådejerne, samlet i Egå Sejlklub, som Kommunen. Med sine 600 liggepladser har den nye lystbådehavn betydet en lettelse på Århus-området på plads til fritidssejlere.
(Foto: Klaus Gottfredsen)

På Det Jydske Musikonservatorium åbnes en 5-dages festival: Århus Numus Festival med Karl Aage Rasmussens kammeropera »Vladimir Majakovskij«.

Tirsdag 9. maj

I håb om at kunne standse udflytningen fra byen søger Kommunen oplysning om, hvorfor folk flytter ved udsendelse af et spørgeskema til 1600 familier, der flyttede fra Århus til omegnskommunerne i 1977.

Onsdag 10. maj

Byrådet beslutter at anmelde Frisko Sol Is til politiet for overtrædelse af byggeloven og miljøbeskyttelsesloven. Samtidig anmeldes engroslageret Metro, der beskyldes for at have drevet detailhandel.

Hyrevognsselskabet Taxi-Ringens 18 vognmænd har i fællesskab tilsluttet sig Århus Mini Taxi.

Torsdag 11. maj

En gruppe boligaktivister besætter en af læge- og sygeplejerskeboligerne i Barthsgade som en demonstration imod, at der tilsyneladende står 30 lejligheder tomme i øjeblikket. Ved en nærmere gennemgang stiger tallet til 70, og nogle af lejlighederne menes at have stået tomme i årevis.

Lørdag 13. maj

Studstrup-værket udsender i disse dage så store støvmængder, at alle lystbåde i den nærliggende havn er belagt med 1 cm kulstøv. Et større rengøringsarbejde forestår.

Kommunen planlægger i fællesskab med Byggeriets Udviklingsråd et byfornyelsesprojekt på Frederiksbjerg Vest, omfattende 1950 lejligheder. For at indhente erfaringer begyndes der med en enkelt karré.

Sparekassen SDS, repræsenteret ved skovrider Kjeld Ladefoged, forærer Riis Skov Vandrehjem 13 billeder med motiver fra det gamle Århus udført af Harald Borges.

Søndag 14. maj

Dansk Cyklist Forbunds Århus-afdeling opretter i kontakt med Kommunen og Amtet en klagecentral for cyklister.

Mandag 15. maj

På Brabrand Rostadion forøves hærværk mod fem kostbare robåde. De var lige istandsat til sæsonen, men er nu ubrugelige. Skaden anslås til ca. 40.000 kr. Den nærliggende legeplads har ved samme lejlighed fået ødelagt både legehuse og -redskaber.

Tirsdag 16. maj

I pinsedagene er der i Århus-området anmeldt 139 forbrydelser af forskellig karakter. 28 biler er blevet stjålet, der har været 34 tyverier og 1 voldssag. Politiet betegner pinsen som stiltfærdig.

Onsdag 17. maj

125 af byens daginstitutioner tager ikke imod børn: pædagogerne vil ikke gøre konfliktramt arbejde, som deres medhjælpere har nægtet at udføre, efter at Kommunen har beslut-

tet at lave en del medhjælperstillinger om til pædagogstillinger. Dagens møder resulterer i en resolution fra medhjælperne: de ønsker uddannelsen udbygget og flere ansatte, så der kan blive bedre tid til forældrekontakt.

Torsdag 18. maj

Eleverne på Hasle Skole holder salgsudstilling af egne frembringelser. Indtægten skal gå til SOS-tør-mælk.

Jellebakkeskolen i Vejlbjerg har landets største valgdeltagelse til skolenævnsvalet: 64,1%, mens gennemsnittet på landsbasis ligger på 32,5%, en sats, som de fleste Århus-skoler ligger over, dog har Hasle Skole kun 22% deltagelse.

Lørdag 20. maj

Åbyhøj Amatør Teater har premiere på sit sommer-dukketeater. Forestillingen hedder »Moster Karen ordner alt«, og den vil blive vist over hele Århus i sommerens løb.

Der skete skader for over syv millioner kroner, da P. Thorsens

Møbeletablisement i Hans Hartvig Seedorffs Stræde brændte natten mellem den 5. og 6. maj – i øvrigt en uge før forretningen kunne fejre sit 100 års jubilæum. Branden udviklede sig nærmest eksplosionsagtigt, bl.a. fordi der skete et brud på en hovedgasledning, som lå under møbelgaden mellem Hans Hartvig Seedorffs Stræde og Frederiksgade. Skaderne var så store, at bygningen, hvor forretningen havde til huse, måtte helt nedbrydes, og virksomheden drives videre fra firmaets lokaler på den modsatte side af Hans Hartvig Seedorffs Stræde.
(Foto: Jørn Timm)

Søndag 21. maj

Den årlige postmarch starter kl. 6 morgen med 3969 deltagere. Fire postorkestre sørger for musikken undervejs, og turen er som vanlig på 15, 30 eller 40 km.

Mandag 22. maj

Byrådet har bevilget penge til projektering af en tunnel under Grenåvej ved Strandskolen.

Havnearbejderne standser løsningen af et Panama-indregistreret skib, da det viser sig, at søfolkene om bord ikke har fået udbetalt løn. Det japanske rederi må i hast overføre pengene, 70.000 kr., og skibet bliver derefter losset tirsdag.

Tirsdag 23. maj

Miljøministeriets Planstyrelse beslutter, at 47 familier i Skæring skal fra-

flytte ulovlige helårsbeboelser. Området skal fortsat være rekreativt, og det indebærer, at sommerhusene ikke må benyttes som eneste bolig.

Også politiet bliver bestjålet: ved et møde på Fyn mister Århus Politiforening to mapper med 800 billeder fra foreningens jubilæum og udstilling i 1976.

Onsdag 24. maj

Ved byrådsmødet demonstrerer de unge arbejdsløse, som er interesserede i det tidligere omtalte cykelprojekt (se 6. marts). Det er nu 6 måneder siden de udkastede ideen om offentlige cykler, men der sker intet i sagen.

Til at regulere trafikforholdene omkring varehuset Bilka må Byrådet be-

---

20 lejligheder i Rosenhøj-komplekset blev oversvømmet om morgenen den 19. maj, da radiatorerne blev sprængt. Årsagen var en fejl i fjernvarmesystemet, som bevirkede, at der opstod overtryk i varmtvandsrørene. Her er en Falck-redder i gang med at suge vand op.
(Foto: Brit)

---

vilge 11,5 mill. kr. Der er en del utilfredshed med, at kommunen påtvinges sådanne udgifter.

Byrådet bevilger 1.580.000 kr. til byens teatre. Svalegangen får 875.000 kr., Filuren 395.000 kr. og Den jyske Opera 97.460 kr.

Torsdag 25. maj

Byens mindste skole, Elev Skole, får nu en børnehaveklasse. Den nødvendige plads, en pavillon, er under opstilling.

Et pensionistægtepar tilstår i By- og Herredsretten at have suppleret deres folkepension ved at være bookmakere på Jydsk Væddeløbsbane.

Fredag 26. maj

Grundejere i Skjoldhøj-området tilbyder at betale op til 10.000 kr. hver for at dække merudgiften ved flytning af en planlagt vejstrækning, som de mener vil ødelægge opholdet i deres have.

Ved Boligretten er der 7 timers domsforhandling i en sag mod en tyrkisk familie, der af Brabrand Boligforening kræves sat ud af en lejlig-

I week-enden den 3.-4. juni blev der på Kirstinesminde Flyveplads afholdt jysk - fynske mesterskaber i faldskærmsudspring, arrangeret af Århus Faldskærms Club. Billedet her er dog ikke fra konkurrencen, men fra øvelsesspringninger, der gik forud for mesterskabet. To udspringere holder hinanden i armene under frit fald, inden skærmene udløses.
(Foto: Poul Gurholt Pedersen)

hed på grund af lugtgener og andre lignende forhold. Den tyrkiske familie vinder dog sagen og kan blive boende.

En bordlighter forårsager en millionbrand i loftsetagen i »Marselisgården«. Ingen mennesker kommer noget til.

Lørdag 27. maj

Fredningsplanudvalget for Århus Amt beslutter at udvide fredningen ved Brabrand Sø, efter at ornitologer har advaret mod en »frisering« af arealet, som vil bortjage fuglene.

Kl. 13 åbner den årlige kvinde-festival i Tangkrogen. Også i år er der stor tilslutning, og arrangementet favoriseres af det fine sommervejr.

En politiassistent overfalder af tre unge, som han pågriber under forsøg på indbrud i en pølsevogn på Trøjborg. En lommebog i hans brystlomme tager af for et angreb med en skruetrækker, uden den havde stødet været dræbende. Den ene af de tre, en ung mand på 15 år, anklages senere for drabsforsøg.

Søndag 28. maj

Rigmor og Carl Holst-Knudsens videnskabspris på 20.000 kr. tildeles professor, dr. jur. Stig Jørgensen ved Århus Universitet.

Under losningen af et græsk fragtskib begraves en havnearbejder i foderstoffer. Med Falcks hjælp lykkes det i løbet af 1½ time at få ham frigjort i god behold.

Mandag 29. maj

Sct. Georgs Gilderne holder »uge« til støtte for deres hjælpearbejde. Århus Bagerlaug har bagt en kæmpekage, der stykvis bliver solgt på Clemensbro. 1.600 stk. kage sælges på et par timer.

Juni

Torsdag 1. juni

Ejendommen Frederiks Allé 62 raseres af en voldsom brand, der bl.a. ødelægger firmaet Stil-Møblers lager.

Maleren Per Arnoldi åbner udstilling i Kunstbygningen, i BILKA og i Magasin du Nord med vinduesmannequiner som »tilskuere«.

Lørdag 3. juni

Borgmester Orla Hyllestød har efter kritik fra den konservative gruppe i byrådet tilbagekaldt en annonce, der tilbyder gratis rådgivning under mottoet: »Undgå udstykning i ejerlejligheder«.

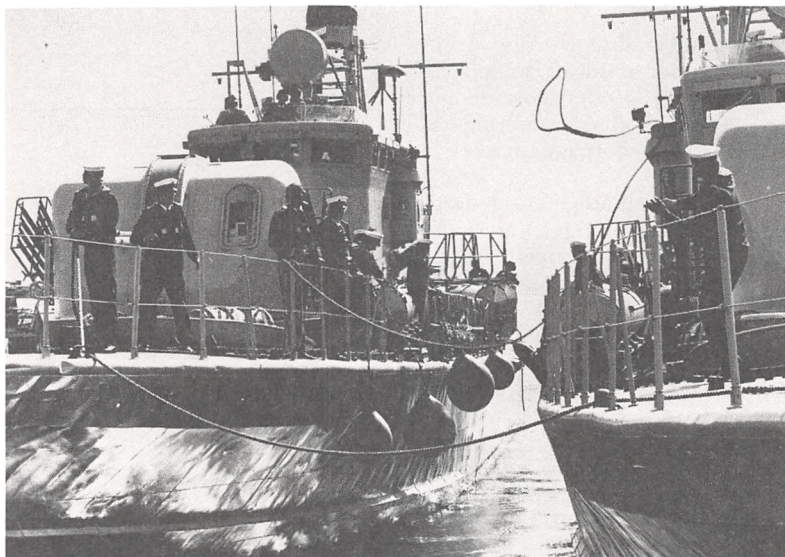
Søndag 4. juni

Det norske transportskib »Tanabata« lossere 1234 japanske biler i Havnen.

Onsdag 7. juni

Under et natligt tordenvejr bliver et parcelhus ved Hasseltoften i Hasselager ramt af lynet og udbrænder totalt.

Søværnets minørtjeneste, der foretager kontrol af ammunitionen i Koraldybet, har klaget til politiet over lystbåde, der færdes i det afspærrede område, mens dykkerne arbejder.

Århus er en populær hvile-havn for orlogsgaster på manøvrer, og i årets løb har der været mange week-end'er, hvor krigsskibe har kunnet besøges af interesserede. Her er det svenske torpedobåde, der er ved at lægge til fredag den 9. juni. I alt kom der den week-end 12 flådefartøjer med omkring 900 svenske og danske marinere.
(Foto: Bjarke Larsen)

I byrådet vedtaget efter afstemning, at alle ejendomme, hvor brandsikring er påbudt, skal gennemgås af bygningsinspektoret.

Torsdag 8. juni

Minører fra Søværnet finder to ueksploderede granater fra 2. verdenskrig ved østre mole.

Lørdag 10. juni

På Bryggervej 21 åbnes en genbrugsfabrik, der med kommunal støtte skal indsamle og bearbejde »storskrald« til videresalg på loppemarkeder (se 20. marts).

Mandag 12. juni

Byggesocietetet holder sit 41. landsmøde på Scanticon. I diskussionen af regeringens planer om en skatte- og boligreform deltager skatte- og afgiftsminister Jens Kampmann, folketingsmand Uffe Ellemann-Jensen og professor G. Thorlund Jepsen.

Tirsdag 13. juni

Arbejderne på Havnen nedlægger arbejdet for en dag som protest mod Arbejdsrettens kendelse, hvorved 60

havnearbejdere er idømt en bod på hver 400 kr. for at nægte overarbejde på Korn- og Foderstof Kompagniets mandskabsbesparende sugeanlæg.

Onsdag 14. juni

Århus Vejviser udsender foruden hovedudgaven otte distriktsvejvisere, der uddeles gratis til alle husstande i kommunen. De indeholder foruden byens samlede realregister et udførligt fagregister og et person- og adresseregister, der omfatter alle distriktets beboere over 20 år.

Royal Steak House – i det tidligere Hotel Royal – der ejes af restauratør Preben Henriksen og cykelrytteren Gert Frank, standser sine betalinger.

Fredag 16. juni

Ungdomskontoret i Århus, der har til formål at være rådgiver for unge arbejdsløse, begynder sin virksomhed i Vesterport 1. Kontoret har syv medarbejdere under ledelse af tidligere lærer og erhvervsvejleder Paul Kirkebjerg.

På en generalforsamling i mejeriet Enigheden vedtages det at købe Nordisk Textiltryks fabriksbygning ved Randersvej i Skejby for 8 mill. kr. til erstatning for den tidligere fabrik ved Silkeborgvej, der er solgt til Frisko Sol Is A/S. Man har opgivet deltagelse i Danmælks nyetablerede produktion i Brabrand.

Sidste skoledag før sommerferien. På en række kommunale skoler (Frydenlundskolen, Rundhøjskolen, Skjoldhøjskolen, Søndervangskolen,

Vejlby skole og Vorrevangskolen) holdes skolegårde åbne i ferierioden.

Lørdag 17. juni

Det meddeles, at de århusianske arkitekter Rune Fink Isaksen, Hans Schwarz Sørensen og Knud Blach Petersen har vundet konkurrencen om et center for Statens Husdyrbrugs- og Planteavlsvforsøg ved Tjele.

Mandag 19. juni

Det meddeles, at N. Kochs Skole har opgivet at flytte og i stedet vil ombygge den hidtidige skolebygning ved hjørnet af Åboulevarden og J. M. Mørks Gade. Samtidig etablerer skolen sig fast i lejede lokaler i KFUK's bygning i Christiansgade.

Tirsdag 20. juni

En møbelhandler i Viby anholdes og sigtes for skatteunddragelse gennem et »skatteplanlægningsfirma« i Lichtenstein.

Trøjborg Beboerforening arrangerer skovtur gennem en ny tunnel under Dronning Margrethes Vej til Riis Skov. Clausen & Petersens Gadecirkus medvirker i festlighederne.

Onsdag 21. juni

Byrådets sidste møde før sommerferien er så omfattende, at det må strækkes over to dage. Det vedtages efter afstemning, at oplysninger om sociale klienter, herunder deres CPR-numre, fremtidig skal udleveres til Danmarks Statistik.

Der bevilges 17.5 mill. kr. til etablering af en afskærende ledning fra Europlads til Trøjborgvej, hvorved spildevand fra midtbyen samt Trøjborg kan ledes via Marselisborg Rensseværk ud gennem bugtrøret.

Der bevilges 12.6 mill. kr. til vejanlæg i Skjoldhøjområdet. Beboerønsker om flytning af Anelystvej bliver ikke imødekommet, men der skal søges etableret direkte adgang fra BILKA til Viborgvej.

Der bevilges 500.000 kr. til projektering vedr. ombygning af Knudrigsgade 3-5 til brug for skattevæsenet.

Mandag den 19. juni indviedes en såkaldt helårslegeplads i Langenæsparken. Her har der været legeplads siden 1963, men denne er nu moderniseret og udvidet med et 130 m² stort hus, hvor børnene kan opholde sig, bl.a. når vejret ikke tillader udendørsaktiviteter. Ved legepladsen er ansat en fritidspædagog og en medhjælper, som kan sætte børnene i gang

(Foto: Børge Venge)

Det vedtages at gennemføre gårdrydninger og etablering af fælles opholdsarealer i karreerne Mejlgade-Molsgade-Helgenæsgade-Kaløgade og Trøjborgvej-Dr. Margrethes Vej-Niels Juels Gade.

1978

Der gives tilladelse til ombygning af den tidligere fabrik ved Segalt Mølle til lokalt butikcenter.

På Midtkrafts repræsentantskabsmøde foreslår borgmester Orla Hyllested Århus' repræsentation i repræsentantskabet udvidet fra 12 til 13 medlemmer, men forslaget bliver nedstemt.

Højesteret stadfæster en kendelse fra Vestre Landsret om, at Socialforvaltningen i Århus skal udlevere oplysninger om sociale klienter til hjælp for opklaringen af et røveri i områdekontor Nord 17. okt. 1977 (se 6. jan. og 1. marts).

Det meddeles, at Løgten Kro, der standsede sine betalinger 28. maj, er lukket indtil videre.

Torsdag 22. juni

I det fortsatte byrådsmøde bevilges 700.000 kr. til projektering af en ny Skt. Clemens Bro.

Der bevilges 2.6 mill. kr. til anlæg af en boldspilbane i Sabro og 225.000 kr. til anskaffelse af musikinstrumenter til Folkemusikskolen, bl.a. et Steinway-flygel til 98.000 kr.

Fredag 23. juni

Den 25-årige mand, der 6. marts satte ild til ejendommen Guldsmedgade 17-19, idømmes for dette og andre forhold fem års fængsel.

Sankthansaften fejres med bål trods øsende regnvejr. I Botanisk Have åbnes sommerens parkunderhold-

ninger med tale af rådmand Thorkild Simonsen og tattoo ved Århus Pige-garde.

Lørdag 24. juni

En kvindelig pensionist bliver overfaldet på Tranekærvej, stukket i hånden med en dolk og frarøvet sin taske med 130 kr.

Søndag 25. juni

En 16-årig tankpasser på Randersvej trues med en kniv til at udlevere kassens indhold, der dog kun er ca. 500 kr.

Mandag 26. juni

På et beboermøde i Skjoldhøjkollegiet vedtages det at standse huslejeboykotten, der har været iværksat siden 1. maj. Samtidig retter kollegierne henvendelse til Byrådet og Boligministeriet om nye forhandlinger.

Tirsdag 27. juni

På et beboermøde i Kolt Forsamlingshus redegør rådmændene Olaf P. Christensen og Thorkild Simonsen for planerne om et center for støjende fritidsaktiviteter såsom skydning, motormodelflyvning og knallertkørsel. Området ved Kolt anses for bedst, da det ligger i en kile mellem en anlagt og en planlagt motorvej.

Onsdag 28. juni

Folketingets finansudvalg godkender kulturminister Niels Matthiasens forslag om løn til teaterchef Henrik Bering Liisberg, der herefter kan til-

træde som chef for Det Kongelige Teater. Foreløbig skal Liisberg deltage i planlægningsarbejdet. Det endelige chefskifte finder sted 1. juli 1980.

Torsdag 29. juni

Under et klammeri i Veras Bodega, Sønder Allé 14, sårer en marokkaner en landsmand livsfarligt med to knivstik.

Fredag 30. juni

Teknisk Skole fejrer 150 års jubilæum med taler af bl.a. undervisningsminister Ritt Bjerregaard, amtsborgmester Robert Svane Hansen og borgmester Orla Hyllested. Blandt gaverne er 100.000 kr. fra Rømerfondet, som skal bruges til et relief af billedhuggeren Erik Heide.

Horsens-firmaet Stofa Kabel-TV og Antennesystemer præsenterer i Gellerup Kulturcenter et nyt parabol-system og får forhåndstilsagn fra en lang række boligforeninger i Århus, omfattende ca. 30.000 familier, om tilslutning til et udvidet kabel-TV-net.

Et kabelbrud ved Galten, forårsaget af entreprenørmaskiner, afbryder telefonforbindelsen mellem Århus og Silkeborg i flere timer.

Under et slagsmål i Restaurant Åkrogen bliver en gæst sparket så voldsomt, at han må indlægges med alvorlige læsioner i hovedet.

Juli

Søndag 2. juli

15 medlemmer af Byrådet er blandt underskriverne på en protest mod Berufsverbot, som stiles til Hamborgs Senat, efter at en kommunist er blevet nægtet embede som lærer.

Tirsdag 4. juli

Miljøforeningen NOAH og to beboerforeninger afleverer til Kommunen en alternativ plan til anvendelse af kasernearealet, hvor det ellers er planlagt at bygge byens nye musikhus.

Sammen med landets tre andre universitetsbyer henvender Århus sig til centraladministrationen for at få uddannelsesstøtten til de unge

»spredt«, så den dækker hele året, og derved ikke nødvendiggør de unges henvendelser på socialkontorerne i sommermånederne.

Jydsk Telefon åbner en ny central i Gellerup til aflastning af det øgede pres i de nye kvarterer.

Onsdag 5. juli

Rejsningen af en TV-mast i Højbjerg har gjort det muligt for seere i Åbyhøj og Brabrand at tage svenske og tyske udsendelser.

Torsdag 6. juli

Rådmand Axel Haar-Nielsen angribes af en del beboergrupper for at have forsømt vedligeholdelsen af gasledningsnettet for at fremme overgangen til elektricitet til madlavning.

Århus-ensemblet Elsinore Players modtager 6.000 kr. af Jacob Gaddelegatet, som årligt uddeles på komponistens fødselsdag.

Lørdag 8. juli

»Huset« har fået en ny leder, Finn Palle Jensen. Han har arbejdet på stedet i fire år og vil forsøge at udbygge kontakten til byens ældre, som det var planen allerede ved oprettelsen.

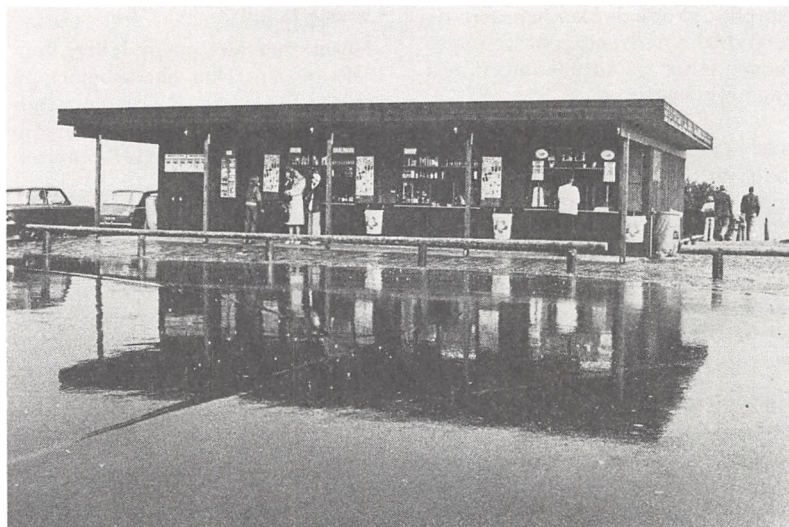
De sidste to ugers regn og kulde forhindrer deltagelse i byens mange udendørs-arrangementer: kun et fåtal overværer den koncert, som »Rock and Soul«- og »Bwana Pop«-orkestrene giver i Botanisk Have.

Tidlig onsdag morgen den 12. juli nedbrændte en gård ved Søften og i brandtomten fandt brandvæsenet de forkullede lig af gårdejerparret. Senere undersøgelser sandsynliggjorde, at gårdejeren før branden myrdede sin kone for derefter at sætte ild på og begå selvmord.

(Foto: Ib Hansen)

Søndag 9. juli

På Østbanetorv er den ejendom blevet opbygget, som udbrændte for to år siden. Der er nu indrettet tolv moderne ejerlejligheder i stedet, som sælges for 292.000 kr.–670.000 kr. De dyreste er på 130 m² i to etager.

Onsdag 12. juli

Den økonomiske afmatning er skyld i nedgangen i taxa- og skoleflyvning og flyudlejning på Kirstinesminde Flyveplads, hvis benyttelse er faldet med ca. en tredjedel på to år.

På DSU's kontor i Amaliegade har der været »politisk« indbrud for femte gang: intet er stjålet, men alt er gennemrodet og forskelligt ødelagt.

Torsdag 13. juli

Den gamle købmandsgård, Mejlgade 7, er i meget dårlig stand købt af arkitektfirmaet Kjær og Richter, som vil indrette tegnestuer og kontorer efter at have restaureret ejendommen.

Fredag 14. juli

Ved en fartkontrol på Jyllands Allé bliver 25 bilister noteret på mindre end en halv time for at have overtrådt fartgrænserne. I løbet af det sidste år har 1860 århusianere måttet betale 650.000 kr. i bøde af denne årsag.

Mandag 17. juli

Amanda Busrejser krakker og lader bl.a. 45 rejseklare århusianere i stikken. Alle de indbetalte rejsepenge, 50.000 kr., er spildte.

Sommeren 1978 var trist – det var i lange perioder køligt og fugtigt, og det satte naturligvis sit præg på sommeraktiviteterne i Århus.

Sådan så det ud ved Moesgård Strand i midten af juli. Normalt vil der være fyldt med folk, der bl.a. står i kø for at få en is at svale sig på. På billedet ses en enkelt mand købe sig en varm pølse.
(Foto: Preben Hupfeld)

10.500 fodboldentusiaster betaler 277.000 kr. for at overvære kampen på Århus Stadion, hvor IHF bliver slået 5–3 af Borussia Mönchengladbach, årets hidtidige rekordopsætning på Stadion.

Kommunen begynder en kontrol af, om brandsikringen i byens ældre ejendomme er gennemført, som loven foreskriver. 1823 ejendomme skal efterses af to konstruktører, som er ansat specielt til dette arbejde.

Tirsdag 18. juli

Dannebrog Værft sikrer sig et skibsbyggeri til 65 mill. kr., hvorved fyring af 100 mand undgås.

260 sydslesvigske børn, der skal feriere i Århus Amt, ankommer med særtog fra Flensburg.

Onsdag 19. juli

3.000 studerende har henvendt sig på Arbejdsformidlingen om sommerarbejde, men det har hidtil kun været muligt at skaffe arbejde til ca. 200 af dem.

I week-end'en 22.-23. juli arrangerede Moesgård Museum vikingetræf ved Moesgård Strand. En halv snes vikingeskibe kom sejlene og gjorde landgang, ikke for at røve, men for at handle med de århusianere, der var kommet ridende inde fra byen. Også almindelige nutidsmennesker kunne gøre indkøb på vikingemarkedet. (Foto: Jørn Timm)

I anledning af Teknisk Skoles 150 års jubilæum udsendes et udvalg af Martinus Hougaards tegninger med Århus-motiver.

Fredag 21. juli

Århus kommunale Hjemmehjælp har måttet ansætte adskillige mænd for at dække behovet for vikarer i sommertiden. Da der er almindelig tilfredshed med den mandlige hjælp, påtænkes ordningen udvidet.

Lørdag 22. juli

Af 204.000 skatteydere har ca. 5.000 været indkaldt af Århus Skattevæsen til »torskegilde«. 3.500 lønmodtagere har undladt at indsende selvangivelse.

På Trillegårds-kollegiet er beboerne nu 150.000 kr. bagud med huslejen som følge af en fælles boykot siden februar. 340 beboere ud af 450 har nægtet at anerkende en huslejeforhøjelse på 65 kr. månedlig.

Kransførerne på Århus Havn strejker: de er imod for meget overarbejde og kræver sikkerhed for at kunne gå til normal tid i hvert fald to gange om ugen.

Søndag 23. juli

Sommerudsalget har ikke haft den sædvanlige omsætning i år: det dårlige vejr stimulerer ikke lysten til at tømme butikernes lagre af sommertøj.

Tirsdag 25. juli

Efter et voldsomt slagsmål mellem 4 unge mænd og lige så mange politi-folk må 3 betjente til behandling på skadestuen, mens de unge anbringes i detentionen.

I årets første 6 måneder er 433 huse i Århus blevet solgt på tvangsauktion.

På sin 40 års jubilæumsturné synger Danmarks Radios Pigeor ved en velbesøgt koncert i Rådhushallen.

Efter et røveri i Handelsbankens Langenæs-afdeling lykkes det røveren til fods at slippe bort med 58.000 kr.

Torsdag 27. juli

Guldfiskedammen i Rømerhaven, som blev taget i brug for 44 år siden, er utæt og ubrugelig. Guldfiskene er flyttet til dammene ved Donbækhusene, mens et nyt bassin støbes.

Statsbibliotekets leder, Karl V. Thomsen, skriver i en kronik i Aarhus Stiftstidende, at bibliotekets totale bevilling er faldet med 23% inden for de sidste år, og påpeger de katastrofale konsekvenser af nedskæringerne.

Fredag 28. juli

At gå barfodet på gaden vækker ikke længere opsigt, men kommer man på strømpesokker, er man under mistanke: politiet finder et par efterladte træsko under ransagning i en tyveriramt forretning, og da politifolk senere på natten møder en mand på strømpesokker, bliver han anholdt og tilstået.

Kun Handelshøjskolen og Arkitekt-skolen har studiepladser tilbage her i byen. Alle andre uddannelsesinstitutioner har måttet afvise studerende.

Simon Rosenbaums sommerrevy, S.J.U.S., i Tivoli-Teatret spiller sin 25. forestilling og melder om fuldt hus hver aften.

Lørdag 29. juli

Kommunehospitalet drager konsekvensen af den boligaktion, der gjorde opmærksom på de mange tomme læge- og sygeplejerboliger: hospitalet har foreløbig opsagt lejemålet på 16 lejligheder (se 11. maj).

Firmaet Radio-Thygesen er af en medarbejder blevet bestjålet for 490.000 kr. ved bedragerier af forskellig karakter.

Århus Cykelbane arrangerer »uofficielle danske mesterskaber« i cykelløb for drenge og piger, ca. 200 deltagere. Samtidig fejrer Viby IF 60 års jubilæum med et stort fodboldstævne for drenge.

Der er tradition for, at Århus-Årbog bringer et rigtigt sommerbillede, og det er altså her. Men der skal ikke lægges skjul på, at det har været svært at finde et. Sommeren indbød ikke ligefrem til sol- og vandbadning i lette antræk.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

Søndag 30. juli

Fra 11 lande deltager 100 forskere i et seminar arrangeret af Det lægevidenskabelige Fakultet ved Århus Universitet. Emnet er de skadelige virkninger af bindevævsforandringer.

Mandag 31. juli

Der er fuldt hus i Marselisborghallen til By-Orkestrets første koncert efter sommerferien med den unge amerikanske dirigent Phillip Greenberg.

August

Tirsdag 1. august

Et 13 måneders barn findes efterladt i en lejlighed i Tilst. Det lider af varme og mangel på næring og dør på Kommunehospitalet. Modernen hævder, at en ung logerende havde lovet at tilse barnet.

Fredag 4. august

Skoleskibet »Danmark« besøger Århus på vej til sejlklubstævne på Oslofjorden.

Den 2. august holdt 2. Telegrafbataljon afskedsparade foran rådhuset efter tappenstreg gennem byen. Med bataljonens forflyttelse til Tønder ophører Århus med at være garnisonsby, en status, byen har haft i næsten 300 år. Tilbage bliver kun en række militære tropestyrker.
(Foto: Knud Nielsen)

Lørdag 5. august

Speciallæge Poul Gertz Andersson, Hovedgaden 63, Brabrand, har indrettet et kunstgalleri i baghuset. Den første udstiller er maleren og billedhuggeren Bent Hagedorn Olsen.

Mandag 7. august

I det nye skoleår begynder 3250 elever i skolernes 1. klasser. Der er gennemført udvidelser af flere kommuneskoler, bl.a. Grønløkkeskolen og Mårslet Skole, og indrettet kantiner i Holme Skole, Brobjergskolen, Jellebakkeskolen og Skødstrup Skole.

Gennem de sidste år har FDF/FPF i ugerne umiddelbart før skolernes start lavet et sommerarrangement ved Brabrandstien nær Åhavevej. Her kan børn, der har svært ved at få sommerferien til at gå, komme og deltage i forskellige aktiviteter som f.eks. lege indianer, lave mad over bål og fremstille læderting. Børnene betaler det symbolske beløb af 2 kr. for at deltage den halve dag i en uge.

(Foto: Jørn Timm)

Natten mellem den 7. og 8. august antændte en spot-lampe gardinstoffer og andet i »Det hvide Hus« på hjørnet af M. P. Bruuns Gade og Jægergårdsgade. Resultatet var en voldsom brand og store ødelæggelser. Så at sige hele forretningens lager af stoffer, tæpper, dyner etc. blev ødelagt, enten direkte af ilden eller af røg og vand. Her er en brandmand i gang med efterslukningen. (Foto: Hans Bølcho)

Tirsdag 8. august

Det meddeles, at Boligkommissionen har besluttet at kondemnere ejendommene Knudrisgade 7-21, som skal rømmes inden 1. okt. 1978.

Onsdag 9. august

I Byrådets møde bevilges 2.2 mill. kr. til anlæg af boldspilbaner ved Idrætsanlægget Egelund mellem Beder og Malling.

Det vedtages at give projekteringstilladelse til udvidelse og ombygning af Tirstrup Lufthavn.

Torsdag 10. august

Distriktsbladet »Uge-Annoncen« begynder at udkomme. Det dækker hele Århus-området inklusive Hørning og Odder.

Fredag 11. august

Lejerne i Jægergårdsgade 140, støttet af repræsentanter for midtbyens beboergrupper, blokerer ejendommen og demonstrerer foran ejerens kontor i Fredensgade som protest mod isætning af termoruder og udstykning i ejerlejligheder.

25 arbejdere på Carlsbergdepotet i Århus nedlægger arbejdet og blokerer depotet i protest mod, at indehaveren ikke vil forhandle med tillidsmændene.

Ved Risskov Amtsgymnasiums 10 års jubilæum udtaler rektor Just Vange ønske om en fremtidig kombination af gymnasium og HF-kursus. Skolen har næsten fra starten haft HF-kursus, men tilgangen er svigtende.

Lørdag 12. august

Det meddeles, at det århusianske firma Danish Turnkey Dairies A/S har modtaget ordre på to mejerier til Saudi-Arabien for 65 mill. kr.

Mandag 14. august

Som afslutning på 2. byggeafsnit ved Lystrup Skole indvies en gymnastiksal og en svømmehal med tilskuerpladser, der uden for skoletiden skal fungere som offentlig svømmehal.

Ved By- og Herredsretten idømmes en invalidepensionist 1 års fængsel for bedragerier ved handel med brugte biler og TV-apparater.

Det meddeles, at JAKA i Brabrand har afskediget 30 ansatte på grund af produktionsnedgang.

Onsdag 16. august

I et elevmøde på Århus Seminarium vedtages enstemmigt at støtte en henvendelse til undervisningsministeren om et tilfælde af »Berufsverbot«: En kvalificeret ansøger til en seminarielærerstilling er blevet spurgt om sin religiøse holdning og sin stilling til den marxistiske børnelitteratur og derefter ikke antaget (se 30. august).

»Huset« starter et kulturarrangement under navnet »Det lange ræs«. Det henvender sig til alle aldersklasser og byder bl.a. på film, børneteater, billedkunst, folkedans, musik, oplæsning af forfattere og politisk kabaret.

Slæbebåden »Ara«, der i 60 år har gjort tjeneste i Havnen overdrages til Kaløvig Bådelaug som klubbåd i lystbådehavnen ved Studstrup.

I Byrådets møde bevilges 830.000 kr. til en junior- og ungdomsklub for Nørre Stenbro-kvarteret i midlertidige lokaler ved Østboulevarden og 96.000 kr. til et midlertidigt fritidshjem i Fredenskirkenes krypt.

Fredag 18. august

Det meddeles, at Det Særlige Bygningssyn har indstillet til Fredningsstyrelsen, at Gottlieb Bindesbølls bygninger i Psykiatrisk Hospital, Ris-skov, opført i årene 1849-51 under navnet Jydske Asyl, fredes i klasse B.

Lektor Palle Svensson, Århus Universitet, udsender en bog om de unges valgret, hvor han hævder, at 18-års valget ikke vil forrykke forholdet mellem partierne.

Lørdag 19. august

I Egelund Idrætscenter ved Malling indvier rådmand Thorkild Simonsen en boldspilhal og en svømmehal i forbindelse med Beder-Malling Idrætsforenings klubhus. Sparekassen SDS overrækker Idrætsforeningen en check på 10.000 kr.

Det portugisiske krydstogtskib »Funchal« anløber Århus med 270 tyske turister under ledelse af arkæologen Herbert Jankuhn. Rejsen kaldes »I vikingernes fodspor«.

Mandag 21. august

Århus-komiteen mod besættelsen af Tjekkoslavakiet arrangerer en demonstration fra Rådhuspladsen til Klostertorv under parolerne »Sovjet ud af Tjekkoslavakiet« og »Nej til Warszawapagten og NATO«. Et par hundrede mennesker deltager.

Jærgergårdsgade 140 blokeres af 100 demonstranter fra midtbyens boliggrupper, men udskiftningen af vinduer fortsætter under politi beskyttelse.

Ved By- og Herredsretten idømmes en 18-årig et års fængsel for vold og taskerøveri mod en ældre kvinde i Ryesgade, begået 23. februar.

De studerende på Skjoldhøjkollegiet blev taget på sengen den 9. august om morgenen. De var ellers forberedt. I begyndelsen af juli blev der i fogedretten afsagt kendelse om, at de kollegianere, der ikke betalte den fastsatte husleje, kunne udsættes, og de studerende havde oprettet barrikader og indført et alarmeringssystem. Men foranstaltningerne kunne ikke forhindre, at fogeden ved hjælp af politi og flytemænd satte 3 af beboerne på gaden.

Fogedforretningen var kulminationen på flere års strid mellem på den ene side kollegianerne og på den anden side først kollegiets bestyrelse og siden – efter kollegiets likvidation – dets likvidator, Georg Løber, om økonomien.

(Foto: Hans Bølcho)

I week-enden 26.–27. august havde Organisationen til Oplysning om Atomkraft arrangeret protestmarcher mod atomkraft i såvel København som Århus. Den århusianske startede ved Gyllingnæs, der er et af de steder, hvor et atomkraftværk muligvis bliver placeret. Herfra gik marchen til Odder, hvor mange sluttede sig til den, således at der lørdag eftermiddag, da man nåede frem til Blommehaven, var ca. 5.000 deltagere. Søndag gik 6.–8.000 gennem byen for at slutte af på Risvang Stadion. (Foto: Bjarke Larsen)

Onsdag 23. august

Den 40-årige århusianske rengøringsassistent, der forsvandt 21. juli, er fundet i en æblebeholder ved Mølalerup. Hendes fraskilte mand tilstår at have dræbt hende.

Torsdag 24. august

I Byrådets møde bevilges 3.138.000 kr. til baneanlæg på nærbanestrækningen Århus-Segalt (-Hornslet).

I »Huset« holdes stiftende generalforsamling for Vesterbro Beboerforening, der dækker området omkring Vesterbro Torv.

Lørdag 26. august

Tre fanger flygter fra arresten i Tinghuset efter at have bøjet vinduestremmerne og firet sig ned ved hjælp af et lagen og et nedløbsrør.

Søndag 27. august

Ved landsgardestævnet i Auning vinder Den Jydske Pige гарде, Århus, 1. præmie i koncert og 2. præmie i march, tromme og tattoo.

Mandag 28. august

60 store specialforretninger har oprettet andelsselskabet Århus City Konto, der vil udstede kundekort i lighed med stormagasinerne.

80 EDB-operatører ved A/S Regnecentralens afdelinger i Århus, København og Odense nedlægger arbejdet for at opnå bedre løn- og ansættelsesforhold.

Musikvidenskabeligt Institut er vært for en 5 dages international workshop om computermusik under UNESCO, omfattende foredrag og koncerter i Det Jydske Musikkonservatorium og på Moesgård.

Onsdag 30. august

De 25 arbejdere ved Carlsbergdepotet, der har strejket siden 11. august, genoptager arbejdet efter at have fået deres krav opfyldt.

Socialministeriet meddeler, at Århus Kommunes Social- og Sundhedsforvaltning ikke har noget ansvar for et spædbarns død i Tilst 1. august.

Undervisningsminister Ritt Bjerregaard meddeler, at rektor for Århus Seminarium i betragtning af seminariets formålsbestemmelser om tilknytning til folkekirken og Indre Mission må være berettiget til at spørge om ansørgeres religiøse indstilling (se 16. august).

En ydermur i ejendommen Studsgade 48 styrter sammen under rystelserne fra en bulldozer, der arbejder på nabogrunden, hvor der graves ud til Arbejdsformidlingens nybygning.

Fabrikant G. A. L. Thorsens olietank-læg ved Havnen, opført i 1972 for 13 mill. kr., sælges ved tvangsauktion for 5.2 mill. kr. til anpartselskabet Oil Stock, der vil udleje anlægget.

Torsdag 31. august

Dannelsen af den ny SV-regering giver anledning til omfattende strejker. I Århus nedlægger bl.a. slagteri-arbejderne på JAKA, Plumrose og FDB i Viby arbejdet.

Socialrådgiverne ved Århus Kommunes områdekontorer nedlægger arbejdet for at holde fagligt møde om ansættelse af flere sagsbehandlere.

I Kunstsalon, Søndergade 1, holdes auktion over en malerisamling, der omfatter adskillige billeder af Skagen-malere. Omsætningen er på 800.000 kr., og den højeste pris opnås for Michael Anchers »Fru Krøyer går forbi Kristoffers hus«, der går for 46.000 kr.

September

Fredag 1. september

Handelsbankens Århus-pris på 40.000 kr. tildeles arkitekt C. F. Møller som en anerkendelse for det præg, han har sat på Århus by i løbet af de 50 år, han har virket her.

På Folkebiblioteket åbnes en lille mindeudstilling for fhv. borgmester Bernhard Jensen, som døde i juni. Hele ugen vises den film, der er optaget med ham som hovedpersonen.

Løgten Kro sælges på tvangsauktion til Sparekassen Bikuben for 660.000 kr.

Lørdag 2. september

Festugen erklæres åbnet af kulturminister Niels Matthiasen, og allerede på den første dag er der 103 »tilbud« til byens borgere og dens gæster.

To århusianske kunstnere, mezzosopranen Else Mogensen og cellisten Hans Jørgen Jensen, tildeles Musik-anmelderens to kunstnerpriser for 1978.

Søndag 3. september

Det årlige Marselis-løb afvikles under stadig voksende deltagelse: af 13.800 tilmeldte løbere gennemfører 11.554, mens ca. 25.000 er passive iagttagere.

Mandag 4. september

På Vorrevangens Ungdomsskole begynder 15 unge i 11. klasse med en kombination af praktisk og teoretisk undervisning. Til den første form er der bevilget penge som en betaling for det udførte arbejde.

Mere end 3.000 arbejdere nedlægger arbejdet ved middagstid for på Rådhuspladsen at deltage i en demonstration mod den nye SV-regering.

Odin-Teatret fik vældig succes ved åbningen af årets festuge gennem sin parade på Strøget. Den halsbrækkende styltegang var lige så farlig, som den ser ud til, idet en af deltagerne faktisk styrtede ned. Uheldet fik dog ingen alvorlige følger.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

Samtlige socialdemokratiske partiforeninger i byen vender sig mod det indgåede regeringssamarbejde med Venstre.

Onsdag 6. september

Konkurrencen om den nye TV-fanfare vindes af den 22-årige århusianer, Steen Gjerulff, som er arbejdsløs maskinarbejder.

I Stadionhallen spiller Royal London Philharmonic Orchestra under ledelse af Per Dreier, der i mange år ledede Århus By-Orkester.

Torsdag 7. september

En århusiansk grosserer har fået sin bil konfiskeret: efter spirituskørsel mistede han kørekortet for 5 år; alligevel er han i de sidste 4-5 måneder blevet noteret 6 gange med for høje promiller.

I Vejby-Risskov Hallen afholdes den 8. skolemusikfestival med 500 århusianske skoleelever som deltagere. Århus Musiklærerforening står som arrangør.

Fredag 8. september

I sidste week-end solgte elever på Katedralskolen og Marselisborg Gymnasium varer for U-landsfonden for et samlet beløb af 16.000 kr.

Lørdag 9. september

Den 86-årige møbelhandler K. Juul-Jensen drejer nøglen om efter at have solgt møbler i 43 år fra sin forretning i Guldsmedgade.

I Å-havnen holdes som led i Festugen et stævne for gamle trækibe.

Den 7. september blev der holdt børnefestival i Gellerup. 7 børnehaver med i alt 380 børn deltog fra klokken 10, da der udgik optog fra hver børnehave til den store plæne ved Gellerup Svømmebad. Formålet var at styrke samarbejdet mellem børnehaverne, og programmet stod på leg, spising, cirkus og andet, der ikke kostede store penge. Der var også et sminketelt, ud af hvilket der kom mange »sårede«, der skulle kureres.

(Foto: Jens-Kristian Søgård)

Forstander på »Solbakken«, Karsten Torst Pedersen, er valgt til »Århus Bys Sparemand 1978«. Med æren følger en check fra Bikuben på 1.000 kr. og en sparebøsse.

I Vejby-Risskov Hallen afvikles verdensmesterskaberne i dans. 24 par fra 15 lande deltager. Danmark er bl.a. repræsenteret ved det århusianske par Peter Dan Ringgaard og Jane Møller, der når frem til semifinalen.

Søndag 10. september

Trods den megen uro omkring byens kollegier er alle byens kollegieværelser, ialt 2.560, udlejet, og 300 studerende er gået forgæves.

I Sct. Pauls Kirke indvies nye konfirmand- og mødelokaler. De er lagt som en halv ring rundt om kirkens apsis. Tilbygningen er tegnet af Inger og Johannes Exner.

På Rådhuset indledes Universitetets 50-års jubilæum, idet byen er vært for universitetets styre og de indbudte gæster. Der er kunstnerisk underholdning og bagefter pindemad og drikkevarer.

Mandag 11. september

Århus Universitet fejrer sit 50 års-jubilæum med reception, udnævnelse af æresdoktorer, gallaaften i Teatret, souper på universitetet og dans i Studenternes Hus.

Onsdag 13. september

Egå Ungdoms-højskole er ved at bygge fire nye elevhuse. For at nedbringe varmeudgifterne bygges det ene hus forsøgsvis med en 90 m² stor solfanger.

På byrådsmødet bevilges ca. 8 mill. kr. til en detail-projektering af det nye musikhus. Der står stadig megen strid om antallet af siddepladser: er 1800 for mange eller er det uklogt at bygge til kun 1500 tilhørere.

Torsdag 14. september

I Mejlgade indvies en ny bogcafé, som drives af Mellemløst Samvirke.

Fredag 15. september

I Egå brænder Kalbogård omtrent ned til grunden, kun stuehuset reddes. Ca. 200 svin indebrænder.

Sammenslutningen »Boligaktion 76, Århus« holder i Kongreshuset to-dages repræsentantskabsmøde, hvori deltager repræsentanter for fagforeninger, beboer- og lejerforeninger og andre interesserede.

Det kan ikke nægtes, at Festugen præges noget af livlig spiritusindtagelse og hvad deraf følger: bræk, skår og vold. Det er nok delvis denne kendsgerning, der fik De samvirkende Afholdsselskaber til at forsøge et fremstød for de alkoholfrie drikkevarer. Ved denne bod foran Agnete og Havmanden blev der uddelt gratis smagsprøver.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

Bagerlaugets arrangement i Ridehallen hvert år i Festugen er så stor en succes, at de stakkels bagere får stress. I år var der indrettet et særligt børnebageri, der arbejdede under vejledning af elever fra bagerfagskolen i Holstebro. Her på billedet er det børn fra børnehaven Mosegården i Højbjerg, der er i gang med forklæder og bagerhuer. Andre dage fik andre børn chancen.
(Foto: Jørn Timm)

Lørdag 16. september

Det århusianske P-korps, som nu har virket et år, har skaffet staten en bødsum på 2,8 mill. kr. i løbet af dette tidsrum. 25.000 bilister har fået bøde. P-korpsets virke har betydet, at langt færre nu parkerer ulovligt.

Søndag 17. september

Danmarks civile Hundeførerforening afholder sine mesterskaber i Århus. Knap 200 hunde er anmeldt som deltagere i konkurrencerne.

En 16-årig skoleelev fra Åbyhøj, Henrik Carlsen, bliver danmarksmester i racerbådsløb. 2. og 3. pladsen besættes med to andre fra Århus.

I forbindelse med et amtsinformationsmøde udtaler Anker Jørgensen, at han ikke finder visse århusianske socialdemokraters kritik af regeringsdannelsen særlig skarp.

Mandag 18. september

På Teknologisk Institut afprøves i øjeblikket en ny »udgave« af Leonardo da Vincis vandsko: med to kasser af glasfiber og fyldt med flamingo er det lykkedes at gå både i Lillebælt og på Skanderborg sø.

Skolekonsulent Sv. Aa. Fisker Sørensen foreslår at indrette en del af kommunens gods Vilhelmsborg til en slags skole for dem af de største ele-

---

Fronthuset fejrede Festugen med en udstilling, der skulle vise 1950'erne, »give et stemningsbillede fra det tiår, da amerikaniseringen slog igennem i Danmark«. Emnerne blev bl.a. kold krig, rock'n'roll, fjernsynets indtog, Ungarnkrise og overenskomstkonflikter, og udstillingen blev suppleret med fremvisning af en række 1950'er-film (f.eks. »Ung leg« med Birgitte Bruun (Price) og Ib Mossin). På billedet indtager nogle af aktørerne bag foretagendet passende attituder. (Foto: Preben Hupfeld)

---

ver, der har mere lyst til praktisk arbejde end til at erhverve boglig viden. Rådmand Thorkild Simonsen mener ikke, at Vilhelmsborg duer, men åbner mulighed for at en anden af kommunens 30 gårde kan komme på tale i stedet.

Tirsdag 19. september

I forbindelse med en større Nato-øvelse får byen en række besøg i de kommende uger af amerikanske flådeenheder. Tre døgn ligger således et landgangsfartøj med 225 mand i Havnen, og to eftermiddage er der åbent hus for interesserede.

Ved folkeafstemningen om 18 års valgret stemmer 117.089 århusianere. 72.596 siger ja til 18 års valgret.

Onsdag 20. september

Besøgstallet for Tivoli Friheden er i denne sommer trods vejret 23.000

større end sidste år, men der manglede 1.000 besøgende, før den halve million ville være blevet passeret.

Trods indsigelse fra beboerne i Tage Hansens Gade bliver et bredt bælte af træerne langs Amtssygehuset fældet for at give plads til en række biler. – Ved en direkte henvendelse til Miljøstyrelsen bliver arbejdet dog stoppet, og en lokalplan forlanges udarbejdet.

I Byrådet skabes der flertal for en forøgelse på 63 socialrådgiverstillinger i Socialforvaltningen.

Torsdag 21. september

Miljøministeriets fredningsstyrelse køber gården »Sølyst« i Brabrand for at øge de rekreative områder ved Brabrand Sø.

På Stadion afvikles skolernes atletikidrætsdag. Ca. 500 skoleelever fra en snes af byens skoler deltager.

Fredag 22. september

Bankrøveriet i Handelsbankens Langenæs-afdeling 25. juli er opklaret. Det er det ene af seks røvier, som to spaniere har begået landet over.

I Sct. Johannes Kirke opsættes et nyt orgel, et arbejde, der vil vare et par måneder. De 1.400 gamle orgelpiber sælges til private og indbringer 38.000 kr.

Lørdag 23. september

Århus Sporveje har haft uheld med leveringen af nye busser. En forsin-

ket færdiggørelse betyder, at vinterkøreplanens ikrafttræden må udsættes i 14 dage.

Ved ferniseringen af den 25. Å-udstilling køber Århus Amt, Århus Kommune og Kunstmuseet for 108.000 kr. malerier, som på denne måde sikres for byens borgere, idet de fortrinsvis ophænges i offentlige lokaler.

Mandag 25. september

Kursuscentret Scanticon i Skåde får nu en »filial« i USA: ved Princeton University skal centret bygge og drive en tilsvarende kursusvirksomhed; arkitekterne Friis og Moltke skal lede opførelsen af egnede bygninger.

330 biler losses i Havnen fra verdens største biltransport-skib. Skibet kommer fra Japan, det er 225 m langt og kan rumme 6.400 biler. 3 slæbebåde må i gang for at få skibet til kaj.

Tirsdag 26. september

Ikke alle holder af katte: en husejer i Nørregade har haft et baghus indrettet, så kvarterets katte kunne komme ind, men ikke ud. Da han lod kattene sulte ihjel, meldte hans lejere ham til politiet.

Landsforeningen »Mit livstestamente – Retten til en værdig død« holder møde på Universitetet. Tilstrømningen er så stor, at nogle af tilhørerne sidder på trapperne.

Onsdag 27. september

Efter at socialdemokraterne i Byrådet har indgået budget-forlig med DKP og SF undlader de konservative og Venstrefolkene at stemme for budgettet for 1979, som bl.a. indebærer en skatteforhøjelse fra 16,9 til 19,4% og nyoprettelse af 1300 kommunale stillinger.

Den kulturelle Forvaltning søger Byrådet om 1 mill. kr. til fortsættelse af igangværende reparations- og forbedringsarbejder, der kan sikre 53 unges fortsatte arbejde i de kommende måneder.

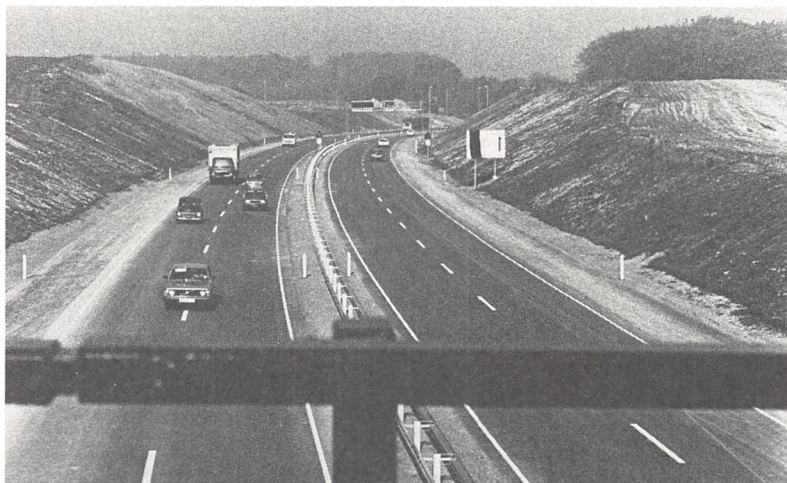
Fredag 29. september

Århus har som det første sted i landet i dette efterår nattefrost: tidligt om morgenen måles ÷ 1°.

Socialforvaltningen ønsker at indrette en villa i Højbjerg som særinstitution for 8 søskende. Planen, der har fået tilslutning i Amtsrådet, møder dog så kraftig modstand fra beboerne i kvarteret, at den foreløbig må udsættes.

Lørdag 30. september

Prisen på heroin i byen er faldet fra ca. 5.000 kr. pr. gram til »kun« knap 2.000 inden for den sidste måned.

Oktober

Søndag 1. oktober

Studenterne boykotter de 8 kantiner ved Universitetet som protest mod forhøjelsen af momsen og mod loven om, at kantinerne skal momsbeskattes fuldt ud.

En beruset mand stjæler en turistbus ved Stadion under en fodboldkamp. Efter en vild tur med påkørsel af biler og vejtræer bliver han standset og pågrebet i Sydhavnen.

Blå Kors har købt ejendommen Jægersgårdsgade 2A for at indrette et kontakcenter for tidligere alkoholkere.

Mandag 2. oktober

Universitetskantinerne lukker på grund af studenternes boykot.

En demonstration på Rådhuspladsen på seksårsdagen for folkeafstemningen om Danmarks tilslutning til EF samler kun godt 200 deltagere. Hovedtaler er folketingsmand Ib Christensen.

Tirsdag 3. oktober

Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation (LLO) indleder en aktionsuge med gadedemonstrationer og protestmøde i Kongreshuset. Aktionsugen har til formål at vække opmærksomhed omkring LLOs krav »om retten til arbejde, uddannelse, en løn til at leve af, en bolig samt retten til medbestemmelse«.

Efter indvielsen af motorvejen Skødstrup-Løgten fredag den 13. oktober kan man nu passere de to byer på 3 minutter.

Dermed er en af flaskehalsene på Grenåvejen afviklet, og området slipper for gennemkørsel af 13-14.000 biler i døgnet. Motorvejen blev i øvrigt den første med »spareprofil«, dvs. tre meter midter-rabat.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

På Teknisk Skoles generalforsamling oplyser formanden, forretningsfører Bent Vogelius, at elevtallet det sidste år er steget med 500 til 5400, og at man søger tilladelse til byggeri for 25 mill. kr. i Halmstadgade.

Torsdag 5. oktober

Gartnerens Salgsforening (GASA) indvier sin nye eksportthal på 5000 m² i Tilst. Samtidig åbnes udstillingen »Miljø og blomster«. GASA's tidligere bygninger i Finlandsgade overtages af FDB som centrallager for gartneravarer for Jylland-Fyn.

Fredag 6. oktober

Danmarks Skolelederforenings årsmøde med 1100 deltagere åbnes i Vejlbj-Risskov Hallen. Blandt talerne er domprovst Jørgen Bøgh og undervisningsdirektør A. Baunsbak Jensen.

Lørdag 7. oktober

De århusianske arkitekter Jørgen Hellemoes og Finn Skov har vundet 1. præmie på 40.000 kr. i en konkurrence om en administrationsbygning i Ledøje-Smørum ved København.

Søndag 8. oktober

Ved et indbrud i Niels Fredborgs cykelforretning ved Chr.X.s Vej er foruden 4000 kr. bl.a. stjålet Fredborgs guldmedalje fra de olympiske lege i München 1972.

Mandag 9. oktober

Ved Arbejdernes Fællesorganisations generalforsamling i Kongreshuset taler bl.a. arbejdsminister Svend Auken og folketingsmand Henry Grünbaum, der får kraftig opbakning for sin modstand mod SV-regeringen.

Tirsdag 10. oktober

Havnemøllerne, Fredericia, har solgt Segalt Mølle til kunsthåndværker Lene Zeller for 3.000.000 kr.

Onsdag 11. oktober

Syv billeder til en værdi af 15.000 kr. meldes stjålet fra Tilst Skole, formodentlig i aften timerne, mens skolen er åben for aftenskoleundervisning.

Foreningen for Human Kriminalpolitik (KRIM) arrangerer en debataften om voldtægt i Studenternes Hus med deltagelse af bl.a. folketingsmedlem Ebba Strange og politimester Erik Christensen.

I Byrådets møde bevilges ca. 16 mill. kr. til udvidelse af Hårup Skole og 200.000 kr. til projektering af en ny skole i Hjortshøj.

Der bevilges 300.000 kr. til projektering af en vuggestue, en børnehave

og et fritidshjem ved Brobjergparken i Egå og 60.000 kr. til legestuer i Tilst Skole og Grønløkkeskolen.

Det vedtages at optage lån på 100 mill. kr., væsentlig til dækning af hjælpeaktioner til boligforeninger i Århusområdet.

Torsdag 12. oktober

Det meddeles, at der er opnået forlig mellem boligminister Erling Olsen og kollegianerne på Skjoldhøjkollegiet om to lejestigninger på 35 kr. og fra 1980 en indeksreguleret husleje.

Foreningen af Jyske Landboforeninger holder delegeretmøde i Vejlbj-Risskov-Hallen med deltagelse af statsminister Anker Jørgensen, landbrugsminister Niels Anker Kofod og skatte- og afgiftsminister Anders Andersen. Statsministeren taler om »Landbruget i dansk politik« og fremhæver betydningen af den ny SV-regering som et udtryk for samarbejde mellem arbejdere og bønder.

Fredag 13. oktober

Statsadvokaten i Viborg har afslået at rejse tiltale mod Forhistorisk Museum for krænkelse af dyreværnsloven i forbindelse med dødsfald i fårebestanden (se 28. april).

Lørdag 14. oktober

I skolernes efterårsferie er der mange arrangementer for børn: I Den Gamle By arbejder garveriet, bødkeriet og pottemagerværkstedet, i Århus Kunstmuseum vises udstillin-

Tibetansk folkløse er en sjældenhed på disse breddegrader, og efter sigende var den syngende og dansende trup den første på verdensturné siden grænselukningen 1951. Arte og Venskabsforbundet Danmark-Kina stod bag truppens besøg i Vejlbj-Risskov Hallen den 16. oktober.
(Foto: Jørn Timm)

gen »Farve og form i hverdagen«, og på Moesgård er der »skattejagt« i skoven og tre åbne vikingehuse.

1978

Søndag 15. oktober

En pyroman påsætter tre brande på Frederiksbjerg: i Søgade 5, Holbergsgade 2 og Frederiks Allé 112. De opdages og slukkes dog omgående.

Mandag 16. oktober

På en benzinstation ved Rosenhøj i Viby truer en ung mand den 15-årige pige, der passer tanken, til at udlevere 3200 kr.

Tirsdag 17. oktober

Statsminister Anker Jørgensen taler på et møde i Århus Journalistforening om SV-regeringen og dens forhold til de århusianske partiforeninger. Han hævder, at regeringsdannelsen stort set er accepteret i Socialdemokratiet. En eventuel adskillelse af statsministerposten og posten som partiformand vil han ikke have noget at indvende imod.

Onsdag 18. oktober

Slægtgården Damgård i Harlev hærger af en brand, der formentlig skyldes børns leg med tændstikker. Stuehuset bliver dog reddet og gårdens dyr bjærget.

Fredag 20. oktober

Anlæggelsen af kloakledningen mellem Marselisborg og Trøjborg Renselanlæg skaber alvorlige trafikale problemer, herunder busforsinkelser.

Søndag 22. oktober

Ved et frontalt bilsammenstød på Viborgvej i Tilst bliver en 20-årig mand dræbt og et ægtepar kvæstet.

Mandag 23. oktober

Det meddeles, at politiet har anholdt fire Århusborgere på stranden ved Egå, hvor de landede i en gummibåd under ammunitionsfiskeri i Koraldyb. På en af mændenes bopæl finder politiet et lager af granater og patroner samt et maskingevær. Formålet har angiveligt været at rense granaterne og sælge dem som dekora-tionsgenstande.

Tirsdag 24. oktober

På Århus Skolelederforenings generalforsamling i Skåde Skole udtaler formanden, skoleinspektør Henning Sørensen, Hasle Skole, en beklagelse af, at foreningen ikke er repræsenteret i skolekommissionen. Endvidere klager han over den hensynsløse behandling, skolerne udsættes for under deres benyttelse til fritidsaktiviteter.

Onsdag 25. oktober

I Byrådets møde bevilges 3.6 mill. kr. til vej- og stiarbejder langs havnen i forbindelse med den kommende nærbane.

Der bevilges 1.6 mill. kr. som rente- og afdragsfrit lån til opførelse af et bådehus i Egå Marina.

Det vedtages at give de ejere af hel-årshuse ved Skæring Strand, der er tilmeldt folkeregisteret efter 1971, frist til afvikling af den ulovlige beboelse indtil 1. oktober 1979.

Der bevilges 100.000 kr. til en undersøgelse af arbejdsgange og arbejds-metoder i Socialforvaltningens om-rådekontorer. Der godkendes efter afstemning 17 nye stillinger som sagsbehandlere ved disse kontorer.

Torsdag 26. oktober

De århusianske skolebetjentes for-mand Bjarne Jensen hævder, at den hårdeste belastning af skolernes in-ventar ikke skyldes fritidsaktiviteter, men den daglige skolegang.

Århus Billard-Club, hvis lokaler i Nørre Allé blev ødelagt af brand 8. juli, indvier nye lokaler i Åboulevar-den 49.

Fredag 27. oktober

200 unge arbejdsløse demonstrerer på Rådhuspladsen bl.a. ved afbræn-ding af en cykel som protest mod kommunens forhaling af et projekt om at istandsætte brugte cykler og stille dem gratis til rådighed for bor-gerne.

Lørdag 28. oktober

Gymnasieforeningernes Landsorga-nisation holder to dages formands-møde på Marselisborg Gymnasium og retter henvendelse til Amtrråds-

foreningen om tilskud til gymnasiernes kantiner. På mødet taler professor Eggert Petersen om elevernes trivsel i gymnasiet.

Braunschweiger Jugendchor besøger i weekenden Hasle Skoles Kor som led i en udveksling og giver koncerter i Skt. Markus Kirke og i Rosenvangskolen.

Søndag 29. oktober

Sporvejenes vinterkøreplan træder i kraft med åbning af linjerne 55, 57 og 59, der går til Harlev, Framlev, Stjær, Galten og Lillering. Linje 5 forlænges fra Høskoven til Stautrup. De nye linjer markeres ved en reception på Næshøjskolen med gratis forfriskninger til alle, balloner til børnene og underholdning ved Sporvejsfunktionærernes Orkester. Endvidere er der gratis kørsel på de nye linjer hele søndagen.

Mandag 30. oktober

Færgefarten Århus-Oslo ophører efter 17 års trafik. M/S »Peer Gynt« lægger for sidste gang til i Århus for derefter at sejle til Helsingborg. Skibet overtages af Stena Line og skal efter reparation på værft indsættes på ruten Frederikshavn-Oslo.

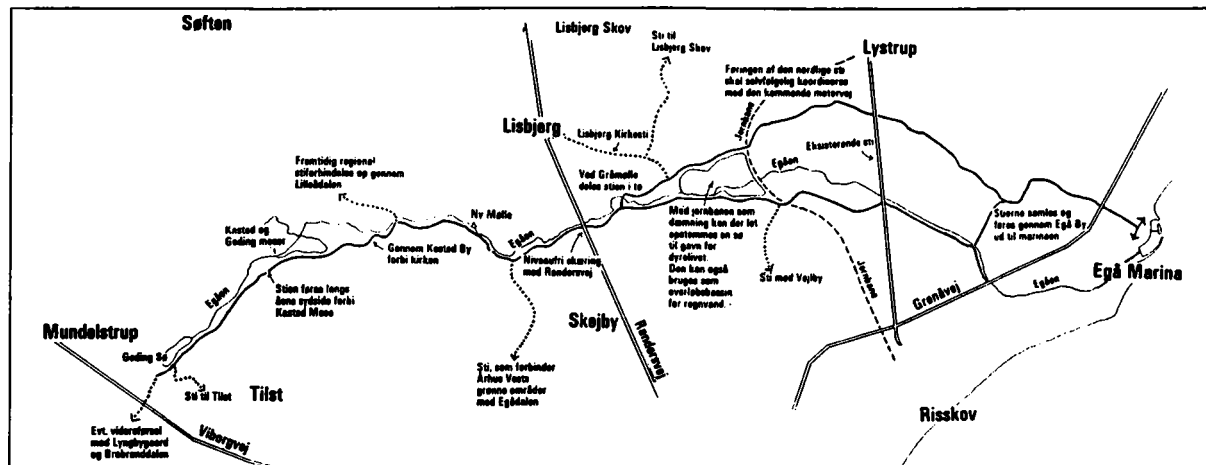
På Syerskernes Fagforenings generalforsamling udtaler formanden Gurli Madsen, at den ny regerings besparelses- og nedskæringspolitik bør modarbejdes, da den øger arbejdsledigheden.

Tirsdag 31. oktober

I By- og Herredsretten aflæses sagen mod de 28 beboerforeningsmedlemmer, der 23. oktober 1977 besatte fem lejligheder i Ny Munkegade 89. Årsagen er, at Vestre Landsret har frifundet nogle boligaktivister fra Randers, der var tiltalt for et lignende forhold.

Austinhuset ved Kystvejen standser sine betalinger og afskediger sine 33 medarbejdere. Grunden er manglende udstillingsmuligheder efter nedrivning af firmaets udstillingsbygning ved en gadeudvidelse.

I slutningen af oktober fremsendte Naturfredningsforeningens lokalkomité et forslag til sikring af Egådalen til rekreative formål. Som beskæftigelsesarbejder ønsker man gennemført et stortilet anlæg af naturstier fra Gøding sø og helt ud til kysten, idet det bestående stisystem kan indarbejdes i det kommende. På kortet ses »linjeføringen« idet man har taget højde for udvidelser. I det hele er det en fordel, at arbejdet i høj grad kan etapedeles af hensyn til bevillings- og arbejdskraftsituationen.

November

Onsdag 1. november

Kommunen åbner 2 nye vuggestuer i Elsted og Skødstrup og 1 legestue i Risskov, men fortsat står der 3.702 børn på den kommunale venteliste.

Det københavnske møbelhus Ikea, som kun har en stor forretning beliggende i Tåstrup, har indkøbt 5 jernbanevogne. I 14 dage holder Ikea-toget på godsbaneterrænet ved Skovgårdsgade, så man kan se de møbler, tæpper osv. der ellers forhandles gennem kataloger.

Katedralskolens elever bruger dagen til at arbejde for private. De indtjente penge går til kampen mod apartheid i Sydafrika.

Torsdag 2. november

Byen får stort flådebesøg: 11 skibe fra NATOs atlantehavsflåde lægger til kaj med 2.500 mand om bord. 30.000 århusianere beser skibene lørdag og søndag.

De århusianske folkeskolelærere ønsker ikke at overtage undervisningen i byens børnehavklasser, som Danmarks Lærerforening ellers ønsker det for hele landet.

Til Erhvervsarkivet har Folketingets finansudvalg bevilget 2,8 mill. kr. til 1. etape af en større udbygning. Den forventes at ville koste ca. 9 mill. og skal afhjælpe den akutte pladsmangel og sikre plads til erhvervslivets papirer i en årrække.

Byrådet vedtager på et ekstraordinært møde at købe trikotagefabrikken på hjørnet af Dollerupvej og Silkeborgvej. Den skal indrettes til Socialforvaltningen. Købesummen 5,2 mill. kr. betragtes som favorabel. Der er ikke i byrådet enighed om handelen. Nogle finder den på trods af tilbudsplichtloven umoralsk, idet også andre var interesserede i købet (se 23. nov.).

Fredag 3. november

I sagen om en »udflytning« af skatteadministrationen til en bygning i Knudrisgade kritiserer HKs Århusgruppe kommunen for at bryde alle aftaler om medbestemmelse, samarbejde og nærdemokrati.

Indenrigsministeriets informationsbus om alkoholproblemer holder fredag og lørdag på Bispetervet. Mens skoler og foreninger møder flittigt op til instruktionsfilm og lign., kniber det at få den »uorganiserede« borger ind.

Søndag 5. november

Ledende folk inden for containertransporten beskylder kommunen for at have været for lidt fremsynet: de nyeste containere er for høje til at

kunne passere gennem den endnu ikke færdigbyggede tunnel, der skal være havnens fremtidige adgangsvej under Strandvejen. – Rådmand Olaf P. Christensen tilbageviser kritikken og kritiserer samtidig Aarhus Stiftstidende, som bringer »skandalen« frem, for dårlig presseetik.

Mandag 6. november

Århus-guitaristen Karl Petersen placerer sig som nr. 3 ved den 20. internationale guitar-konkurrence, der lige er afsluttet i Paris.

Ungdomskontoret i Vesterport har stigende besøg af unge: efter 3 måneders åbning er man oppe på 140 unge om ugen, der søger vejledning af forskellig karakter.

Tirsdag 7. november

På Universitetet har studenterinstruktorerne nu strejket i en uge, efter at finansministeriet har forlangt mere undervisning for den løn, der hidtil er udbetalt. De studerende bakker dem op: de hævder, at de ikke kan bestå de kommende eksaminer, hvis strejken fortsætter (se 23. nov.).

Som en demonstration mod skolekantinernes priser møder mere end 600 gymnasieelever op for at spise i kantinen på amtskommunens bygning, hvor priserne er mindre, skønt de begge steder fastsættes af amtet. De bliver dog ikke lukket ind.

Onsdag 8. november

4 medlemmer af Århus Smalfilmklub

Da ti institutter på Universitetets naturvidenskabelige Fakultet åbnede dørene for byens borgere den 18. november, væltede det ind med folk. Ved hjælp af film, foredrag, plancher og gørdet-selv-udstillinger demonstrerede forskerne naturvidenskabelige eksperimenter og resultater. På billedet dissekerer stud. scient. Erik Båtrup en torsk, mens to piger interesseret følger foretagendet.
(Foto: Preben Hupfeldt)

vinder både medalje og diplom ved en international Festivalkonkurrence i Østrig, hvor 17 lande deltager.

Århus Studenterrevy kårer ved revyens opførelse entertaineren Eddie Skoller som årets revykeyser.

En 18-årig mand forsøger sig som bankrøver: et hold-up i Handelsbankens Egå-afdeling giver ham 32.700 kr., men 20 minutter senere anholdes han nær sit hjem i Risskov.

Ved By-Orkestrets koncert i Stadionhallen optræder den verdenskendte trompetist Maurice André. Koncerten afholdes til fordel for Foreningen til Kræftens Bekæmpelse og overværes af ca. 1800 tilhørere.

Søndag 12. november

Bruun & Sørensens afdeling Miljø-

teknik har vundet en konkurrence om et sorterings- og genbrugsanlæg til en værdi af 20 mill. kr. Anlægget skal leveres til Uppsala Kommune til nytår 1980.

Mandag 13. november

Til ny chef for Århus Teater vælger bestyrelsen souschefen Jacob Kieland, der kom til teatret sammen med Henrik Bering Lisberg. Der var 4 ansøgere til stillingen.

Tirsdag 14. november

En ung mand tilstår i By- og Herredsretten at have gjort en halv snes indbrud i Gellerupplanen med et samlet udbytte på 50.000 kr. Senere tilstår han endnu en snes indbrud.

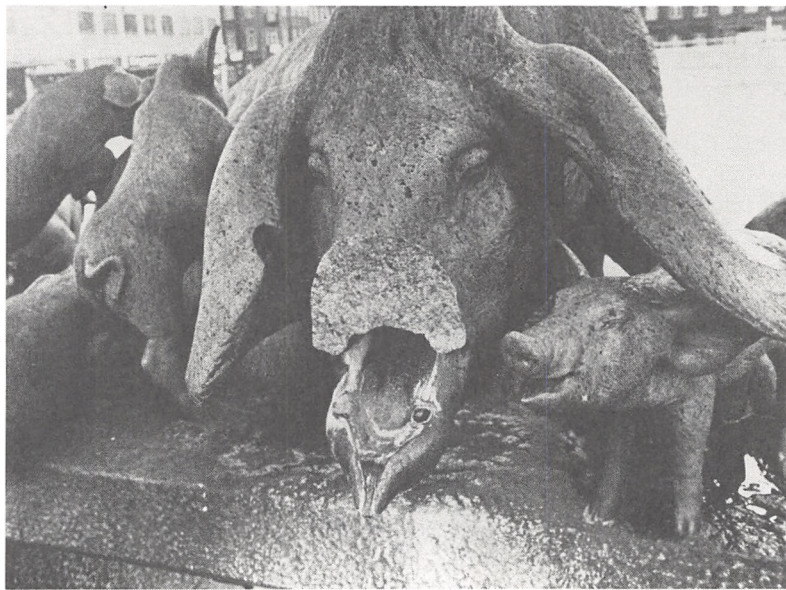
Onsdag 15. november

Kommunehospitalet indfører begrænsninger i øl- og spiritussalget til personalet: 1 øl om dagen til maden og ikke mere. Restriktionerne er aftalt med samarbejdsudvalget, men alligevel rejser der sig en proteststorm fra personalet (se 20. nov.)

Torsdag 16. november

Den nye kunstnersammenslutning Jylland holder sin første udstilling i Århus Kunstbygning. På en halv snes dage sælges der for ca. 85.000 kr.

I løbet af årets 10 første måneder er der til hittegodskontoret indgået ca. 10.000 glemte sager. Hver måned holdes der offentlig auktion, hvor tingene sælges til spotpriser.

Fredag 17. november

En kvindelig bilist kører tidligt om morgenen i havnebassinet, men bilen bliver observeret fra land, inden den synker, og Falck når at få kvinden ud.

Foreløbig er 18 ejere af ældre huse blevet meldt til politiet, fordi der ved det kommunale eftersyn er konstateret utilfredsstillende brandsikring.

Lørdag 18. november

For mordet på en rengøringsassistent, som i sommer var forsvundet i en måned, før hun blev fundet dræbt i en ajletønde, idømtes hendes tidligere mand 12 års fængsel ved By- og Herredsretten.

Søndag 19. november

Ungdomsskolernes knallertkurser har stor tilslutning: 36 % af alle unge knallertkørere gennemgår 36 timers undervisning og får efter bestået prøve et bevis på deltagelsen.

Lørdag og søndag holder de naturvidenskabelige institutter ved Århus Universitet åbent hus, og det skønnes, at mindst 7.000 – 8.000 århusianere har benyttet lejligheden til at se, hvad der foregår.

Mandag 20. november

På Gellerup Bibliotek åbner en udstilling om rengøringskvinders arbejdsdag.

Natten til den 25. november var Mogens Bøggilds kunstværk, Grisebrønden, udsat for groft hærværk, idet trynen blev slået af den store so. Det blev mange kede af, for brønden beundres ikke blot af turister; ved det smukke stykke i granit er det få århusianere, der ikke er standset op på et eller andet tidspunkt. Blandt børnene har grisene også altid været populære, og mange har hentet sig en våd sok.
(Foto: Brit)

Kommunehospitalets ledelse har måttet trække sine bestemmelser om begrænsning af personalets ølforbrug tilbage, mod at dette selv medvirker til, at misbrug forhindres (se 15. nov.).

Onsdag 22. november

Af 150 unge arbejdsløse, der har deltaget i kurser på Specialarbejderskolen i Holme, har 126 fået arbejde, mens 17 overgår til videre uddannelse.

På byrådsmødet sker der en endelig forkastelse af det foreslåede »Cykelprojekt«: en istandsættelse af fundne cykler til borgernes almindelige benyttelse. De unge arbejdsløse, som har undfanget ideen, vil nu forsøge at gøre private interesserede.

Torsdag 23. november

Efter vanskelige forhandlinger er det lykkedes at gøre en ende på studenterinstruktorenes strejke på Universitetet, efter at de nedlagde arbejdet for tre uger siden.

Det var en hård gang commercialisme, da city-forretningerne holdt juleparade den sidste week-end i november. Under ledelse af en reklamechef fra Salling lykkedes det på denne måde at markere citys rolle i juleræset. Det hele kulminerede med, at borgmesteren tændte juletræet på Rådhuspladsen. En succes var det i betragtning af, at mennesker trængtes langs hele ruten, og gadeforeningerne vil formentlig søge at gøre paraden til en tradition.

Ingeniørfirmaet Børge Just A/S lægger sag an mod Århus Kommune, som benyttede sig af tilbudspigten til at sikre sig tekstilfabrikken på Silkeborgvej. Firmaet mener at have haft første ret til købet (se 2. nov.).

Ved valget til de styrende organer på Universitetet besætter den venstreorienterede studenterrådliste 7 af de 8 studenterpladser i konsistorium. Moderate Studenter mister således det ene af sine hidtidige to mandater. Ved valgene til de enkelte fagråd bevarer Moderate Studenter flertallet hos juristerne. Stemmeprocenten er med 25,8% lidt lavere end ved forrige valg.

Fredag 24. november

Den konservative gruppe i byrådet nægter at stemme for den kommunale støtte til »Huset«, som i det kommende år passerer 2 mill. kr.

Søndag 26. november

I Skåde udbyder Kommunen 59 byggrunde, efter at »Københavnner-

gården« er nedrevet. Pris: 190 kr. pr. kvm. Grundene skal være bebyggede inden 3 år.

Tirsdag 28. november

Tidligere alkoholikerklub, A-klubben, holder offentligt møde i Rådhushallen. Med emnet ungdommens alkoholforbrug henvender man sig specielt til skoler og foreninger, men mødet er meget dårligt besøgt.

Onsdag 29. november

Byens 21. biograf åbner. Den ligger i Paradisgade og har fået navnet Øst for paradiset.

Husene i Den gamle By er så medtagne af skadedyr, at bekæmpelsen af dem og reparation af husene vil koste ca. 15 mill. kr.

For at modvirke den stigende tendens til, at de unge på dispensation forlader skolen i 8. og 9. klasse for at begynde en erhvervsbetonet uddannelse, vil Skolevæsenet gøre det muligt for eleverne at vælge en mere praktisk betonet undervisning inden for skolens egne rammer.

Torsdag 30. november

Til tre parcelhusgrunde i Mårslet melder sig 326 købere, men rådmænd Olaf P. Christensen håber, at der i 1979 bliver 1505 grunde til rådighed for interesserede.

Blandt de 11, som politiet anholdt i nat for ulovligheder, var tre drenge i alderen 15–18 år. De sigtes for 7 indbrud, hvoraf de 6 er begået i Rundhøj-centret.

December

Fredag 1. december

En ældre villa i Holme, Hjulbjergvej 28, hærges af brand efter et barns leg med tændstikker.

Lørdag 2. december

Sporvejenes ny kundekontor ved Rådhuspladsen indvies ved en reception og musik af Sporvejsorkesteret.

Søndag 3. december

Postens Marchforening foranstalter julemærkemarch på henholdsvis 5 og 10 km med start fra Skovvangskolen og med 1327 deltagere.

På et beboermøde i Skæring vedtages at sende en skarp protest til byrådet mod planerne om en lystbådehavn ved Skæring Hede.

Mandag 4. december

Den 18-årige, der 8. november røvede 37.000 kr. fra Handelsbankens afdeling ved Egå Havvej, idømmes ved By- og Herredsretten 3 års fængsel.

Der skal bygges plejehjem på hjørnet af Grønnegade og Vestergade, og det kræver rydninger. En del af denne blev udført ved hjælp af sprængstof lørdag den 9. december. 34 kg, fordelt på 440 ladninger, blev der brugt til at sprænge Grønnegade-ejendommen. Mod støvet efter sprængningen satte Brandvæsenet en vandkanon ind.
(Foto: Bjarke Larsen)

Flere kvindeorganisationer demonstrerer for et nyt kvindehus ved et optog gennem byen fra Nørregade til Rådhuspladsen.

Tirsdag 5. december

I Amtsrådets møde vedtages amtets oplæg til en regionsplan. Som ændringsforslag vedtages, at det maksimale areal for en detailhandel fremtidig skal være 3000 m². Det bemærkes, at BILKA i Tilst er på 18.000 m².

På et møde i Odder vælges en ny bestyrelse for Norsminde Lystbådehavn. Som repræsentant for Århus Kommune vælges byrådsmedlem Vagn Særkjær.

Salgschef Henrik Andresen, Bruun og Sørensen, oplyser på et eksportmøde i Ingeniør-Sammenslutningens midtjyske kreds, at firmaets udenrigsafdeling siden oliekrisen 1973 er udvidet fra 20 til 500 medarbejdere. Firmaet beskæftiger i alt over 1300 medarbejdere.

Fra flygtningelejre i Thailand og Malaysia kom endnu et halvt hundrede vietnamesere til Århus den 17. december.

Halvdelen af dem blev forenet med slægtninge, som tidligere er flygtet, og som har opholdt sig i byen i et års tid. Den anden halvdel udgjordes af én familie i 3 generationer. På billedet ses bl.a. denne families alderspræsident, den 67-årige Thu Than Tai.

(Foto: Jørn Timm)

En ung mand anholdes i Graven efter sammenstød med kontrollør i Restaurant Ambassadør og affyring af tre revolverskud på gaden.

Onsdag 6. december

I kvarteret omkring Rødkløvervej eksploderer flere radiatorer, og der opstår alvorlige vandskader i 10 lejligheder.

I Byrådets møde imødekommes en ansøgning fra den socialdemokratiske ordfører Bernhard Nielsen om at måtte udtræde af rådet på grund af sygdom. Aksel Rasmussen bliver ny ordfører, og scenefunktionær Alfred Mogensen indtræder som nyt medlem.

Der bevilges 680.000 kr. til udskiftning af vinduerne i Politistationen ved Domkirkepladsen.

Det vedtages at gå ind for et byggeri af 15 klyngehuse på den tidligere ejendom Nøjsomheds grund ved Silkeborgvej i Brabrand i stedet for at udlægge den som rekreativt område.

Torsdag 7. december

To unge mænd med elefanthuer trænger ind i Sparekassen SDS's Kjærslund-afdeling, Søndervang Allé 47, forulemper to funktionærer, holder personalet i skak med en pistol og røver 113.000 kr.

Den 18-årige kvinde, hvis 1-årige barn 1. august blev fundet døde i en lejlighed i Tilst, dømmes ved By- og Herredsretten til 6 måneders fængsel for vanrøgt.

På Århus Handelsstandsforenings generalforsamling angriber formanden, konsul N. C. Nielsen, Byrådet

for at svigte erhvervslivet. »Der lyttes mere til små, venstreorienterede pressionsgrupper end til de hidtidige ansvarsbevidste forhandlingspartnere.«

Fredag 8. december

Århus Lærerforening holder generalforsamling i Rundhøjhallen. Efter en bevæget debat træder formanden Leif Willer Rasmussen tilbage, og der vedtages en mistillidserklæring til flertallet af den siddende bestyrelse. Nyvalg udskydes til en ekstraordinær generalforsamling efter nytår.

Den 21. december sprang Sønder Allé 20 i luften ved en gasekspllosion.

På billedet ses, hvorledes muren til gårdsiden er blæst ud på anden sal, hvor eksplosionen indtraf. Også ejendommens anden beboelseslejlighed på første sal led stor skade, ligesom stueetagens grillforretning led under nedsvivende vand fra sprængte fjernvarmeledninger.

(Foto: Jørn Timm)

Søndag 10. december

En galla-koncert i Kongreshuset, arrangeret af Amnesty International for at fejre 30 års dagen for vedtagelsen af menneskerettighedserklæringen, samler kun ca. 200 tilhørere.

Tirsdag 12. december

I et brev til Planstyrelsen protesterer Nørre Stenbro Beboerforening mod Byrådets planer om indretning af kommunale kontorer i Knudrigsgade 3-5. Man kræver en lokalplan for hele kvarteret.

Torsdag 14. december

I dyreparken ved Varna bliver et dådyr skudt af krybskytter og kørt bort i en personbil, efter at lågen mod Højbjerg er brudt op.

Fredag 15. december

Som led i en landsomfattende aktion, iværksat af Lærerstudenternes Landsråd, demonstrerer elever fra Marselisborg Seminarium og Århus Seminarium på Gågaden for indførelse af fælles kantinevilkår ved alle uddannelsesinstitutioner.

Lørdag 16. december

Kreditforeningen Danmark har gjort udlæg i Holmstrup-byggeriet under Brabrand Boligforening for 4.4 mill. kr.

Onsdag 20. december

I Byrådets møde er der flertal for at søge flyvepladsvirksomheden ved Kirstinesminde flyttet til Tirstrup Lufthavn. Fra Galten Kommune er der indløbet 1002 protester mod planerne om en flyveplads i Hørslev ved Skovby.

Der bevilges 2.3 mill. kr. til et fritidshjem ved Grønløkkeskolen, 1.6 mill. kr. til en børnehave ved Ørnedalen i Lystrup og 225.500 kr. til en fritidsklub i Mårslet.

Efter afstemning godkendes vedtægterne for et socialt forbrugerråd i Århus.

Torsdag 21. december

Ved et offentligt møde på amtsgården i Højbjerg protesterer repræsentanter for Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Sportsfiskerforbund og Centralforeningen af Erhvervsfiskere mod udledning af kølevand fra Studstrupværket. Der er påvist en overtemperatur på 2.7° i 6 meters dybde ud for værket.

Professor Knud Illum modtager ved en højtidelighed i Højesteret den Ørstedeske hædersmedalje.

Fredag 22. december

47 specialarbejdere på Midtkraft nedlægger arbejdet i protest mod, at der under lønforhandlinger er tilbudt de faglærte arbejdere (smedene) 15 øre mere i timen, end de selv har opnået.

I forbindelse med forpagterskifte på Skovmøllen solgte den afgående, Sven Hansen, inventaret gennem sagførerauktionerne. Det tog 3 dage at komme igennem sagerne, og priserne blev presset op af samlere. På førstedagen, den 28. december, da møblerne blev solgt – f.eks. egetræs- og fyrretræslangborde – var der så mange mennesker som aldrig før i lokalet.
(Foto: Børge Venge)

Lørdag 23. december

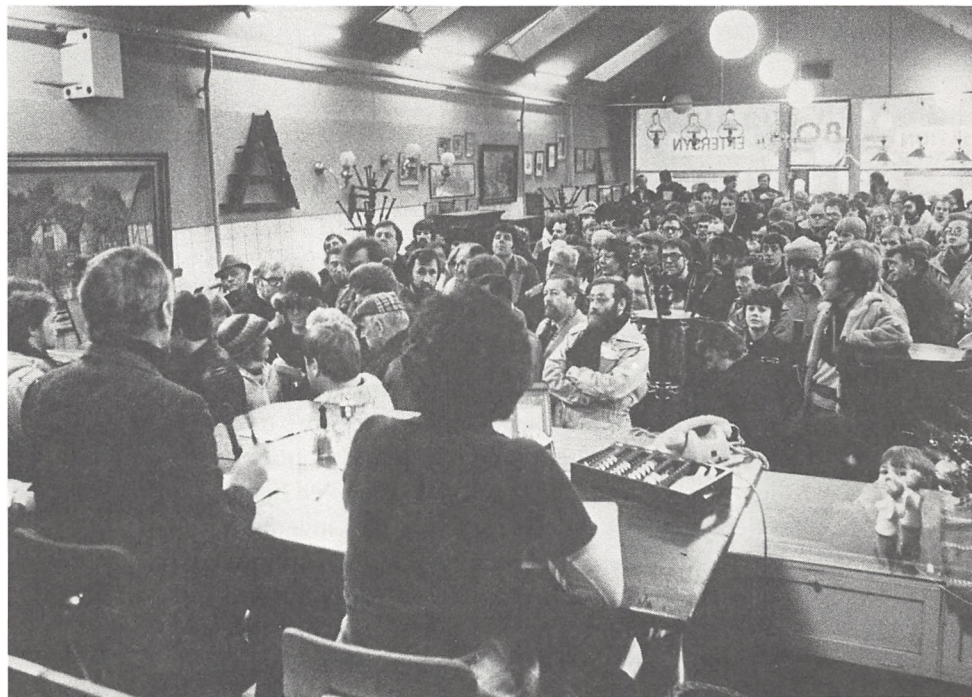
Ingeniør Henning Sønderby, Bra-brand, der er tilknyttet firmaet Cowiconsult, har fået overdraget projektledelsen ved opførelse af en provinshovedstad i Nigeria, en by på 280.000 indbyggere.

Onsdag 27. december

Den kristne friskole Jakobsken, der startede 1976 i Frederiks Allé og senere er flyttet til midlertidige pavilloner i Malmøgade, har efter beboerprotester fået afslag fra Kommunen på køb af grunden og må nu søge andre lokaler.

Fredag 29. december

En kraftig snestorm lammer trafikken over store dele af landet og skaber også alvorlige problemer i Århusområdet. Flere bybusser i yderdistrikterne kører fast, og et godstog på Odderbanen bliver afsporet ved Gunnar Clausens Vej, så togtrafikken fra Viby og sydpå bliver afbrudt. Århus Renholdningsselskab opgiver tømning af skarnkasser mellem jul og nytår.

Det 98 år gamle firma H. Chr. Møller I/S, Fredens Torv 12, der handler med møbelstoffer og sadelmagerartikler en gros, ophører. Ejendommen overtages af Bruun og Sørensen.

Specialarbejderne på Midtkraft, der har strejket siden 21. dec., genoptager arbejdet efter løfte om mæglingsmøde.

Lørdag 30. december

Under den fortsatte snestorm er de fleste af Sporvejenes landruter lam-

met ligesom hele rutebiltrafikken. Falck må rekvirere to bæltekøretøjer (panservogne) fra militæret i Randers til hjælp ved livsvigtige udrykninger.

Søndag 31. december

Et intercity-tog afspores af sneen nord for Mundelstrup. Passagererne føres af et modgående tog tilbage til Hadsten, hvorfra de tages med af det næste sydgående tog.

Nytårsaften forløber usædvanlig fredeligt og roligt, formodentlig på grund af snevejr og kulde.

Vikingetidens kakkelovnskrog

Ved Forhistorisk Museum på Moesgård har man gennem de senere år arbejdet på at rekonstruere oldtiden – sådan helt håndgribelig. Man udfærdiger kopier af fortidens redskaber, og ved hjælp af dem bygges der huse og fremstilles inventar i overensstemmelse med arkæologiens udgravningsresultater. Indtil nu er der således på Moesgårds terræn blevet rejst et tempelhus fra yngre stenalder, et bondehus fra jernalderen og i alt tre huse fra vikingetiden. Gennem disse rekonstruktioner kan arkæologerne få en praktisk afprøvelse af deres teorier om oldtidens byggeskik og publikum få lejlighed til at danne sig et indblik i vore forfædres levevilkår. Desværre er der ikke økonomiske muligheder for at placere vagtpersonale ved disse bygninger; de er dog lejlighedsvis åbne og tilgængelige for besøgende. Senest har man rejst et lille »grubehus« fra vikingetidens Århus, og det skal vi nu se nærmere på.

Huset blev fundet, da man i 1963–64 udgravede et afsnit af det ældste Århus på hjørnegrunden ved Clemensstorv/Clemensstræde, der hvor nu Andelsbanken har til huse. Den tidligste be-

Grubehuset under udgravning. Langs de tre vægge anes jordbænkens lyse undergrundssand, og i det ene hjørne ses ovnens randsten. Den mørke gulvflade måler kun 2,5 m².

byggelse bestod her af syv små grubehuse, der kunne dateres til 900-årene e.Kr., d.v.s. den mellemste del af vikingetiden, og på grund af deres særlige byggemåde var sporene efter dem ret tydelige. Som navnet angiver, ligger grubehusene delvis forsænkede i jorden med gulvniveauet $\frac{1}{2}$ –1 meter under jordoverfladen, og der er tale om meget små huse med et areal, der sjældent overstiger 10 m².

Vort grubehus måler 2,5 meter i bredden og 3,1 meter i længden, og i sin tid blev dets grube gravet i strandholmens oprindelige overflade, så det må tilhøre vikingebyens allerældste bosættelse. I modsætning til flere andre grubehuse har

Der udhugges en rille – en not – i en af hjørnestolperne. Alle stolper og vægplanker blev udformede med sådanne riller fra øverst til nederst i deres to smalsider. Stillet side om side holdtes plankerne så sammen af tynde, indskudte stave, kaldet fjer.

det været solidt bygget med en kraftig stolpe i hvert hjørne foruden den mere sædvanlige stolpe midt i hver gavl, der har tjent til støtte for tag-åsen. Ved udgravningen gav disse stolper sig kun til kende som mørke aftegninger i jorden; men mellem dem løb smalle vægrender med formuldet træmateriale fra væggene, der har været bygget af lodretstående tømmerplanker.

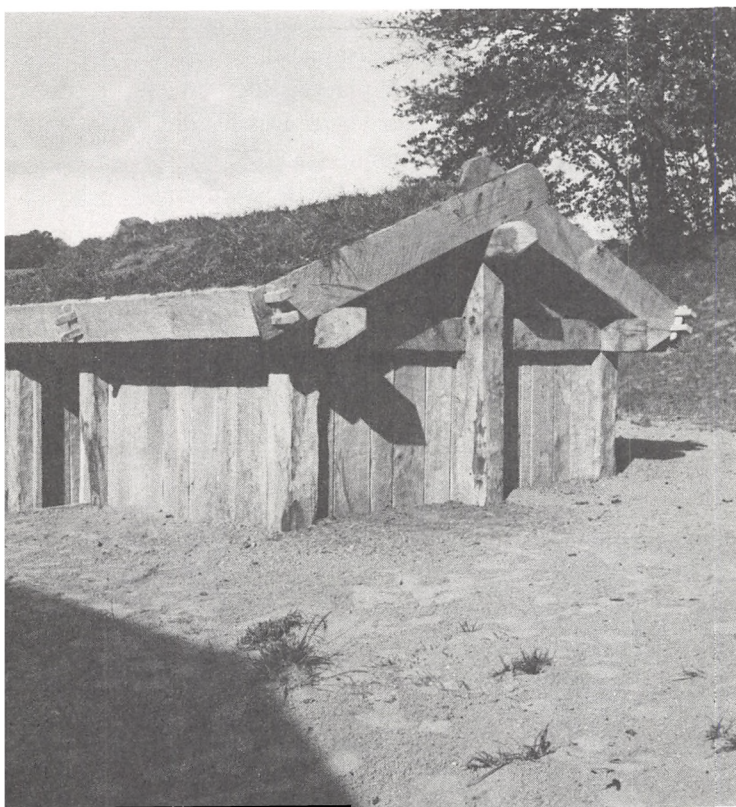
Ved husets ene hjørne har en udvendig skakt ført ned til døren, og gennem den er man trådt ind på en lav jordfast bænk, der løb langs tre af rummets vægge. Det egentlige frie gulvareal har således været indskrænket til et minimum.

I større huse fra vikingetiden findes ofte et ildsted midt på gulvet; men det siger sig selv, at man i de små grubehuse måtte placere ilden ude ved en væg oftest i et af hjørnerne. Det havde man også gjort i det foreliggende tilfælde; men man havde desuden udformet ildstedet som en veritabel stenovn med indfyrringshul, kraftige randsten og et overdække af talrige andre sten. Ved udgravningen fandtes en stor mængde aske inde i ovnen, og randstenene var skredet ud, så de sodsværtede dæksten var styrtet ned i ovnrummet.

Husets bærende dele monteret på plads i gruben.

Det færdige Århus-grubehus.

På baggrund af udgravningerne havde man således ganske god indsigt i mange af husets detaljer, og dette skyldes først og fremmest, at der er tale om et grubehus. I forbindelse med sløjfningen fulgte i sin tid en tildækning med tykke jordlag, der har beskyttet det interessante gulvniveau mod senere forstyrrelser.

Alligevel viser der sig store mangler i vor viden, når man sætter sig for at rekonstruere et sådant hus, for i denne situation kan man ikke forbigå de usikre punkter i tavshed – huset skal nu engang hænge sammen. Arkæologen kan her inddrage supplerende viden om tidens huskonstruktioner fra andre tilsvarende fund; men især de mere »overjordiske« dele – altså først og fremmest taget – volder ofte store vanskeligheder, da de så godt som aldrig findes bevaret. Her må så en grundig håndværkererfaring med kendskab til byggematerialernes muligheder træde til. På Moesgård er denne håndværkererfaring personificeret ved tømrer Viggo Thomsen, der forestår alle museets rekonstruktionsbyggerier.

I løbet af månederne juni–september 1978 rejstes da vort Århus-grubehus på et areal umiddelbart nord for Moesgårds udstillingsbygninger, hvor det blandt andet har et stort hus fra vikingetidens Hedeby som nabo. I overensstemmelse med de husfund, hvori noget af tømmeret er fundet bevaret, valgte man egetræ som byggemateriale, og taget blev dækket af græstørv. Som udgravningen viste, beklædte man jordbænkene med træ, gulvet blev lagt af stampet ler og stenovnen opbygget i det ene hjørne. Af hensyn til røgen fra ovnen konstrueredes efter svære overvejelser en lem øverst i gavlen over ovnen; men det må indrømmes, at denne løsning ikke beror på nogen reel viden om de oprindelige forhold.

Grubehusene kendes over hele Nord- og Mitteleuropa fra øst til vest i tiden 400–1100 e.Kr. Man har haft en tendens til udelukkende at opfatte dem som små værkstedshytter eller forråds-

kamre; men bl.a. Århus-husene har vist, at de i flere tilfælde også kan tænkes at have tjent som boliger. Bænkene, forekomsten af ildsted eller ovn og i visse tilfælde også de ledsagende småfund understøtter en sådan tanke, og det er naturligvis muligt, at den enkelte familie kan have rådet over mere end eet grubehus.

Det er først og fremmest husenes lidenhed, der har gjort, at arkæologerne vægrede sig ved at opfatte dem som boliger; men træder man ind i det rekonstruerede Århus-hus, forbavses man over dets relative rummelighed. De brede bænke eller brikse har kunnet tjene som arbejds-, sidde- eller soveplads for adskillige personer, og ovnen giver en hyggelig varme fra sig – mere effektivt end det åbne ildsted.

Århus-ovnen er vistnok den ældste kendte ovn i Danmark, men tilsvarende fund er gjort i det slaviske Østeuropa, i Slesvig-Holsten og i Sverige fra vikingetiden, så der vil nok dukke flere frem med nye udgravninger. Kakkellovnskrogen har altid været hyggelig – også i vikingetiden.

H.J.M.

Husets stenbyggede ovn. Stenene tjener til en jævn varmefordeling – også i en længere periode, efter at ilden er slukket – og de sikrer, at bænkens og væggenes tømmer ikke antændes.

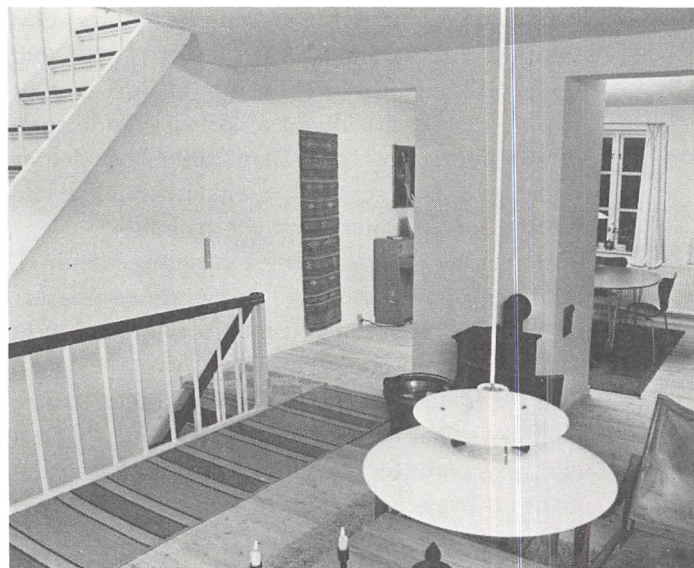

Nyt liv i gamle huse

Moderniseringer i Amaliegade og villa Arnak

Århus-Årbog 1978 bragte en artikel om den række små ejendomme i Amaliegade, som Århus Kommune havde opkøbt og kondemneret og derefter solgt til interesserede folk i byen med henblik på en gennemgribende istandsættelse. Siden salgsdagen i september 1977 er der sket store forandringer i gaden; nogle af husene er gjort helt færdige og er beboede, mens andre er mere eller mindre nedrevne i det indre, idet ejerne kun har forpligtet sig til, at husene skal være færdige til indflytning 3 år efter købsdagen. Det nordligste og største hus, nr. 5, blev først beboet, det var også det mindst medtagne. Her er indrettet en butik i stueetagen. Det sydligste, nr. 19, som ligger lige op ad Kongreshuset, blev overtaget af Åby Entreprenørfirma ved tømrermester Ole Brandt. Han købte huset for 256.000 kr. for at istandsætte det med salg for øje, og allerede i januar 1978 – endnu før arbejdet var påbegyndt – blev det videresolgt til direktør Erling Sloth og keramikker Kirsten Sloth, som på

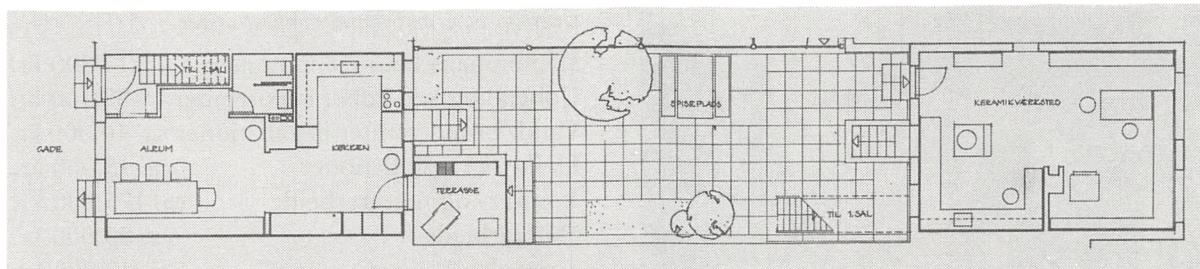

Interiør fra førstesalen i Amaliegade 19. Til højre ses den gennemgående trappe mellem de tre etager og i midten bag lampen brændeovnen.
(Foto: Knud Nielsen)

---

denne måde også selv har været med til at præge indretningen. Et byggeprojekt blev indsendt til godkendelse hos de forskellige byggemyndigheder, men først i midten af april blev kondemneringen ophævet, og herefter kom byggetilladelsen.

Det udførte arbejde er et vidnesbyrd om den betydelige indsats, en ombygning af denne karakter nødvendiggør. Uforudsete vanskeligheder dukkede naturligvis op. Hensynet til de mange bestemmelser i brandvedtægten nødvendiggjorde ændringer.

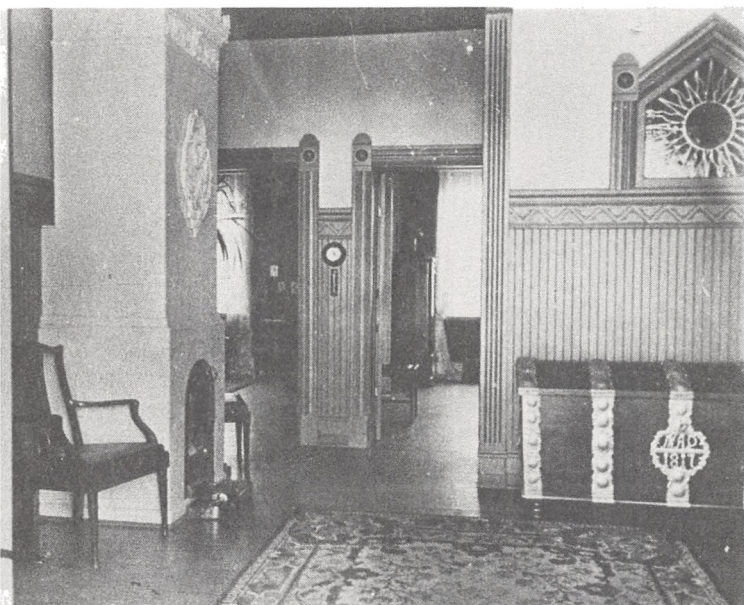
Tegning af stueplan i Amaliegade 19. Tegningen er udarbejdet af arkitekt Hans Schwarz Sørensen, der bistod under ombygningen. Den viser forhusets stueetage til venstre med alrum og åbent køkken, baghuset til højre med værkstedet og gårdspladsen i midten, som den måske bliver, når arbejdet er afsluttet.

I stueetagen måtte der f.eks. laves et lille vindfang omkring trappen til 1. sal, da der kræves en brandmur omkring den, til gæstetoiletet måtte der laves en ekstra dør, en skydedør blev det, og på etagerne måtte nogle af vinduessprosserne oversaves, så beboerne uden vanskelighed kan komme ud gennem vinduerne i tilfælde af brand. Andre uforudsete udgifter stødte til under arbejds gang: der måtte lægges et nyt tag, og af hensyn til sikring mod fugtskader blev det af Kommunen forlangt, at husets mure skulle males udvendigt, før der ville blive givet indflytnings-tilladelse.

Som huset står nu, er der indlagt fjernvarme, og der er isoleret op til skorstenen. De tynde ydermure har det været nødvendigt at »fordoble« indvendigt ved opsætning af plader, så der kunne sættes isolationsmateriale op imellem. Som det ses af tegningen, er stueetagen indrettet

med åbent køkken til alrummet og med det nævnte gæstetoilet. Til gårdsiden er der fra alrummet adgang til en lille terrasse ved siden af kældernedgangen. På førstesalen er hele den oprindelige lejlighed med to værelser og køkken forsvundet, og rummet er en stor stue med skorstenen midt i, og her er opsat en smuk gammel brændeovn. Trappen fortsætter til kvistetagen, hvor der er et rum til hver side og et godt badeværelse med bruser, som det forlanges i dag ved ombygning af gamle ejendomme. De nye elektriske installationer er indlagt i et »skab« op langs skorstenen med en låge på hver etage.

Nr. 19 er desuden det eneste af husene, hvor der er bevaret et baghus. Her var oprindeligt et par lejligheder, men i 1942 blev de af Århus Boligkommission kasserede som for dårlige til beboelse, bygningen måtte kun bruges som værksted. Og det er da også, hvad baghuset rummer i dag: et keramisk værksted med udstillingsrum/butik. Kælderen i forhuset, hvor der tidligere har været trykkeri, er for lav til, at der må indrettes butik, så den benyttes også som udstillingslokale, blot er der under køkkenet indrettet et fyrrum og under terrassen et pulterum.

Et kig gennem Arnaks stuer på fabrikant Wiedes tid. I forgrunden til venstre ses en høj hvid ovn, formentlig af porcellæn, til højre en kiste foran træpanelet.

Mens der tidligere boede 3 familier i forhusets lejligheder og 2 i baghusets, bor der nu kun en familie bestående af 3 voksne medlemmer. Selvom en tredjedel af det bebyggede areal er beslaglagt af værksted, udstillingslokaler og magasin til keramikken, er der endnu 140 m² tilbage til beboelse, svarende til et godt parcelhus.

Også prisen er i parcelhusstørrelse. En opstilling af omkostningerne i grove træk giver et fingerpeg om, hvilket prislag huset vil komme til at befinde sig i fremover:

Oversigt over ombygningsomkostninger.

Kommunens lån i ejendommen	217.600 kr.
Udbetaling ved købet i september	38.400 kr.
Vand/varme/sanitet-installationer	ca. 40.000 kr.
Elektriske installationer	ca. 15.000 kr.
Tømrer- og murerarbejde	ca. 175.000 kr.
Malerarbejde	ca. 23.000 kr.
Fornyelse af taget	ca. 16.000 kr.
Sagførersalær, stempler m.m.	ca. 20.000 kr.
I alt	ca. 545.000 kr.

For det fuldt færdigrestaurerede hus vil handelsværdien dog givetvis være en del højere. Dette viser sig da også heri, at Kreditforeningsvurderingen er 780.000 kr.

Denne restaurering af Amaliegade-husene – med Århus Kommune som mellemed – bliver ikke enestående. Den er formentlig kun begyndelsen til en bevaring af de gamle huse i byen, som sætter deres præg på gadebilledet, og som med den fornødne kapital, indsigt og interesse kan bringes op i plan med boligkravene i dag. Der var 83 tilbud, da Amaliegade-husene blev solgt, og det tyder jo på, at der er mange århusianere, der foretrækker en bolig i byen nær ved alt muligt fremfor et hus i byens yderkanter eller omegn med en have, der skal passes, og med en transport til arbejdet som en daglig udgift og en belastende tidsfaktor.

Amaliegade nr. 19 har givet arbejde til svende og lærlinge i en størrelsesorden, der svarer til en mands arbejde i ca. 2 år, og også det kan være en

tilskyndelse til at fortsætte istandsættelsen på trods af vanskeligheder i arbejdet og nedgangstider i al almindelighed.

Mens man i Amaliegade har måttet slå flere lejligheder sammen for at skabe hjem af en størrelse, der tilfredsstillen familien af i dag, har man med Villa Arnak i Skåde måttet gå den anden vej for at få huset beboet efter dets oprindelige hensigt: rammen om privat familieliv. Adskillige af byens største villaer f.eks. på Standvejen, i komponistkvarteret og i Risikov er i den sidste snes år ombygget til brug for store firmaer og små skoler eller institutioner og klinikker; men det er lykkedes at omforme Villa Arnak, så der nu er seks store lejligheder indrettet til almindelig beboelse med alle moderne bekvemmeligheder. På denne måde er karakteren af villaby blevet opretholdt, og kvarteret er stadig det fredelige åndehul for alle beboere, som det var før århundredskiftet, da byens velsituerede familier begyndte at ligge på landet herude om sommeren, selv om det landlige præg nu er gået tabt.

Nogle familier lejede sig dengang ind hos helårsbeboerne; men fabrikant John Wied, som var medejer af Søren Frichs' Maskinfabrik, fik bygget eget sommerhus i 1899, og da han med kone og en stor børneflokk i nogle år havde ferieret i et fiskerhus i Arnakke, nær Jernhatten på Mols, fik det nye sommersted navnet Arnak til minde om svundne ferier. Han var en foretagssom mand med mange gøremål. Han havde såle-

Den sidste ombygning af villa Arnak har muliggjort en udnyttelse af rummene, der helt er i overensstemmelse med dagens boligkrav. Den hvide kamin og det smukke parketgulv med de mørke firkanter stammer fra Wohlerts tid, mens loftet er nyt; her var oprindeligt et rum i to etager med et galleri hele vejen rundt i den øverste.

(Foto: Knud Nielsen)

des i 1883 – kort før han var færdiguddannet som ingeniør – assisteret Statsbanerne ved beregningen af et så fantastisk projekt som en bro over Lillebælt. Blev broen ikke til noget i 1883, var der til gengæld andet, der lykkedes, og han blev en rig mand.

Villa Arnak set fra syd. Billedet er et amatør fotografi fra Gudrun og Ludvig Wohlerts tid. Husets ydre er ikke forandret siden. Arnakvænge anes i det nederste højre hjørne.

Nogle år efter sommerhusets opførelse blev det overdraget arkitekt Eilert Lassen at bygge et helårshus på grunden, og i dette levede fabrikan-

ten og hans familie frem til midten af 1930'erne. Da købte fabrikant Ludvig Wohlert (fra tekstilfabrikken i Sct. Paulsgade) og hans kone, Gudrun – en datter af fabrikant Frits Clausen fra chokoladefabrikken »Elvirasminde« – ejendommen. Med arkitekt Aksel Skov som sagkyndig leder foretoges nu en omfattende og kostbar udvidelse og modernisering af huset, en istandsættelse, som i dag ville have kostet mere end en million.

Overalt blev anvendt de bedste og fineste materialer – i arkitektens arbejdsbeskrivelse gøres nøje rede for, hvilke krav, der blev stillet for at opnå det smukkeste og solideste resultat. Også den tids sanitære krav blev opfyldt på bedste måde. Der blev således indrettet flere badeværelser på 1. sal, og alle soverum til familiens medlemmer, til tjenestefolkene og til gæster blev forsynet med håndvask; en ombygning, der skulle vise sig at forenkle den opdeling, der nu er sket. I stor udstrækning har det således været muligt at placere køkkener, badeværelser og gæstetoiletter i forbindelse med de eksisterende faldstammer.

Gudrun Wohlert døde i 1968; men allerede fra 1966 ejedes villaen en tid af nuværende folketingsmand, hofjærgermester Oluf v. Lowzow. Han udstykkede en del af den store grund, som en overgang var på 20 hektar. Selve huset solgte han med omgivende stor grund til arkitektfirmaet Jørgen og Kaj Schmidt, som i nogle år havde tegnestue der, og som fik ideen til dets opdeling i ejerlejligheder. Selve ombygningen foretoges af ingeniør Børge Just, som i februar 1977, da alle byggetilladelser var givet, købte Arnak for straks at påbegynde arbejdet. Villaen var da oppe i en pris af 1.250.000 kr., ombygningen blev lige så dyr, og lejlighederne, der alle blev færdige til salg samme sommer, kostede da også i kontantpris 4.000 pr. m². Dem er der mange af: de seks lejligheder dækker i boligareal (dvs. hall, gange, trapper og kælder ikke medregnet) 850 m², de mindste er på 100, og de største på 180 m² – ejerne hører til den gruppe, der

benævnes liberale erhverv.

Ved ombygningen er forsøgt gennemført så få forandringer som muligt, i en stue sidder således endnu på kaminen de kakler, som var en del – en meget lille del – af den samling, som Ludvig og Gudrun Wohlert i deres tid fyldte væggene med på trapper og gange. Til den ene lejlighed i stuen er lavet en stentrappe ned til kælderen, hvor et rum er indrettet som pejsestue, og kun en af de andre lejligheder mangler et sådant åbent ildsted. De to stuelejligheder har terrasse ud til haven, og til et par andre – der er tre lejligheder på 1. sal – hører der en altan. I kælderen har alle ejere bl.a. et godt pulterrum: de gamle viktualierum med hylder, skuffer og skabe.

Haven er stadig stor. Nogle få træer er fældet omkring huset for at give en større gårdsplads til de mange biler; men ellers er den som før, og der er ingen planer om at opdele den i parceller.

Der drøftes, eksperimenteres og diskuteres i disse år om mange former for fællesskab. Ældre huse af en vis størrelse beboes nu af grupper af unge, gifte – ugifte papirløse, som ærligt forsøger at få et fællesskab til at fungere. Arnak er ikke noget kollektiv; men mon ikke der alligevel med tiden skabes en vis form for fællesskab, når man bor under samme tag på denne måde?

A. D.

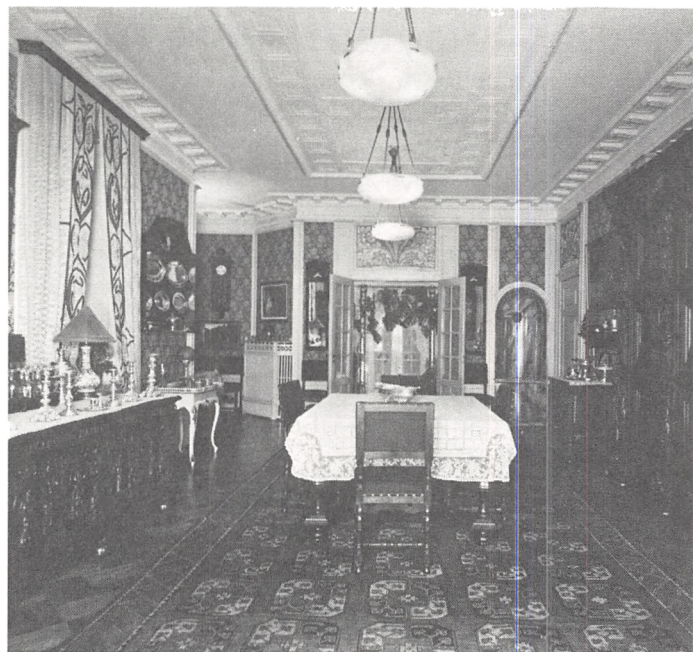

Ikke Villa Arnak – men kirken i Risskov

I Byhistorisk Udvalgs julebog 1977, *Hus og Hjem* i Århus, havde der indsneget sig en fejl: på side 162 og 168 er der billeder, som angives at vise stuerne i Villa Arnak i Skåde, der i en menneskealder var fabrikant Ludvig Wohlerts hjem (se side 63). Herfra kom ganske vist også det album, hvori fotografierne sad sammen med mange andre; men det var alle fotos fra Gudrun Wohlerts forældres hjem. Hun var datter af chokoladefabrikant Frits Clausen, der ejede Elvirasminde-fabrikken i Klostergade. I 1922 lod han opføre en herskabelig villa i Risskov, og herfra stammer de to billeder.

Fabrikant Clausen døde allerede i 1927, og seks år senere døde også fru Wohlerts mor. Hun havde interesseret sig for opførelsen af en kirke i Risskov, en sag, der optog mange i sognet, og også været inde på den tanke, at villaen kunne ombygges. Fru Wohlert og hendes bror, læge Georg Clausen, førte tanken ud i livet: de skænkede både villaen, den store grund og 50.000 kr. til en ombygning og indkøb af mere jord til kirkegård. Arbejdet lededes af arkitekt Aksel

Den rigt udstyrede spisesstue her var altså chokoladefabrikant Frits Clausens og ikke – som angivet i »Hus og Hjem i Århus« – svigersønnen Ludvig Wohlerts. Begge tilhørte byens økonomiske overklasse.
(Foto i Lokalhistorisk Samling)

Skov, og kirken blev indviet 2. dec. 1934. Byggeriet blev dyrere end beregnet, men arvingerne kom igen til hjælp, og ved arbejdets afslutning bragte de smukke gaver af kirkelig art som f.eks. lystager og bægre til altret.

Kirken er et vidnesbyrd om en usædvanlig løsning på et kirkebyggeri.

A. D.

Digte af Bernhardt Jensen

Fhv. borgmester Bernhardt Jensen døde 11. juni 1978. Hans historiske arbejder er velkendte for Byhistorisk Udvalgs læsere; mindre kendt er Bernhardt Jensens lyriske produktion, der nåede tilbage til ungdommen. Her bringes fire typiske efterkrigsdigte.

At følge med tiden

Man må følge med tiden ...
Dette refræn er vor nye tro.
Tiden vil løfte ansvaret fra os,
venskab med den vugge tvivlen til ro.

Vi må følge med tiden.
Selv når den har et nådeløst jag,
galopperer vi i dens ledebånd,
trakteret med sukker og piskeslag.

Tiden er blevet vor herre.
Fodret med vore hænders frugt
breder den sig i sit ophavs hus
og spotter den fædrene tugt.

Når dens kommandørøst tordner
højtaler-vældig og motor-vred,
kaster teknikens ydmyge slaver
sig i atomstøvet ned.

Lad os endelig følge med tiden.
Hvad maskinerne end finder på,
skal det vække vor barnlige glæde
og lade os se, vi er små.

Hvem der ikke vil være med tiden
som passager i teknismens raket
skal lade sig veje mod tingene
og sikkerligt findes for let.

For himlens skyld, følg med tiden.
Kun tåben byder den trods,
tåben, der sidder og mumler, at tiden
hellere skulle følge med os.

Den gule paraply

I Nevadas ørken og bag Ural-kæden
gror den store, gule paddehat,
der varsler undergang i evig nat.

Den suger næring af fordærvet bund,
hvor rådden frugt og krybdyrs støv
blev eet med visdoms visne løv.

Som var råddets snylter jordens hersker
skyder den sin krop mod rummets hvælv,
skrålende: Min hat er himlen selv.

Da standser skovens fuglesang, mens småkravl
i blindhed går og søger trygheds ly
i skyggen af den gule paraply.

Regnen drypper tæt fra dødens hætte,
siver ind som angst i ben og blod,
men at plukke kæmpen kræver mod.

Mennesket i paddehattens skygge
fylder mindre, hver gang jætten gror.
Hvem skal hindre, at den blir for stor?

Støj

Motorernes festival. Danseorkesteret
drøner med alle gearkassens toner.
Blindt må du følge dets hidsende kalden
danse dig dødssyg til stemplernes knalden.
Storbyen messer spektaklets hymne
i en milliard mikrofoner.

Vi har myrdet den talende. Stemmen behøver
vi ikke, hvor ingen kan høre hinanden.
Stum kan du gå ved din næstes side,
lysavisen siger jer, hvad I bør vide,
tegner i lydernes inferno
jer ny visuelle verdner bag panden.

Fortidens sentimentale sange
kan endelig lykkeligt gå i glemme.
En Nimbus lancerer programmets vise,
Standard Oil ånder i fremdriftens brise.
Skær sangerens rustne strube over,
at vi kan fornemme teknikkens stemme.

Jetflyverne jager som tordenguder
de vilde svaner af digterreden.
De døve blir dukse på flyvestationer,
tunghøre rekrutter ved himmelkanoner,
mens fjernsynet bringer os fyrværkeriet:
Paddehatten med sole forneden.

Midnat ... Pause ... En mand vil prøve
at sige noget, men kan kun stamme.
Angst for stjernenes stilhed han tænder
for en maskinstemme, sanserne kender.
Og i de mennesketomme gader
høres hundene glamme.

Nu dages det, brødre

Partifælle-hyldest til borgmesteren
i Gladsaxe for hans parole:
Hver man en bil.

Klassekampens toner
genlyder i gadelarmen,
ikke som fodslag af processioner
eller blafren af røde flag,
ikke fra skumle fabrikker
eller stopfyldte mødesale
eller kampråb på barrikaden –
nej, men der kæmpes i gaden:
Chrysler, Ford og Cadillac,
Vanguard, Packard og Opel
– alle de store navne fra
tidens flunkende dynastier
slås for rigdommens ret
til gadernes fulde bredde,
forvirrer middelstanden:
de motoriserede cykler,
der vankelmodige svinger
mellem luksusbiler og gå-ben,
hundser med pjalteproletariatet,
som danner spalier
på kørebanernes smalle blonder.

Op mod muren med ham!
skriger de sølvblanke bilhorn.
Åh nej, vi skyder ham ikke,
lærer ham bare ydmyghed.
Vi æder af hans fortov
og stænker regnpytter på ham.
Klasserne kæmper.
Livet hænger i millimeter.
Der flyder blod i rendestenen.

Da pludselig – en ny parole:
Hver man en bil,
hver arbejdsmand, hver pensionist,
selv gamle Ane i kæret
skal sørme ha' sig en bil.

Nu dages det, brødre,
det lysner i øst.
Massernes drøm,
reklamekapitalens idol
og vor egen magelighed
forenet i een fornicket æske.

Vi kan ikke slås på barrikaderne
pr. bil,
dog, majdagen svigter vi ikke,
danner et bilende massetog
med røde småflag på kølerne
(blot ikke alt for røde)
ved siden af K.D.A.K.'s.
Titusindstemmigt skal hornene trutte
et: Fri-hed, Fri-hed, Fri-hastighed,
mens vi former majdagens krav
i et flammende råb til samfundet
om flere parkeringspladser.

Et By-prospekt fra 1821

Prospekter er betegnelsen for de landskabsbilleder, gerne med en købstad som hovedmotiv, der fremstilledes i stort tal i det 18. og 19. århundrede og før fotografiens tid er en vigtig kilde til dansk topografi. De kan virke naive og provinsielle, men er ofte forbavsende trofaste i gengivelsen af detaljer. Landskabet er naturligvis set med tidens øjne. Opfattelsen kan spænde fra klassicismens nøgternhed til romantikkens understregning af det dramatiske eller idylliske.

Blandt de prospektmalere, der med forkærlighed har dvælet ved idyllen, fortjener fynboen Søren Læssøe Lange (1760–1828) at fremhæves. Han var født i Fåborg og lærte malerprofessionen hos sin far og en ældre broder, der var malermestre i byen. 1781 blev han optaget på Kunstakademiet, som han forlod 1788 efter at have erhvervet den store sølvmedalje. Derefter ernærede han sig hovedsagelig som landskabsmaler. Hans byprospekter fra alle egne af landet dannede grundlag for en lang serie af farvelagte raderinger, som han udsendte i årene 1803–24. Bortset fra de rejser, som professionen medførte, levede han stilfærdigt og ugift i Køben-

Søren Læssøe Lange. Efter Magnus Lange: Slægten Lange fra Fåborg (1923).

---

havn til sin død. Bekendtgørelsen herom i Adresseavisen ved »en af hans første Ungdomsvenner« karakteriserer ham som »den blide, vennesalige og retskafne Olding«.

Til Jylland nåede Læssøe Lange på en rundrejse i august-september 1821, hvor han bl.a. malede prospekter af Randers, Viborg, Århus, Vejle og Åbenrå. I Aarhus Stiftstidende findes under 17. august følgende notits:

Den af sine danske og norske Prospekter hæderligst bekiendte Landskabsmaler Lange er kommen hertil for ogsaa at optage et Prospect af Aarhus, ligesom af de øvrige jydskes Kiøbstæder.

Læssøe Lange har været en flittig maler, der ikke spildte tiden under sit ophold. Der findes to Århus-prospekter fra hans hånd, begge dateret 16. august 1821. Det ene, der forestiller byen set fra stranden ved den senere Mindepark, findes nu, desværre i stærkt falmet tilstand, i Den Gamle By (kat. nr. 1730). Det andet, Århus set fra Viborgvej, er for så vidt bedre kendt, som det brugtes til forlæg for en farvelagt radering, som kunstneren udsendte 1823, og som er gengivet i adskillige bøger om det gamle Århus.

Udsigtspunktet er Viborgvej lidt neden for Århus Amtssygehus' nuværende område. I forgrunden er vi på landevejen fra Viborg, hvor

sceneriet oplives af en drift køer, et par vandringsmænd og en rytter. Midt i billedet breder Århus Mølle sine vidtløftige bygninger med tilhørende mølledam. Yderst til venstre på en bakketop skimtes en lidt forpjuasket vejrmølle. Det er den reservemølle, som ejeren af Århus Vandmølle havde haft bevilling på at drive siden 1755. Den var rejst på den såkaldte Mølletoft, omtrent på hjørnet af nuværende Møllevvej og Møensgade, tæt ved det sted, hvor i dag Den Gamle

---

Lokalhistorisk Samlings nyerhvervede prospekt, der har dannet grundlag for raderingen på næste side. Tegnet med pen og vandfarve 16. august 1821.

Århus set fra Viborgvej. Farvelagt radering af Søren Læssøe Lange fra 1823, som er anvendt som illustration i flere lokalhistoriske værker.

Byens stubmølle er opstillet. Under en forrygende storm i december 1821 (altså efter prospektet, men før raderingen!) blæste møllen omkuld og erstattedes af en hollandsk vindmølle, der overlevede to brande (1885 og 1903) og blev stående helt til 1916 under navnet Vesterbro Mølle. Op over byens tage rager de to kirker med deres fire spir samt det ejendommelige borgtårn, der i virkeligheden var af træ og var en af attraktionerne i købmand Hartvig Philip Rées offentlig tilgængelige have.

Den originale akvarel, der ligger til grund for raderingen, har været i privat eje, til det i 1978 lykkedes at erhverve den på Bruun Rasmussens kunstauktioner til Århus Kommunes Bibliotekers lokalhistoriske samling. Både kunstnerisk og topografisk ejer den kvaliteter, som er gået tabt ved den senere bearbejdelse. For det første har den i sine let påsatte grønne og røde farver en lethed og friskhed, der helt er forsvundet i den mere bastante radering. For det andet har kunstneren, hvad der tydeligt fremgår ved en nærmere sammenligning mellem akvarellen og raderingen, i raderingen bevidst foretaget ændringer i bybilledet: Han har drejet domkirken nogle grader, for at begge de to små kortårne kan komme til syne. Et enkelt hus på Brobjerg, formentlig oberst Høegh Guldbergs gård, Frederiksgade 32, er helt overdimensioneret og forsynet med tre påklistede kviste. Til markering af havnen er der indføjet nogle skibsmaster, men på et fejlagtigt sted, alt for langt mod syd. Endelig er hele landskabet gjort mere kuperet, antagelig af hensyn til en mere romantisk helhedsvirkning.

Man må glæde sig over, at det smukke originalbillede nu er kommet til en offentlig samling i byen og kan give interesserede et mere sandfærdigt indtryk af, hvordan Århus tog sig ud i året 1821.

K. E.

Erhvervslivet i 1978

En sammenligning af erhvervslivets situation i de største danske byer falder ud til Århus' fordel. I såvel København som Ålborg og Odense har arbejdsløsheden været større, byggeriet er faldet kraftigere og både de handlende og industrivirksomhederne har generelt klaret sig dårligere. Der kan også sagtens gives forklaringer, der sandsynliggør, hvorfor det må forholde sig sådan, f.eks. at Århus er så stor en by, at erhvervslivet her kan drage nytte af storbyens fordele i form af bl.a. et betydelig befolkningsunderlag og mange forskellige virksomheder, der kan støtte hinanden, uden at byen dog er så stor, at storbyens ulemper i form af bl.a. mangel på industriarealer og deraf følgende høje jordpriser samt meget høje lønninger melder sig. Men hvad hjælper det alt sammen, når 1978 alligevel har været et dårligt år for byens erhvervsliv med større arbejdsløshed end i 1977, med mindre byggeri og med stagnerende omsætning og faldende overskud i mange firmaer. Også Århus er underkastet den generelle konjunkturafmatning, som efterhånden nu har gjort sig gældende i 5 år.

Detailhandelen

Hårdest har tiderne nok været ved byens detailhandlere. Folk har sat forbruget ned, tvunget hertil ikke mindst af momsforhøjelsen i oktober 1977 fra 15% til 18% og et år senere af den yderligere stigning til 20¼%; men også de mange andre afgiftsforhøjelser og de nye afgifter, der blev pålagt efter augustforliget i 1977, har skåret ned på indkøbene. Den branche, som har haft det hårdest, er uden tvivl radio- og fjernsynsforhandlere. Selv om to så store firmaer som Jens Aage Nielsen og Radio Thygesen A/S har givet ændrede trafikforhold som begrundelse for nedlæggelse af henholdsvis to og en afdeling i de forløbne år, har nedgang i salg ikke mindst af farvefjernsyn dog nok været afgørende. For Radio Thygesens vedkommende har et omfattende bedrageri i dets Rådhuspladsafdeling imidlertid også spillet ind. Af de to firmaer er Radio Thygesen langt det ældste. Det blev grundlagt i midten af 1930'erne af radioforhandler Chr. Thygesen og havde til huse på hjørnet af Jægergårdsgade og Frederiks Allé. Senere flyttede firmaet til Rådhuspladsen og udvidede i midten af 1960'erne med en afdeling i Ryesgade. I dag har firmaet, der har været et aktieselskab siden 1961, foruden hovedforretningen i Ryesgade afdelinger i Trøjborg Centret og Rundhøj Centret. I forhold til Radio Thygesen er Jens Aage Nielsen et forholdsvis nyt firma. Det er startet i midten af 1950'erne og lå oprindeligt i Frederiks Allé. I begyndelsen af 1960'erne, i den periode hvor hele Danmark fik fjernsyn, udvide-

des firmaet til tre forretninger. Gennem årene har Jens Aage Nielsen haft forretninger flere forskellige steder i byen. Da der var flest, i midten af 1970'erne, havde han fem, nemlig ud over den største i Banegårdsgade, en i Bruunsgade (den nyeste), i Søndergade, i Frederiks Allé og på Store Torv. De sidste to er nu nedlagt og tilbage er altså tre.

Århus er blevet betegnet som den by i Danmark, hvor konkurrencen på »hårde hvidevarer« er stærkest. Der bliver ikke givet ved dørene i den branche, i hvert fald ikke til konkurrenterne, mens derimod forbrugerne kan glæde sig over lave priser. Årsagen til dette forhold er dels, at der er mange forretninger inden for denne branche i byen, dels, at nogle af de største og billigste firmaer har op til flere butikker. Det gælder således P. Skousens Husholdningsmaskiner, der har hjemsted i Vojens og forretninger i en række jyske og fynske byer, i Århus to, og det gælder Kai Dige Bach, som har etableret sig her i byen i det forløbne år. Som omtalt i sidste Århus-Årbog standsede hvidevarekæden Hvidberg Neess Aps. i december 1977 sine betalinger, og i begyndelsen af det nye år viste det sig umuligt at føre firmaets forretninger videre. Hvidberg Neess' afdeling på Banegårdspladsen blev derefter i maj overtaget af det store københavnske hvidevarefirma Kai Dige Bach A/S, og i august udvidede selskabet yderligere, idet det åbnede en forretning i Gellerup Centret.

At radio- og fjernsynsbranchen og hvidevarebranchen er vanskelige, fremgår af oversigten over detailhandlerforretninger pr. 15. februar.

Detailhandlerforretninger pr. 15. februar i Århus og forstæder

	1966	1976	1977	1978
Bagere	361	161	141	144
Cigar- og tobakshandlere	181	128	123	106
Forhandlere af el-artikler og radio	142	146	131	122
Kolonialhandlere	485	289	279	272
Manufakturhandlere	315	227	215	198
Slagtere og viktualiehandlere	215	132	129	129

Antallet af forretninger var stigende frem til 1976, men har derefter været faldende. Det er svært at klare sig, hvis man ikke er stor og har kapital i ryggen. Det så man i tilfældet Hvidberg Neess og ligeledes, da tre århusianske el-installører i foråret 1978 åbnede en forretning i Folmann Bilers tidligere salgslokaler på Silkeborgvej. El-3, som forretningen hed, måtte lukke i begyndelsen af 1979.

Oversigten over detailhandlere viser også en markant nedgang for manufakturforretninger. Et af de steder, hvor århusianerne – som hele resten af landets befolkning – har skåret stærkest ned på forbruget, er beklædning, og det har resulteret i faldende omsætning og lukning af nogle forretninger. Der er sparet på radio og TV, hvidevarer, tøj og i øvrigt også på møbler for at opretholde det sædvanlige indkøb af mad og drikke. For mens forbruget af de længere varende forbrugsgoder er faldet, har handlende med nærings- og nydelsesmidler holdt en ufor-

andret omsætning. Det afspejler sig i oversigten i den ringe tilbagegang i antallet af kolonialhandlere, i det konstante tal for slagtere og viktualiehandlere og i det endog stigende antal bagerbutikker. At der er blevet færre cigar- og tobakshandlere kan ikke undre efter de høje priser, som spiritus og vin er kommet op i efter afgiftstigningen i 1977.

Men har disse detailhandlere klaret sig hæderligt i 1978, så er det dog for intet at regne mod den fremgang, som de store supermarkeder og lavprisvarerhuse har kunnet notere. Udviklingen i retning af stadig større omsætning hos stormagasiner, supermarkeder og lavprisvarerhuse på bekostning af de mindre butikker er fortsat i 1978. Derfor er det heller ikke så mærkeligt, at der fra flere forskellige har været interesse for at placere yderligere forretninger af denne type i byen. Thorkild Kristensen, ejendomsmægleren og den tidligere Tordenskjold-ejer fra Ålborg, har startet et lavprisvarerhus i Nørresundby, og i efteråret annoncerede han efter en passende grund til et tilsvarende umiddelbart nord eller syd for Århus. Så vidt vides, har han dog endnu ikke købt nogen grund, hvilket uden tvivl skal ses i sammenhæng med den modstand, der har vist sig mod lavprisvarerhuse. Købmandskæden Jaco, der har en række forretninger i det østjyske område, har købt Hasle Trælasthan, der standsede sine betalinger i februar og blev afviklet i de følgende måneder. Planen er at indrette den tidligere trælasthan til et lavprisvarerhus samt at benytte bygningerne til centrallager for de øvrige forretninger.

Den kendte portrætfotoforretning Hammerschmidt Foto på hjørnet af Ryesgade og Sønder Allé er flyttet op på Rådhuspladsen samtidig med, at den har skiftet ejer. Forretningen var en del af de virksomheder, der blev oprettet af familien Hammerschmidt. Det begyndte i 1892 med et gravørfirma, som udviklede sig til Hammerschmidt Klicheanstalt. Oprindelig lå virksomheden i Hospitalsgade (gaden vest for Klostertorv), men flyttede før århundredskiftet til Nørre Allé. I 1931 flyttede man til den dengang nyopførte ejendom på Sønder Allé og firmaet blev udvidet med en fotoafdeling, der senere er blevet udskilt som et selvstændigt firma, Hammerschmidt Foto A/S. Efter Arthur Hammerschmidts død i 1976 er virksomhederne solgt til ledende medarbejdere.
(Foto: Børge Venge)

Forskellen...

Det forreste kundekort kan De bruge i 74 forskellige spændende specialforretninger i Århus City.

Det nyeste kundekort i Århus. Og det mest spændende er nok, at det kan bruges i mere end én enkelt forretning.

Nu kan De gå på indkøb uden penge i alle de mest spændende/elegante/sjove/store/små/flotte/hyggelege specialforretninger i Århus City. De har alle City-mærket på døren.

De skal blot anskaffe Dem et City-kundekort.

Og det er nemt: Tag legitimisation, der viser hvad De hedder og hvor De bor, med ind i City-Konto butikken. Den ligger centralt i Schanndorffstræde lige bag Salling.

Her laver vi et kundekort til Dem. Det er nemt og det er gratis.

CITY KONTO

Schanndorffstræde 8
8000 Århus C
Telefon (05) 19 72 00

Som modtræk mod stormagasinerne Salling og Magasin oprettede omkring 75 specialforretninger i centrum i efteråret et fælles kontosystem, City-konto. Som det hedder i annoncen, kan kunderne med City-kundekortet gå på indkøb uden penge i specialforretningerne. At en sådan konto skaffer forretningerne faste kunder, så de lægger en større del af deres indkøb i disse, nævnes derimod ikke.

Denne plan har været forelagt Amtet, der har udtalt, at det intet har imod dette nye lavprisvarerhus, vel fordi det ikke bliver ret stort, nemlig på ca. 2.000 m². Men ellers er der som nævnt i det forløbne år kommet megen modstand frem mod denne form for handel. Modstanden er kommet såvel fra amtskommunal hold som fra de private handlende. Fra officiel side finder man det uheldigt, at private investeringer, som anlæggelsen af lavprisvarerhuse er, øver afgørende indflydelse på hele udviklingen i et område, ofte i strid med de planer, der er lagt for områdets fremtid. Eksempelvis vil trafikmønsteret ændre sig radikalt ved anlæggelse af et lavprisvarerhus. Derfor har Amtsrådet i slutningen af året indtaget den holdning, at det maksimale forretningsareal for detailhandelsforretninger i fremtiden kun burde være på højst 3.000 m². Holdningen har ikke vundet udelt tilfredshed, idet det er blevet fremhævet, at den giver de eksisterende store varerhuse – Bilka er på 18.000 m² – en monopolstilling.

Fra de private handlende er modstanden mod lavprisvarerhusene især kommet til udtryk i forbindelse med engros-lageret Metro i Slet. Lige siden Metro blev startet i 1973, har der været diskussion om dette varerhus, som dels beskyldes for ikke at overholde lukkeloven, dels for ikke at overholde den deklaration, der i sin tid af Byrådet blev pålagt grunden, nemlig at der kun måtte drives egentlig engros-lager fra stedet og altså ikke detailsalg. De handlende har endog nedsat en »Detailhandelens Arbejdsgruppe mod Metro«. Selv om der ikke er tvivl om, at der har

været drevet og måske endnu drives salg til almindelige forbrugere fra Metro, og dette naturligvis er forkert og bør standses, må man dog undre sig over den energi, der har været mobiliseret i kampen mod Metro. Detailhandelen kan dog næppe i fuldt alvor mene, at Metro måske er den vigtigste grund til butiksdøden i Århus, således som det er hævdet. Hvis det var Bilka, dette blev sagt om, var det til at forstå, selv om det næppe var helt rigtig. Når der er blevet nedlagt så forholdsvis mange detailhandlerforretninger i de sidste år, er det en kombination af en lang række forhold. Det er klart, at lavprisvarehuse, discount-butikker og indkøbsforeninger spiller en ikke uvæsentlig rolle, men en enkelt kan ikke pilles ud som eneste årsag. Men når disse firmaer har kunnet få så megen vind i sejlene, må de mindre gode økonomiske forhold også tages i betragtning. Forbrugere er i dag meget prisbevidste, bl.a. fordi de er tvunget til det på grund af løn- og prisudviklingen. De vil derfor i vid udstrækning købe der, hvor varerne er billigst, forudsat udvalget, kvaliteten og servicen er i orden. Lavprisvarehusene, supermarkederne, discount-butikkerne og indkøbsforeningerne fører almindeligvis de samme varer som detailhandlerne, og deres service er ikke dårligere – man må til tider undre sig over, at den almindelige detailhandler ikke lægger større vægt på servicen, som dog kunne være det område, hvor han kunne slå de andre.

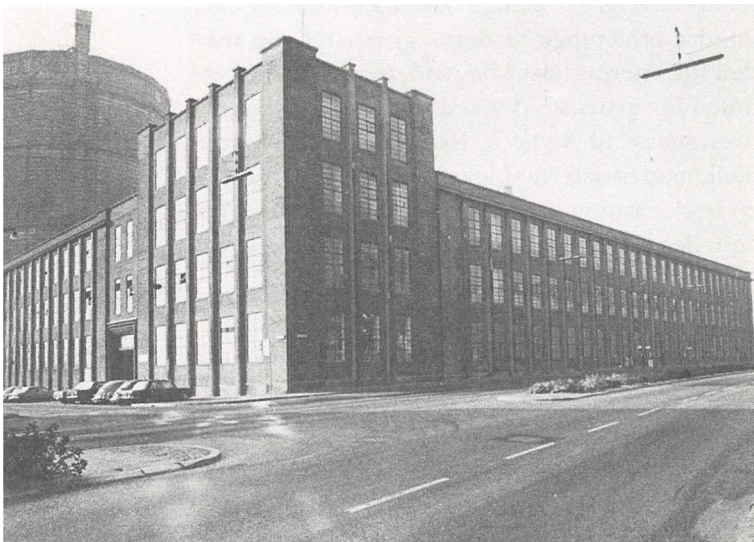
Hvad der uden tvivl også bidrager til, at de mindre detailhandlere har svært ved at klare sig, er deres leverandører. Som omtalt i sidste

Århus-Årbog er mange købmænd mere eller mindre afhængige af deres grossister, og med den fusionering, der i begyndelsen af 1978 skete inden for grossistledet ved Lund & Rasmussens overtagelse af Styhr & Kjær, er konkurrencen mellem grossisterne blevet mindre. Det fører til en begrænsning i købmændenes udfoldelsesmuligheder. Også den salgspolitik, som leverandø-

---

Aarhus Oliefabriks anlæg på havnen. En stadig større del af fabrikkens produktion finder sted her, mens virksomheden på det gamle, oprindelige anlæg ved M. P. Bruunsgade – Jærgårdsgade mindskes. AO opførte sit første anlæg på havnen i årene 1915–18, og det er siden konstant blevet udvidet. I 1926–28 byggedes det store silopakhus, der ses midt i billedets baggrund.
(Foto: Børge Venge)

De forenede jyske Farverier og Trikotagefabrikker blev grundlagt i 1906 og drev oprindelig fabriktionsvirksomhed i Esbjerg, men flyttede i 1914 til Århus. Samtidig overtog selskabet en række ældre tekstilfirmaer, K. Christiansens Uldspinderi og Trikotagefabrik i Rosensgade (grundlagt i 1853), Dollerup Møllers Fabrik i Viborg (grundlagt ca. 1851) og Vestbirk Fabrik ved Horsens (grundlagt også omkring 1851). I 1930–31 blev den nuværende bygning på Dollerupvej opført. På det tidspunkt var der tale om en ganske stor virksomhed; men som så mange andre tekstil- og trikotagefabrikker har den haft problemer gennem de sidste år, og det har fået selskabet til at ville sælge bygningerne på Dollerupvej. De vil formentlig blive overtaget af kommunens Socialforvaltning.
(Foto: Jørn Timm)

erne fører, skaber vanskeligheder for de mindre handlende, idet de ikke med de små mængder, de aftager, kan opnå varerne til de samme priser som de store. Hvis leverandørerne, grossisterne, gjorde mere for nærbutikkerne, ville sidstnævntes overlevelsesmuligheder være større.

Hvorledes detailhandelen er underkastet leverandørerne og deres aftaler, har i det forløbne år forsyningen af byen med mælkeprodukter klart vist. Der har været mælkekrig. Baggrunden herfor er den vældige koncentration, der gennem en årrække har fundet sted inden for mejerisektoren, og som netop i de sidste par år har berørt Århus i allerhøjeste grad. Som omtalt i Århus-Årbog 1977 solgte mejeriet Enigheden i 1976 sine bygninger på hjørnet af Ringgaden – Silkeborgvej til Frisko-Sol Is med overtagelse 1. januar 1978, ligesom mejeriet købte M. H. Jægers tidligere pengeskabsfabrik i Brabrand med henblik på at flytte mejeriet herud. Det skete imidlertid ikke. I foråret 1977 dannede nemlig Enigheden, Mejeriselskabet Danmark og FDB et selskab, Dan-Mælk A.m.b.a., som producerer en række specialprodukter som yoghurt, ymer, etc., ligesom det var tanken, at Enighedens mælkeproduktion skulle foregå her.

De store i Dan-Mælk var FDB og Mejeriselskabet Danmark. Danmark blev etableret i oktober 1970 og har siden 1975 haft hovedsæde i Århus. Selskabet blev hurtigt en af de helt store inden for mejerisektoren. Blandt de seneste mejerier, som er blevet tilsluttet selskabet, er Centralmejeriet, som i oktober 1977 indgik i Danmark, og som har bidraget til en væsentlig omsætningsstigning i selskabet. Men en virkelig gigant blev Mejeriselskabet Danmark, da det i videreførelse af det samarbejde, det havde indledt med FDB i Dan-Mælk, i slutningen af 1977 besluttede at etablere et landsdækkende samarbejde om produktion af mælk sammen med FDB. Samarbejdet

skulle starte 1. april 1978 og skulle ske i et selskab som mærkelig nok næsten fik samme navn som selskabet i Brabrand. Det nye selskab kom nemlig til at hedde LK/Danmælk, hvor LK står for Landmejeriernes Konsummælkselskab. Med etableringen af LK/Danmælk, hvori altså mejeriet Enigheden ikke havde del, blev en væsentlig del af den danske konsummælksomsætning, lidt under halvdelen, samlet i ét selskab. Det vakte megen utilfredshed, dels hos en lang række mejerier, som hidtil havde baseret en væsentlig del af deres produktion på salg til FDB, men som nu måtte frygte, at salget gik over til de mejerier, der hørte under Mejeriselskabet Danmark, dels hos mange købmænd, som var utilfredse med at købe mælk hos et selskab, som samarbejdede med en af deres største konkurrenter, FDB. Kort tid efter at LK/Danmælk var trådt i virksomhed, udviklede der sig en priskrig mellem på den ene side LK/Danmælk og på den anden side en række andre stormejerier, som indledte et samarbejde som modværge mod LK/Danmælk. Her i Århus var det Jydsk Kløver Mælk, der førte an i kampen, som resulterede i, at forbrugerne et par måneder kunne få mælk billigere end tidligere.

I slutningen af juni blev priskrigen dog standset på foranledning af Mejeriernes Fællesorganisation, og derefter var der stille inden for mælkesektoren frem til december. Men derefter gik det løs mellem Mejeriselskabet Danmark og LK/Danmælk på den ene side og mejeriet Enigheden på den anden. Baggrunden var, at der efter Centralmejeriets tilslutning til Mejerisel-

selskabet Danmark var indgået en mundtlig aftale om, at Enighedens mælk ikke skulle produceres i Brabrand, men derimod på Centralmejeriet. Aftalen ville indebære, at Enigheden ikke længere fik en selvstændig produktion, men derimod et produktionsfællesskab med de andre partnere i henholdsvis Brabrand (specialprodukter) og på Centralmejeriet (mælk). Af grunde, som det nok vil være vanskeligt at få rede på, ønskede Enigheden senere ikke at vedstå denne aftale, men købte i juni Nordisk Textiltryks fabrik i Skejby og begyndte at omdanne den til mejeri. Indtil overflytningen kunne finde sted hertil, drev Enigheden virksomheden videre på sin gamle fabrik efter overenskomst med Frisko-Sol Is. Det nye mejeri blev taget i brug i januar 1979. På det tidspunkt havde Enigheden imidlertid mistet sit salg til en lang række af FDB's butikker her i byen. Under henvisning til den mundtlige aftale om, at Enigheden skulle ophøre med selvstændig produktion, fik brugsforeningerne besked på at købe mælken hos Centralmejeriet. Det skabte stor debat, hvor FDB blev anklaget for at ville fortrænge det lille mejeri Enigheden. Der skete imidlertid ingen ændring i den trufne beslutning, og Enigheden indgik derefter et salgssamarbejde med Jydsk Kløver Mælk for at kunne genvinde noget af den tabte omsætning.

Inden for en anden branche har der også været krig. Ikke mindst på foranledning af to nye lavprisselskaber her i byen, Petrodan A/S og Skanbenzin Aps., har forbrugerne i flere perioder i det forløbne år kunnet drage fordel af lave ben-

zinpriser, ikke kun ved de to selskabers, men også ved de store multinationale selskabers tankstationer. Petrodan blev stiftet i 1976 af Karsten og Kirsten Hansen, og firmaets benzin bliver solgt under navnet Oktan. I løbet af de tre år, virksomheden har eksisteret, har den anlagt over 30 tankstationer i Jylland og på Fyn, ligesom den på havnen har sit eget tankanlæg. Ekspansionen er delvis blevet finansieret af amerikanske penge, idet en dansk-amerikaner i slutningen af 1977 gik ind i selskabet og tilførte det en betydelig kapital. En interessant udvidelse af Petrodans virke fandt sted i efteråret 1978, idet det også begyndte at sælge fyringsolie. Sammen med Bilka dannede Petrodan selskabet Oasis Enterprise Aps., der sælger fyringsolie i Bilkas navn. Petrodan står for indkøb, oplagring og distribution, mens Bilka fakturerer og lægger navn til. Til at opbevare fyringsolien har Petrodan på havnen lejet det meget omtalte olieanlæg, G. A. L. Thorsen opførte for nogle år siden.

Når Petrodan A/S så hurtigt er blevet så stort, hænger det også sammen med, at Karsten Hansen har erfaringer inden for branchen. Det var ham, der i 1970 startede KH Benzin, som han dog efter at have oparbejdet en ikke helt ubetydelig omsætning solgte i 1973 til den svenske koncern Nynäs-Johnson. Og via Nynäs-Johnson er KH Benzin blevet en del af Skanbenzin. I foråret 1978 gik den svenske koncern nemlig sammen med det store multinationale norske firma, Norsk Hydro, som bl.a. er med i udvindelsen af den norske Nordsøolie, om benzinsalg i Danmark. Norsk Hydro har gennem flere år solgt

fyringsolie her i landet og ville nu i højere grad end tilfældet var ind på benzinmarkedet. Her i byen havde Norsk Hydro en enkelt station, nemlig på hjørnet af Strandvejen og Marselis Boulevard. Den overtog selskabet, da det i 1977 købte det af brødrene Gisselbæk oprettede Dansk Olie Handel. De to koncerner oprettede selskabet Skanbenzin, der overtog deres tankstationer. Herfra sælger man nu til bilisterne under navnene Viking og Spar.

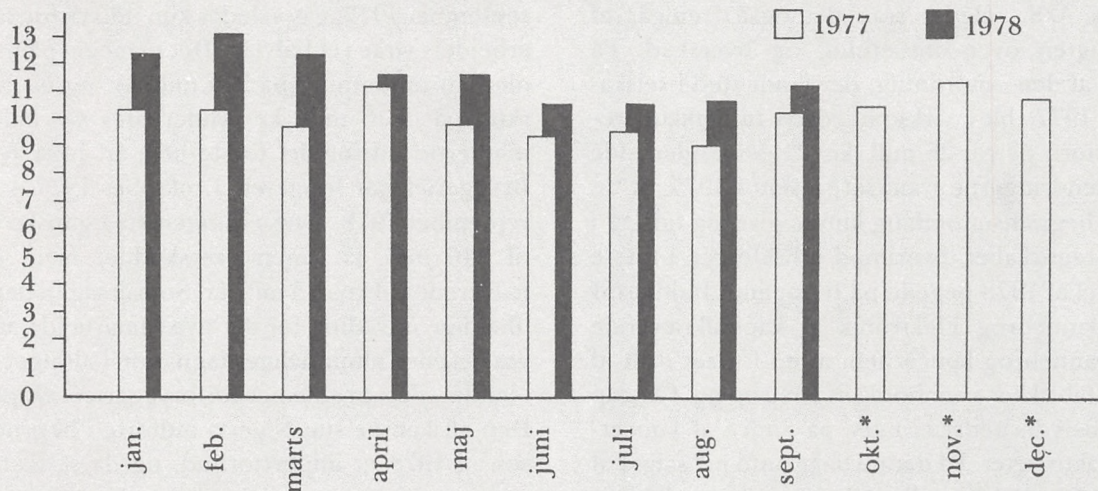
Industrivirksomheder

I forhold til detailhandelen har byens industrivirksomheder klaret sig bedre, selv om der absolut ikke har været noget at råbe hurra for. Som det ses af oversigten over omsætning og overskud i en række af de største virksomheder, bragte 1977 gennemgående stigende omsætning og i en række tilfælde også øgede overskud. Denne udvikling er, så vidt det kan bedømmes, fortsat i det forløbne år og har gjort sig generelt gældende for hele industrien.

Den ene af de to virksomheder, det efter oversigten at dømme er gået rigtig dårligt for i de sidste år, er Nordisk Textiltryk. Årsagen til denne kraftige tilbagegang for et firma, som i begyndelsen af 1970'erne havde fuld vind i sejlene, er i høj grad den øgede import til Danmark og andre europæiske lande af billige tekstiler fra u-lande. I første omgang søgte Nordisk Textiltryk at vende tilbagegangen gennem strukturaliseringer, men disse har i 1977-78 vist sig ikke at være tilstrækkelige, og man har derfor måttet gribe til helt anderledes radikale midler.

Arbejdsløshedsprocenten 1977 og 1978 i Århus i midten af måneden

* På grund af ændrede opgørelsesmetoder er det ikke muligt at bringe 1978-tallene for oktober–december.

Det begyndte med, at madras- og sengeudstørs-fabrikken A/S Lama, som Nordisk havde købt i 1972, blev solgt i foråret 1977, og i slutningen af året solgtes den ene af virksomhedens fabrikker i Skejby med en tilhørende stor grund. Køberen var A/S Dansk Supermarked (Bilka og Føtex), der ville benytte bygning og grund til opbygning af et stort centrallager. Den videre udvikling for Nordisk Textiltryk var det tidligere omtalte salg af dets anden fabrik i Skejby til mejeriet Enigheden. Tilbage havde Nordisk Textiltryk derefter

fabrikken i Viby, hvorfra hele ekspansionen var startet, samt én i Odder. Det var disse to fabrikker, som tre direktører i virksomheden købte, da de i november 1978 overtog selskabet efter de hidtidige ejere. I dag arbejder under 200 mennesker i Nordisk Textiltryk, efter at antallet af ansatte i de gode år var på over 400.

I Århus-Årbog 1978 omtales en række af byens store firmaer, som i 1977 undergik administrative, organisatoriske og produktionsmæssige ændringer for at styrke deres position. Hvordan

er det så gået disse firmaer i det forløbne år, har ændringerne båret frugt? Det kan kun delvis siges at have været tilfældet for Dannebrog Elektronik A/S, således som det også fremgår af oversigten over omsætning og overskud. På trods af den omordning, der fandt sted i selskabet i 1977, blev virksomhedens underskud rekordstort, på ca. 28 mill. kr. På den anden side blev ændringerne iværksat så sent i 1977, at de kun i begrænset omfang kunne give sig udslag i 1977-regnskabet, hvorimod udviklingen i første halvdel af 1978 pegede på fremgang. Imidlertid var Dannebrog Elektronik så kapitalkrævende for Dannebrog-koncernen, at en fortsat drift af de to fabrikker i henholdsvis Lystrup og Tåstrup ville betyde nedskæringer på andre af koncernens aktiviteter. På denne baggrund må salget af Dannebrog Elektronik til B&W i juni ses. B&W's interesse i at købe elektronikfirmaet lå dels i, at det derved spredte sine økonomiske interesser og således bliver mindre afhængig af udviklingen inden for skibsfarten, dels at der bruges meget elektronisk udstyr i skibe. Virksomheden, der nu fik navnet B&W Elektronik A/S, fik efter overtagelsen tilført et ganske betydeligt millionbeløb, og meget tyder på, at 1978-regnskabstallene vil blive væsentlig bedre end sidste års, selv om der næppe bliver tale om overskud. I øvrigt har B&W's overtagelse ikke haft nogen negativ virkning på antallet af medarbejdere hverken i Tåstrup eller Lystrup. Tværtimod er der i dag ansat flere end for et år siden.

I marts 1977 meddeltes det, at de tre bryggerier Thor, Randers, Urban, Ålborg og Ceres her i

Århus var gået sammen i Jyske Bryggerier A/S med virkning fra 1. oktober 1976. Det første regnskab, for perioden 1. oktober 1976 – 30. september 1977, gav således kun udtryk for samarbejdets virke i et halvt år. Det så meget pænt ud med en omsætning på 319 mill. kr. og et overskud på ca. 6 mill. kr. Anderledes ser tallene imidlertid ud for det første hele år, hvor Jyske Bryggerier har fungeret, 1. oktober 1977 – 30. september 1978. Omsætningen steg ganske vist til 346 mill. kr., men overskuddet mere end halveredes til knap 3 mill. kr. Som årsag til denne uheldige udvikling for det nye samarbejde angives dels den almindelige stagnation i ølsalget her i landet, dels problemer for bryggeriets eksport. Den afrikanske stat Nigeria indførte i begyndelsen af 1978 et importforbud, og da selskabets eksport for en stor del gik hertil, var det en alvorlig sag. Også vanskeligheder i forbindelse med eksporten af malt har bidraget til det lavere overskud.

En af de få virksomheder, hvor omstruktureringen og rationaliseringen i 1977 har bragt positive resultater, er Frichs. Som bekendt solgte virksomheden i slutningen af 1977 sin jernbaneproduktion til Scandia i Randers for at koncentrere sig om andre aktiviteter: dieselmotorer, centrifugalstøbegods og stål- og maskinkonstruktioner. I det forløbne år har Frichs fået en lang række ordrer på disse områder, f.eks. leveringen af et større antal dieselmotorer til nogle nye Storebæltsfærger, bygningen af otte kulsiloer til Asnæsværket ved Kalundborg og leveringen af møllehatte til to forsøgsvindmøller, der

Oversigt over en række Århus-virksomheders omsætning og overskud i mill. kr. 1974-77.

	1974		1975		1976		1977	
	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud
Korn- og Foderstof Kompagniet	2363	42	2179	53	2764	105	2928	86
Andelssmør ¹	1334	19	1471	18	1790	21	1876	23
Dansk Supermarked ¹	883	9	1119	18	1502	43	1875	69
Mejeriselskabet Danmark ¹	905	28	1087	51	1284	77	1416	100
Det danske Trælastkompagni	600	15	542	8	776	42	789	26
Aarhus Oliefabrik	582	16	542	÷26	531	3	669	5
JAKA	354	0	353	10	367	0	451	5
Bruun & Sørensen	242	÷1	266	2	290	1	366	4
JME	160	2	198	5	204	3	211	2
Jyske Bryggerier ²							319	6
Thomas Ths. Sabroe & Co.	187	11	172	12	161	8	186	8
Midtkraft ³	406		403		396		258	
Nordisk Textiltryk	118	3	109	÷3	125	÷1	86	÷9
Dannebrog Elektronik					88	÷5	79	÷28
Dannebrog Værft	84	3	137	2	111	1	145	1
Frichs ¹	64	3	66	÷7	85	2	-	-

Oplysningerne stammer fra Greens' forskellige årgange. Der er kun medtaget firmaer, hvor oplysningerne er nogenlunde dækkende, og som må betegnes som egentlige Århus-virksomheder. Grindstedværket er således ikke medtaget, selv om det har sit hovedkontor i Århus; den egentlige produktionsvirksomhed ligger andetsteds. Ej heller er afdelinger fra store firmaer som Danfoss, Skandinavisk Tobakskompagni og Plumrose medtaget, idet tallene fra disse afdelinger ikke kan udskilles fra koncernernes samlede regnskaber.

1. Skævt regnskabsår.

2. Først dannet i 1977.

3. Regnskabsåret 1977 dækker kun 9 mdr.

skal opstilles ved Nibe Bredning. De nye ordrer har betydet en væsentlig forøgelse i beskæftigelsen på fabrikken, idet man nu nærmer sig 300 ansatte efter at have været nede på omkring 200 ved årsskiftet 1977-78, ligesom regnskabet også er blevet forbedret.

Den mest interessante meddelelse om foran-

dring i en Århus-virksomheds forhold i 1978 kom i begyndelsen af oktober. Da oplystes det, at det gamle dansk-malayiske selskab, United Plantations Berhad, havde købt omkring en trediedel af aktiekapitalen i Aarhus Oliefabrik, hvilket formentlig betyder, at United Plantations får afgørende indflydelse på AO, idet det almindeligvis

anses for tilstrækkeligt for at kontrollere et firma at besidde en trediedel af aktiekapitalen. Det er ikke sandsynligt, at en enkelt anden aktionær sidder på en tilsvarende stor post, ligesom det anses for vanskeligt at få så mange aktionærer til at gå sammen, at de kan præstere over en trediedel af aktiekapitalen. Det vil nok specielt være vanskeligt i tilfældet Aarhus Olie, der har forholdsvis få større aktionærer (og det er formentlig dem, der har solgt til United Plantations), men mange små.

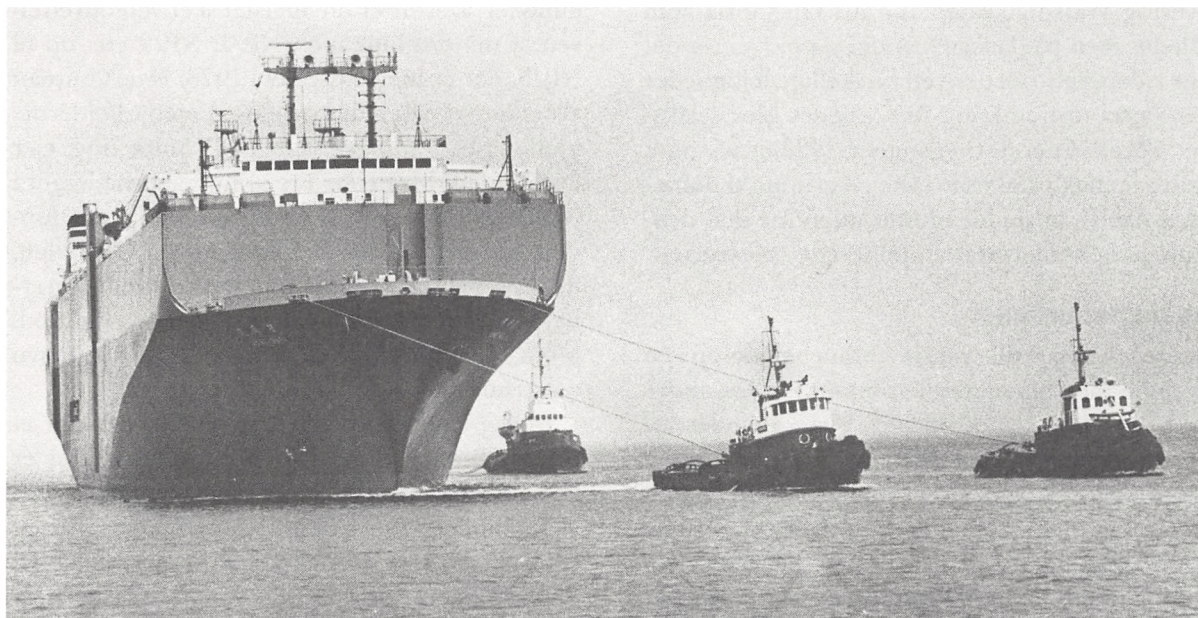
Der er dog intet, der tyder på, at United Plantations kommer for at overtage Aarhus Olie. Gennem en årrække har der været et meget snævert samarbejde mellem de to selskaber. Begge er beskæftiget med at producere og forædle vegetabiliske fedtstoffer, et arbejde som i høj grad baseres på palmekerneolie fra United Plantations store plantage i Malaysia. Aarhus Olie har udført en omfattende forsøgsvirksomhed, som der er investeret mange penge i. Hidtil har disse investeringer ikke givet det store afkast, men det forventes at blive tilfældet i de kommende år. Der tales endog om, at AO har en førsteplads på verdensmarkedet, hvad angår udviklingen og produktionen af en række specialprodukter som fedtstoffer til anvendelse inden for chokolade- og beslægtede industrier samt forædlede proteinkoncentrater.

På denne baggrund er det naturligt for United Plantations, der i forvejen gennem en række selskaber forskellige steder i verden er involveret i forædlingen af vegetabiliske fedtstoffer, at investere i Aarhus Oliefabrik til trods for, at fabrikk-

ken gennem de sidste par år ikke har været noget godt papir.

United Plantations blev oprettet i 1917 af ingeniør Aage Westenholz, der var født ved Horsens i 1859, og som kort tid efter sin ingeniøreksamen i København drog til Siam. Her slog han sig ned i Bangkok, hvor han var den, der gennemførte byens elektrificering og fik oprettet et sporevognsselskab. Senere begyndte han også at interessere sig for plantagedrift, og i 1917 blev en række plantager, som han havde erhvervet, samlet i United Plantations. Westenholz var formand for selskabet, også efter at han var vendt tilbage til Danmark. Her gjorde han sig i øvrigt bemærket ved i årene før 1. verdenskrig at oprette et slags hjemmeværn, Korps Westenholz, et frivilligt rekylskyttekorps på 50–100 mand. United Plantations ledes i Malaya, efter at Westenholz havde forladt landet, af hans fætter, og selskabet har lige siden haft dansk ledelse, selv om der gennem årene, hvor selskabet yderligere er vokset, i høj grad er tilført det malayisk og anden kapital. United Plantations må i dag betegnes som et verdensfirma.

For Aarhus Oliefabrik A/S er det ikke nogen uvant situation, at der sker store handler med dets aktier, ligesom det heller ikke er noget nyt, at der er store udenlandske interesser i virksomheden. AO var i en periode, 1910–18, næsten helt på engelske hænder. I de første tiår efter starten af AO i 1871 var fabrikken kun lille og førte en hensygnende tilværelse, men efter at Fr. Lausen i 1892 var blevet direktør, og efter at man efter århundredskiftet havde udvidet med fabrikker i

England og Tyskland, kom der helt anderledes gang i driften. Ikke mindst havde man store leverancer til det engelske marked, og det fik lederen og indehaveren af en stor engelsk margarine-koncern, Sir George Watson, til at interessere sig for overtagelsen af AO. Det skete i 1910. Fr. Lausen fortsatte som direktør og som aktionær, dog kun med en lille post. På grund af 1. verdenskrig og den ringe forbindelse mellem England og Danmark i de sidste krigsår samt Watsons frygt for at kunne blive sat i forbindelse med noget, der havde med Tyskland at gøre (AO's fabrik i Tyskland), ønskede han i 1918 at sælge AO. Interessert var ØK med H. N. Andersen i spidsen; ØK havde i 1909 startet en

Verdens største bilskib på vej ind i havnen. Gennem de sidste år er Århus havn blevet den helt store importhavn for japanske biler, der herfra fordeles til forhandlere her i landet eller omlades til andre skandinaviske havne. Siden midten af 1970'erne, hvor der var en lille tilbagegang i den samlede omsætning på havnen, har der været konstant fremgang. I 1978 øgedes den omsatte varemængde med ca. 4% til i alt 4,3 mill. tons.
(Foto: Århus havn)

fabrik i København, Dansk Soyakagefabrik, hvis produktion lå meget nær op ad AO's og dermed var i konkurrence med Århus-virksomheden. Hvem der ikke ønskede AO solgt til ØK, var Fr. Lausen. I en periode i 1918 foregik der en helt lille krig med mange manipulationer mellem ØK og Fr. Lausen. Resultatet blev til sidst, at Fr. Lausen fik stablet et konsortium på benene, som

overtog Watsons aktier. Aarhus Oliefabrik kom således igen på danske hænder og har været det lige siden, selv om der ved forskellige lejligheder har været uro omkring AO (således blev selskabet rekonstrueret to gange i 1920'erne, og i slutningen af 1950'erne følte en gruppe aktionærer i Århus, at de blev holdt uden for den dengang af københavnere dominerede bestyrelse).

Reklamebureauer

Ifølge teorien skulle reklamebranchen netop i en periode med stagnerende omsætning for andre brancher have gode vilkår. Virksomheder vil nemlig gennem øget reklame søge at forøge deres salg. Praksis viser imidlertid ofte noget andet. Går det et firma mindre godt, vil det ofte være tilbøjelig til at skære ned på reklamen. Denne udgift kan godt reduceres en periode, er betragtningen. Konkurrencen blandt reklamebureauerne er derfor hård i disse år, og der opstår og nedlægges mange bureauer hvert år.

Her i byen ligger en række af landets største reklamebureauer, og for dem gælder det, at de har haft fremgang gennem de sidste år og også i 1978. Størst er den gruppe bureauer, der går under navnet NP, med en omsætning på omkring 110 mill. kr. Det er ganske forbløffende, at NP i løbet af sin forholdsvis korte levetid er nået op på denne store omsætning. Firmaet blev startet i 1967 af Agner Nielsen og Hans Prehn (heraf navnet NP) og havde sit første år en omsætning på 4 mill. kr. Men i de følgende år gik det hurtigt. Et hovedprincip i bureauets udbygning har været, at det skulle bestå af mindre, selvstændige

enheder. Derfor er udvidelsen sket ved oprettelsen af mindre bureauer, NP/1, NP/2 etc. op til NP/5, der er blevet dannet i 1978. Hvert bureau arbejder selvstændigt og ejes af medarbejderne, idet dog et holdingselskab, N. P. Marketing, ejer 25% af hvert bureau. Tre af bureauerne ligger i Århus, mens to er placeret i København. Desuden har firmaet en afdeling, Media-Centralen, der tager sig af administration og andet papirarbejde i forbindelse med reklamer i aviser o.l. Media-Centralen har kontor både i København og Århus.

Det er nok de færreste, der tænker på, at et reklamebureau kan have en omsætning, der er lige så stor eller større end omsætningen hos virksomheder som Frichs, Nordisk Textiltryk og B&W Elektronik. At det ikke er et særsyn, ses af omsætningen hos et andet stort århusiansk reklamebureau, scan-ad, der i 1978 nåede op på ca. 75 mill. kr., hvortil skal lægges tallene for de to virksomheder, der er knyttet til scan-ad: Buchtrup Cliché & Offsetanstalt og scan-Silk- og Offsettrykkeri. scan-ad er i forhold til NP et ældre firma, idet det blev grundlagt i 1946. I dag har det ud over aktiviteter her afdelinger i Odense, Ålborg, Horsens, Sønderborg og Haderslev.

Det ældste reklamebureau uden for København ligger i Århus. Det er Weber & Sørensen. Det startede med, at en typograf ved Aarhus Stiftstidende, Johs. Lund, formentlig i 1879 begyndte at formidle annoncer mellem private og avisen. Det var en bibeskæftigelse, som han fortsatte med til sin død i 1908 samtidig med sit arbejde på Stiften. Efter Lunds død blev »forret-

ningerne« overtaget af hans nære ven og faktor på Stiftstidende, A. G. Weber, der kort tid efter allierede sig med avisens bogholder, Silius Sørensen. Efterhånden voksede arbejdet, og til sidst måtte de to forlade Stiftstidende for helt at hellige sig reklamen i bureauet, der nu kom til at hedde Weber & Sørensen. Endnu i dag er firmaet i hænderne på Webers efterkommere. Weber & Sørensen er ikke tilnærmelsesvis så stort som de førstnævnte reklamebureauer, idet dets omsætning ligger på omkring 25 mill. kr., men selv dette tal gør det til et af de større i landet.

Udsigterne

1979 er et overenskomstår, og det kunne derfor være fristende at sige, at forløbet af året for erhvervslivet vil afhænge meget af overenskomstforhandlingernes resultat. Men det er næppe helt rigtigt. Det store spørgsmål er, om forhandlingerne kun vil give ubetydelige lønfremgange, en såkaldt nul-løsning. Et sådant resultat vil utvivlsomt styrke dansk erhvervslivs konkurrenceevne over for udlandet, noget der ikke mindst kunne få betydning, fordi der er tegn på en vis fremgang i lande, hvor danske virksomheder afsætter en væsentlig del af deres produktion, f.eks. i Sverige og Vesttyskland. På den anden side vil en nul-løsning formentlig betyde yderligere indskrænkninger i det private forbrug og dermed en nedgang i produktionen til hjemmemarkedet. Alt i alt vil der altså næppe blive tale om en produktionsfremgang i en størrelsesorden, der vil få afgørende betydning for nedbringelsen af ledigheden. Måske vil virksomhe-

derne kunne øge deres overskud, fordi deres omkostninger ikke vil stige så kraftigt, men sådanne overskud vil næppe føre til øgede investeringer og dermed øget beskæftigelse, så længe der ikke er udsigt til øget afsætning. Fører overenskomstforhandlingerne til lønforbedringer af betydning, vil det kun gøre situationen værre. For så vil regering og folketing formentlig gribe ind med øgede skatter og afgifter. Forbruget vil ikke blive sat op og erhvervslivets konkurrenceevne i udlandet vil være svækket. Så det ser ikke lyst ud.

C.R.J.

De fratrådte, valgte eller udnævntes

Ahm, Jens,
rektor.
31. juli afsked fra Langkær Gymnasium.

Andersen, Erik Baylum,
sognepræst i Tiset.
1. maj sognepræst i Emdrup.

Angelsø, Sander,
adjunkt ved Institut for Statskundskab.
1. november administration ved Det jydsk Musikonservatorium.

Bach, Anders,
viceskoleinspektør ved Vorrevangskolen.
1. november skoleinspektør ved Skovvangskolen.

Bager, N. P.,
bankdirektør.
1. maj leder af Handelsbanken i Århus.

Befring, Edvard,
professor i psykologi.
30. april afsked fra Århus Universitet.

Bruhn, Jens,
politiassessor.
30. september afsked fra Århus Polit.

Christensen, Anders,
auktionsmester.
31. marts afsked fra Århus Fiskeauktion.

Christiansen, Lis,
residerende kapellan.
1. december sognepræst i Åby.

Christiansen, P. V.,
studielektor ved Århus Statsgymnasium.
1. august rektor ved Langkær Gymnasium.

Degn, Anker H.,
toldinspektør.
31. maj afsked fra Århus Toldkammer.

Dybdahl, Vagn,
overarkivar, dr. phil.
31. december fratrådt som leder af Erhvervsarkivet efter udnævnelse til rigsarkivar.

Foss, P. J.,
oberst.
1. januar chef for Jyske Telegrafregiment og garnisonskommandant i Århus.

Gerndahl, Harry,
inspektør.
31. december afsked fra Århus Tekniske Skole.

Graugaard, Asmund,
seminarierektor.
31. marts afsked fra Marselisborg Seminarium.

Grue-Sørensen, M.,
skoleinspektør.
28. februar afsked fra Risskov Skole.

Graabæk, H. B.,
sognepræst.
31. januar afsked fra Vejlbj Kirke.

Hagemann, Henrik,
seminarieadjunkt.
1. april rektor ved Marselisborg Seminarium.

Hallstrøm, Otto,
operachef.
9. januar fratrædt som generalsekretær for Århus Festuge.

Hansen, Hans H.,
skoleinspektør.
31. december afsked fra Nordgårdskolen.

Hansen, Jørgen G.,
fabrikant.
8. juni fratrædt som formand for Jydsk Teknologisk Institut.

Hansen, K. K.,
ingeniør.
1. november fratrædt som formand fra Århus Pigegarde.

Hansen, Aage,
konsulent.
1. juni forretningsfører for AOF, Århus.

Heide, Preben,
journalist.
1. september distriktsleder ved Østjyllands Radio.

Heisterberg – Andersen, Fritz,
kommandør.
1. juni kontreadmiral, chef for Søværnets Operative Kommando.

Herluf, Robert,
direktør.
(meddelt 12. januar:) Brasiliansk konsul i Århus.

Høj, Jørgen,
ekspeditionssekretær.
1. juni lønningschef i Århus Kommune.

Håkansson, Håkan,
uddannelseskonsulent.
1. september direktør for Århus Tekniske Skole.

Jensen, Bent,
bogholder.
1. april fiskeauktionsmester i Århus.

Jensen, Claus Haagen,
lektor ved Århus Universitet.
1. august professor i retsvidenskab ved Ålborg Universitetscenter.

Jensen, Finn Palle,
lærer.
1. august leder af Huset i Vester Allé.

Jensen, Henning,
betjentformand.
10. december udnævnt til vagtmester på Århus Rådhus fra 1. januar.

Jensen, V. T. G.,
postkontrollør.
1. august postforvalter i Viby.

Joensen, Anders Holm,
dr. phil.
16. maj direktør for Naturhistorisk Museum.

Johansen, Albert,
overlærer.
31. december fratrædt som redaktør af Folkeskolen.

Juste, Leif,
kreditforeningsdirektør.
28. februar afsked fra Kreditforeningen Danmark.

Jørgensen, B. Linaa,
direktør.
31. august afsked fra Århus Tekniske Skole.

Kjær, Jacob,
vagtmester.
31. december afsked fra Århus Rådhus.

Kjær, Ole,
provisor.
1. februar apoteker ved Skt. Pauls Apotek.

Koch, Poul-Børge,
lærer.
9. januar valgt til generalsekretær for Århus Festuge.

Kristiansen, Ivan,
politiassistent.
1. november leder af Århus Politis færdselsafdeling.

Larsen, Bent Unmark,
lektor.
1. maj professor i kriminalret ved Århus Universitet.

1978

Larsen, Valter,
toldinspektør.
30. april afsked fra Århus Toldkam-
mer.

Lund, H. P.,
sparekassedirektør.
1. maj direktør for Sparekassen SDS
Østjylland.

Lund, Walther,
kommunalarbejder.
25. april formand for Århus Ren-
holdningsselskab.

Lundqvist, Bengt Ingemar,
professor i fysik.
30. juni afsked fra Århus Universitet.

Mandrup, Knud Ove,
cand. theol.
10. januar indsat som residerende
kapellan ved Møllevangskirken.

Nerstrøm, Benni,
overlæge ved Rigshospitalet.
1. april overlæge ved Århus Kommu-
nehospitals urinvejskirurgiske afde-
ling; 1. august professor i kirurgi ved
Århus Universitet.

Nielsen, Aksel,
overgartner.
30. september afsked fra Psykiatrisk
Hospital.

Nielsen, Gustav,
tømmerformand.
25. april fratrådt som formand for
Århus Renholdningsselskab.

Nielsen, Jens Søndergaard,
sekretær.
25. april valgt til formand for Chauf-
føernes Fagforening.

Nissen, Annemette,
cand. theol.
10. oktober indsat som sognepræst i
Tiset.

Pedersen, Axel,
skoleinspektør.
31. juli afsked fra Skovvangskolen.

Pedersen, Edward,
fritidskonsulent.
1. august ungdomsskoleinspektør i
Solbjerg-Mårslet.

Pedersen, Evald Bülov,
vicepolitikommissær, Kolding.
1. marts politikommissær i Århus.

Pedersen, Hans Bækager,
sparekassedirektør.
30. april afsked fra Sparekassen SDS
Østjylland.

Pedersen, Knud E.,
toldinspektør i Thisted.
1. maj toldinspektør i Århus.

Poulsen, Asger,
viceskoleinspektør ved Bakkegård-
skolen.
1. juni skoleinspektør ved Risskov
Skole.

Poulsen, Birthe Brandt,
dr. phil.
1. juni professor i psykologi ved Århus
Universitet.

Rasmussen, Harald,
forstander for behandlingshjemmet
Bøgholt.
1. februar rektor ved Personalehøj-
skolen i København.

Rasmussen, Orla,
lønningsschef.
31. maj afsked fra Århus Kommune.

Rich, C. O.,
kst. skoleinspektør.
1. august skoleinspektør ved Bro-
bjergskolen.

Rosen, Aksel Edv.,
apoteker.
31. januar fratrådt som indehaver af
Skt. Pauls Apotek.

Rosendal, Hans H.,
viceskoleinspektør.
30. november afsked fra Århus Kom-
munes Skolevæsen.

Rosenhjør, Niels Gerhard,
rektor.
1. februar rektor ved Århus Akademi.

Scherwin, Jørgen,
overlæge.
31. december afsked fra Skt. Josephs
Hospital.

Schmidt, Ole,
kapelmester.
1. august leder af Århus By-Orkester.

Simonsen, Thorkild,
rådmand.
31. juli fratrådt som skoleinspektør
ved Brobjergskolen.

Snorgaard, C.,
politiassistent.
31. oktober fratrådt som leder af
Århus Politis færdselsafdeling.

Svendsen, Erik,
amtskontorchef.
30. april afsked fra Århus Stiftamt.

Sørensen, Jens,
universitetsdirektør.
1. august lektor
ved Tietgenskolen i Odense.

Sørensen, Leif,
konsulent i Jydsk Teknologisk Insti-
tut.
1. november valgt til formand for
Århus Pige гарде.

Thamdrup, Harald,
museumsdirektør.
15. maj afsked fra Naturhistorisk Mu-
seum.

Thomassen, Eivind,
professor, overlæge.
31. december afsked fra Ortopædisk
Hospital og Århus Universitet.

Thomsen, Rasmus,
politikommissær.
28. februar afsked fra Århus Politi.

Uldall-Jessen, Magne,
viceskoleinspektør ved Tovshøjsko-
len
1. august skoleinspektør ved Grøn-
løkkeskolen.

Wenggren, Bessie,
sognepræst.
8. oktober afskedsgudstjeneste i Skt.
Johannes Kirke.

Werdelin-Larsen, H.,
bankdirektør.
30. april afsked fra Handelsbanken i
Århus.

Wiskum, Torben,
administrator ved Det Jydske Musik-
konservatorium.
1. juli administrator ved Det. Kgl.
Danske Musikkonservatorium.

Voigt, Axel,
afdelingsleder.
31. maj afsked fra Kemisk Institut ved
Århus Universitet.

Würtz, Torkil,
lærer.
1. august ungdomsskoleinspektør i
Trøjborg-Møllevangen.

Træer i Århus 1

Dette gamle ahorntræ, *Acer pseudoplatanoides*, på Klostertertv er næsten 125 år gammelt. Det har, som det fremgår af det øverste billede på modstående side (fra august 1911), vokset inde i gården til en ejendom i den daværende gade Tangen. Det siges at være plantet af fru nålemester Mogens Christensen, da hun og hendes mand i 1855 kom til Århus og flyttede ind i den pågældende ejendom i Tangen. Fru Christensen havde i begyndelsen træet i en urtepotte, men da det voksede til, plantede hun det om midt i gårdspladsen. I 1937 overtog Kommunen alle ejendommene i Tangen for at skaffe plads omkring Frue Kirke og lovede Mogens Christensens svigerdatter, der nu sad i ejendommen, at lade det gamle træ stå. Selve det gamle nåleværksted er skænket til Den gamle By. På det nederste billede har nedrivningen af Tangen-husene fundet sted, og træet er frilagt. Dette billede er fra 1938.

Fra en ydmyg begyndelse er træet blevet Klostertertvets fornemste prydelser, og det mildner overgangen mellem klosterarkitekturen ved Frue Kirke og de moderne forretningsejendomme på den anden side af torvet.

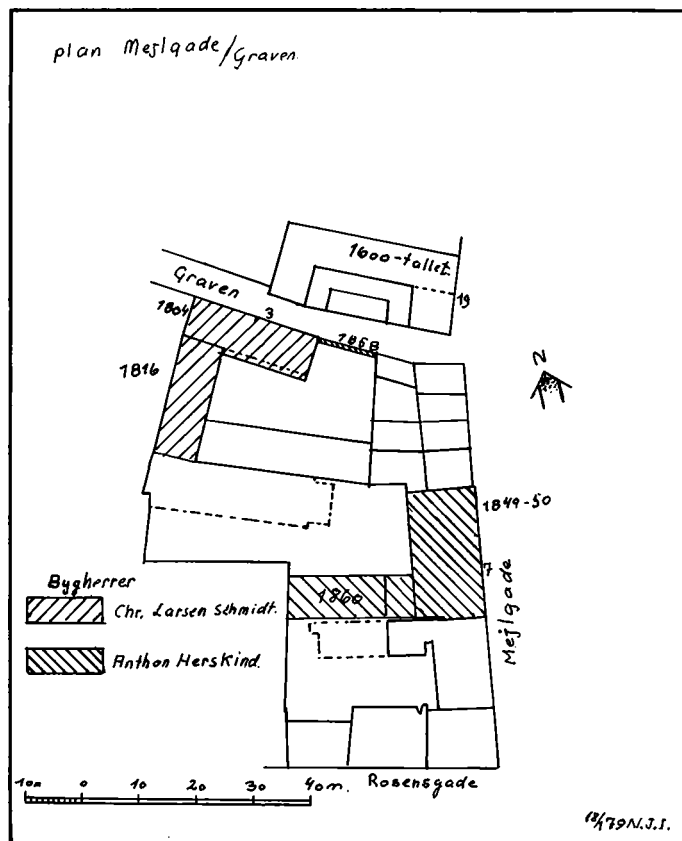
I.G.

En købmandsgård i Mejlgade restaureres

Den store gamle købmandsgård, Mejlgade nr. 7, har indtil for kort tid siden henligget, uden at bygningerne blev anvendt. De værdifulde bygninger stod tomme og har øjensynligt ofte været hjemsted for subsistensløse personer. Ejendommens besiddere har i årevis været vidende om bygningernes stedse stærkere fremadskridende forfald. Så sent som i 1967 fandt dele af bygningerne anvendelse af en handelsvirksomhed, således som det altid har været tanken med den store ejendom her i byens centrale del tæt ved havnen. Det må på denne baggrund anses for en glædelig begivenhed, at arkitekterne Johan Richter og Werner Kjær har påtaget sig den ganske krævende opgave at bringe de værdifulde bygninger op på en status, så de på værdig måde kan opfylde den opgave at kunne bruges efter vor tids krav.

Indtil for ca. 130 år siden lå her, på gadestrækningen mellem Rosensgade og Graven, en lang række af ganske lave en-etages huse, opført i

Plan over Mejlgade 7 og omliggende grunde. Den store købmandsgård omfattede udover Mejlgade 7 også Graven 3, hvor der var opført lager- og pakhuse. De i teksten omtalte bygninger er markeret ved skravering.

bindingsværk. Nr. 3 og 5 var et par mindre gårde, medens resten af grundene var opdelt i små huse hver på tre fag, således som det endnu ses i husene nr. 9-17.

Købmand Anthon Michael Herskind havde i 1848 erhvervet tre af disse småhuse. Han henvendte sig til sin halvbroder, købmand Peder Herskind, der som medlem af byens bygningskommission gav mundtlig tilladelse til nedrivning af de gamle bygninger samt opførelsen af nye bygninger på grunden. Byggesagen findes omtalt i bygningskommissionens forhandlingsprotokol fra den 16. marts 1849. Bygningshåndværkerne var i fuld gang med arbejdet og havde opført kælderens, men til bygningskommissionens medlemmers irritation var forhusets to endefsnit trukket 2½ tomme frem foran de eksisterende nabobygningers byggelinie. Bygningskommissionen forlangte arbejdet standset.

De vanskelige forhold under Treårskrigen, og her tænkes særligt på den tyske besættelse af byen i foråret 1849, har sikkert vanskeliggjort Herskinds byggearbejder. Men byggesagen ses ikke at være behandlet senere, og trods alt må Herskinds bygningshåndværkere have kunnet fortsætte arbejdet efter den foreliggende byggeplan. Thi forbygningens nordende stikker stadig ca. 2½ tomme frem foran nabohuset. Man kan så selv gøre sig sine tanker om, hvem der havde det store ord i denne sag. Men bygherrer har jo alle dage villet trække deres facade så langt ud på gaden som muligt. Gang på gang kan man i bygningsarkiverne læse om denne stadige kamp.

Det er måske ikke uden interesse at kende lidt til Anthon Herskinds baggrund. Han blev født på Frederiksgade, i den gamle gård, som slægten Herskind havde ejet siden 1758, nuværende nr. 77-79, og hvis arealer også strakte sig på den

Det renoverede hus med den nyindsatte fornemme port. Billedet viser klart den fornemt gennemarbejdede facade. De nye farver ses også på dette foto i sort og hvidt som en harmonisk afstemning.

Foto: Poul Petersen.

anden side af Brobjerg, som gaden hed i gammel tid. Faderen Michel Pedersen Herskind havde i 1816 opført det anelige grundmurede og nu fredede forhus, nr. 79. Anthon Herskind havde tilbragt adskillige år i Hamburg og London, før han i 1843 nedsatte sig som købmand i sin driftige fødeby, Århus. Ligeledes påtog han sig kommissions- og vekselforretninger. Udover en

omfattende indenlandsk handel oparbejdede A. Herskind også efterhånden en betydelig eksportforretning på England og åbnede derved et nyt marked for byen. I 1848 blev han medlem af byens borgerrepræsentation og var dens formand fra 1854–59.

På baggrund heraf kan man næppe forestille sig, at Herskind har haft vanskeligheder med at få sit byggeprojekt godkendt. Allerede den 26. september 1849 blev Anthon Herskinds nye bygninger da også vurderet til brandsikring, og et helt år efter stod bygningerne, det lange forhus og en kort sidebygning, færdige med 14 kakkellovne og to komfurer i sidebygningen. Gårdens grundmurede wc fandtes i gården.

Hans hele baggrund gør det også klart, at han måtte stille vidtgående krav til sin fremtidige boligs kvaliteter. Forhusets dimensioner svarer nogenlunde til barndomshjemmet på Frederiksgade. Der er visse ligheder i de to huses etageplaner, selv om mejlgadehusets planer er langt klarere disponeret. Der er også en lighed i den måde, hvorpå kælderfacadens kraftigt formede profilbånd danner fundament for den egentlige facade. Men medens midterpartiet i huset på Frederiksgade, på Harsdorff-maner, er rykket hindeagtigt tilbage i forhold til sidepartierne, er disse i mejlgadehuset klart fremtrædende. Facadeskemaet er i det hele taget anderledes. I facaden på Frederiksgade anes en tradition af bindingsværk i de tætsiddende vinduer, og dette til trods for pilasterdeling og den rustikke refendsfugning. Det er iøvrigt en iagttagelse, som kan gøres på mange empirehuse rundt om i pro-

vinsen. Ofte har en sådan grundmuret facadeændring stort set været foretaget med et eksisterende bindingsværkshus som forlæg. Et smukt eksempel på et sådant ombygget bindingsværkshus kendes fra Studsgade nr. 29 fra 1840.

Men med senklassicismen er det slut. Facaderne i Mejlgade nr. 7 såvel som andre nyopførte bygninger fra midten af 1840-erne, er tydeligt præget af at være projekteret som huse opført i grundmur. Kælderfundamentet er forneden beklædt med granitkvadre. Herpå hviler den smukke sokkel, der er opdelt af store pudsede kvadre og er afsluttet af et smukt profileret gesimsbånd. Herover rejser sig den egentlige facade, hvis kvaderinddeling er udformet efter alensystemet. De store kvadre er 1 alen lange og $\frac{1}{2}$ alen i højden, hvorimod de smalle kvadre er $\frac{1}{4}$ alen i højden. Ud fra disse modulenheder er facaden endvidere opdelt således, at de to fremspringende endepartier, de såkaldte enderisalitter, udgør hver en femtedel af hele facadens længde. Det er et af de tidligste eksempler, hvor man klart kan erkende en bygningsfacades tilblivelse på et tegnebræt. De meget smukke slanke stuevinduer i midterpartiet er udformet efter reglen om »Det gyldne snit«, hvorimod de mindre vinduer på første sal er udført efter det enkle forhold mellem kvadratet og dets diagonal, hvori kvadratsiden udgør vinduets bredde, medens diagonalen udgør vinduets højde. For at udligne pilleforskellen i de brede enderisalitter, er vinduerne her tre fag brede. Husets lave tagværk er tækket med skifer. Af den smukke gamle fyldingsport var desværre kun overlyset bevaret.

Imidlertid er en ny stilrigtig port nu opsat. Tidligere kunne man her i endefaget omkring porten iagttage kraftige sætninger i facademuren og bagsiden af huset. Vi ved fra gamle kort samt en tegning af Chr. Blache, at en vandførende grøft herfra løb ud i bugten. Måske står vi her over et minde om byens middelalderlige stadsgrav.

Til husets stilsikre ydre svarer ganske det meget fornemme interiør. Bag den nye port ligger det høje portrum, der desværre forlængst har mistet sit gamle høje fyldingspanel.

Ad en bred ligeløbstrappe kommer man op i husets forstue. Her findes hovedtrappen til husets førstesal. Trappen er ejendommeligt nok placeret ud mod gaden. Det er en treløbstrappe med hjørnereposer. Det nederste løb blev for mange år siden drejet en kvart omgang. Herved fremkom en meget smal lysning i trappen, ligeledes måtte man for at skaffe plads til et toiletrum skære noget af trappens nederste klodstrin. Dette forhold er imidlertid bragt tilbage til trappens oprindelige udseende, ligesom trappens drejede balustre blev suppleret med nye balustre i den udstrækning, det var nødvendigt. Trappegelænderet fortsætter i et rækværk rundt om trappen og er fastgjort til hjørnestolper, der oppe under loftet bærer en smukt profileret kransgesims af træ.

Fra trapperummet kommer man ad en stor dobbeltdør ind i den store stue. Her opfattes klart de høje slanke vinduers fine proportioner. Dørene var tidligere anbragt ude ved ydervæggen, men er nu af praktiske grunde flyttet ind mod hovedskillerummet. Vinduerne kan lukkes

Det fint tilbageførte trapperum, der ved sin sans for det virkningsfulde nok hæver sig som et af de smukkeste i byen.
Foto: Poul Petersen.

med dobbelte foldeskodder, der i åben tilstand virker som vinduernes lysningspanel.

Forskellen imellem de to etagers standard er markant alene ved den varierende loftshøjde, som i stuen er ca. 3,50 m, mens der på første sal kun er ca. 2,85 m. Differentieringen viser sig ligeledes i de to lejligheders snedkerarbejde. Om vinduerne er allerede talt, men selv om dørene virker ensartede, er dørrammer og indfatninger dog forskellige, idet profilerne i stuen er langt finere formet med stejle karniser. Dørfyldingerne er i stuen monteret med løse lister, en detaille, som først langt senere skulle vinde indpas i byen. Denne lille enkelthed har nu under istandsættelsen haft den betydning, at man uden vanskelighed har kunnet udskifte dørenes fyldninger med et sæt fyldinger udført af et branddrøjt materiale, der tillige lod sig bearbejde således, at dørene har kunnet bevare deres gamle udseende, hvorimod man på første sal måtte foretage indsnit i dørenes rammer.

I det hele taget fremgik det klart under den særdeles omhyggelige istandsættelse, at der intet var blevet sparet under opførelsen af dette hus, alt vidner om, at omhyggeligt tilsyn har været ført for at få de gode byggematerialer bedst muligt anvendt.

Da Anthon Herskind i 1848–50 opførte sit anselige forhus, var han ugift. Han indrettede sin egen bolig i stuen, medens førstesalen blev lejet ud.

I de følgende år fortsatte han med at forbedre sin smukke ejendom. I 1858 lod han et plankeværk langs Graven nedrive. I stedet opførtes en lang mur, som nåede fra det lille hus på hjørnet af Mejlgade og Graven, og helt hen til gårdens

store bindingsværks pakhuis fra 1804, et i øvrigt yderst vigtigt hus, som tålmodigt afventer en hårdt tiltrængt istandsættelse. I muren blev indpasset en portgennemkørsel. I 1860 blev sidelængden til forhuset forlænget. Herskind lod ved denne lejlighed en lille smøge ind mod naboegrunden nr. 5 forlænge op langs skellet. Smøgen var kun en alen bred, men i henhold til en bestemmelse i Chr. Vs danske lov fra 1683, kunne Herskind tillade sig at anbringe vinduer ud til dette hans eget »Fortoug«. Denne bestemmelse var i øvrigt gældende langt op i dette århundrede.

Anthon Herskind indgik i 1857 ægteskab med Jacobine Marie Fulling, en datter af købmand og vinhandler Frantz Fulling på Kannikegade. Med hende fik han datteren Emmy Anthonia. Ved Anthon Herskinds alt for tidlige død den 17. august 1862 skrev Aarhus Stiftstidende blandt andet:

»Vor by har mistet en af sine betydeligste handlende, idet Grosserer Anthon Michael Herskind i gaar afgik ved døden. Den afdøde tilhørte en af de ældre ansete Købmandsslægter her i Byen ... Den afdøde havde ved sin elskværdige og retskafne Karakter vundet en talrig Kreds af Venner, og han vil leve i et hæderligt Eftermæle.«

Herskinds enke, Jacobine Fulling, flyttede op på første sal, medes stueetagen blev udlejet til souschefen for anden generalkommando, oberst Stephan Ankjær. Enkefru Herskind flyttede senere hen i Vestergade nr. 59. Hun var i mange år enke og døde først i København i 1902. Forhuset fortsatte i mange år med at være delt. Overrets-

sagfører J. Høegh-Guldberg, der boede i en forlængst nedrevet villa på Nørregade, havde i nogle år kontor på 1. sal, medens grosserer Siegfred Ree i stuen drev en grossistforretning med oversøiske gødningsprodukter.

I 1881 erhvervedes ejendommen af købmand Carl Bertelsen, der i 1868 havde startet sin egen forretning i den gamle købmandsgård i Borgporten. I de følgende år udviklede Carl Bertelsens virksomhed sig til en af de største kolonial en gros forretninger i provinsen. Desuden overkom Carl Bertelsen ligeledes arbejdet i byrådet. Det må tillige fremhæves, at Carl Bertelsens dybt religiøse sind bevægede ham til et aktivt arbejde, hvor det drejede sig om mennesker, der behøvede hjælp. Et hjælpearbejde, hvor Bertelsen både var aktiv med indsamlinger, men desuden selv var rundhåndet med pekuniær hjælp. Hans virkelyst udstrakte sig ligeledes til forskellige ændringer ved den store købmandsgård, hvis bygninger blev stærkt udvidet og ombygget. Her skal dog kun omtales en opbygning i murværk og bindingsværk, som han i 1887 lod opføre på en del af taget på sidefløjen. Formålet har selvfølgelig været fra dette »kikkenborg«, at kunne følge med i, hvad der skete på havnen.

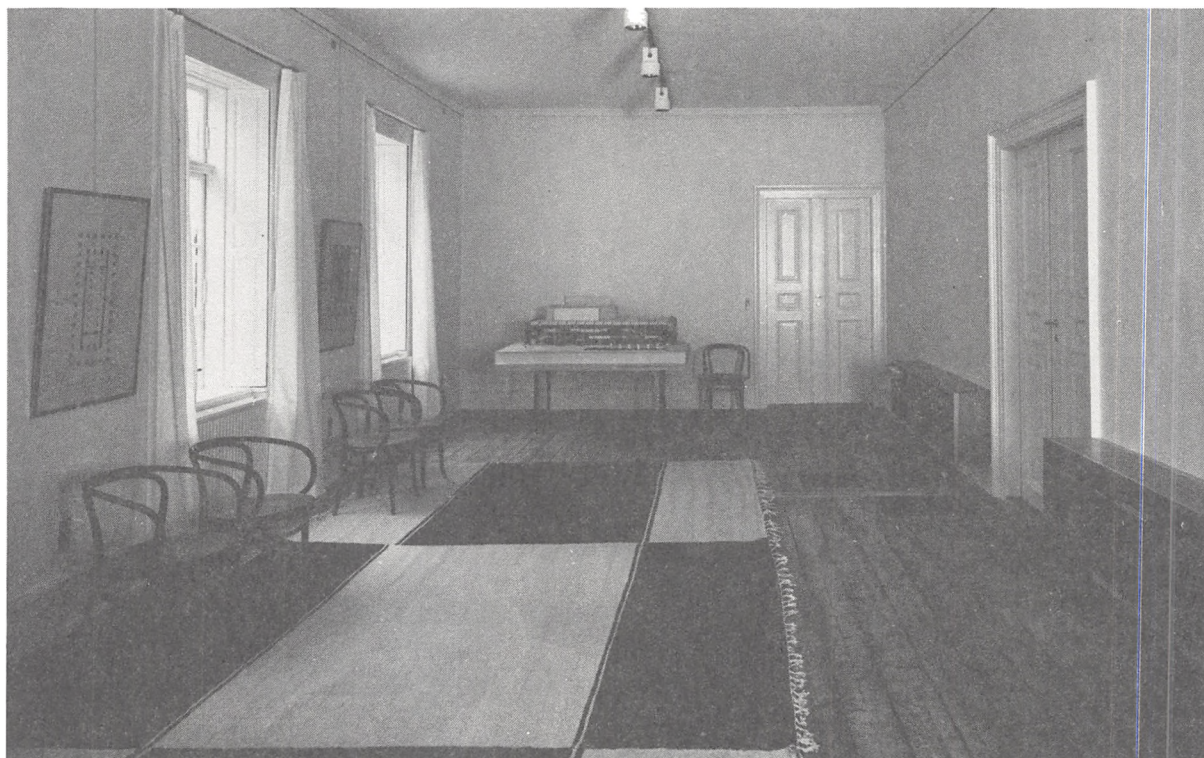
Købmand Carl Bertelsen døde i 1916, men han havde allerede i 1902 overdraget forretningen til en af sine medarbejdere, der fortsatte handelsvirksomheden. Omkring 1940 blev ejendommen solgt til H. C. Jaster A/S, Graven 3, men først da A/S Fotorama i slutningen af 1950'erne overtog bygningen, begyndte forfaldet.

Flere huse i byen opført omkring 1849–50

Under afrensning af væggene i portrummet fremkom spor af en oliemalet vægudsmykning. Over det borttagne brystningspanel har de to vægflader været opdelt i fem felter, som er adskilt ved marmorerede lisener. Kun det midterste felt vis-a-vis husets hovedindgangsdør er nogenlunde bevaret, så man kan bedømme det gamle kunstværk. En sort rammeliste afsluttet af et bueslag indfatter det ensartede bruntonede midterfelt. På denne baggrund ses en yndig pigeskikkelse i en klassisk attitude.

Vægudsmykningen er tydelig nok inspireret af antikken, og har vel skullet illudere et pompejansk interiør. Formentlig er den udført af malermester L. L. Birch, der i 1844 bosatte sig i Århus. Han anbefalede sig med alle former for malerarbejde, heriblandt dekorationsarbejder i »de nye bekendte byzantinske og pompejanske manerer«. Vi ved, at arkitekt Schrøder sammen med Birch i 1844 oprettede en tegneskole, og at de havde planlagt at dele undervisningen imellem sig i en kunstnerisk og bygningsteknisk linie. Den sjældne vægdekoration venter endnu på en kyndig konservering og istandsættelse.

vidner om et slægtskab med Anthon Herskinds hus på Mejlgade. Hermed tænkes i særlig grad på facadens kvaderinddeling. Vigtig er Mindegade nr. 8, som Hans Broge lod opføre omtrent samtidigt med Herskind. Men også et andet hus i dette gamle handelskvarter må nævnes i denne forbindelse. Fredens Torv nr. 6 blev i 1849–50 opført for kæmner og prokurator J. Chr. Hee. Huset er desværre helt ombygget, men bevarede etageplaner og ældre fotografier viser tydeligt forbindelsen.

100

Interiør fra det store mødelokale i stueetagen. Den isolerende indre vægflade er snildt maskeret af gardinophængningen, og de høje indvendige skodder ses som lysningspanel. I baggrunden over de gamle velbevarede gulvplanker fra ca. 1850, ses modellen til byens nye Musikhus.
Foto: Poul Petersen.

Alle disse er formentlig opført af en på kunstakademiet uddannet og senere ret berejst arkitekt Hans Wilhelm Schrøder, der i 1844 havde bosat sig i Århus. Hans virksomhed som arkitekt havde allerede i 1845 sat sig så store spor i byens

arkitekturbillede, at man helt oppe i Aalborg lagde mærke hertil. Ja, Aalborg Stiftstidende udtrykte et ønske om at uddannede og duelige arkitekter ville bosætte sig i Aalborg.

Schrøders fine schinkelklassicisme viser sig tydeligt i et projekt, han i 1846 udførte til et begravelseskapel på kirkegården ved Frederiks Allé. Gavlfronten er klart inddelt af skiftevis brede og smalle kvaderskifter, netop den facadestruktur som så klart er defineret i de omtalte købstadsbygninger. Anthon Herskinds store hus og Hans Broges forhus er i dag de bedst bevarede monumenter i denne rustikastil, og det må derfor hilses med glæde, at klartseende arkitekter har løst denne opgave og for byen reddet et vigtigt arkitektmonument.

Der tales i denne tid temmelig meget om begrebet Nostalgi, og man har ud fra forskellige synsvinkler prøvet at analysere det, uden at man egentlig er kommet det nærmere. Man har nærmest omtalt begrebet som uforklarligt og i en lidt nedladende tone. For mange mennesker er denne interesse simpelthen opstået som en bevidst reaktion over for alle de maskinfremstillede produkter, der hver time i døgnet væltes ned over hovedet på unge og gamle, som sætter bo. Man ønsker ganske enkelt at skabe sig et hjem med et personligt præg, som man ikke kan gå hen til naboen og se nøjagtigt magen til.

Der er vel heller ikke så meget at sige til, hvis de samme unge og ældre af al magt stritter imod betonalderens frembringelser, samtidigt med, at

de må være vidne til at brugbare bygninger, som af den ene eller anden grund i mange år har stået ubeboede, kondemneres som ubrugelige og væltes af bulldozeren.

Man har ligefrem i betonalderen skabt begrebet Brutalisme i den moderne arkitektur, hvor man bevidst prøver at medgive det triste stof, som betonkonstruktioner, når alt kommer til alt, er, et præg af liv, en struktur, eller materialevirkning. Denne virkning føles nu nok mest på meget nær afstand. Men de vældige bygningsmassers nådeløse blokvirkning og monotoni frembringer efterhånden et miljø, som føles lige uudholdeligt, hvad enten man befinder sig i Buenos Aires, Tokio, Paris eller for den sags skyld Århus. Kun kan måske byernes forskellige dimensioner give den oplevelse, i alt fald i enkelte kvarterer. Men det som man forstår ved byernes sjæl eller egenart opløses gradvis i den grå betonmasse.

N.J.I.

Firmasport i Århus

Ser man på avisernes sportssider, har det århusianske idrætsliv i 1978 især været præget af afholdelsen af verdensmesterskaberne i håndbold, indførelsen af professionel fodbold, Susanne Nielssons mange rekorder og i øvrigt af turneringskampe i Dansk Idræts-Forbunds 1. divisioner i en lang række idrætsgrene. Det er dog kun toppen af isbjerget, som sportspresen her registrerer. I langt de fleste klubber er der sideløbende med arbejdet med topidrætsfolkene gået et solidt arbejde for idrætsfolk på lavere rangerede hold samt for motionister. Der findes dog også foreninger, der ikke satser på at nå toppen inden for de forskellige idrætsgrene, men først og fremmest lægger vægt på motionen og kammeratskabet – uden dog af den grund helt at opgive konkurrencemomentet. Et af de bedste eksempler herpå er Århus Firma Sport (Å.F.S.), der i 1978 talte godt 16.000 medlemmer. Å.F.S. administrerer officielt fodbold, håndbold, bordtennis, badminton og billard. På et mere privat plan dyrkes der i de enkelte klubber andre idrætsgrene såsom atletik, bowling, motionsløb, tennis og volleyball.

Firmasporten startede i København i midten af 1880'erne. Det er vanskeligt at få et helt klart overblik over, hvilke klubber der blev dannet i denne periode. Dog synes det at stå fast, at D.F.D.S.'s Roklub og Roklubben Glimt, der var dannet af funktionærer i skrædderfirmaet Morresco, var blandt de første klubber. Omkring århundredskiftet stiftedes der firmaklubber med fodbold på programmet af funktionærer i nogle af de store banker og forsikringsselskaber. Arbejderne kom først med noget senere, idet de på dette tidspunkt havde så lang en arbejdsdag, at der ikke var megen fritid til overs til firmasport. Med arbejdstidens nedsættelse til højst 9 timer dagligt fra 1919 og til højst 8 timer fra 1920 kom der dog en vis tilgang af firmaklubber fra industrien. Mange af klubberne eksisterede dog kun i kort tid, da de havde vanskeligt ved at skaffe sig trænings- og kampbaner, og det kunne også knibe med at finde modstandere.

Til trods for de mange vanskeligheder fandtes der dog klubber, der havde mod på at forsøge at danne en union af firmaklubberne i København og Frederiksberg. Initiativet udgik fra Ballin og Hertz Boldklub, og i oktober 1921 blev Firmaklubbernes Bold-Union (F.K.B.U.) dannet. Unionen havde nogle vanskelige startår, og i 1927 meldte nogle rene kontorklubber sig således ud og dannede sammen med andre sådanne klubber Handels- og Kontorstandens Boldspil Union (H.K.B.U.). I mange år var der et meget begrænset samarbejde mellem disse to unioner, men efterhånden bedredes forholdet mellem dem.

Hvornår de første århusianske firmaidrætsklubber blev dannet, vil et større efterforskningsarbejde muligvis kunne afklare, men her må vi nøjes med at konstatere, at der fandtes firmaklubber i byen i begyndelsen af 1930'erne. Der var tale om en halv snes klubber uden fælles organisation. På dette område kunne der hentes inspiration fra København, og de daglige problemer med at skaffe ordentlige spilleforhold pegede også i retning af en eller anden form for samarbejde. Det er baggrunden for, at Firmaernes Fodbold Forbund (F.F.F.) blev dannet i juli 1933. Initiativtageren var Wagner Arndt, der spillede fodbold i Jydsk Hypothekforenings firmaklub. Af F.F.F.s forhandlingsprotokol fremgår det, at det første møde fandt sted den 26. juni 1933 i Hovedbanegårdens restaurant, hvor der foruden fra Wagner Arndts klub var repræsentanter fra firmaklubberne i FDB, Margarinefabrikken OMA, Aarhus Privatbank, Handelsbanken, Magasin du Nord og Revisionskontoret. Da der var stor enighed på mødet, enedes man om at indkalde til endnu et møde den 3. juli, hvor forbundet blev stiftet. Foruden ovennævnte klubber var følgende repræsenteret: Amtsmandstoften, Århus Belysningsvæsen, Ford Motor Compagni, Postbudene og Wald. Tørsleff. Som formand valgtes Wagner Arndt.

På et repræsentantskabsmøde senere samme måned blev der vedtaget love og vedtægter for foreningen. I formålsparagraffen hedder det bl.a., at sammenslutningen har til formål »at skaffe holdene en passende spilleplads og endvidere tilrettelægge turneringskampe mellem hol-

Sådan så det klubhus ud, som F.F.F. byggede i 1934. Kravet til postbud Bernhard Knudsen, der var blevet anmodet om at tegne huset, var, at huset af økonomiske grunde skulle være småt udvendigt, men af hensyn til medlemstallet stort indvendigt! Det færdige hus svarer langt fra til senere tiders opfattelse af et klubhus – f.eks. rummer det ingen bademuligheder. Da F.F.F. i 1937 lod det flytte fra Galgebakken til Vestergårdsgade omtales det i regnskabsbogen da også som: »Flytning og rep. af skur kr. 21,55.«
Foto i Å.F.S.s arkiv.

dene m.m.«. Denne formålsbeskrivelse kan vel dække de fleste foreninger, og der nævnes ikke noget om ideen bag firmasporten.

Det mest presserende problem for F.F.F. var netop at skaffe fodboldbaner til sine medlemmer. Foreningen ansøgte kommunen om en

bane, men det afvistes af skoleudvalget, og der var også resultatløse forhandlinger med Århus 1900. I løbet af februar og marts 1934 lykkedes det dog F.F.F. at få adgang til nogle fodboldbaner. Foreningen fik to spilledage på Århus 1900's baner ved Vestergårdsgade samt egne baner på Galgebakken. Endvidere fik den et par ugentlige spilledage på Belysningsvæsenets og OMA's baner. Den 15. marts 1934 kunne et ekstraordinært repræsentantskabsmøde således vedtage den første turneringsplan.

Før den første turnering kunne starte, var det dog nødvendigt med et omklædningshus ved banen på Galgebakken. Forretningsudvalget undersøgte først, om det kunne betale sig at købe et lysthus, men da der ingen anvendelige huse blev tilbudt, blev formanden V. Bruun Jørgensen, der var blevet valgt i februar 1934, og postbud Bernhard Knudsen, der var medlem af forretningsudvalget, bemyndiget til at købe materialer til et hus. Huset blev bygget på en dag, nemlig søndag den 8. april, hvor formanden arbejdede hele dagen med skiftende hjælp af foreningens medlemmer. Huset stod F.F.F. i 225 kr., og da der kort tid senere også blev indkøbt mål til banen, var F.F.F. klar til at afvikle sin første turnering. Denne forløb dog absolut ikke uden problemer. Der var en del protester, hold meldte sig ud eller udeblev fra kampene og omklædningsforholdene på banerne ved Vestergårdsgade var bestemt ikke ideelle.

Også i de følgende år havde de forskellige forretningsudvalg mange problemer med at få afviklet turneringerne på en tilfredsstillende

måde. Det skete ikke sjældent, at et hold fik 2 points uden kamp, idet modstanderen ikke mødte op. Det kneb også med at skaffe kvalificerede dommere, idet de implicerede klubber selv skulle stille med dem. Der var således enkelte skandalekampe, der medførte, at vedkommende dommer ikke fik lov til at dømme flere kampe. Dette problem blev først løst, da man i 1939 gik over til at bruge dommere fra byens fodbold-dommerklub. Foreningen var ofte på jagt efter baner, der gav spillerne bedre forhold end på Galgebakken. Det hjalp dog noget, da F.F.F. i 1937 fik stadsgartnerens tilladelse til at flytte sit klubhus til banerne ved Vestergårdsgade, hvor det i øvrigt blev udvidet lidt.

Samme år blev F.F.F. passivt medlem af Jydsk Boldspil Union (J.B.U.), hvilket havde den fordel, at klubberne nu kunne deltage i JBU-klubbernes private turneringer. I hele sin levetid har den århusianske firmafodbold i øvrigt haft et godt forhold til JBU, der i modsætning til f.eks. KBU ikke har forbudt sine divisionsspillere at deltage i firmafodbolden. F.F.F. var i det hele taget ikke interesseret i at isolere sig fra de øvrige fodboldklubber, men nogle af disse havde til gengæld svært ved at acceptere firmafodbolden. Det viste sig f.eks., da F.F.F. i 1937 ønskede at lade et udvalgt F.F.F. hold spille mod Politiets Idrætsforening. Ifølge F.F.F.s forhandlingsprotokol gik politiet med til at spille kampen, »når F.F.F. ville give en vis garanti for, at holdet, som udvalgte, bestod af spillere, hvis sportslige kvalifikationer ikke kunne drages i tvivl«. Det turde F.F.F. godt love, og den 7. august 1937 blev

holdet fra Politiets Idrætsforening besejret med 5-1!

Fodboldspillet var den eneste idrætsgren på F.F.F.s program indtil 1936, hvor man startede med motionsgymnastik for mænd. Det var den eneste aktivitetsudvidelse i 1930'erne. Til gengæld var der så stor tilgang til fodboldafdelingen, at turneringen i 1939 måtte deles i en A-række med 6 hold og en B-række med 7 hold. Den lokale presse begyndte også at omtale firmaidrætten grundigere. I 1939 lykkedes det F.F.F. at få Aarhus Stiftstidende og Demokraten til at udsætte en pokal til henholdsvis A-rækken og B-rækken. Samme år startede ligeledes en five-side turnering, der skulle vise sig at blive en tradition i foreningen. Ud over det sportslige var det formålet med disse turneringer at indsamle penge til velgørende formål.

Fodboldturneringens afvikling var i høj grad vanskeliggjort af besættelsen. Det kunne være slemt nok, når en kamp måtte afbrydes på grund af luftalarm, men værre var det, at en del kampe i 1943-turneringen ikke kunne afvikles på grund af den militære undtagelsestilstand, der umuliggjorde afvikling af aftenkampe. På et møde med de implicerede klubber enedes man om at fordele points ved hjælp af lodtrækning, og en enkelt klub gav endda afkald på en kamp og overlod således 2 points til modstanderen.

Det kunne stadig volde problemer at få lejet et tilstrækkelig antal baner, og der var mildest talt pladsmangel i F.F.F.s klubhus. Derfor måtte man leje sig ind i klubben Arbejder Sport Aarhus' (A.S.A.) klubhus og derved belaste foreningens

F.F.F.s første tombola var opstillet den 12.-13. december 1953 på Sct. Clemens Torv og gav et overskud på 3417 kr. De følgende 4 år kunne foreningen ikke få tilladelse til at have tombola på det eftertragtede torv, men fik til gengæld stude på Rådhuspladsen. Dette billede stammer formentlig fra tombolaen på Sct. Clemens Torv i 1958, hvor F.F.F. kunne fejre sit 25 års jubilæum med et rekordoverskud på 7778 kr. I 1960'erne var F.F.F.s »kæmpetombola« tilbage på Rådhuspladsen. Foto i Å.F.S.s arkiv.

økonomi. Til trods for de dårlige forhold var der alligevel tilmeldt 19 fodboldhold – 7 i A-rækken og 12 i B-rækken – i 1944, hvilket var en rekordtilmelding. Et samarbejde med udenbys klubber var så småt kommet i gang i slutningen af 1930'erne, men det vanskeliggjordes nu. Et aftalt besøg af et fodboldhold fra F.K.B.U. måtte således udskydes. I 1941 havde F.F.F. dog besøg fra København, nemlig af boldklubben Carlsberg, der tabte til F.F.F.s A- og B-hold. I forhandlingsprotokollen beklages det, at F.F.F. på grund af sin dårlige økonomi ikke kunne byde Carlsberg på hverken det ene eller andet, »men vi kunne dog vise dem forskellige seværdigheder her i byen, og det var de også tilfredse med, thi de havde selv fået så stort et tilskud til turen, at de ikke manglede noget.«

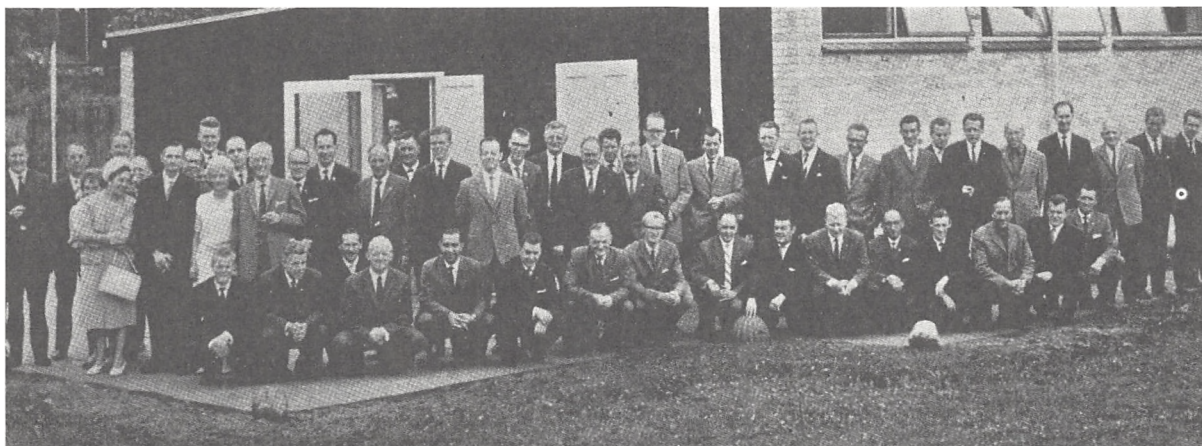
Ved besættelsens ophør var der 26 klubber med ca. 1800 medlemmer, og til trods for de mange vanskeligheder var det således lykkedes forretningsudvalget at skabe en vækst i foreningen. På det første repræsentantskabsmøde efter besættelsen, i oktober 1945, afløste Hans Thomsen E. Lundskov Jensen som formand, og sammen med Svend Aagaard, der i 1943 var blevet valgt til kasserer, kom han til at præge F.F.F.s arbejde i en lang årrække. Svend Aagaard trak sig tilbage som kasserer i 1963, og i 1965 stoppede Hans Thomsen som formand. De blev begge udnævnt til æresmedlemmer af F.F.F.

I slutningen af 1930'erne havde der i firma-sportskredse været tanker fremme om at danne en landsomfattende organisation for firma-sportsklubber. Besættelsen satte en stopper for

disse planer, men på initiativ af de to københavnske firmaklubsunioner blev Dansk Firma Idræts Forbund (D.F.I.F.) stiftet i januar 1946. Foruden de to indbydere deltog 6 firmaklubssammenslutninger og en enkelt firmaklub. For F.F.F. deltog Hans Thomsen og Svend Aagaard i det stiftende møde. De sad begge i D.F.I.F.s ledelse i mange år, og F.F.F. havde således den bedste kontakt til denne organisation, der havde til formål at virke for firmaidrættens udbredelse i Danmark. Gennem sit medlemsskab i D.F.I.F. kunne F.F.F. deltage i kurser, landsstævner samt – fra 1951 – få andel i tipsmidlerne.

Få år senere blev F.F.F. endvidere medlem af endnu en landsdækkende organisation, nemlig De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger (DDSG & I), hvor det blev optaget som idrætsafdeling for Århus Amt, der hidtil kun havde været repræsenteret ved en skytteforening. Herved fik firmaklubberne mulighed for at være med i en lang række idrætsarrangementer. Der blev endvidere adgang til at deltage i dommerkurser samt tage idrætsmærker. Den største fordel ved indmeldelsen i DDSG & I var måske nok, at F.F.F. nu kunne få en større andel af tipsmidlerne, idet DDSG & I med hensyn til fordeling af tipsmidlerne var gunstigere stillet end F.F.F. En meget stor del af F.F.F.s tipsmidler blev i øvrigt brugt til deltagelse i de to hovedorganisationers idrætsstævner og andre arrangementer.

Denne dobbelte organisering, der gav medlemmerne i F.F.F. mange muligheder, må nok bære en stor del af æren for, at tempoet i med-

lemstilgangen steg efter besættelsen. Fremgangen skyldtes dels, at flere og flere begyndte at spille fodbold og dels, at der kom flere idrætsgrene på programmet. Håndbold kom således med i 1947, og det samme gjorde skak. Der var dog ikke så stor tilslutning til skakspillet, så det gled hurtigt ud igen. Til gengæld fastholdtes håndbold, der i 1951 udvidedes med damehåndbold. En anden idrætsgren blev dog endnu hurtigere en succes, nemlig bordtennis, der kom med i 1949. En virksomhed skulle være ret stor for at kunne stille med et håndbold- eller fodboldhold, men i bordtennis kunne selv de mindste firmaer være med, og afdelingen voksede hurtigt, og det voldte problemer med hensyn til afviklingen af turneringen. I de første år spillede der mange forskellige steder i byen – bl.a. hos nogle af de deltagende klubber – men fra 1956 overlod kommunen nogle lokaler på Sct. Annagades skole til F.F.F., der herefter kunne afvikle sine turnerin-

Lørdag den 14. juli 1962 kunne F.F.F. indvie sit nye klubhus ved Vestergårdsgade. F.F.F. kunne vise de omkring 100 gæster et godt indrettet klubhus på 250 m². Der var så gode omklædningsforhold, at 8 fodboldhold kunne klæde om ad gangen. Endvidere var der to badeværelser, mødeværelser og telefonboks.

Foto i Å.F.S.s arkiv.

ger her.

Motionsgymnastik havde været på programmet før og under besættelsen, men man havde måttet stoppe det på grund af manglende tilslutning, og det samme skete i 1947 og 1948. Det lejede lokale blev imidlertid overtaget af D.S.B.s firmaklub, der fortsatte med gymnastikken og indbød alle F.F.F.s medlemmer til at deltage. Da medlemmerne i 1950'erne fik mulighed for at tage idrætsmærket, kom gymnastikken dog atter på F.F.F.s program, og i 1957 kunne de første medlemmer modtage mærket. Denne aktivitet blev fast på foreningens program, men den er dog aldrig nået op som en af de populæreste

aktiviteter. Til gengæld er der en del medlemmer, der hvert år over en længere årrække har stået som modtagere af idrætsmærket.

Med den store fremgang blev der brug for flere baner og omklædningslokaler, og det belastede økonomien. Det lykkedes F.F.F. at leje så mange baner, at turneringen kunne gennemføres, men afviklingen af de mange kampe betød, at banerne ofte blev så overbelastede, at de næsten var ubrugelige. Den belastede økonomi kunne reddes ved at hæve klubbernes kontingent, men af frygt for, at det ville få nogle af klubberne til at melde sig ud, vovede man ikke at vælge den løsning. F.F.F. valgte i stedet den af så mange idrætsforeninger velkendte udvej: andespil, tombola, lodsedler, indsamlinger, amerikansk lotteri m.m. På den måde blev der penge til den daglige drift, og der blev muligheder for at spare op. På repræsentantskabsmødet i 1953 blev det således vedtaget at oprette et bygge- og reservefond. Det var indtægterne fra den årlige tombola på Sct. Clemensstorv eller Rådhuspladsen, der fik dette fond til at vokse.

I begyndelsen af 1960'erne blev der i høj grad brug for det opsparede beløb, idet F.F.F. gik i gang med arbejdet på at få bygget et klubhus ved banerne i Vestergårdsgade. Hermed kunne foreningen undgå de store udgifter til leje af andre foreningers klubhuse, og klublivet kunne få bedre vilkår. I fondet var der opsparet næsten 50.000 kr., og det var ikke tilstrækkeligt til, at F.F.F. kunne starte det ønskede byggeri. Kommunen gav imidlertid et byggetilskud på 65.000 kr., og diverse firmaer, organisationer samt for-

eningens egne medlemmer gav også bidrag. Da der endvidere låntes 25.000 kr. af DDSG & I, kunne huset bygges. Det blev indviet den 14. juli 1962 og er stadig firmasportens samlingspunkt i sommermånederne.

Hans Thomsen kunne med god samvittighed forlade formandsposten i 1965. Han havde overtaget en forening med 26 klubber og ca. 1800 medlemmer og kunne nu overlade 102 klubber med 8000 medlemmer til sin efterfølger, Emil Jensen. Også i dennes formandsperiode fortsatte F.F.F.s fremgang, og da han gik af i 1970, var der 145 klubber med 9300 medlemmer. På det tidspunkt var der også en ny aktivitet kommet til, nemlig kvindefodbold. En af de vigtigste begivenheder for F.F.F. i denne periode var erhvervelsen af klubhuset i Valdemarsgade. Foreningen fik af kommunen tilbud om at overtage den gamle kostforplejning på Vester Allés kaserneareal, og til trods for, at bygningen var meget forfalden, valgte foreningen at sige ja til tilbudet. Det krævede mange timers arbejde at få den sat i stand. Emil Jensen og nogle få af klubbens medlemmer ydede en stor indsats, men det blev også nødvendigt med betalt arbejdskraft. I vinteren 1970 kunne bordtennisspillerne tage et stort lokale med 5 borde i brug, medens den øvrige del af huset først blev sat i stand det følgende år.

Bordtennisspillerne var således sikret fortrinlige forhold, men det var stadig vanskeligt at få egnede lokaler til den voksende badmintonafdeling, der var startet i 1962, samt til indendørs håndbold og fodbold. Da F.F.F. – eller Århus Firma Sport (Å.F.S.), som foreningen skiftede

navn til i 1971 – er en såkaldt lukket klub, har Idrætssamvirket, der er en sammenslutning af byens »almindelige« idrætsforeninger, ikke ønsket at optage foreningen. Derfor kommer Å.F.S. nok i sidste række, når der skal uddeles kommunale lokaler. Situationen er også den, at der ikke er noget overskud at dele ud af – hvis man da ikke er interesseret i tiderne fredag kl. 21–23 eller lørdag formiddag. Den nyeste aktivitet på Å.F.S.s program, billard, der startede i 1977, savner ikke på samme måde lokaler, da turneringen kan afvikles i de lejede lokaler i Århus Billardsalon i Paradisgade.

For de øvrige idrætsgrene fortsatte de velkendte lokaleproblemer således i 1970'erne, ikke mindst fordi medlemstilgangen fortsatte. I 1975 var der således næsten 14.000 medlemmer og i 1978 godt 16.000.

Hvad er så grunden til, at så mange århusianere vælger at dyrke idræt i en firmaklub i stedet for at melde sig ind i en af de mange »almindelige« idrætsklubber, som Århus er så rig på? Ja, stiller man det spørgsmål til medlemmerne af firmasporten, så får man naturligvis mange forskellige svar, men visse svar går dog ofte igen. Mange af firmasportens medlemmer har således dyrket idræt i de almindelige klubber, men er holdt op på grund af alder, manglende tid eller manglende ambitioner – eller måske er der tale om en kombination af disse begrundelser. Det er svært helt at sige farvel til en idrætsgren, som man måske har dyrket i en 10–15 år. I Å.F.S. får sådanne sportsfolk lejlighed til at fortsætte med

Stiftet 3. juli 1939

Medlem af Dansk Firmaidræts Forbund og
Århus Amta Skytte-, Gymnastik- og Idræts-
foreninger

NR. 1 JANUAR 1971

Det lille fro - det store træ

Sådan lød overskriften til en artikel i jubilæumsskriftet ved vort 25 års jubilæum i 1958. Mange ting er sket siden da, men allerede dengang var vort forbund blandt de største firmasammenslutninger i landet.

Året 1970 blev også et fremskridtsår, klubantallet steg til 145, og medlemstallet blev så stort som 9.300. Men noget som er

INDHOLD

Det lille fro – det store træ	1
Århus Firma Sport og pressen	2
Nyt blad	3
Nyt fra fodboldafdelingen	4
Portræt af Århus Firma Sports nye formand ..	6
Håndboldresultater ...	7
Succes for bordtennis ..	9
Guldregn til gymnastikafdelingen	10
Badminton-nyt	11
Tilbud om stævner og kurser	12

Vagn Nielsen

Således så forsiden ud på det medlemsblad, som Å.F.S. udsendte første gang i januar 1971. Allerede året efter stoppede man dog udgivelsen, idet bladet var for stor en økonomisk belastning. Billedet øverst er af Å.F.S.s 500 m² store klubhus i Valdemarsgade 14. I 1970/71 tømte foreningen sin byggekonto for at kunne forvandle den gamle kostforplejning til et moderne klubhus, og det var en god investering. Først og fremmest fik bordtennisspillerne fine forhold, men bordtennislokalet er så stort, at der også kan vises film her eller holdes møder, fester m.m. Huset rummer desuden motionsrum og mødelokale, og det danner rammen om administrationen af Å.F.S.s mange aktiviteter.

deres sportsudøvelse under ret afslappede former. Der kræves ikke den helt store træningsindsats af den enkelte, men alligevel er glæderne store. Mange fremhæver det gode kammeratskab – ikke mindst med kollegerne fra deres egen arbejdsplads – men også med idrætsfolk fra de andre klubber. Medlemmerne deltager naturligvis også for at få motion, og her er 1970'ernes motionsbølge også kommet Å.F.S. til gode, idet mange, der ikke tidligere har dyrket idræt, er blevet fristet af Å.F.S.s mange tilbud. At der lægges megen vægt på motionen betyder dog ikke, at konkurrencen er bandlyst. Mange fremhæver netop det positive i, at konkurrencementet er bibeholdt. Der spilles om præmier – og her har Demokraten og Aarhus Stiftstidende gennem årene været storleverandører – og også firmaidrætsfolk synes bedst om at vinde.

De fleste virksomhedsledere har også en positiv holdning til firmaidrætten. Deltagelsen i firmaidrætten kan give et bedre sammenhold blandt medarbejderne og dermed et bedre arbejdsklima. Der er heller ingen tvivl om, at nogle virksomhedsledere ser en vis reklameværdi i, at deres firmahold klarer sig godt i turneringen. I mange tilfælde støtter firmaet klubben økonomisk, og de bedst stillede klubber har fået lokaler stillet til rådighed til bordtennis, billard, konditionstræning m.m.

Hvad fremtiden angår, er den nuværende formand, Svend Larsen, ikke i tvivl om, at Å.F.S.s medlemstal på et eller andet tidspunkt må stagnere, men han regner til gengæld ikke med, at det bliver i den allernærmeste fremtid. For øje-

blikket tyder alt nemlig på, at foreningen i løbet af 1979 får endnu bedre forhold at tilbyde sine medlemmer, idet det er meget sandsynligt, at Å.F.S. overtager A.I.A.s baner i Viby. Ganske vist vil mange medlemmer med vemod sige farvel til de traditionsrige baner ved Vestergårdsgade, men de nye forhold bliver så meget bedre, at vemodet formodentlig snart vil forsvinde til fordel for glæden over de gode forhold. En sådan forbedring af forholdene kan nemt betyde, at medlemstallet stiger yderligere.

Å.F.S. står dog også i fare for, at klubhuset i Valdemarsgade måske må ofres i forbindelse med musikhusprojektet. I givet fald vil Å.F.S. dog stille krav om at få et andet hus i midtbyen. Hvis foreningen overtager A.I.A.s baner og bevarer et klubhus i midtbyen, så er der stadig et stort ønske tilbage, nemlig en idrætshal. Dette ønske har været diskuteret i foreningen siden 1940'erne, og haludvalg har arbejdet på at få ønsket opfyldt. I øjeblikket er mulighederne for at få bygget en hal dog ikke ret store, og meget tyder på, at det også i de kommende år vil stå øverst på Å.F.S.s ønskeseddel.

K.N.

Sporten 1978

Stævnekalender

2. januar

Den danske mester i terrænløb, Keld Johnsen fra orienteringsklubben Pan, deltager i et internationalt »nyårsløb« i Funchal på Madeira. Han opnår en flot ottendeplads i det 43 mand store felt.

21.–22. januar

De jyske mesterskaber i boksning afvikles. Keld Jensen, FAK, bliver mester i fluevægt og Brian Iversen, Århus AK, mester i weltervægt uden kamp.

For andet år i træk vinder ASV landspokalfinalen i volleyball for kvinder.

Ved de jyske indendørs mesterskaber i atletik i Marselisborg-Hallen vinder AGF's ungdom otte mesterskaber.

26. januar–5. februar

Ved VM i håndbold spilles en række kampe i Stadionhallen. Her vinder Danmark d. 26. over Spanien 19–15, og spiller d. 29. uafgjort 16–16 mod Sovjet.

30. januar

Claus Petersen vinder suverænt det jyske bordtennismesterskab.

11.–12. februar

AGF-svømmepigen Susanne Nielson er nu verdens bedste i 200 meter brystsvømning. Ved det internationale stævne i Paris sætter hun verdensrekord på distancen, da hun får noteret tiden 2.31.33 minutter.

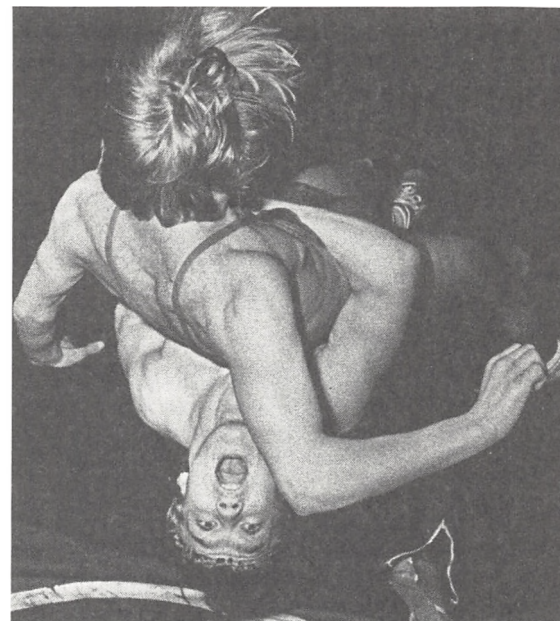
18.–19. februar

Charlotte Pilgaard fra Højbjerg Badmintonklub bliver dobbeltmester ved de danske mesterskaber for yngre i Højbjerg Badminton Hal.

Arni Helgason, Aarhus Athlet Klub, bliver jysk mester i vægtløftning for tredje gang, da han i Tovshøjskolen i Brabrand sammenlagt løfter 250 kilo i letsværvægt.

10.–11. marts

De århusianske svømmere og Susanne Nielsson, AGF, i særdeleshed dominerer stærkt ved de jyske kortbanemesterskaber i svømning, der afvikles i Horsens.

Så halsbrækkende som det ser ud på billedet, er brydesporten ikke. Der lægges dog ikke fingre imellem, når Jan Pedersen, et af de unge talenter fra Skovbakkens brydeafdeling, er på madrassen. Han har vundet flere danske mesterskaber i såvel 1977 som 1978. Her kaster han (nederst) en modstander med et krydstag.
(Foto: Hans Bølcho)

12. marts

2700 aktive demonstrerer ved gymnastikdagen i Århus Stadionhal glæden ved »folkelig« idræt. Dagen igennem er gulvet fyldt med gymnaster. Koncentration, ivrighed og dygtighed præger Århus Amts Gymnastikforenings gymnastikdag, som bliver en stor succes.

Årets danske mesterskaber i boksning markerer et generationsskifte. Kun en af de ti mestre, fluevægteren, Keld Jensen, FAK, har tidligere været dansk mester.

16. marts

Ved et stævne i Fredericia vinder Politiets Idrætsforening i Århus dansk politimesterskab i håndbold. Der deltager otte hold.

19. marts

Henning B. Clausen, DSB Århus, bliver dansk mester i riffelskydning med 372 points foran klubkammeraten Finn Danielsen med 364 points.

2. april

Bordtennisspilleren Claus Pedersen vinder sit niende danske mesterskab i herresingle.

4. april

Højbjerg Badmintonklub sikrer sig det jyske mesterskab for hold ved at vinde over Triton, Ålborg. Sejren bliver på 9-4.

5. april

Brabrand IF rykker op i håndboldens 3. division for damer. I Brabrand-Hallen vinder holdet i den afgørende kamp 13-9 over Hornbæk ved Randers.

16. april

Svend Aage Vad, Aarhus Billard Club, besætter andenpladsen ved det danske mesterskab i Vordingborg.

23. april

Susanne Nielsson vinder i Ålborg otte titler ved Danmarksmesterskaberne i indendørs svømning.

29. april

Århus Fremad vinder for første gang siden 1966 det traditionsrige 10 x 900 m stafetløb, »skøjtesløbet« i Risskov, som bliver afviklet for 41. år i træk.

2. maj

Ti AGF-drenge i alderen 10-16 år vinder som det første jyske hold nogensinde et dansk mesterskab i holdgymnastik, for juniorene.

17. maj

13.500 tilskuere ser AGF vinde 2-0 over Skovbakken i lokalopgøret på Århus stadion.

21. maj

De århusianske svømmeclubber tager godt for sig af titlerne, ved de jyske årgangsmesterskaber i Sæding-Guldager. Det bliver til 80 medaljer.

23. maj

Keld Johnsen, Pan, bliver jysk mester i orienteringsløb.

6. juni

130 deltagere i ABC-atletikstævnet på Århus stadion. Ole Østrup, Cirklen i Brabrand, bliver individuel vinder af en bueskydningsmatch mellem Jylland og Skåne.

17. juni

Der bliver præsteret mange gode resultater, da Skovbakken afvikler ungdommens dag i atletik på Århus stadion.

27. juni

Jan Bøje fra Egå Sejlklub vinder det danske mesterskab i optimistjollesejlad ved Espergærde.

6. juli

Den århusianske skolerytterske Birgit Carstenskjold og hendes hest Stradivarius slutter som nummer 15 ved Prix St. Georg. Det er en del af verdensmesterskabet i dressur, der foregår i Goodwood, England.

21.-23. juli

Margaretha Maunsbach, Skovbakken, bliver første århusianer på sejrskamlen ved de danske mesterskaber i svømning, da hun med en dansk rekord sikrer sig guld i 400 meter crawl.

Susanne Nielsson, AGF, genvinder mesterskabet i 200 meter butterfly. - I alt bliver Susanne Nielsson som ventet bedste svømmer, med fem guldmedaljer og en sølvmedalje.

4. august

Benny Lorenzen, Århus 1900, sætter dansk rekord i hammerkast for 17-18 årige med et kast på 52,63 meter. Det er en forbedring på 10 centimeter af den tidligere rekord, som tilhørte Finn B. Jacobsen, Ålborg.

5.-6. august

Den 15. årige AGF'er, Kim Lisbjerg, bliver den første dansker nogensinde, der har erobret guldmedalje i udspring ved de nordiske mesterskaber.

Mogens de Linde, Århus 1900, er den dominerende skikkelse ved de jyske atletikmesterskaber på Århus Stadion, hvor han vinder fire titler, to individuelle i 200 meter og 400 meter løb samt to stafetmesterskaber i 4x100 meter.

13.-14. august

Århus 1900 får sammenlagt ni medaljer ved de jyske ungdomsmesterskaber i atletik. 1900-deltagerne fik tre guld-, to sølv-, og fire bronzemedaljer.

20. august

Den 16-årige Lotta Schmidt, Århus Golf Club, vinder Danmarksmesterskabet i golf for damer på banen i Rungsted.

24. august

Susanne Nielsson svømmer den første medalje ved et VM hjem i tiden 2.33.60.60. I et friskt tempo vinder hun bronze i Vest-Berlin.

26.-27. august

Bueskytteforeningen Cirklen fra Brand bliver danske mestre i holdskydning for herrer.

2. september

Århus Rugby Club yder sit bidrag til festugens sportsaktiviteter. Klubben samler 10 hold til et stævne på Viby Stadion.

3. september

Århus Fremad vinder det jydsk mesterskab i 4 x 1500 meter løb i Holstebro.

13.800 er med i Marselis-løbet, mens omkring 25.000 passive følger løbernes anstrengelser.

17. september

Århus Pistolklub vinder det danske mesterskab for silhouetpistol, der bliver afviklet i Ryparken i Køben-

Basketball er en af de sportsgrene, hvor spillerens højde kan spille en afgørende rolle. Det fremgår klart af billedet her, der er fra Skovbakkens kamp mod det københavnske tophold fra Stevnsgade. Århus er i øvrigt pænt repræsenteret i toppen af den danske basketball-sport med 2 hold i såvel herrerens som damernes 1. division.

Foto: Ib Hansen

havn. Ole Dahl Madsen, Århus, vinder den individuelle titel med 519 Points.

7. oktober

Jørgen Jensen, AGF, bliver sikker vinder af det jyske mesterskab i marathondøb, som bliver afviklet på en rute mellem Århus Stadion og Saxild Strand.

21.–22. oktober

Den danske mester i fluevægt, Keld Jensen, FAK, Århus, er tæt på den helt store triumf ved en stor hollandsk bokseturning i Rotterdam. Han taber 2–3 til den britiske mester, Joe Dawson.

4. november

En århusiansk bowling-spiller bliver nordisk mester. Per Rasmussen, Exodus, vinder sammen med Flemming Damstoft, Sundby, titlen for tomandshold ved stævnet i Göteborg. Århusianeren er også bedste individuelt med kegler.

9. december

Idrætsforeningen Old Boys uddeler i år 67 idrætsmærker fordelt på 8 bronze-, 3 sølv- og 56 guldmærker. Øverst på den lange liste står Gustav Rasmussen, der får guld for 39. gang.

19. december

Den århusianske billardspiller Svend Aage Vad sætter dansk rekord i keglebillard med en serie på 706 points og er kun ved bordet fire gange for at nå 1000 points.

Turneringsresultater

Atletik

1. division herrer (9 hold)
Skovbakken nr. 2
AGF nr. 8
2. division herrer (9 hold)
Århus 1900 nr. 7
2. division vest damer (9 hold)
Skovbakken nr. 2
Viby nr. 5

Badminton

1. division (8 hold)
Højbjerg nr. 3
2. division (8 hold)
Århus BK nr. 7

Basketball

1. division herrer (10 hold)
Viby nr. 4
Skovbakken nr. 6
1. division damer (8 hold)
Skovbakken nr. 5
Åbyhøj nr. 7
2. division herrer (10 hold)
AUS nr. 4
Åbyhøj nr. 10

Bordtennis

1. division herrer (8 hold)
BTK Viby nr. 1
MBK/Frydenlund nr. 8
1. division damer (8 hold)
BTK Viby nr. 5
Vejlby/Risskov nr. 8
2. division damer (8 hold)
Rytterparken nr. 7

Bowling

1. division herrer (8 hold)
Viking nr. 8
1. division damer (8 hold)
Puds nr. 5
2. division herrer (8 hold)
Exodus nr. 2
2. division damer (8 hold)
Exodus nr. 1

Cricket

1. division (12 hold)
Århus nr. 3

Fodbold

1. division (16 hold)
AGF nr. 3
Skovbakken nr. 9
  2. division (16 hold)
IHF nr. 15
- Danmarksserien kreds 4 (12 hold)
- AIA/Tranbjerg nr. 5
Åbyhøj nr. 12
- Firmafodbold
Aarhus Stiftstidende nr. 1

Håndbold

1. division herrer (12 hold)
Århus KFUM nr. 6
Skovbakken nr. 7
1. division damer (10 hold)
AIA/Tranbjerg nr. 2
2. division herrer (12 hold)
AGF nr. 1
Viby nr. 5

2. division damer (10 hold)
Skovbakken nr. 8
3. division herrer (12 hold)
AIA/Tranbjerg nr. 5
3. division damer (10 hold)
Viby nr. 3

Ishockey

2. division (8 hold)
Skovbakken nr. 6

Tennis

1. division (6 hold)
Århus 1900 nr. 1
Brabrand nr. 6
2. division (6 hold)
ALTS nr. 4
AGF nr. 5

Volleyball

1. division herrer (10 hold)
ASV nr. 9
1. division damer (10 hold)
ASV nr. 1
Skovbakken nr. 2
2. division herrer (10 hold)
Skovbakken nr. 4
2. division damer (10 hold)
ASV nr. 2
Skovbakken nr. 3

Vægtløftning

1. division (10 hold)
Århus AK nr. 7

Middelalderens Århus kortlægges

»Middelalderbyen« er titlen på et historisk-arkæologisk forskningsprojekt under Statens Humanistiske Forskningsråd, der er sat i gang med det formål at erhverve øget viden om en række danske byers alder og analysere deres topografiske udvikling i middelalderen. Dette søger man at nå ved gennemgang af den samlede skriftlige overlevering om byernes ældste historie kombineret med resultaterne af de arkæologiske undersøgelser og iagttagelser, der gennem årene er foretaget i byområderne. For yderligere at underbygge og prøve de herved fremkomne teorier om byudviklingen er det desuden meningen at foretage arkæologiske punktudgravninger på omhyggeligt udvalgte steder.

Til at forestå projektet nedsattes i 1976 en styringsgruppe med initiativtageren, professor, dr. phil. Olaf Olsen, som formand, og »Middelalderbyen« fik året efter hovedsæde på Moesgård, hvorfra arbejdet i de implicerede byer styres af projektets koordinator og daglige leder, cand. mag. Ole Schjørring. Efter planen skal projektet

gennemføres over en fireårsperiode frem til 1981 og afsluttes med en sammenfattende publikation.

Af Danmarks byer eksisterede i middelalderen godt et halvt hundrede stykker, og det siger sig selv, at det ikke i projektets regi – hverken tidsmæssigt eller økonomisk – er muligt at gennemføre undersøgelser i dem alle. Byprojektets styringsgruppe har derfor valgt at koncentrere indsatsen i ti byer, og blandt disse er Århus.

Når Århus er udvalgt til undersøgelsen, skyldes det først og fremmest den vigtige rolle, byen har haft siden vikingetiden, først som handelsby og siden i middelalderen som stiftsby. Desuden er Århus en af landets ældste byer; kun Ribe vides i det nuværende Danmark at være ældre.

Hertil kommer, som noget meget væsentligt for projektets arbejde, at byens tidligste periode allerede er undersøgt grundigt, såvel for det arkæologiske som for det skriftlige materiales vedkommende. I Århus Årbog 1976 har museumsinspektør Hans Jørgen Madsen kortfattet gjort status for de undersøgelser af vikingetidens og den tidligste middelalders by, som Forhistorisk Museum har foretaget; – et arbejde der placerer Århus mellem de europæiske pionerbyer inden for den byarkæologiske forskning. Den forbilledlige publikation »Århus Søndervold« fra 1971 har i høj grad også været med til at befæste byens ry på dette område.

De skriftlige kilder til byens historie indtil ca. 1200 er også grundigt gennemarbejdet og publiceret, nemlig af dr. phil. Helge Søgaard i bogen »Det ældste Århus«, som Byhistorisk Udvalg ud-

Århus bys segl i ældst kendte aftryk under brev af 24. nov. 1356; her gengivet i fuld størrelse efter originalen i Stadsarkivet, Lübeck. Tegning af C. J. Milde. Omskriften lyder: SECRETVM ARVSIENSIS CIVITATIS. Jfr. Helge Søgaard's artikel om Århus bys segl i Århus Stifts Årbøger 1954.

gav 1961. Med resultaterne af disse arbejder er for så vidt den første del af byprojektets målsætning opfyldt, idet spørgsmålet om byens alder er besvaret så fyldestgørende som vel muligt.

Projektet »Middelalderbyen« koncentrerer derfor sine undersøgelser om Århus' topografi-

ske udvikling, navnlig i perioden fra ca. 1200 frem til o. 1600. I øvrigt former arbejdet sig ikke anderledes i Århus end i de øvrige udvalgte byer, der for en ordens skyld bør nævnes. Det drejer sig om: Aalborg, Viborg, Horsens og Ribe samt Odense og Svendborg foruden Roskilde, Køge og Næstved. Hertil kommer den nedlagte købstad Søborg i Nordsjælland, som Nationalmuseet undersøger som sin andel i projektet. Overalt foregår arbejdet i samarbejde med de stedlige museer, således i Århus Forhistorisk Museum og Den gamle By.

I projektets første fase, som er i gang for øjeblikket, bliver al foreliggende topografisk viden registreret fuldstændigt.

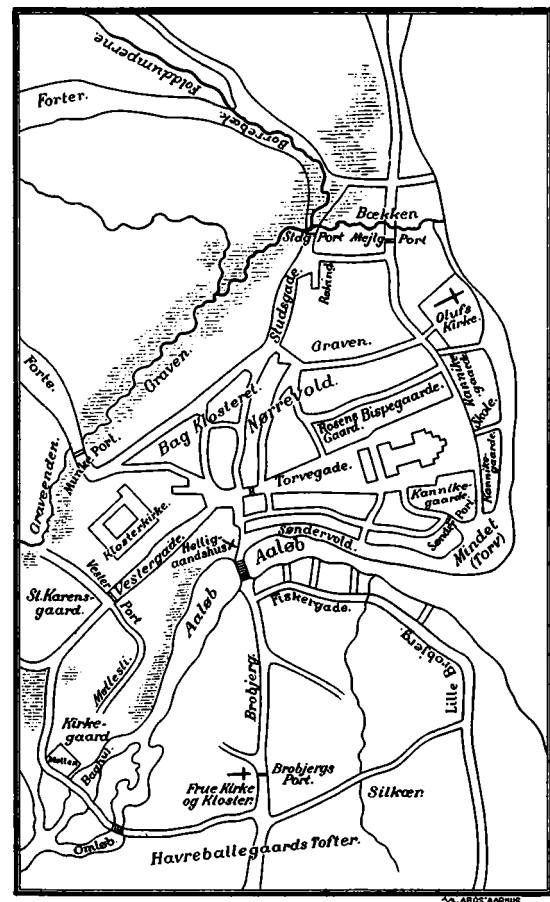
Samtlige *skriftlige kilder* af interesse for projektets målsætning gennemgås for perioden frem til ca. 1600. En del af dette omfattende materiale må hentes frem i arkiverne, men for største delen foreligger dog trykte kildeudgaver og registrantværker. I Århus er betydelige dele af byens middelalderlige arkiv bevaret (heraf væsentlige dele – bl.a. byprivilegierne – på Erhvervsarkivet) og desuden findes en ligeledes middelalderlig kopibog, der omfatter domkirkelige anliggender tilbage til 1200-tallets begyndelse. Store dele af det skriftlige kildemateriale til byens historie er i øvrigt trykt så tidligt som i midten af forrige århundrede i J. R. Hübertz: Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus. Værkets første bind (1845) medtager breve indtil 1594, og indeholder desuden byens borgerskabsprotokol, der begynder 1471, og en jordskyldsbog fra 1562.

Ved registreringen af *det arkæologiske materiale* medtages alle efterretninger om middelalderlig bebyggelse, befæstning, gader, brønde, affaldsgruber etc. Oplysningerne hentes fra såvel Forhistorisk Museum som Den gamle By og Nationalmuseet. Desuden findes en stor mængde løsfundne, middelalderlige oldsager, der i realiteten aldrig har været gennemarbejdet, og som derfor også søges udnyttet i projektet.

På mønter slået i 1000-tallet forekommer Århus' oprindelige navn Aros, og udmøntningen er selvsagt af stor betydning for vurderingen af byens status i de første århundreder. En vigtig arkæologisk kilde er også de møntfund, der er gjort i byen til forskellig tid. Dette materiale findes hovedsagelig i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling.

Glemmes må endelig heller ikke de fornemme runestene, der, omend deres indskrifter ikke bidrager stort til byens historie, er et enestående monument over den vikingetidige by.

Unægtelig mere magtfulde er dog *byens to gamle kirker*, der i det store og hele har bevaret deres middelalderlige udformning: Domkirken St. Clemens, påbegyndt opført af Peder Vognsen, der sad på Århus bispestol 1194–1204, og Vor Frue Kirke, der i sin nuværende form er opført engang efter midten af 1200-tallet, som led i dominikanernes klosteranlæg. Hertil kommer den 1955 genfundne krypt under Frue Kirkes kor, der er en rest af byens ældste stenbyggede domkirke, opført henimod år 1100; og ved Kystvejen ligger tomten af St. Olufs Kirke, der formentlig også stammer fra tiden o. 1100.

Århus omkring år 1500, således som J. Hoffmeyer ud fra skriftlige kilders oplysninger og bevarende levn forestiller sig byens udseende.

Kort i Blade af Aarhus Bys Historie, bd. 1,2 (1906).

Foruden de ovennævnte middelalderlige levn af forskellig art indgår desuden i byprojektets registreringsfase en nøje gennemgang af alle kort over Århus frem til 1860'erne, hvor byens matrikulerings-opmåling fandt sted. Også diverse *billedmateriale* er en del af undersøgelsen, både de ældre, tegnede og malede byprospekter, og også nyere fotografier, der viser nu forsvundne huse og gadepartier.

Fra naturvidenskabeligt hold er det meningen at supplere registreringerne med *oplysninger om geologiske forhold*, der kan have topografisk værdi, som bl.a. undergrundens beskaffenhed, terrænsænkninger, søer og vandløb m.v. Meget væsentligt for forståelsen af byudviklingen er det også at kunne fastslå det oprindelige terræn forud for bebyggelsen og i forbindelse hermed det ældre niveau i forhold til vandstandshøjden.

Oplysninger fra geotekniske boreprøver foretaget i forbindelse med nybyggeri har vist sig anvendelige til dette formål; og for Århus er der i en nylig artikel i Skalk (1976, 1) gjort forsøg på at tegne et kort over vikingetidens Århusegn ud fra sådanne oplysninger. Artiklen viser metodens afgjorte fordele, men også manglerne, der mener til kritisk vurdering af hver enkelt oplysning før disse sættes på kort. Boreprøverne kan yderligere fortælle om de aflejrede kulturlags tykkelse på prøvetagningsstederne, og dette kan bl.a. være af stor betydning ved vurdering af, hvor omfattende eventuelle arkæologiske udgravninger kan forventes at blive.

Alle de indsamlede oplysninger af enhver art fra

Projekt »Middelalderbyen«s registreringsfase overføres til særlige randhulkort, der er udformet specielt til brug for projektet. Registreringskortene udfyldes i to identiske eksemplarer, således at det ene sæt samles centralt for alle byerne, mens det andet opbevares lokalt i de respektive byer. For at opnå så mange indgange til kildematerialet som muligt er en kodning af kortene en vigtig del af projektets bearbejdningsfase. Der lægges her afgørende vægt på, at oplysningerne i så høj grad som muligt kan knyttes til eksakte matrikelnumre eller i det mindste til bestemte gader; – først da kan materialet udnyttes fuldt ud i den topografiske analyse af byudviklingen.

I videst muligt omfang skal registreringsoplysningerne endelig indtegnes på en række forskellige grundplaner over byerne. Som grundlag benyttes i Århus en rentegning af det tidligste matrikelkort, fra 1860'erne; og dette grundkort suppleres med en række gennemsigtige blade, der viser vor nuværende viden om byen ud fra de mangeartede kilder. Alle ønskelige kombinationer af oplysninger kan på den måde opnåes. For at sikre den bedst mulige udnyttelse i det arkæologiske planlægningsarbejde indgår også i rækken af transparenter et kortblad der viser den aktuelle matrikelinddeling og nutidige bebyggelse.

Med udgangspunkt i grundplanerne og på baggrund af teoridannelsen om byudviklingen herudfra, vil man i projektets sidste fase foretage et antal arkæologiske udgravninger i form af mindre huller og søgegrøfter på udvalgte steder, der ved analysen af kilderne er fremtrådt som de

mest perspektivrige. Udgravningerne vil således kun blive iværksat, hvor der – varierende fra by til by – vil kunne forventes resultater, der kan afhjælpe væsentlige mangler i vor viden om de pågældende byer. På denne måde søger Projekt »Middelalderbyen« nye veje til rationel udnyttelse af de begrænsede midler, der er til rådighed for den byarkæologiske virksomhed.

Store fladeudgravninger i byernes ofte meter-tykke aflejringer af kulturlag fra mange århundreder er både vanskelige og tidkrævende og dermed også særdeles bekostelige. I stedet sætter byprojektet som nævnt flere små arkæologiske punktudgravninger på omhyggeligt udvalgte steder, kombineret med den indtrængende topografiske analyse. Nok får man ved denne fremgangsmåde færre arkæologiske fund og mindre sikker viden om bygningstyper, boligforhold etc., men besvarelsen af de byhistoriske hovedspørgsmål skulle blive mindst lige så sikker som ved de store udgravningsforetagender.

Resultaterne af Projekt »Middelalderbyen«s arbejde vil til sin tid blive gjort tilgængelige i en sammenfattende bytopografisk publikation, ligesom projektet i de implicerede byer sikkert også vil sætte sig spor i anden litteratur.

Endelig vil det totale registreringsmateriale vedrørende Århus efter projektets afslutning blive overdraget et af byens museer til eje, således at registreringen til enhver tid kan udnyttes i det fremtidige historisk-arkæologiske arbejde i byen. Det samme gælder det store antal grundplaner – bl.a. med indtegning af eksisterende og

forsvundne middelalderlige levn og arkæologiske interesseområder – der ligeledes vil kunne blive til stor nytte i det antikvariske arbejde og i forbindelse med de kommunale myndigheders planlægning.

Projekt »Middelalderbyen« supplerer og udbygger således den hidtidige byforskning i Århus.

T.W.L.

Slæbebåden »ARA«

Sidst på sommeren udbød Århus Havnevæsen sin gamle lodsbåd »ARA« til salg med den klausul, at køberen ikke kunne få liggeplads til båden i havnen.

»ARA« var bygget som slæbebåd på Århus Skibsværft i 1918 af et privat konsortium under ledelse af det lokale skibshandlerfirma Brødr. Nyholm. Skibet var på 18 tons, bygget af træ og forsynet med 60 HK petroleumsmotor. Den 9. juni 1918 havde der været stabelafløbning på værftet, men den forløb så uheldigt, at båden på det nærmeste sank, fordi spanter og bord var blevet for tørre. Grunden til det var, at skibs-

handlerfirmaet flere gange havde måttet udsætte søsætningen, fordi det ikke kunne skaffe petroleum som følge af forsyningsvanskelighederne under 1. verdenskrig.

Først den 27. juni 1918 anmodede bådens ejere havneudvalget om tilladelse til at benytte »ARA« til slæbeopgaver inden for Århus Havns område. Havneudvalget havde intet imod en sådan tilladelse, da det i forvejen kun disponerede over den gamle slæbebåd »AROS« fra 1906 – blot måtte havnens værdier naturligvis ikke beskadiges.

I begyndelsen synes samarbejdet mellem de to små slæbebåde at have været godt, men efter at Nyholm-konsortiet efter få års forløb havde afhændet båden til Bugsererselskabet »ARA«, begyndte vanskelighederne langsomt at melde sig. I 1924 tilspidsedes situationen. Anledningen var at »ARA« af Havnevæsenet havde fået tildelt en anden, mindre central liggeplads, hvorfra besætningen ikke kunne holde øje med skibe, der ønskede assistance. Det udspil var taktisk bestemt, idet havneudvalget ønskede at fremtvinge en forhandling med selskabet for at få det til at hæve sine bugseringstakster. Havneudvalget svarede derfor bugsererselskabet, at dets slæbebåd kunne få den ønskede liggeplads mod at holde samme takster som havnens bugserbåd. Endelig

---

»ARA« ses her i den gamle Å-havn klar til aftægt. Båden blev bygget i 1918, men er senere blevet moderniseret. Den har flere gange fået ny motor, ligesom hele ståløverbygningen kun er få år gammel. Træskroget er derimod det oprindelige fra 1918, og det kan ikke længere tåle de hårde belastninger som bugseringsopgaver medfører.

krævede havneudvalget også, at det blev nøje fastlagt, hvor store skibe »ARA« måtte assistere. Forhandlingsoplægget viste klart, at udvalget ønskede at fastholde den lille båd i havnen, blot skulle der være system i dens foretagsomhed.

I det følgende år fortsatte uenigheden, bl.a. om betaling af selskabets bugserafgifter til havnekassen for årene 1921–25, men også konkurrenceforholdene gav fortsat anledning til strid, og det hele endte med et sagsanlæg.

I de sidste år som privat slæbebåd havde »ARA« haft meget arbejde og ofte assisteret uansvarligt, dvs. for store skibe i forhold til sin egen størrelse og maskinkraft. For maj 1924 er det således noteret, at hun assisterede en damper over 4.000 t. Det almindeligste var dog hjælp til mindre sejlførende skibe: galeaser, tjalke, skonnerter m.fl.

Den 7. maj 1926 ophørte konkurrencen fra det private bugseriselskab. Den dag solgte »ARA«s ejere nemlig båden til Århus Havnevæsen for 16.000 kroner. Det var indføjjet i skødet, at sælgerne ikke i fremtiden måtte modarbejde havnens bugservirksomhed, og siden da har Havnevæsenet selv forestået bugseringsopgaverne i havnen. I mellemkrigsårene havde det foruden »ARA« slæbebåden »Hermes«, der i midten af 1920'erne havde afløst den gamle »Aros«. Efter krigen erhvervedes yderligere fra amerikanske overskudslagre to slæbebåde »Bulbider« og »Jacob«, og disse har i de senere år helt overtaget bugseringsopgaverne.

Nu er »ARA«s arbejde i Århus havn forbi. Den gamle båd er overtaget af Kaløvig Bådelaug og

skal i fremtiden hjælpe fritidssejlere med fast station i Studstrup.

H.F.

Det dramatiske billede viser »ARA«s stabelafløbning den 8. juni 1918 fra Århus Skibsværft. Spanter og bord var blevet så tørre på beddingen, at båden tog vand ind og følgelig måtte hales ind igen. Det lidt uskarpe billede er fra Aarhus Stiftstidende 9. juni 1918.

Hen over de skrå brædder

Teateråret 1978

Århus Teater

I sidste Århus Årbog blev der slået fast, at Bering Liisberg ville forny sin kontrakt med teatret for endnu en femårsperiode. Ak ja! Stiftstidende ironiserede blidt over det i sin anmeldelse 5. april, men tilføjede også, at meddelelsen »på et vist tidspunkt« havde været begrundet. Og det *havde* den da, for Liisberg havde erklæret det uden forbehold – hvis så ellers pressen havde hørt rigtigt. Det får alt sammen være: Århusdirektøren *blev* Det kongelige Teaters nye chef, opfordret til at søge af samtlige kunstnerfraktioner på Kongens Nytorv. Til gengæld skal han have erklæret »under alle omstændigheder« at ville blive boende i Århus, og det kan vel også lade sig gøre, selv om en og anden måske vil knurre over det. Knurret blev der med det samme over hans lønkrav – omkring 400.000 kr. samt en retrætepost under Kulturministeriet, begrundet med, at ansættelsen skulle være på åre-

mål, formelt fem år, reelt vel 10. Det blev der megen blæst ud af; men en ordning nåede man, og Berlingske Tidende konstaterede, at der nok blev til terminsregningerne og lidt mere end et dukkehjem.

For flere af teatrets skuespillere har året været et jubelår. I marts fik Bente Eskesen halvdelen af legatet under det nystiftede Marguerite Vibys Jubilæumsfond. Det var for hendes præstationer i flere musicals, først og fremmest dronningen i »Pippin«, hvor hun i mangt og meget agerede som Viby i hendes store periode. Knap så »uskyl-dig« måske; men det gjorde hende egentlig ikke ringere. 18. juli blev Jørgen Fønns 60. Han kom til teatret i 1954 med sin søster og svoger, Mime Fønns og Poul Petersen, og er den skuespiller, der i hele dette århundrede har haft længst uafbrudt ansættelse. Det har teatret og dets publikum været vel tjent med.

Starten på prøverne til den nye sæson, i begyndelsen af august, blev smukt markeret ved udde-ling af syv portioner af Købmand Michael Jensens Legat til unge, lovende Skuespillere ved Århus Teater. Portionerne var på 3.500 kr. og gik til Birgitte Bank-Mikkelsen, Susanne Breuning, Bente Eskesen, Lars Lohmann, Søren Pilmærk, Søren Spanning og Ole Thestrup – der alle absolut opfylder begge betingelser. Århus Teaters Jubilæumslegat på 6.000 kr., indstiftet ved jubilæet i 1975, fik skræddersalens leder Hanne Gissel, der har »klaret de stigende krav trods ringe pladsforhold og for få medarbejdere«. Det med pladsforholdene kunne tyde på, at betegnelsen *sal* ikke skal tages alt for bogstave-

ligt. Tildelingen var populær.

Erno Müller havde været 40 år på provinsscenerne. Det fejres først senere, og så rejser han med Liisberg til Det kongelige. Det er en skam, for han har egentlig – al maner taget i betragtning – givet sit publikum mange oplevelser i den lange periode. Nogle husker man, flere ikke; det er også en skam; men det er skuespillerens lod, og den kender Müller som få. I Henrik IV, sidst på året, blev Aksel Erhardsen hyldet for 25 års skuespillergerning, hvoraf 12 i Århus. Han bliver da vist – lidt endnu!

Kabalen om Liisbergs efterfølger gik op i november. På forsiden den 1. skrev Stiftstidende under et stort billede af Jacob Kielland, teatermagister og de sidste fire år husets souschef: »Han bliver ny chef på Århus Teater«. I stykket nedenunder var der billeder af de tre øvrige ansøgere: Niels Andersen fra »Banden« og senere »Møllen« i Haderslev, Holger Munk fra Hvidovre Teater og Arne Skovhus fra Fiolteatret og senere Kristeligt Studenter Settlement. Men Kielland var favorit, og det blev yderligere understreget i bladets leder: »Han kender huset og vil være i stand til at sikre en kontinuitet både ind- og udadtil, som er vigtig i en periode med så store ekspansioner. Kvalitet og publikum skal fastholdes, og det kan næppe ske med et fuldt alternativ til den nuværende linie. Det vil styrelsen opdage i eftermiddag«. Skovhus var imidlertid den sorte hest. Dvs. det var han egentlig ikke, for allerede inden der var kommet ansøgninger ind, havde 22, et flertal på fire, af det kunstneriske personale peget på ham. Til gengæld havde

Fra »Nederlaget«: Løjtnanten (Preben Kristensen) og danserinden Sylvie Gérard (Birgitte Bank-Mikkelsen) med en flok af de besejrede.
Foto: Jørn Timm

alle afdelingsledere, 40 fra administrationen og 18 skuespillere peget på Kielland. Kulturministeriet løste imidlertid knuden – eller huggede den over, om man vil – ved, da Skovhus var på vej til forhandling i Århus, at gøre ham til rektor for Statens Teaterskole. Og så blev det Kielland. Om det var blevet det alligevel, er nok mindre væsentligt nu.

Stiftstidendes håndfaste forhåndsudnævnelse, der – hvad den så end grundede sig på – altså var rigtig, vakte teaterhistorikeren Jørn Langsteds forargelse. I et læserbrev beskyldte han bladet

Fra »Guys and Dolls«: Sarah Brown (Birgitte Bank-Mikkelsen) og Sky Masterson (Søren Pilmark) i Havanna. »Kan du se den smukke navle?« synes Sky at spørge.

Foto: Jens-Kristian Søgaard

for pression over for teaterbestyrelsen, og han fortsatte: »Gætterier, kandestøberier og ønske-drømme uden kildeangivelse kunne man godt lade være med at bilde læserne ind var nyheder. – Rent bortset fra det, så er forsideopsætningen l. november en sjofelhed mod de tre øvrige ansøgere«. Det var nu nok at lægge sagen for højt op. Mon der var tale om andet end »et godt gæt«?

124

I forbindelse med Liisbergs kandidatur til Det kongelige blev det meddelt, at han i sin direktørperiode havde sat belægningsprocenten op fra 50 til ca. 90. Det nøjagtige tal i 1977–78 for Store Scene, Studio og Scala var 88,5 pct. Selve besøgstallet var ca. 215.000, en stigning på 25.000. Antal billetter solgt i abonnement var 86.000. Rekord for opførelser fik »Folk og røvere i Kardemomme by« på Scala med 104 forestillinger. Derefter fulgte »Åh sikke'n herlig krig« med 47 opførelser på Århus Musikteater og »Jøsses piger« med samme tal på Studio.

Den bebudede ombygning af scenen, der skulle gøre gulvet lige og fladt, fandt sted i foråret. Den gamle drejescene havde otte meter lange »ben«, og da den moderne teknik muliggjorde fjernelse af disse, fik man herved en udvidelse af magasinpladsen, som man havde god brug for. En række elevatorer – orkestergraven kom til at bestå af tre – gør det lettere at få større rekvisitter op. Før skulle de hejses; men nu er det muligt at køre f.eks. et flygel direkte fra Skolegade ind på en elevator.

Og nu til forestillingerne:

Successen »Høfeber« fortsatte nogle uger ind i januar. Lise Ringheim fik Henkelprisen, 35.000 kr., for sin Judith Bliss – med den bemærkning fra Svend Kragh-Jakobsen, at hun i denne rolle blev den primadonna, hun ofte havde lagt op til, men som andre havde stjålet for næsen af hende. Nå!

Den 28. januar var der premiere på Nordahl Griegs »Nederlaget« om Pariserkommunen 1871, der af mange ældre mindes fra den be-

rømte danske førsteopførelse på Det kongelige Teater i 1937. Det er et typisk lærestykke, hvor de hvide er meget hvide og de sorte er meget sorte og et par enkelte blakkede, en hæsbæsende kehraus af tanker og følelser, af glæde, idealisme, håb og opofrelse mod brutalitet, egoisme, forræderi, hensynsløshed og kynisme. Der var et mylder af medvirkende, skuespillere og statister, vist omkring 80; men de gav den noget brudstykkeagtig tekst en betydelig grad af sammenhæng – uden dog helt at kunne fjerne det præg af kølig iagttagelse, som nok skyldtes instruktøren. Det er svært at fremhæve nogen af skuespillerne – og alligevel: Stig Hoffmeyers student Rigault, den totale terrors talsmand, intelligent, stram og dødsens uhyggelig, var fremragende skuespilkunst, fjernt fra den stive form, der somme tider præger ham.

Hvorfor begyndte videnskabsmanden, historikeren Ludvig Holberg, der ganske vist i forvejen havde skrevet versefortællingen om Peder Paars, pludselig i 1722 at digte komedier? Det spørgsmål tog Ernst Bruun Olsen 18. marts stilling til i »Den poetiske raptus«. Svaret lå i en blanding af en utilsigtet udfordring fra den franske teaterleder Montaigu, en mere tilsigtet fra hans kone samt den opdagelse, Holberg gjorde, da han gav sig i kast med opgaven: at han kunne digte. Anmelderne var enige om, at forløsningen i Ulf Stenbjørns opsætning næppe var den rigtige. Hans urolige, næsten stressede Holberg, Karl Erik Christophersen, havde nok temperament, men ikke lidenskab. Det var nok rigtigt set, selv om det næppe generede den almindelige til-

Fra »Jøsses piger«: Kommunistpigen Åse (Birgitte Bank-Mikkelsen) og lægen Asta (Tove Wisborg), kvindeforeningens stifter.

Foto: Jens-Kristian Søgaard

skuer. I Jyllands-Posten skrev Hans Andersen, at trængslerne kom med Christian den Sjette og pietismen. Det var også rigtigt, og det kom også til at genere Holberg, men Københavns brand, der her markerer vendepunktet, fandt sted 1728, da Frederik den Fjerde endnu havde to år at leve i. Pietismen *var* på vej og havde også nået kongen, der ved at vise *den* sympati kunne angre de overtrædelser af kønsmoralen, han tidligere som enevældig monark havde blæst på.

Mellem »Nederlaget« og »Raptus« en gæstespillede nogle dage Det danske Teater med Ibsens »Gengangere«. Birgitte Price var fru Alving

og Erik Mørk pastor Manders – lidt forenkelt vel og glat, men stort og fornemt teater.

Sæsonens sidste »udspil«, som det hedder, fandt sted 20. april på Århus Musikteater (Østergades Hotel; henlagt hertil af hensyn til ombygningen på Bispetorvet). Det var Joan Littlewoods og Charles Chiltons Music-Hall-aften »Åh sikke'n herlig krig«, viser (delvis originale) og sketcher om 1. verdenskrig. Aksel Erhardsen var Leonard Sachs eller chairman i den stil, publikum i forvejen kendte fra Leeds; men ellers var det en udpræget kollektivaften, rap, festlig, ind imellem – med emnet in mente – dobbeltbundet og meget dygtigt og professionelt gennemført. Der var lidt vrøvl med bevillingen – Østergades teatersal var lavet til serveringsteater – men det blev klaret. Og så var der en herre, der væltede nabobordet og flettede ben med en dame. Det første var der nogle, der blev sure over. Det sidste kommenterede han ikke i det læserbrev, han sendte Stiften om sagen, så det har nok bare været hyggeligt.

Om årets musical (forpremiere i festugen, premiere 10. september), Frank Loessers »Guys and Dolls« over Damon Runyons Broadwayfortællinger, kunne man skrive det samme som om sidste års, forrige års osv. og uden variation af de rosende adjektiver. Den amerikanske instruktør Danya Krupska garanterede for kontinuiteten og hele hendes korps for, at de havde forstået hvad hun mente. Til hele sin perfekte og smukke fremtoning lagde Susanne Breuning denne gang en vittig ironi, der gav hendes natklubdame en menneskelig dimension. I Jyllands-Posten skrev

John Christiansen, at sangudfoldelserne var pauvre, og han fortsatte: »I denne sæson spilles der klassisk opera fire aftener i Århus for et relativt beskedent budget og musical et halvt hundrede gange i stor opsætning. Er dette forhold et udtryk for publikums behov?« – Svar: Det må man vist regne med.

4. november var man klar med rumæneren Lucian Giurchescus opsætning af Shakespeares »Henrik den Fjerde« 1–2 i Johannes Sløks oversættelse og med scenografi og musik af Giurchescus landsmænd Popescu-Udriste og Urmuzescu. De otte timer lange skuespil var skåret ned til ét, der tog omkring tre timer. Erhardsen jubilerede som nævnt i Falstaffs berømte rolle. Det var en overdådig præstation, selv om den vel nok manglede lidt af renæssancens råhed og stank. Til gengæld havde figuren en vis naiv godhed, der bevirkede, at man til sidst fik ondt af fyldebøtten og solderisten. Gud ved, om det var tilsigtet. Den mærkeligste af hans ledsagere var prinsen, ungdomsoprøreren, der ikke vovede sig længere ud, end at han kunne gribe til, da magten var der. Søren Spanning holdt ham stramt og fint. Erno Müller var kongen, lidt træet, men det skulle han være, og Stig Hoffmeyer Hotspur, sleben, men uden lidenskab og farlighed.

Året sluttede 9. december med den obligate »dumme boulevardkomedie«, Alan Ayckbourns »På kant med sengen« – tre soveværelser på rad, befolket af Marianne Flor og Jørgen Fønss, Susanne Oldenburg og Asger Reher samt Susanne Breuning og Gert Jeppesen. Birgitte Bank-Mik-

kelsen og Søren Pilmark var også med; men de havde ikke noget soveværelse og benyttede derfor, alene eller sammen, de andres. Det var alt sammen meget fornøjeligt og velspillet. Det var de sidstes problemer, der stod i centrum og plagede dem alle – hvis der da var problemer og handling overhovedet. Søren Pilmark havde lagt sin Trevor tæt op ad dyrlægen i »Seks på weekend«, kendt fra TV og også fra Ayckbourns skrædderi. Det kom han godt fra.

Århus Teater: Studio

Studio havde sin første premiere 14. januar. Det var finnen Christer Kehlmanns »Hundene i Casablanca«, en kriminalkomedie, der i sit hjemland havde vakt forargelse og diskussion, fordi den slog ned på den diskrimination af homoseksuelle, jøder og zigøjnere, der stadig er fremherskende i Finland. Meget andet end en hel- eller halvsvofel farce blev det imidlertid ikke til i Århus-opførelsen. Skuespillerne må have krøllet tæer, indtil de blev vant til tonen. Kun Hother Bøndorff kunne gøre sin Josef til i al fald et *slags* menneske.

De to svenske forfattere Suzanne Osten, teaterleder i Stockholm, og Margareta Garpe, journalist, har Studio tidligere spillet. Det var i 1974 med »Forestillingen om kærlighed«. Fra samme år er deres »Jøsses piger ... befrielsen er nær«, som Studio gav fra 15. april. Det er et spex om kvindesagen, set via foreningen »Jøsses piger«, gennem 50 år og i dansk gendigtning ved Charlotte Strandgaard og Lis Vibeke Kristensen. Det blev spillet af 13 damer og 3 mænd i et vandfald

Fra Strindbergs »Den stærkeste«: Fru X (Lone Rode) viser frk. Y (Lizzi Lykke) et par af hjemmets symboler.
Foto: Jørn Timm

af floskler og ramme sandheder, der blev serveret morsomt og med megen ironi. De tre mænd var det, *de* skulle være, med charme og usympati. Lone Bastholm, nu Det kongelige Teaters skuespilchef, havde iscenesat, og Fini Høstrups lille orkester leverede musikken.

Englænderen Stephen Poliakoffs »Strawberry Fields« (melodi af The Beatles fra 1967) markerede åbningen af festugen 1. september. Meget fest var der ikke over stykket, der behandler både normalfascismen og den nyfascisme, oprøret fra

højre, som måske er på vej. To unge, Bente Eskesen og Hother Bøndorff, er på tur gennem landet med propagandamateriale for »den nye bølge«. På vejen tager de en blaffer op, som mener noget andet, og det koster ham livet. Volden, der også tilfældigt rammer en politibetjent, tjener kun et princip eller en idé. Teorien tåler ingen sten eller spærringer. Til det politiske kommer et psykologisk motiv, der nok er den virkelige baggrund: angsten, desperationen, seksualiteten og længslen tilbage mod »uskylden«. Det var ensidigt, men hårdt og præcist.

Samme aften, 16. november, som fjernsynet i en fremragende opsætning gav Enquists geniale »Tribadernes nat« (hvilke adjektiver skal man egentlig bruge?), havde Studio premiere på »Den stærkeste. En caféteateraften med fem kvinder og August Strindberg«. Det var det lille stykke, der var et slags centrum i »Tribadernerne«, et stykke af samme titel af Dorrit Willumsen, Strindberg som transvestit og sammenkæder og endelig sammes »Paria«, et mandestykke, her spillet af kvinder. Lizzi Lykke var med i alle de tre små skuespil, i de to første med Lone Rode og i det sidste med Bente Eskesen, der også var serveringsdame for publikum sammen med Ruth Maisie, der også var transvestit. Det lyder forvirrende, men var da til at finde ud af. Dorrit Willumsen var den femte kvinde, så det opgivne tal passede. De tre stykker var tre kampe, de to om en mand, det tredje om et venskab, der ikke duer, elegant fremført, men uden barskhed og nerve. »Paria« blev til dels ødelagt af, at man for at fastholde ideen lod det spille af kvinder. Det

blev komisk, hvor det ikke skulle have været det.

Århus Teater: Scala, Stiklingen, og skuespillerskolen

På Scala havde en af de rumænske gæster, Stefan Lenkisch, ekspert i børneteater, fået lov at udfolde sig med en dramatisering af H. C. Andersens »Fyrtøjet« i delvis dukkekomedie. Den egentlig særdeles umoralske historie var »moraliseret« lidt; men det slog ingen skår i den festlige forestilling, hvor Anders Bircow var en sød soldat og de mesterligt førte dukker herlige. Man har endnu ikke noget endeligt tal; men succesen ser ud til at overgå »Kardekomme«s i 1977.

I festugen havde man inviteret det københavnske Caféteatret med »Holt på dit nu – min sjæl,« en Johannes-Ewald-montage, fremført af Niels Vigild og støttet af Lise Thorslunde. En bevægende tekst, ypperligt fortolket.

På Stiklingen og senere som opsøgende skoleforestilling spillede i februar »Evas lange rejse« af den svenske forfatter Anita Blom. Emnet er døden, som det moderne menneske ikke taler om og helst viser fra sig, og sorgen, som man ikke må føle og i al fald slet ikke vise. Ind imellem må stykket have været lidt svært for børn, men dystert var det ikke – tværtimod.

Skuespillerskolen viste i 1978 mod sædvane to forestillinger, begge på Stiklingen. Den ene var i maj, Richard O'Brians »Der er en rock i min suppe«, uddrag af musical'en »Rock Horror Show«, den anden i november – endnu en Ayckbourn »Mellem venner«, der nogle dage i december også blev opført på Caféteatret i København.

Svalegangen

»Byens teater« har længe været i pladsnød. Det er med 50–80 pladser for lille til sine succeser. Kommunen har lovet at hjælpe; men der har ikke hidtil været noget af finde i midtbyen. En vis lysning synes dog forude, i det der er en chance for, at Svalegangen, når Danmarks Radio i 1980 helt forlader Rosenkrantzgade, kan overtage Kasino. Teaterlokalet her er med sine 250 pladser ideelt for den aktive scene, der så ikke mere rigtigt vil være »et lille teater«.

Hele året har der været spillet dansk med Erik Thygesen som matchvinder. »Feriebilleder« af Niels Lund fra 1977 har været på turné og er desuden blevet spillet i Stakladen. Det sidste angiveligt, fordi 500 abonnementsønskende forrige år kom for sent til at være med. Man kan tage 1150, og de bliver hurtigt udsolgt.

Premieren 19. januar på Erik Thygesens »Kommunen« var meget apropos det tilstundende kommunevalg, selv om det ikke var nogen nøglehistorie. Der blev sagt nogle sandheder og fremsat nogle postulater; men det var også en fortælling om et fornuftigt menneske, der går ind i systemet, her byrådet, og så må konstatere sin afmagt, den enkeltes afmagt, over for bureaukrati og blokpolitik. Det må gøre sig fri og realisere sig selv. Mennesket var købmandskonen Grethe Møller, Elsebeth Steentoft, der i en storartet præstation både evnede at gå ind i rollen og at kigge på den udefra.

»Nedtælling« (1. april) er en udvikling af et sidemotiv i Tage Skou-Hansens roman »Den

Fra »Nedtælling«: »I har sprængstof nok?«, spørger Asger Reher Marie Farmann, Ole Jacobsen og Anne-Vibeke Mogensen.
Foto: Ib Hansen

hårde frugt«, der fik kritikerprisen i 1977. Som »Kommunen« handler det om dem, der ikke kan trænge igennem talestrømmen og de endeløse diskussioner, og som derfor må aktionere, her gennem en sabotage på en fabrik, for at gøre opmærksom på, at det hele er ad helvede til. En »borgerlig« kommer deltagerne imellem, indbragt af en af pigerne, og omkring ham udspillede dramaet. Det var Skou-Hansens debut som dramatiker (to antagne TV-spil er endnu ikke opført). Både skuespillere og instruktør, Knud

Dittmer, lavede en stor forestilling af hans tekst, stærk, men samtidig dæmpet og stilfærdig i nuanceringen. Figurerne var hans egne, idealister, der kan deres »ting« – og alligevel følede, varme enkeltindivider.

Svalegangens bidrag til festugen (1. september) var samtidig årets kvindestykke, Jytte Borbergs »En god kone« – også her en debut. Tre kvinder kan ikke finde ud af det, forsøger at gøre det ved at flytte sammen, opgiver og står, hvor de begyndte. Det er en række sketcheer, der nok har indre sammenhæng, men mangler helhed. Til gengæld var det, selv om tempoet i Birthe Fynnes instruktion var trægt og scenegangen besværlig, somme tider ganske morsomt.

Årets sidste stykke var ikke det lille teaters eget, men et gæstespil fra 8. november af den københavnske gruppe Natholdet, der gav Erik Thygesens »Kom, som du er, en billedbog om seksualitet og kærlighed«. Teksten var faktisk ikke Thygesens alene; alle havde broderet med, hver efter evne og talent for orderotik. Det blev der noget usammenhængende og ujævnt ud af; men det er just Natholdets form. Temaet var de erfaringer, som de unge på fyre havde gjort, da seksuallivet viklede sig ud af mørket og dynerne. Det var krop det meste, men vel ikke helt uden håb om noget mere.

Andet

Den ejendommeligste teaterbegivenhed i 1978 var nok Maria Teaterets opførelse (premiere 18. marts) i det gamle ridehus på hjørnet af Vester Allé og Frederiks Allé af Svend Åge Madsens

»Narrespillet om magister Bonde og Eline Mortensdatter« med Hans Rosenqvist, tidligere leder af Svalegangen, som en af instruktørerne. Motivet er en gammel Århus-historie fra midten af 1600-tallet om kærlighed og blodskam, med bisp og lensmand indblandet og fuld af intriger og løgn. Det hele blev formidlet af et kæmpekorps af amatører, der havde skabt hallen om til et totalteater. Det var overordentlig farverigt og mangfoldigt og slet ikke uden varme og virkning. Men hvorfor søren det hos en anmelder og et par steder i forhåndsomtalen skulle gøres til *middelalder*, er svært at forstå. Tidsgrænserne mellem disse vedtagne betegnelser er godt nok lidt flydende; men midten af 1600-tallet er nu meget sen middelalder – eller rettere, når man skal være ærlig, slet ikke.

Sommer i »Friheden« var for femte gang også Simon Rosenbaum, der havde Lotte'erne Hermann og Tarp samt Morten Hovmand med sig i revyen »S.J.U.S.«. Det var fornøjeligt uden at være den store oplevelse. Man må undre sig lidt over, at Rosenbaums grandprix-melodi fra 1978, der også var med her, ikke nåede længere ud. Den var original og god – noget komponisten godt selv var klar over, fremgik det af hans kommentarer. Direktøren skrev en kronik i Stiften om revyarbejde, og hvorfor han gør det. Det er ikke nogen let kunstart, det fremgik. Om opløsningen af revyens fire bogstaver var der udskrevet en konkurrence med to præmier – første var en aften med S. Rosenbaum, anden var to aftener. Det var en jammer. Ingen gættede rigtigt, anden præmien kom vist slet ikke til

udbetaling. Simon Jubilerer Uden Succes, mente Stiften ikke, at det kunne betyde – og det var rigtigt. Vinderen havde foreslået Simons Jargon Udfolder Sig. Det var forkert, for det helt rigtige var Stadens Jubilæums- og Underholdnings-Selskab. Det skægge var, at fidusen »gav pote«, dvs. »presse«; men det var vel også meningen. Simon Rosenbaum kommer igen i 1979!

Resten var en mangfoldighed – stadig. Der må jo komme nogen til det hele, ellers blev man vel ikke ved. Hele fem teatre spiller for børn. Århus Stiftidende havde en oversigt 7. januar med tal for sæsonen 1976–77. Århus Teater havde haft 3 forestillinger med 127 opførelser og 54.000 tilskuere, Svalegangens tilsvarende tal var 3, 114 og 22.000. Begge finansierer over det løbende budget. For Filuren, der får såvel stats- som kommunetilskud, var forestillingstallet 4 med 285 opførelser og 40.500 tilskuere. Gruppe 38 i Frederiksgade, der for første gang var på kommunens regnskab, havde givet 5 forestillinger med 110 opførelser for 10.000 tilskuere. Endelig havde Kaskadeteatret, der også driver kurser og dramapædagogiske aktiviteter, nået 2 forestillinger i 88 opførelser med et tilskuertal på 22.000.

Fra »Nei« på Århus Vaudeville Teater i Den gamle Bys Helsingør Teater: Klokker Linck (Holger Boland) bejler til den dejlige Sophie (Kirsten Vaupel). Han får både nej og nei, man kan til gengæld glæde sig over, at det kostume, han bærer, er Phisters originale fra opførelsen på Det kgl. Teater i 1836.

Foto: Brit

Det er imponerende; men alle mærker indskærnkningerne: skoler, biblioteker og institutioner er blevet mere tilbageholdende med deres indkøb af skuespil.

I Huset fortsatte Lars Bachs Teater, der af en eller anden grund ikke var med i avisens ovenstående oversigt. Huset havde også mange gæster, danske og udenlandske. Det samme havde Århus Musikteater i vekslende aktiviteter og lokaler. Amatørerne udfoldede sig i Rosensgade, som sædvanlig også med en aktuel og efterhånden helt professionel revy til festugen, og Åbyhøj Amatørteater producerede flere forestillinger, bl.a. en friluftsscene i Den gamle By. Her spillede også, men på Helsingør Teater, det nystiftede Århus Vaudeville Theater, som regissør Max Hansen og teatermalerelev Steen Lock-Hansen fra Bispetervet havde taget initiativet til. Forestillingen var Heibergs »Nei« med Holger Boland som klokker Linck fra Grenå i Phisters gamle kostume fra Det kongelige Teater. Og så var der studenterrevy, gæster på Gjellerup Scenen (kan den dog ikke bruges til noget mere »fast«?), miming på Kunstmuseet, institutionsrevyer og værkstedsteatret »Den blå hest« i Fåborggade – en del nævnt, noget glemt. Mon teater er den foretrukne fritidsinteresse i Århus? Det er det naturligvis ikke; men det optager mange.

F.H.L.

Lokalvalgene 1978

Da Axel Haar-Nielsen den 28. marts vandt lodtrækningen om rådmansposten for magistratens 5. afdeling var alt ved det gamle efter byrådsvalget den 7. marts. Orla Hyllested var just blevet genvalgt til borgmesterposten, Olaf P. Christensen, Jens Arbjerg Pedersen og Thorkild Simonsen til rådmænd for 2., 3. og 4. magistratsafdeling. De få mandater, der var flyttet ved selve valget, fik dermed ingen betydning for magistratens sammensætning. Valget var således forholdsvis udramatisk, og Stiftstidendes overskrift, »Et skred til venstre«, var det yderste, situationen kunne tage. Som det fremgår af skemaet på næste side, var fremgangen for venstrefløjen dog åbenbar, men den faldt udelukkende på SF og VS. SF's iøjnefaldende fremgang virkede overraskende, skrev Stiftstidende i en valgleder, ikke mindst på baggrund af partiets indsats i det hidtidige byråd; denne uelskværdige vurdering deltes af både partirepræsentanter fra venstre og højre. Stiftstidende mente, at fremgangen måtte ses i sammenhæng med løfter til beboerforeninger og lignende lidenskabelige nærmiljøkræfter, og lægger man dertil nogle holdninger af populi-

stisk tilsnit, som man ellers kun finder i en helt anden slags partier (jfr. musikhusdiskussionen), har man måske forklaringen på successen. Men så er den dyrekøbt.

På den anden fløj fik de borgerlige partier et noget uroligt valg med forholdsvis store forskydninger. Solid gevinst til de konservative, men den blev mere end opvejet af tabene for Venstre, og for Kristeligt Folkeparti, der blev likvideret som byrådsparti. De østdanske fænomener, Glistrup & Jacobsen, havde som sædvanlig kun få tilhængere i Århus. De kan her dårligt holde halvdelen af den tilslutning, de har på landsplan. I midten lykkedes det de radikale at beholde partiets to byrådspladser, men kun i kraft af et valgforbund med Retsforbundet.

Socialdemokratiet fik et jævnt valg uden tab eller gevinst, men med vise omplaceringer i tilslutningen blandt vælgerne. Der var klare tab i midtbyen, men ude i forstæderne blev det til solid fremgang på 3–7%, i sydømråderne Tranbjerg og Solbjerg endda 11–12%; pludselig var Søndervangsområdet i Viby byens bedste for liste A med op mod 60% af stemmerne. Der er dermed for det største parti sket en udjævning mellem midtby og forstæder i vælgertilslutningen. Alfred Mogensen, en mand uden vælgerække, men med stigende indflydelse i Socialdemokratiets partiapparat, lovede en grundig analyse af valgtallene på de enkelte afstemningssteder. Det er dog, som om analysen mest har fokuseret på tabene i midtbyen, hvor konkurrencen med venstrepartierne er sat ind efter valget, f.eks. på boligområdet, hvor Socialdemokratiet

Byrådsvalgene 1974 og 1978

Parti	Stemmer				Mandater	
	Antal		%		Antal	
	1974	1978	1974	1978	1974	1978
Socialdemokratiet	39.138	47.996	39,0	39,9	13	13
Det radikale Venstre	6.914	5.759	6,9	4,8	2	2
Konservative Folkeparti	12.778	17.692	12,7	14,7	4	5
Danmarks Retsforbund	2.136	2.412	2,1	2,0		
Socialistisk Folkeparti	7.217	10.539	7,2	8,8	2	3
Kommunister	6.338	7.059	6,3	5,9	2	2
Centrum-Demokrater	1.443	2.082	1,4	1,7		
Pensionist-Partiet		277		0,2		
Kristeligt Folkeparti	3.205	1.816	3,2	1,5	1	
Venstre	11.992	9.510	12,0	7,9	4	3
Venstresocialister	2.543	6.833	2,5	5,7	1	1
Fremskridtspartiet	6.104	7.581	6,1	6,3	2	2
Blanke, ugyldige m.v.	652	764	0,6	0,6		
Total	100.460	120.320	100,0	100,0	31	31

Byrådsmedlemmerne

*) nyvalgte medlemmer

A:
Borgmester Orla S. Hyllested, Århus
Rådmand Jens Arbjerg Pedersen, Malling
Rådmand Thorkild Simonsen, Århus
Lektor Bernhard Nielsen, Lystrup
Arbejdsformidler Inga Christensen, Århus
Værkstedsarbejder Aksel Rasmussen, Højbjerg
Familièvejleder Anna Schneider Sørensen, Åbyhøj
Fagforeningsformand Børge Jørgensen, Mundelstrup
*Beskæftigelsesvejleder Eva Tørnæs, Århus
Lærer Vagn Særkjær, Brabrand
Gartner Tage Rasmussen, Egå

*Elektromekaniker Jørgen Christensen, Århus
*Overlæge Henning Poulsen, Risskov
B:
Overlærer Inger Lillelund, Århus
*Faglærer Bjarne Ørum, Århus
C:
Rådmand Olaf P. Christensen, Århus
Adjunkt Lars P. Gammelgård, Lystrup
Afdelingschef Hanne Vibeke Andersen, Højbjerg
Bogtrykker Erik Linde, Risskov
*Skoleinspektør Bent Dohm, Brabrand
F:
Praktikant Thorkild Ibsen, Egå

*Børnehaveleder Dorthe Laustsen, Århus
*Overmatros Orla Th. Jensen, Viby
K:
Fagforeningsformand Gurli Madsen, Århus
Klejnemed Per Kristensen, Århus
V:
Rådmand Axel Haar-Nielsen, Århus
Gårdejer Gunnar Nørskov Pedersen, Højthøj
Områdesygeplejerske Marie Holst, Viby
VS:
*Kontorelev Jørgen Lenger, Brabrand
Z:
Grosserer Poul Bjerregaard, Højbjerg
Trafikkontrollør Palle Krog, Skødstrup

Nu stemmer din nabo!

Du kan selv nå det endnu!
- eller er det kun din nabo, der har noget at skulle have sagt?

Århus Kommune

Du kan stemme til kl.20!

er gået til yderligheder i slaget om ejerlejlighederne. Når interessen har været ensidig rettet mod tabene i midtbyen ligger det for en del i, at partiorganisationen traditionelt har været stærkest her; de fleste væsentlige initiativer er udgået fra midtbyforeningerne, den mest markante holdning og de fleste aktiviteter findes her; derfor er det dobbelt smerteligt at tabe stemmer i bykernen, og det kan føles som et udslag af skæbnens ironi, at der er stemmefremgang i de områder, hvor partiorganisationen er mere passiv.

Hvad personsammensætningen af byrådet angår blev valget endnu mindre dramatisk. Efter det foregående byrådsvalg i 1974 kom der 14 nye ansigter blandt de 31 byrådsmedlemmer; denne gang kom kun 8 nye ind. På den socialdemokrati-

De 100.000 kr., Kommunen bevilgede til propaganda for at få folk væk fra sofaen og ud at stemme, blev fortrinsvis sat i en annoncekampagne. Her ses opråbet på selve valgdagen i sin ikke uvittige udformning.

ske liste genopstillede Walther Lund og Jørgen Hedegaard Sørensen ikke, så mindst to nye måtte der blive. Efter rækkefølgen skulle det formodes at blive Alfred Mogensen og Eva Tørnæs. Der var imidlertid to kandidater, der sprang ind fra henholdsvis en 16. plads og en 20. plads, nemlig Henning Poulsen og Jørgen Christensen, så Alfred Mogensen klarede sig ikke, hvortil kom, at også det mangeårige medlem, Kristian Nielsen, måtte konstatere, at han skulle forlade byrådet. Hos De radikale ønskede Torben Nielsen ikke genvalg; som ventet blev han erstattet af Bjarne Ørum. De konservative vandt et mandat,

men her var forholdene en smule komplicerede. Bent Dohm var i efteråret 1976 udtrådt af rådet af helbredsgrunde, og han var blevet erstattet af Erik Linde ved den lejlighed. Ved byrådsvalget opstillede Bent Dohm nu på en 8. plads, men han sprængte listen og kom ind på det mandat, partiet erobrede. Det skulle man ellers regne med, Finn Ørntoft ville få. Hos SF genopstillede Torben Maintz Andersen ikke; i stedet blev Dorthe Laustsen valgt, ligesom partiets mandatgevinst på én blev besat af Orla Th. Jensen. Endelig opstillede Viggo Jonassen ikke hos VS, og Jørgen Lenger blev valgt.

Fra kommunal side blev det forsøgt at nå en noget højere stemmeprocent end ved det foregående valg i 1974, hvor den var 58,1, den laveste i mand minde. I efterkrigsårene var den indtil da ikke set lavere end 63,4 ved kommunevalget 1954. Det lykkedes denne gang at få procenten op på 68,7, meget normalt for de sidste 20 år, hvor den har ligget mellem 68 og 71. Den 1. februar bevilgede byrådet 100.000 kr. til annoncering. Pengene blev brugt bl.a. til strimler på bussider samt til dagbladsannoncer. Hertil kom en meget omfattende annoncering fra de politiske partier, en annoncering, der ofte var personorienteret for så den ene, så den anden kandidat.

Men plakatoopsætterne havde problemer. Af trafikale grunde må plakater efterhånden næsten kun opsættes på villaveje; på udfaldsveje og på ringgaderne er det ikke tilladt, og det var netop her den store mængde af plakater hang tidligere. I en halv snes vejkruds pillede politiet denne gang plakaterne ned; de var nemlig sat op i strid

med et regelsæt, der er udsendt af De kommunale Værker og tiltrådt af partierne med undtagelse af VS.

Valgkampen forløb forholdsvis fredeligt, og det store 12-kantede vælgermøde i Rådhushallen kunne kun samle 300 tilhørere. Dette behøver ikke at skyldes manglende interesse hos folk for lokalpolitik. Det er nærmere således, at politik formidles udmærket gennem massemedierne. Hvis det drejer sig om teater eller musik må man ofte hjemmefra for at få den virkelige oplevelse. Sådan er det ikke med politik. Den har ofte bedst af at komme gennem en redaktionel renselsesproces for at slippe af med de værste kedsommeligheder; det er ganske vist farligt og kræver dygtige og veluddannede journalister, specielt i en by med reelt blad- og radiomonopol. Det er lykkedes både i regionalradio og i den lokale avis at holde en acceptabel standard, uden at der dog er noget at råbe hurra for, og de største anstrengelser for at bedre kvaliteten af den politiske reportage er påkrævet.

På selve det store vælgermøde fik folk ikke særlig mange informationer. Det er jo altid lettere for partierne at udtale sig efter valget, når man har set, hvordan det gik. Eller som den socialdemokratiske ordfører Bernhardt Nielsen udtrykte det: »Den 8. marts gør vi kassen op og vurderer de realistiske muligheder for samarbejde«. I det hele taget var socialdemokraterne forsigtige med valgflasket. De ansvarlige i partiet var klar over, at der ville komme et slemt skattesmæk for folket hen på året, når den nye procent skulle fastlægges, så Orla Hyllested

Amtsrådsvalgene 1974 og 1978

Parti	Stemmer				Mandater	
	Antal		%		Antal	
	1974	1978	1974	1978	1974	1978
Socialdemokratiet	88.824	116.161	37,3	40,8	13	13
Det radikale Venstre	17.717	10.932	7,4	3,8	2	1
Konservative Folkeparti	25.179	35.067	10,6	12,3	4	5
Danmarks Retsforbund	5.042	6.411	2,1	2,2		1
Socialistisk Folkeparti	10.350	14.407	4,4	5,1	2	2
Kommunister	8.422	9.998	3,5	3,5	1	1
Centrum-Demokrater	3.585	5.221	1,5	1,8		
Pensionist-Partiet	–	459	–	0,2		
Kristeligt Folkeparti	7.672	5.128	3,2	1,8	1	
Venstre	42.320	38.866	17,8	13,7	6	5
Venstresocialister	3.429	9.818	1,4	3,5		1
Fremskridtspartiet	17.571	24.322	7,4	8,6	2	2
Blanke, ugyldige m.v.	8.106	7.653	3,4	2,7		
Total	238.217	284.443	100,0	100,0	31	31

Amtsrådsmedlemmerne

A:

Amtsborgmester Robert Svane Hansen, Århus

Overlæge Mogens Bille, Randers

Borgmester Ernst Thomsen, Silkeborg

Husmoder Inger Nielsen, Lystrup

Maskinpasser Jørn Jelle, Mundelstrup

*Overportør P. Amtoft, Egå

Forstander Arne Pedersen, Fjellerup

*Kontorassistent Inger Mikkelsen, Galten

Gårdejer Ib Frederiksen, Mariager

*Sygeplejerske Ellen Margrethe Skou, Århus

*Afdelingsformand Niels Christensen, Randers

Kriminalassistent Max Johansen, Odder

Sygeplejerske Rie Lomholt, Knebel

B:

Konstruktør Leo Nielsen, Ry

C:

*Borgmester Søren Aagaard Pedersen, Odder

Grosserer Knud Kildsgaard, Risskov

Gårdejer C. C. Feldthusen, Randers

*Ejendomsmægler Agnete Hansen, Brabrand

*Fuldmægtig Lene Gammelgård, Århus

E:

*Lærer Karen Margrethe Kirk, Odder

F:

Stud. mag. Mogens Engsig-Krarup, Viby

*Sygehjælper Bente Nielsen, Silkeborg

K:

Fagforeningsformand Ove Peitersen, Århus

V:

Gårdejer Knud Erik Særkjær, Assentoft

Hjemmeværnskonsulent Søren Vestergaard, Højbjerg

*Gårdejer Frede Bakkær Sørensen, Them

Viceskoleinspektør Evald Andersen, Ørum

Djurs

*Kursusinstruktør Anna Dorith Skriver, Skanderborg

Y:

*Stud. scient. pol. Keld Albrechtsen, Brabrand

Z:

Læge Flemming Grand, Grenå

*Værkfører M. Constantin Petersen, Skanderborg

sagde om skattens størrelse i det kommende år: »Den er svær at spå om.« De konservative slog på, at alle væsentlige beslutninger i byrådet siden 1919 var truffet i samarbejde mellem konservative og socialdemokrater. Når dette blev draget frem, var det selvfølgelig, fordi partiet frygtede, at traditionen ikke kunne holde; anelserne slog til senere på året, da budgettet blev vedtaget uden de konservatives stemmer. Ellers var der ikke meget opsigtsvækkende at hente ved mødet; det skulle da være, at de radikale i deres århusianske udformning vil lade parcelhusejerne betale de stigende kommunale udgifter, når skatteprocenten ikke tåler mere.

Skal man trække linjerne op og konkludere, hvad den politiske kamp mellem socialister og borgerlige i byrådet, drejer sig om, er det så klart som aldrig før det kommunale budgets størrelse. Staten har væltet byrden over på kommunerne, samtidig med at de kommunale tiltag vokser næsten af sig selv og i hvert fald ved personaleorganisationernes hjælp, så antallet af ansatte er i stadig stigen i både den sociale og i den undervisningsmæssige sektor. Skal denne ekspansion accelerere? Helt sikkert er det, at hver nyansat skolekonsulent og hver social sagsbehandler skal finansieres. Slaget er foreløbig vundet af venstrepartierne, der med en stigning i skatteprocenten på 2½ lagde trumf på i en sådan grad, at Venstre og Konservative ikke ville være med, da budgettet skulle vedtages. Men også disse borgerlige partier ville være gået med til et kompromis, der havde medført solid stigning i udskrivningsprocenten.

Socialdemokraterne valgte efter valget at satse på samarbejdet til venstre i byrådsalen, og en handlingsaftale mellem partiet, de radikale, Socialistisk Folkeparti og kommunisterne blev sat op i 19 punkter. Den fik altså ingen tilslutning hos VS, men så i øvrigt således ud:

1. Det nedsatte ad hoc udvalg til behandling af ændringer i styrelsesvedtægten, herunder magistratens opbygning, nedsættes igen og fremskynder sit arbejde.
2. Bekæmpelse af arbejdsløsheden bør bl.a. ske ved gennemførelse af en arbejdsplan, som for 1979 bygger på mindst 375 mill. kr. + 15 mill. kr. til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden.
3. De billige buskort til pensionister skal kunne bruges uden begrænsninger inden for Århus Sporvejes køreplan. Nyordningen sættes i kraft fra vinterkøreplanen 78/79.
4. Taksterne på Århus Sporvejes abonnementskort fastfryses til vinterkøreplanen 1980.
5. Magistratens 3. afdeling forelægger byrådet en plan for afvikling af ventelisterne på daginstitutionerne over en 4-årig periode, såvidt mulig inden budgettet for 1979 vedtages.
6. I den kommende valgperiode bør antallet af ungdomsklubber øges. Målet er mindst 1 klub i hvert skoledistrikt. D.v.s. mindst 50 klubber med længere åbningstid.
7. Magistratens 4. afdeling fremlægger i april 1978 en plan for udbygning af beboer- og forsamlingshuse.
8. Byrådet forelægger inden udgangen af 1978 forslag til restaurering og ombygning af Ridehus og officersbygning på kasernearealet, så de kan anvendes af de mange amatørgrupper inden for det kunstneriske liv, og til mange andre folkelige og kulturelle aktiviteter.
9. En ny Århus-Hal bl.a. til store idræts- og kulturelle arrangementer igangsættes i den kommende valgperiode.
10. Århus havns forslag til en vej på havnen til aflastning for Kystvejen søges gennemført i denne valgperiode.
11. Byfornyelsesprojektet for Frederiksbjerg Vest igangsættes hurtigst muligt i samarbejde med Boligmini-

steriet. For at sikre projektets gennemførelse må enhver form for spekulationsmæssig gevinst forhindres.

12. Magistratens 2. afdeling fremlægger inden 1. april 1979 et samlet forslag til en trafiksanering af den indre by, efter intentionerne i færdselslovens § 40.
13. Den overordnede vejplan for Århus-området bør fremmes mest muligt.
14. De 5 partier tilstræber at gennemføre fælles budgetter. I forbindelse med budgetvedtagelser bør følgende retningslinier udstikkes:
  - a. Låneoptagelser øges især til særligt store projekter, såsom varmeplanen, energiprojekter, byfornyelse og lignende.
  - b. Grundskylden forhøjes så meget, at dens samlede provenu følger provenuforhøjelser for andre indtægtskilder. Dækningen hæves med 0,5 promille i hvert budgetår i valgperioden.
  - c. Taksterne på daginstitutionsområdet fastlåses, indtil der er åbnet mulighed for en væsentlig forhøjelse af fripladsgrænserne.
  - d. Der lægges pres på staten for at øge tilskuddet til de store kommuner, bl.a. Århus, der har særligt store forpligtelser, bl.a. på det sociale område.
15. Hver byrådsgruppe sikres sekretærhjælp samt kontor på Århus Rådhus.
16. Det pålægges rådmanden for 3. magistrat, at bemandingen på områdekontorerne sker i overensstemmelse med bistandslovens intentioner.
17. Borgmesteren og de to socialdemokratiske rådmænd genvælges.
18. Til rådmand for magistratens 5. afdeling indstilles Inger Lillelund.
19. De 4 partier udgør en valggruppe ved besættelse af udvalg m.v. Gruppen skal også medvirke ved omrøringer af rådmænd, oprettelse af ny magistratsafdeling, udvalg m.v.

Megen interesse vil være knyttet til Socialdemokratiets holdninger i de kommende år. Valgresultatet synes at have bragt nogen forvirring i rækkerne, og de rabiate i partiet har ikke undladt

nogen lejlighed til at markere sig. Lokalpolitisk set havde man såmænd nær givet det berømte cykelprojekt liv, et ideologisk monstrum, der kunne have skadet partiet slemt, da mange af partiets vælgere er folk med begge ben på jorden. Men her svigtede borgmesterens politiske instinkt ikke. Han jordede projektet og fulgte op med klare udtalelser ved påkastelsen; og han fik støtte af sine rådmænd og andre garvede og ansvarlige kræfter, så der med nød og næppe blev flertal i gruppen mod projektet. Her viste borgmesteren en politisk profil, som han tilsyneladende vil fastholde, og som passer med den tradition, forgængerne i embedet har skabt for soliditet og fornuft. Således fulgte han op med en nytårskronik i Stiftstidende, hvor han fastslog sin skepsis over for massive investeringer på daginstitutionsområdet. Det er klart, at hvis partiet ønsker den gode udvikling fortsat i forstæderne – og den er der fremtid i – så må der holdes en moderat kurs.

For den enkelte vælger kan det godt synes ejendommeligt, at når det drejer sig om socialvæsen og folkeskolen, så er det byrådet, der har kompetencen; når det er hospitalsvæsen eller gymnasier, er det amtsrådet. I det mindste finder valgene til de to råd sted samme dag. I skemaet er anført stemmernes fordeling ved amtsrådsvalgene i 1974 og 1978, samt mandaternes fordeling.

Hvad personvalgene angår skete der betydelig større udskiftninger her end i byrådet, idet i alt 14 af de 31 medlemmer var nyvalgte. Hvad der i

Øvrigt var karakteristisk for valgresultatet var kvindernes massive fremmarch i amtsrådet. Før

valget var der kun én kvinde; efter valget er der ikke mindre end 9.

I. G.

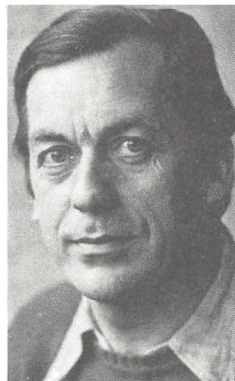

Nye ansigter i byrådet

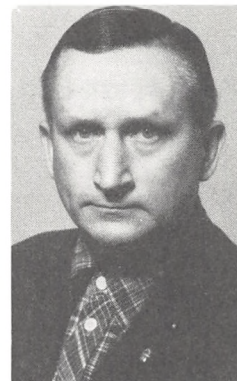

Beskæftigelsesvejleder
Eva Tørnæs
Århus
Socialdemokratiet

Overlæge
Henning Poulsen
Risskov
Socialdemokratiet

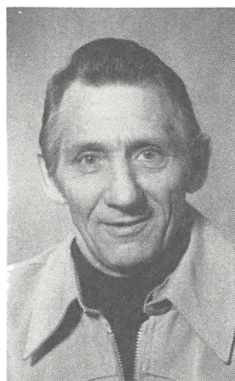
Elektromekaniker
Jørgen Christensen
Århus
Socialdemokratiet

Faglærer
Bjarne Ørum
Århus
Det radikale Venstre

Børnehaveleder
Dorthe Laustsen
Århus
Socialistisk Folkeparti

Overmatros
Orla Th. Jensen
Viby
Socialistisk Folkeparti

Kontorelev
Jørgen Lenger
Brabrand
Venstresocialisterne

Tøj på Tekstilmuseet

I 1939 åbnedes det nuværende tekstilmuseum i Købstadmuseet »Den gamle By«. Udstillingsmæssigt opfyldte det de dengang nyeste principper. Det gjaldt udelukkelse af dagslyset, fremvisning på figurer, der var bygget til hver dragt, og opstilling i montrer sammen med enkelte møbler etc., der understregede tidsperioderne. Yderligere var der en tydelig afgrænsning mellem landlig og borgerlig klædedragt.

Med mindre ændringer stod udstillingen sådan til 1973. Ved påsketid 1974 kunne hele første etage, hvor modedragterne havde stået, vise eksempler på udviklingen af fremstillings-teknikken i tøjerne gennem tiden. Stueetagen med det landlige tøj var uændret. Fra november 1977 og til påske 1978 lukkede tekstilmuseet, for at der kunne blive arbejdsro til at foretage en mere radikal ændring i museets indretning. Den egentlige indvielse fandt sted den 8. juni. Om den nye udstilling skal der her fortælles lidt.

Landligt og borgerligt mandstøj ses sammen for at vise forskelle og ligheder samt udviklingen inden for de forskellige klædningsstykker. Kjolen til højre har tilhørt den velhavende Århus-købmand Mogens Blach, der døde 1773; han stammede fra Lerbjerg.

Af tidsmæssige og først og fremmest af økonomiske grunde er de gamle montrer bevaret. Ved gode venners hjælp lykkedes det at holde indkøb af materialer og andre nødvendige ting nede under tusind kroner.

I stueetagen står nu to opsatte skaftvæve, mens den store jacquardvæv har givet plads til et bænkeaflukke. Her indenfor står kopier af hør-brydere og skættefødder. Dette er til brug for tilmeldte skoleklasser, som i forvejen har fået tilsendt opgavesæt om hør, uld og vævning. I montererne er der tekstilredskaber og eksempler på broderi, tøjtryk, mønstervævning og maske-teknik. Dette sidste omfatter blandt andet strikning, hækling, knipling, filering og knytning. Det er en synsvinkel, som man almindeligvis ikke betragter vor dragt og dens tilbehør under. Sammen med udtræksmontrer slutter fremvisningen i stuen med en stor samling huer og hovedtøjer fra hele landet.

Allerede med den foregående udstilling 1974–1977 var den elegante, kronologiske opstilling af modedragter forladt. For siden samlingens åbning i 1939 er der på dansk kommet en række bøger om modens historie, som man kan ty til, hvis der er noget på det felt, man vil vide. Nu fylder mandstøj alene en hel montre. Ideen er her – som ved kvindetøjet – at vise den nære sammenhæng i snittet mellem klædedragten på landet og i byen.

De andre monterer viser kvindetøj fra anden halvdel af 1700-årene til 1880'erne. Midt i hver montre står en figur, der fuldt ud dækker den gyldne forestilling om bøndernes særprægede påklædning i ældre tid. Derimod slår alle de andre dragter store skår i den traditionelle opfattelse. På tre kjoler nær er de nemlig alle fra landet, og af disse er kun to af håndvævet hvergarn – resten er af købetøj. Der afsluttes med en

Dragtdele, som er brugt på landet fra ca. 1780 til 1820, kun kjolen i midten er fra byen. Den har forlorent snøreliv, svarende til tidens romantiske sværmeri for landlivet. Betegnende er, at bøndernes stadstøj var i modesnit.

Udsnit af udstillingen med de landlige hovedtøjer, der i sin helhed omfatter hele landet.

udstilling af dukker, hvis påklædning viser samme udvikling af mode og opfattelser, men i miniformat.

Hele nyopsætningen er et forsøg på ved udstilling at gøre opmærksom på specielle forhold, som ellers sædvanligvis kun belyses ved sær- og vandredstillinger. Når det gælder det sidste, er store mængder tekstiler som regel udelukket, da de kræver plads, montrer, afskærmning fra dagslys og fagfolk til opsætning og nedtagning. Ved at lave en permanent udstilling enkel – uden de store omkostninger – men med kort, overordnet, iøjnefaldende tekst for de mange og underordnet, mere diskret tekst for dem, der vil for-

dybe sig, er mulighederne mange. En af dem er at betragte en »permanent« opsætning som en lang særudstilling på for eksempel 3–4 år. Derved lider tingene ikke så megen skade, og andre kan tages frem fra magasinerne, så andre særlige forhold i forbindelse med dem kan belyses. Det er ikke nok blot at fremlægge genstandene, der må være en sammenhæng udover det umiddelbare synsindtryk.

Der forskes meget omkring tekstilerne i disse år. Således er en del af det billedmateriale, som ellers har dannet basis for vor opfattelse af fortidens klædedragter, genstand for en kritisk analyse. Politiske, sociale og økonomiske forhold drages ind, når vore forfædres påklædning kommer i focus. Der er således masser af indfaldsvinkler, når genstandsmaterialet skal frem på et museum. At vise en lang række landlige mode- dragter, der svarer til, hvad man også har gået med i købstaden, må for mange være lidt af et chock. Det er en nydelig drøm og en stærkt generaliseret forestillingsverden, som er ved at gå lidt i opløsning. Men at de allerfleste bønderkvinder – i hvert fald fra gårdene – har haft sådanne kjoler til finere brug og har båret dem sammen med egnsprægede hovedtøjer, det viser såvel booptegnelserne som de bevarede tekstiler. Derfor er det en pligt – men det er også en glæde – at vise lidt af de forskningsresultater, hvortil man er nået i dag, det har museumsgæsterne krav på. Og det er det, som har været sigtet med den nye, »permanente« udstilling i »Den gamle By«s tekstilmuseum.

E.L.

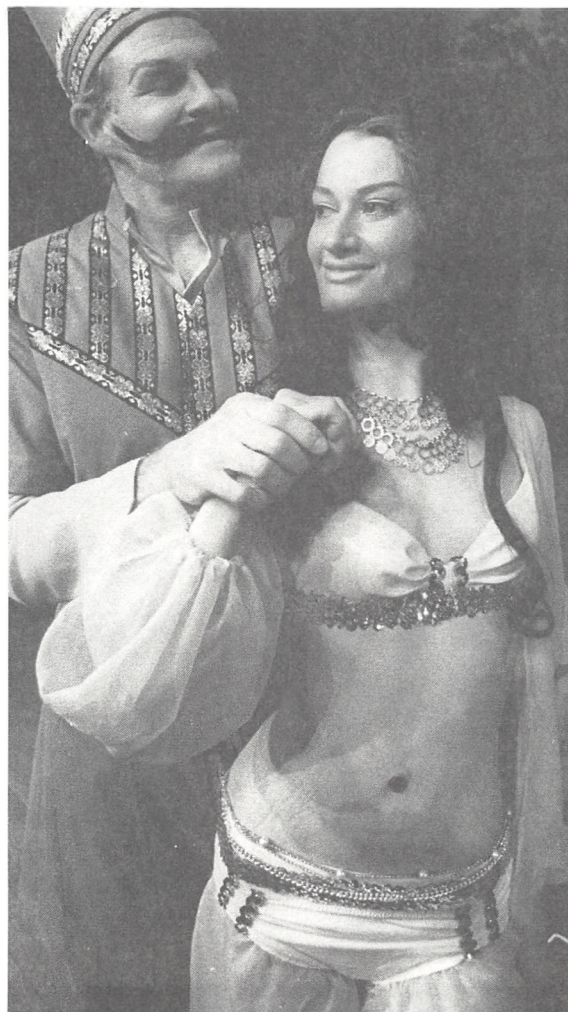

Den jyske Opera og Århus

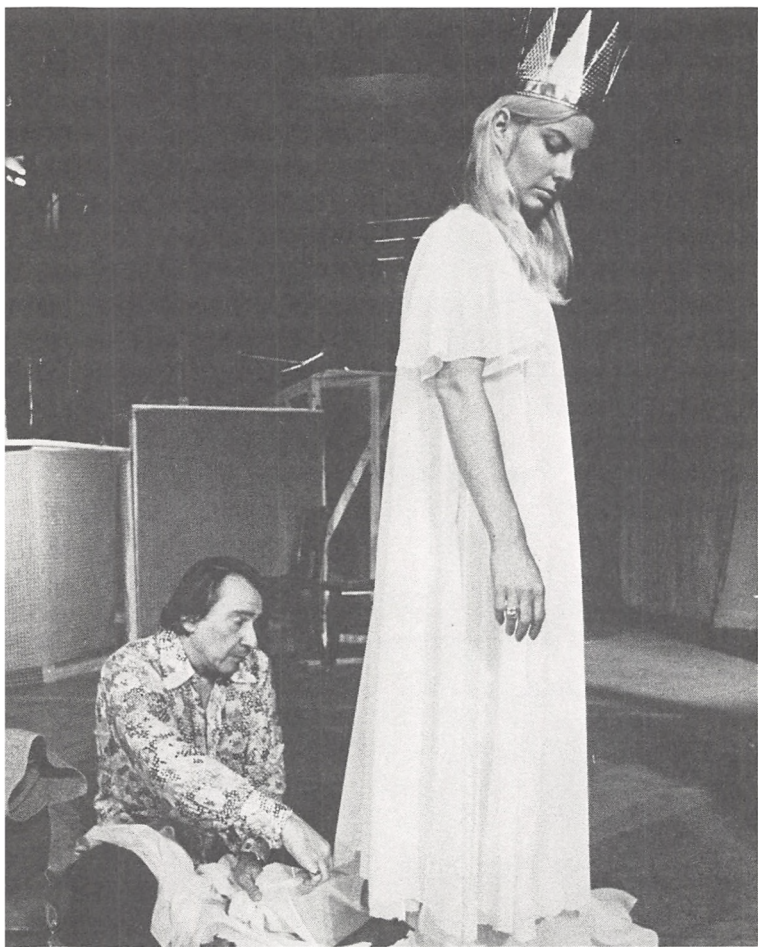

De første 26 år af Den jyske Operas nu 32-årige beståen var den en Århus-institution. Den jyske Opera har stadig hjemsted i Århus, hvor de fleste premierer finder sted, men Århus by har nu kun en historisk ret og ikke længere et økonomisk betinget krav på Den jyske Opera, der betales af staten og landets amter for at virke som en landsopera. Århus by betaler kun institutionens kontorlokaler i Frederiksgade, hvorfra operadirektør Otto Hallstrøm og den fra sæsonen 1978-79 udnævnte kunstneriske leder, teaterinstruktøren Daniel Bohr, styrer det store apparat, som en landsopera er.

Man kan stille de spørgsmål, om det var klogt af Århus by, at den med Landsteaterlovens vedtagelse i 1976 lod Den jyske Opera glide sig af hænde, og om det ikke ville give Den jyske Opera langt større kunstneriske udviklingsmuligheder, om den igen blev knyttet stærkere til Århus, når byen med det kommende musikhus bliver i stand til at give Den jyske Opera de nødvendige og i dag så hårdt savnede prøve- og scenefaciliteter. Men lad os først se tilbage i tiden. Her giver Gustav Albecks og Gerhard Schepelerns »Opera

I 1974 begyndte Den jyske Opera for alvor at virke som landsopera. Med Rossinis »Tyrken i Italien« turnerede Operaen landet rund med skiftende landsdelsorkestre, ligesom forestillingen også blev opført på Det kgl. Teater.
Foto i Lokalhistorisk Samling.

Trange og uhensigtsmæssig udenoms-forhold har ikke blot gjort sig gældende på Århus Teater, men også mange andre steder, hvor Den jyske Opera har spillet. Her er der kostumeprøve i Helsingør Theater i Den gl. By, forud for opførelsen af Stravinskis: »Historien om en soldat« i sommeren 1971. De medvirkende: Den franske scenograf Bernard Daydó og »prinsessen« Vivi Flint.

Foto i Lokalhistorisk Samling.

i Aarhus« (Universitetsforlaget i Aarhus, 1972) et værdifuldt kildemateriale, som man med fornøjelse kan fordybe sig i.

Betingelsen for at oprette et musikteater uden for Det kgl. Teater og i provinsen var oprettelsen af Aarhus By-Orkester i 1935, men der skulle gå mere end en halv snes år, før tanken om en opera i Jylland blev ført ud i livet. I marts 1945 gav nogle unge operasangere dirigeret af Gerhard Schepelern og med Holger Boland som instruktør en koncertopførelse af Mozarts »Don Giovanni« i København, og Aarhus By-Orkestets navnkundige dirigent Thomas Jensen inviterede ensemblet til Århus. To koncertopførelser den 30. og 31. januar 1946 blev en så stor succes, at Thomas Jensen i en sen natte-time blev enig med Holger Boland og Gerhard Schepelern om, at der nu skulle spilles rigtig opera på Aarhus Teater. Man enedes endda om premiereværket, Carl Maria von Webers »Jægerbruden«.

Den jyske Operas premiereforestilling fandt sted den 17. marts 1947, men tæppet kunne først gå efter mange genvordigheder. Nogle af dem har fulgt Den jyske Opera lige siden. Her tænkes først og fremmest på de økonomiske. I Den jyske Operas første kvarte århundrede har det ikke været muligt at arbejde på længere sigt. Man har først kunnet begynde at planlægge en ny sæsons forestillinger, når regnskabet var gjort op for den senest afviklede, og man har måttet påbegynde arbejdet, inden man vidste, om der i det hele taget var økonomisk basis for at få en ny forestilling op at stå.

Den jyske Opera har været i flere alvorlige

kriser, men institutionen har formået at komme frelst igennem dem alle. Foruden Holger Boland og Gerhard Schepelern må æren herfor i første række gives den mangeårige (til 1973) formand, professor Gustav Albeck. Vi skal her ikke dvæle meget ved Den jyske Operas første 25 år, men lad os kort opridse nogle højdepunkter. Hvem mindes ikke Frans Anderssons Don Juan eller Boris Godunov, der i 1962 var en af de første i en række musikdramatisk store forestillinger: Stravinskis »Lastens vej«, der fik sin skandinavienspremiere på Den jyske Opera i 1961, Verdis »Otello« i 1964 og Heises »Drot og marsk« det samme år, Janaceks »Jenufa« i 1965 og »Troubadouren« i 1966. Den jyske Opera har vel aldrig været et stærkere kunstnerisk alternativ til Det kgl. Teater end i disse år.

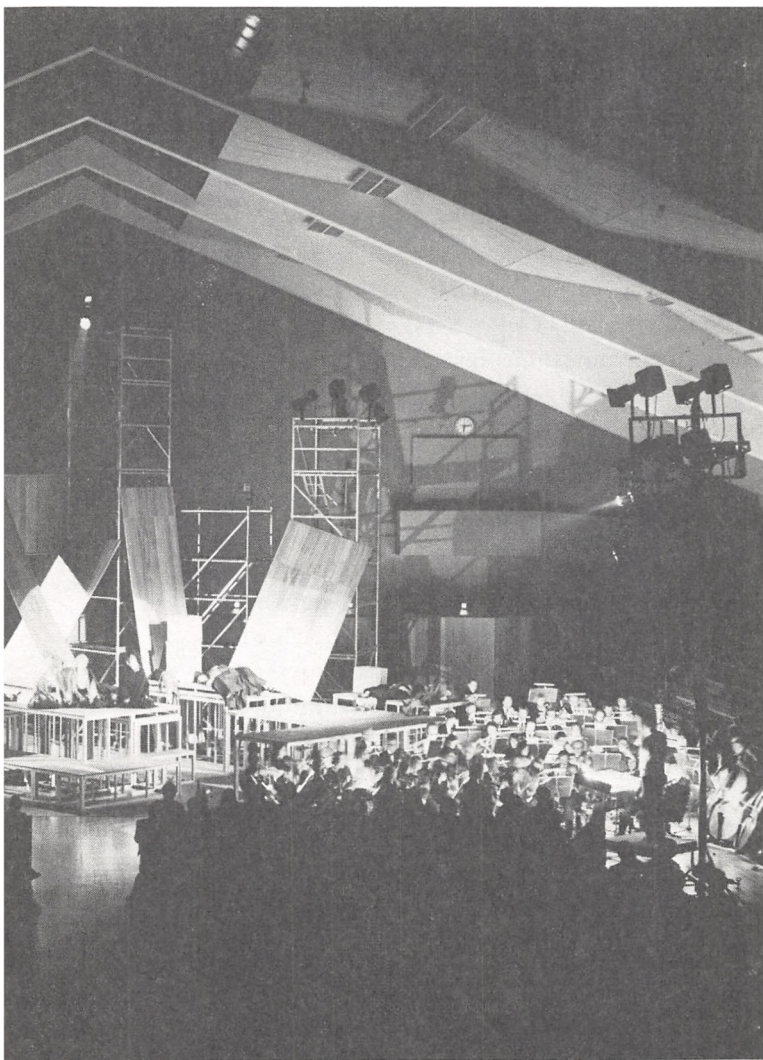
Alle disse store operaer er blevet opført på Aarhus Teater, der fra Den jyske Operas start frem til sæsonafslutningen 1977 har stillet den store scene til disposition for en mindre leje. Dette har medført stigende vanskeligheder for teatrets egen drift, ligesom det ikke har været problemfrit for Den jyske Opera, idet den tilståede prøvetid på scenen har været kort. Da teatret indrettede Studio-scenen, blev musikernes opholdslokaler inddraget, og det var en medvirkende årsag til, at Den jyske Opera søgte nye veje at bringe den store opera frem på. Det er tvivlsomt, om Aarhus Teater igen vil komme til at huse Den jyske Opera, der har ansøgt derom for sæsonen 1979-80, men på et tidspunkt, hvor det ikke var teatret muligt at indrette sig derefter, og i efteråret 1981 skulle det nye musikhus efter de

nuværende planer stå klar.

Siden 1962 har en lang række operaer, der kræver en mindre orkesterbesætning og mindre scenefaciliteter, været opført på det charmerende Helsingør Theater i Den gamle By. I en lang årrække var der fast tradition for at spille sommeropera her til glæde for såvel byens gæster som egne borgere. I de seneste år har Den jyske Opera som spillesteder i Århus også benyttet Stadionhallen, Vejlbys Risikov Hallen og Risikov Amtsgymnasiums festsal. Baggrunden herfor må til dels søges i operaens ændrede struktur.

I 1972 afløste Otto Hallstrøm Torben Wiskum som operaleder, og som kunstnerisk konsulent tilknyttedes Francesco Cristofoli, der havde dirigeret på Den jyske Opera første gang i 1970. Tankerne om, at Den jyske Opera også skulle spille i andre store provinsbyer end Århus, begyndte hermed at tage fast form. Den jyske Opera havde tidligere gæstespillet med mindre forestillinger i provinsen og med større i udlandet (Verdis »Troubadouren« blev en stor succes på festspillene i Bergen maj 1967, og Werles »Drømmen om Thérèse« opførtes i Dortmund i maj 1972 i forbindelse med Den danske Uge), men opførelserne af »Tosca« i Aalborgshallen 1973 varslede en ny epoke i Den jyske Operas historie. Kulturminister Niels Matthiasen befordrede denne udvikling mod en landsoperastatus, da institutionen i 1973 måtte igennem sin sidste store økonomiske krise.

I 1975 påbegyndte Den jyske Opera sine landsforpligtelser som operetteater, og hver

Operaens »halscene« opstillet i Sønderjyllandshallen i Åbenrå ved opførelsen af Georges Bizets »Carmen« 10. oktober 1977.
Foto i Den jyske Opera.

sæson har siden budt på et værk fra den lettere musikteatergenre. I 1976 lovfæstedes som nævnt Den jyske Operas status som landsopera, hvorved institutionen blev sikret 5 millioner dyrtidsregulerede kroner pr. sæson. Det har dog vist sig, at dyrtidsreguleringen ikke er blevet ført ud i praksis, så med øgede rejse- og diætudgifter har Den jyske Opera stadig ikke tilstrækkeligt med penge til selve operaproduktionerne. I 1976 lovfæstedes også landsdelsorkestrenes pligt til at medvirke i Den jyske Operas forestillinger.

Operetteforestillingerne og de mindre operasætninger har Den jyske Opera kunnet spille på de mere eller mindre velegnede små teaterscener rundt omkring i landet, men da de store operaer ikke har kunnet vises her, har Francesco Cristofoli og Otto Hallstrøm ført en ny idé ud i livet. Den jyske Opera har ladet bygge en såkaldt halscene, der kan rejses og pakkes sammen i løbet af det samme døgn, og som kan placeres i så at sige enhver sportshal i landet. Det er en åben scene med forskellige muligheder for opbygninger. Der kan endog bygges en almindelig lille kukkassescene, som det senest er gjort til opførelserne af Mozarts »Figaros bryllup«. Det første forsøg på at spille opera på en åben scene var også en Mozart-opera, nemlig »Don Giovanni« i november 1975.

Den hidtil mest vellykkede opsætning på denne mobile sceneopbygning er Lizzie Rodes iscenesættelse af »Carmen«, som havde premiere i Sønderjyllandshallen i Åbenrå, og som i Århus blev spillet i Stadionhallen, men det er et spørgsmål, hvor mange operaer det er muligt at

finde, som kan opføres forsvarligt på denne måde. Set fra et kunstnerisk synspunkt er der næppe tvivl om, at Den jyske Operas rejseforpligtelser må indskrænkes til kun at omfatte mindre forestillinger, mens de store operaer må forbeholdes to-tre store scener vest for Storebælt.

Her kommer Århus som en centralt beliggende by naturligt ind i billedet. I Den jyske Operas mange pionerår var der en stor rejseaktivitet fra hele Jylland til operaforestillingerne i Århus. Når det nye musikhus endelig åbnes, vil der her være scene- og publikumsfaciliteter til at spille musikteater af et format, som man ikke kan gøre det andre steder i provinsen. Det vil da være en naturlig ting, at man i musikhuset producerer den store opera, som desuden kan spilles i Aalborghallen, Sønderjyllandshallen og et enkelt sted på Fyn, men som ellers ikke kan spilles andre steder, uden at kompromisløsninger bliver en nødvendighed. Får Den jyske Opera igen hjemsted i Århus, ikke alene af navn, men også af gavn, er det en selvfølgelig ting, at byen giver et ekstra tilskud til Den jyske Operas drift. Dette indebærer ikke blot udgifter, men også en god del indtægter, som gæster lægger i byen.

Men i disse år inden musikhuset er Århus dårligere stillet end de fleste andre byer, der har bedre faciliteter at byde operapublikummet, end der findes i Stadionhallen eller i Vejlbj-Risskov Hallen. Dette sidstnævnte sted turde være helt uegnet til operaopførelser, om det så er »Figaros bryllup« eller »Aida«, det gælder. I Århus har

man de seneste år sukket efter Teatret, der var en hyggelig ramme om de klassiske operaer, selvom de akustiske forhold heller ikke her er ideelle, og selv om orkestergravens størrelse stadig lægger en naturlig begrænsning på repertoirets omfang.

Som man kan forstå, er der for mig ingen tvivl om, at Århus by vil gøre klogt i at give Den jyske Opera gode betingelser, og at disse betingelser i det nye musikhus vil give institutionen muligheder for en kunstnerisk udfoldelse, som er en umulighed i dag. At der herhjemme er brug for en alternativ operascene til Det kgl. Teater, har Den jyske Opera forlængst bevist også i praksis. Mange sangere, der siden har udfyldt en stor plads i dansk musikliv, har fået deres første chancer og udviklingsmuligheder i Den jyske Operas forestillinger, og den nyere operadramatik er blevet tilgodeset af Den jyske Opera i en grad, som den mindre initiativrige storebror på Kongens Nytorv ikke har klaret at gøre det.

J.C.

Kunst fra guldalder til Vietnamkrig

Nyt på Aarhus Kunstmuseum i 1978

I løbet af 1978 gjorde Aarhus Kunstmuseum en række nyerhvervelser, som med rette har vakt opsigt blandt museets store publikum. Året har faktisk været ualmindelig gunstigt, og mange fremragende ting har fundet et blivende hjem på museet.

Det er en spændende og både morsom og alvorlig sag at skaffe erhvervelser til et stort kunstmuseum som det i Århus. Museet er vokset støt, siden det efter langvarige besværligheder endelig lykkedes i 1859 at åbne det i to små lokaler øverst oppe under taget i byens daværende rådhus, nu politistationen, i domkirkens skygge. Der var ikke meget af en samling til at begynde med, og man måtte derfor låne en række kunstværker fra Den kgl. Malerisamling, det der nu er Statens Museum for Kunst, for at få væggene dækket. Det var samtidens kunst, man udstillede, bl.a. værker af Sonne, Gebauer og Vermehren; de er stadig i museets samling. Bil-

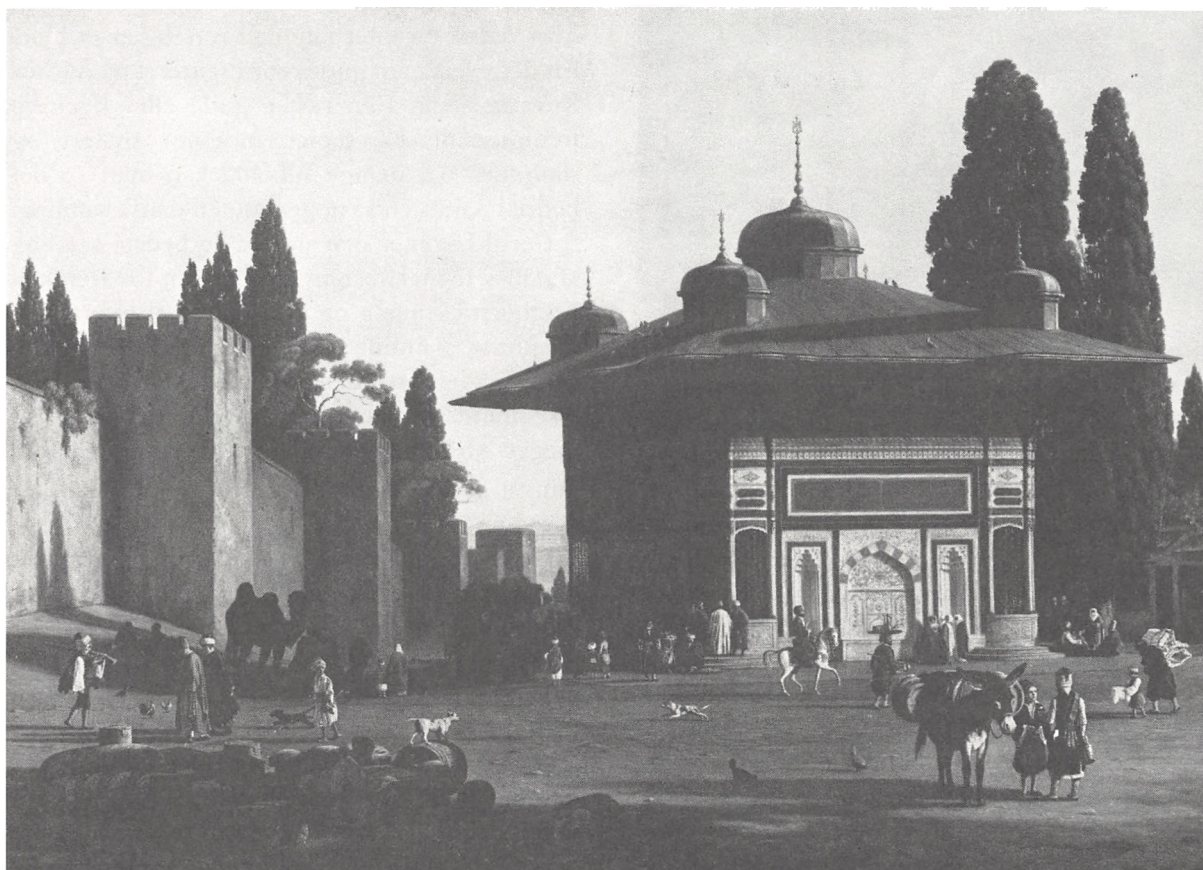

Christen Købke, 1810–1848: Portræt af oberstinde Høegh-Guldberg. (1829). 47 x 38 cm.

Som nittenårig tilbragte den lovende, unge kunstner nogle lykkelige sommermåneder i Århus som gæst hos sin akademikammerat Emmerik og dennes forældre, oberst og oberstinde Høegh-Guldberg. Købke malede og tegnede ivrigt – det blev til hans livs første betydelige arbejder. Oberstindens portræt er morsomt karakteriseret og tillige meget fint og præcist i den enkle farveholdning. Ny Carlsbergfondet skænkede billedet til museets samling.

Martinus Rørbye, 1803–1848: Brønden på pladsen St. Sophie ved Seraillets port i Constantinopel. Til venstre i billedet ser man murene om Seraillets haver. I baggrunden Bosporus og kysten af Lilleasien. På pladsen folk af forskellige østerlandske nationer. Eftermiddagsbelysning. 1846. 112 x 155 cm.

Dette store billede med den lange beskrivende titel, blev udført hjemme i Danmark på grundlag af talrige, delvis bevarede, skitsetegninger, som blev udført på stedet under kunstnerens besøg i Istanbul, tidligere kaldet Constantinopel, omkring årsskiftet 1835–36. Det er langt mere levende og friskt end de fleste af den danske guldalders i ateliererne udførte »færdige«-billeder. Billedet, der har tilhørt kong Christian VIII's private samling, er en gave til museet fra Ny Carlsbergfondet.

Freddie Dybris, f. 1922. Splintret erindring passerer forbi. 1965. 81 – 116 cm.

Takket være arkitektfirmaet Friis og Moltke, som skænkede dette billede til museet, er det omsider lykkedes at øve retfærdighed overfor en af de jyske malere, som var helt utilstrækkeligt repræsenteret på museet. Billedet er karakteristisk for kunstnerens energiske og dog poetiske farve og hans brudte figurstil.

leder, der dengang var fra samtiden, opfattes nu som guldalderkunst. Og her har man netop antydet hovedlinien i museets samling, som man må se den i dag. Den når i tid fra guldalderen og dens vigtigste forudsætning, stiftelsen af Kunstakademiet i 1754, og til vor egen samtid, nutidens samtid, med alt det meget, der ligger imellem. Hvis vi nu i første omgang holder os i Danmark og hurtigt løber igennem nogle af de bedst kendte kunstneriske etaper, vil man forstå, hvor varieret og fascinerende spændvidden i museets samleområde løbende har været og stadigvæk er. Fra Hørner og Jens Juel går vejen over guldalder, romantik, realisme, symbolisme, det moderne gennembrud, surrealisme, Cobra og konkretisme frem til de seneste års mangfoldige og

for mange forvirrende kunstneriske situation, hvor dansk og internationalt rettelig er et hele. Alt dette kan man finde repræsenteret på Aarhus Kunstmuseum i en række gode eller ligefrem fremragende eksempler indenfor maleri og skulptur, ja i mange tilfælde kan man se det bedre i Århus end i nogen anden dansk samling.

Dertil kommer den største og bedste samling af dansk tegnekunst og grafik uden for Den kgl. Kobberstiksamling og en samling af international kunst, som i det væsentligste omfatter grafiske arbejder. Men netop de grafiske kunster har, ikke mindst i vort eget århundrede, været af meget stor betydning for udviklingen, ikke mindst fordi de betød en stor mulighed for spredning.

Dette er altså organismen, man griber ind i, når man føjer kunstværker til samlingen. Enhver erhvervelse må ses i sammenhæng med det, der allerede er – og med det, der er en vis sandsynlighed for vil komme. Åbenhed er derfor nok den dyd, der først og fremmest kræves af den, der arbejder med samlingen. Men der kræves også tålmodighed. For mulighederne for at gøre netop de erhvervelser, man rent teoretisk kunne ønske sig, er meget sjældent til stede. For de

ældre tings vedkommende er man underkastet markedsmekanismerne. Man kan for eksempel ikke erhverve et dansk landskab af Købke, hvis der er ikke er noget at få, ligemeget hvor inderligt man ønsker det. For de nyere tings vedkommende er mulighederne selvsagt langt større, men til gengæld er udbuddet så stort og varieret, at det kræver indgående og løbende orientering i den kunstneriske nutid at vælge rigtigt og sammenhængende.

Hvad angår hele museets samleområde er det derfor klart, at man næppe nogensinde inden for et enkelt år kan tilgode alle facetter på den måde, man gerne ville. Men indenfor en femårs periode skulle det vel være muligt. Det er derfor en meget stor glæde og opmuntring, når det efter ti års arbejde med samlingen har kunnet fastslås, at den er blevet den »uden for al tvivl væsentligste i provinsen« (Information, 16.1.1979).

Som sagt til at begynde med har 1978 været et meget fint år for Aarhus Kunstmuseums samling. Nogle få af de mange i årets løb erhvervede kunstværker kan trækkes frem, som det sker i gengivelserne. De bidrager alle, hver på sin måde, til at ændre og forbedre det helhedsindtryk, museet gør på sine mange gæster. Samtidig indgår de meningsfyldt i den sammenhæng, som er en følge af mere end hundrede års virksomhed.

K.J.

Wolf Vostell, f. 1932: Savings Bank. 1971. Silketryk, 95 x 73,5 cm.

Den betydelige vesttyske billedkunstner Wolf Vostell har i adskillige år været at finde på den europæiske avant-gardes yderfløj. Med stor originalitet har han deltaget i talrige happenings og skabt objekter, der eksperimenterer med materialer og midler og når stærke og bevægende udtryk. Dette rystende portræt af en ung amerikansk Vietnamfange har som baggrund en annonce for en sparekasse. Af denne kontrast fremgår værkets vægtigste indhold og budskab. Også teknisk er det et mesterværk: det er udført med utrolig præcision som silketryk i ikke mindre end seks farver fra sølv over gråt i forskellige toner til sort.

Kunstudstillingskalender 1978

Århus Kunstmuseum

1. januar: Karl Thyrræs gave til museet.

14. januar: Hans Bendix: Kunstnere, jeg mødte.

11. februar: Poul Pedersen: Prima 7-10.

18. marts: Robert Jacobsens verden.

16. april: Sidney Nolan: Tegninger og grafik.

24. juni: Yngre dansk tegnekunst fra museets samlinger.

1. juli: Arne og Jørgen Haugen Sørensen: Maleri, skulptur, tegning og grafik fra museets samlinger.

1. september: »America – America«.
»Det handler om mennesker«.

7. oktober: Sonde.
Farve og form i hverdagen.

4. november: Henrik Have: »Placeringen«.
Alison Knowles: Grafik.
International grafik fra museets samlinger.
Dansk surrealisme i museets samlinger.

Århus Kunstforening af 1847

1. januar: F. Schilling.

20. januar: Guirlandens 10 års jubilæumsudstilling.

11. februar: Thorbjørn Lausten, Hans Jørgen Nicolaisen og Ib S. Østergård.

22. april: Dansk Mixed Media Festival 1978: Fængsel.

12. maj: Helge Ernst, Edgar Funch, Ib Geertsen, Ole Spørring og Birte Weggerby.

1. juni: Per Arnoldi.

11. august: Spiralen 1947-1958.

2. september: Niels Lergaard: Retrospektiv udstilling.

23. september: Å-udstilling nr. 25.

14. oktober: Anna Klindt-Sørensen: Malerier og tegninger.

5. november: Kunstnersammenslutningen »Jylland«.

25. november: Frank Rubin: Maleri og grafik.

Århus Kunstbygning

19. marts: Kunstnernes Påskeudstilling.

8. april: Kunst i Handelsbanken.

1. juli: Pressefotografernes fotoudstilling.

14. december: Danske grafikere: Kunst i skolen.

Andelsbanken, Sct. Clemensstræde

6. januar: Fem kunstnere udstiller tekstiler.

1. februar: Hasse Juel: Grafik m.m.

3. marts: Finn Lorentzen: Oliemalerier.

4. april: Lilly K. Siticum: Malerier.

9. maj: Inga Westergaard Nielsen: Syede og vævede billedtæpper.

8. juni: Erling Vendelboe: Malerier og collager.

7. august: Flemming Lyng: Malerier og grafik.

4. september: Carl Faarup Christensen: Malerier.

18. september: »Paraplyen« indleder sæsonen.

2. oktober: Rino Tomasi: Miniaturemalerier og tegninger.

16. oktober: Lene Theiss og Ole Østrup: Malerier.

Ændringer i bybilledet

Nørreport – Sct. Pauls kirke

En by er at betragte som en levende organisme, der stadig udvikles og ændres. Dette gælder såvel de enkelte bygninger, som pladser og friarealer samt gade- og vejnet. Fra tid til anden vil forandringerne forårsage ikke blot småskrammer, men også dybe sår i byens fysiologi. Efter kortere eller længere tids forløb vil sådanne beskadigelser dog heles med større eller mindre held. I nogle tilfælde vil læsionerne efterlade varige, skæmmende ar, medens regenerationen i andre tilfælde vil ske på en sådan måde, at nyskabelsen falder mere naturligt ind i stedets miljø, end det forsvundne gjorde.

Arbejdsformidlingen i Nørreport

I forbindelse med den store udvidelse af Nørreport i 1960'erne blev hele husrækken langs gades sydside fra Kystvejen til Nørregade nedrevet. Siden har den nævnte gadeside været facadeløs, og flere af gårdrummene har ligget åbne

ud til Nørreport. Først i løbet af 1978 er helingen efter dette store indgreb i gademiljøet påbegyndt, idet man ved Studsgades udmunding i Nørreport har arbejdet med rejsningen af to kontorbygninger, én på hvert gadehjørne.

Før Nørreports udvidelse lå der på sydøsthjørnet Hotel Jyllands bindingsværksbygninger fra 1700-årene og på sydvest-hjørnet den store, firetages hjørneejendom, der var bygget i året 1900, og som rummede Sct. Clemens Apotek. Bygningerne blev nedrevet som en nødvendig forudsætning for udvidelsen af gadebredden, der ud for Studsgade blev forøget fra ca. 10 m respektivt ca. 15 m til ca. 35½ m respektivt ca. 38 m, henholdsvis øst og vest for Studsgades nordlige afslutning. Som følge af, at gadeudvidelsen udelukkende foregik mod syd, blev de nye gadehjørner rykket tilsvarende sydpå.

De to nye kontorbygninger på hjørnegrundene er begge vinkelbygninger med hovedfløje langs Nørreport og med sidefløje, der ligger ved vestenden, og som strækker sig mod syd. For den østlige bygnings vedkommende ligger sidefløjens facade langs Studsgades østside, medens den vestlige bygnings sidefløj mod syd løber ind på bagbygningen til Studsgade nr. 35 – »Bækkelund« eller »Købmand Brandts Gård«.

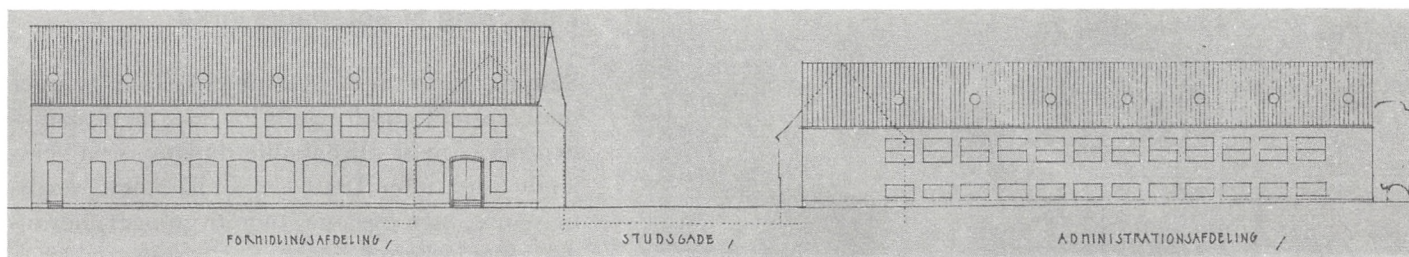
Kontorbygningerne er opført af »Dansk Meesterbyg«, som er en sammenslutning af mellemstore håndværksmestre. Husene er projekteret af arkitekt Jørgen Malling, Århus, der tidligere har restaureret Studsgade nr. 35. Hele byggeriet er udformet i overensstemmelse med den af Århus byråd i 1971 godkendte dispositions- og byforny-

Nørreport set mod øst, mod havnen, i juli 1967, efter at den sydlige husrække er nedrevet, og efter at den store udvidelse af gadebredden er påbegyndt. I forgrunden Nørregade og i mellemgrunden Studsgades udløb i Nørreport.
(Foto i Lokalhistorisk Samling)

elsesplan for Nørreport-området. Kontorbygningerne er udformet som 2½ etages huse, d.v.s. med to etager og udnyttet tagetage. Nørreport-fløjene har desuden kælder.

Det største af de to huse er østbygningen, der er lidt under 10 m bred. Facaden langs Nørreport er godt 32 m og langs Studsgade ca. 28½ m.

Vestbygningen er lidt smallere, knap 8 m, med en Nørreportfløj på omkring 36½ m og en ca. 10 m kortere gårdfløj.

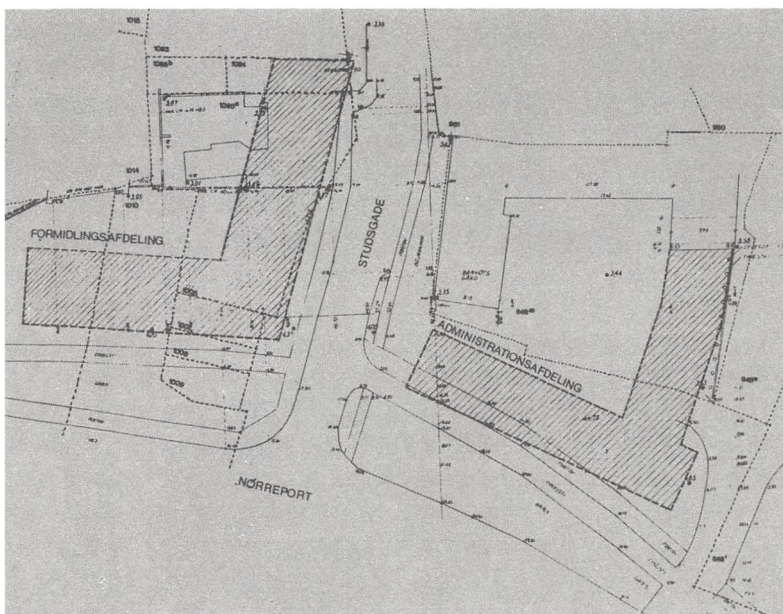
Husene er opbygget af præfabrikerede søjler, bjælker og etageadskillelser i jernbeton. Facaderne er opført i røde teglsten som vandskures, og sadeltagene er belagt med røde vingetagsten. Bygningerne fremtræder uden udhæng, men med overgangen mellem facader og tage markeret af en hvidmalet tagrende. Også vinduerne er hvidmalede og opdelt med en vandret sprøse.

Grundlaget for plan- og facadeopdelingen er et kontormodul på 240 cm. Ved selve planløsningen er man – som følge af de bærende søjler – meget frit stillet. De enkelte kontorlokaler kan placeres langs en sidekorridor eller langs en midterkorridor efter øjeblikkelige krav eller ændres efter fremtidige ønsker. Facadelængderne og hushøjderne er tilpasset områdets karakteristiske størrelser. I det hele taget er bygningsproportionerne formet ud fra ønsket om et godt samspil med de eksisterende bygninger i området, således det gule pakhús til Mejlgade nr. 55, arkitektskolen, Nørreport nr. 20, og ejendom-

Facaderne mod Nørreport af de to kontorhuse, der skal rumme Arbejdsformidlingen. Øst for Studsgade, d.v.s. til venstre, ligger formidlingsafdelingen, og mod vest, altså til højre, ligger administrationsafdelingen.
Tegning af arkitekt Jørgen Malling.

me ne bl.a. på Studsgades vestside, der er under restaurering, eller som allerede er blevet restaureret.

De to kontorbygninger er på forhånd udlejet til Arbejdsformidlingen i Århus. Arbejdsformidlingen blev etableret 1. april 1969 og har i Århus hidtil været delt, idet administrationskontorerne ligger i Jægergårdsgade nr. 66 og selve formidlingen på Søren Frichs Vej nr. 52 i Åbyhøj. Ved indflytning i de nye bygninger ved Nørreport-Studsgade forenes de to afdelinger, idet dog selve formidlingen får til huse i østbygningen, medes administrationskontorerne bliver indrettet i vestbygningen. Arbejdsformidlingens fremtidige placering er meget centralt såvel i forhold til bykernen som i forhold til havnen.

Plan der viser beliggenheden af de to kontorbygninger på hjørnerne af Nørreport og Studsgade. Den vestlige bygnings sidefløj, til højre, støder op til baghuset til Studsgade 35, »Bækkelund«, medens den østlige bygnings sidefløj, til venstre, har facade langs Studsgade.
Tegning af arkitekt Jørgen Malling.

Med det beskrevne byggeri har man – på en yderst tilfredsstillende måde – dels påbegyndt genskabelsen af facaderækken langs sydsiden af Nørreport, en af byens indfaldsveje, dels afsluttet bebyggelsen i den nordlige ende af Studsgade, der er en gade, hvor der i øjeblikket foregår store og omfattende restaureringsopgaver med det formål at bevare – eller rettere: genskabe – gadens gamle miljø.

Tilbygning til Sct. Pauls kirke

Som nævnt foran er også de enkelte bygninger underkastet forandringens lov, idet de til stadighed må søge at tilfredsstille de krav, som vekslende tider stiller. Dette gælder ikke alene verdslige huse, men også gejstlige bygninger, herunder selve kirkerne.

De seneste år udviser det paradoksale forhold, at samtidig med at statistikken oplyser, at antallet af personer, der står uden for folkekirken, er i stærk vækst, stilles der større og større krav til de kirkelige bygninger af hensyn til det menighedslev, som leves i tilknytning til kirkerne. Kravene gælder dels mødelokaler, dels moderne bekvemmeligheder af enhver art, som f.eks. køkkenfaciliteter.

Etableringen af de nødvendige lokaler kan ske i en selvstændig bygning, som tilfældet var i 1969, da den nyrestaurerede Sct. Nikolai Gården, Vestergade 21, blev taget i brug som sognegård for Vor Frue sogn i Århus. Men det kan også ske ved, at selve kirken udvides med en tilbygning, som rummer de nødvendige lokaler. Det sidste er sket i Sct. Pauls sogn, hvor man den 10. september 1978 indviede en af arkitekterne Inger og Johs. Exner, Århus, projekteret tilbygning til kirken.

Sct. Pauls kirke er bygget 1884–87 efter tegning af kgl. bygningsinspektør, arkitekt V. Th. Walther (1819–92) og med arkitekt A. J. Müllertz som daglig leder. Kirken blev rejst i forbindelse med Sct. Pauls sogns udskillelse fra Århus domsogn og er bygget i nyromansk stil med apsis,

kor, skib og to tårne. I 1905 blev kirken udvidet med to sidekapeller, ét i hvert af hjørnerne mellem skib og kor. Kapellerne er tegnet af den ovenfor nævnte arkitekt Müllertz. Det vestlige anvendes i dag som præsteværelse og det østlige til kirkekontor.

I en årrække har Sct. Pauls sogn haft menighedslokaler i Diakonskolen på Dalgas Avenue. Men i forbindelse med bygningen af den nye Diakonskole i Lyseng Allé måtte der findes en anden løsning. Resultatet er blevet den nu gennemførte tilbygning, hvis skitseprojekt blev godkendt af menighedsrådet i 1974.

Den egentlige tilbygning, der rummer de nye lokaler, er udformet som en del af en »ring«, der ligger uden for korrundingen. Tilbygningens inderside er koncentrisk med korrundingen i en afstand af knap 3 m fra denne, medens ydersiden ligger i varierende afstande fra apsisen, således at bredden er størst ud for korets midte – $12\frac{1}{2}$ m – og aftager mod siderne. Selve ydersiden er manglekantet, idet den er opdelt i et antal sektioner, hver med sin rette afslutning.

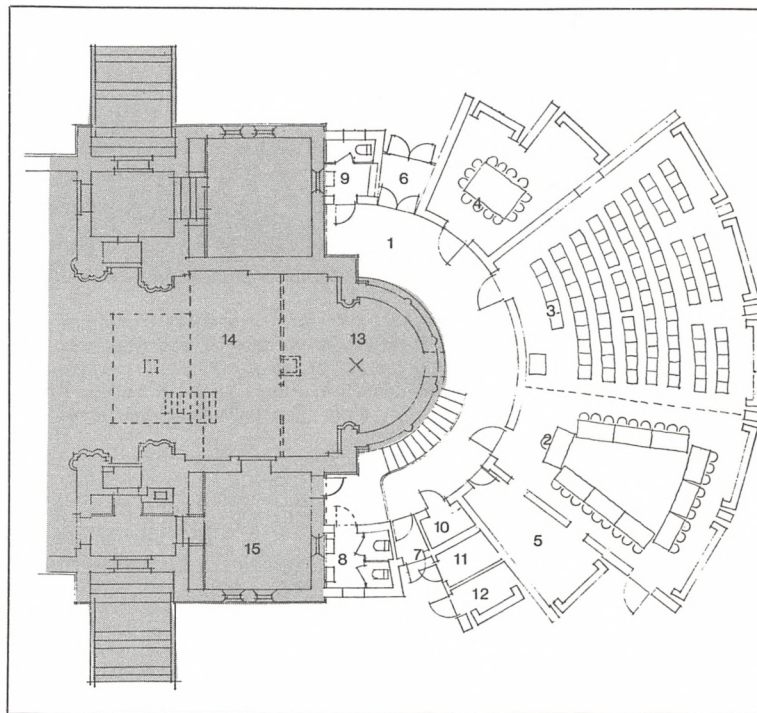
Plan af Sct. Pauls kirkes 280 m² store tilbygning, der ligger uden for korrundingen. På tegningen angiver:

1. Forhallen. Forneden på tegningen ses reposen uden for præsteværelset (15) og trappen ned til forhallen. 2 og 3. Mødesale, der her er opdelt i to mindre sale. Opstillingen af borde og stole er til henholdsvis 27 og 95 personer.
4. Møderum med opstilling til 14 personer.
5. Køkken. 6. Hovedindgang.
7. Bagindgang. 8. Dametoiletter.
9. Herretoiletter.
10. Rengøringsrum. 11. Redskabsrum.
12. Skraldespanderum. 13. Garderobe.
14. Magasin. 15. Sakristi/præsteværelse.

Tegning af arkitekterne Inger og Johannes Exner.

Det visuelle indtryk af opdelingen i sektioner forstærkes ved, at hver sektion har sit – kobberdækkede – sadeltag, og ved at tagryggene stråler vifteformet ud fra korrundingen. Tilbygningen opdeles herved ligesom i en række kapeller, der går vinkelret ud fra korrundingen.

Ved hjælp af et skråtstillet glastag er tilbygningens indre, runde mur forbundet med korrundingen. Glastaget, der er opdelt i afsnit, forstærker kapellernes vifteformede virkning, og det skaber desuden en buet forhal mellem korrundingen og tilbygningens forskellige lokaler.

Sct. Pauls kirke, set fra sydøst, i sin oprindelige udformning fra 1884–87. Fotografiet er fra 1904–05, efter at de elektriske sporvogne er begyndt at køre den 7. juli 1904, og før de to kapeller i hjørnerne mellem skibet og koret er tilbygget i 1905. (Foto i Købstadmuseet »Den gamle By«.)

Til forhallen er der adgang fra gaden. Hovedindgangen ligger mod øst og bagindgangen mod vest. Men der er også adgang fra kirken gennem præsteværelset, hvorfra en trappe fører ned til hallen. Fra forhallen er der gennem den tidligere kælderindgang midt på korrundingen adgang til en garderobe, som er indrettet under en del af

koeret.

Hele tilbygningen er på 280 m². Det største mødelokale, der omfatter de fem midterste sektioner er på 140 m². Det kan opdeles i to lokaler på henholdsvis 84 og 56 m². Det lille møderum mod sydøst er på 20 m². Det tilsvarende areal mod sydvest er indrettet til dels køkken, dels tre mindre rum. Helt op mod kirken ligger toiletterne.

Opgaven med at skabe en helhed ud af Sct. Pauls kirke og tilbygningen må siges at være løst på en yderst tilfredsstillende måde. Måske står

sektionsgavlene i øjeblikket lidt kraftigt markeret på grund af de nye mursten og den manglende bevoksning syd for kirken. Men indgrebet i den »gamle« del af kirken er minimal. Den nederste del af korrundingen er ganske vist skjult, når man betragter kirken udefra. Til gengæld er hele apsispartiet synligt fra den nyskabte forhal, der virker venlig og tiltalende, og denne virkning forstærkes af forhallens elektriske belysning, som består af almindelige kronepærer med mig-nonfatning, der er ophængt i varierende højder og i en sådan mængde, at virkningen uvilkårligt

Sct. Pauls kirkes tilbygning, set fra sydøst 1978. Lokalerne i den »ringformede« tilbygning får dagslys gennem dels glastrekanterne over murfladerne, dels de smalle glaspartier mellem murfladerne og de piller, der bærer tagfladernes sammenløb. Forhallen mellem tilbygningen og det oprindelige korparti er dækket af et glastag, der løber op på apsisen ved den bæltegesims, som adskiller korrundings to rækker blændinger, der klart ses på billedet på foregående side (Foto: Knud Nielsen)

bringer stjernehimlens vrimmel i tankerne.

G.R.

Torvehandelen gennem tiderne

Det er lørdag formiddag, stedet: Ingerslevs Boulevard. På de to vejbaner langs midterrabbatten holder bil efter bil med kun en meters mellemrum, folk smutter ud og ind mellem vognene, det gælder om at passe på, når man kommer kørende, man kan let komme til at ramme en bil, der svinger ud, eller en ivrig fodgænger, for slet ikke at tale om de mange cyklende. Men mylderet herude er for intet at regne mod det, der er inde på selve rabatten. Det er næsten, som det halve Århus har aftalt at mødes her lørdag formiddag. Man kender hinanden og stopper selvfølgelig op for at udveksle de sidste nyheder, og imens deles strømmen i to på hver side af de snakkende. For børn, der er kommet med, må det føles, som om de var indsat i et bur af vandrende ben. Men de vil gerne, for måske er der musik ved en gruppe sangere og musikere fra Frelsens Hær, og vognen med duer er i hvert fald oppe i den ene ende. Her er altid et par mænd, som, mens de lader en bajer eller to vederfares retfærdighed, er parat til at snakke, især da hvis mor er med. Og måske får børnene en blomst, et æble eller en pose appelsiner med hjem. Det er nemlig det, de voksne er kommet for, for at købe grøntsager, frugt, æg

eller blomster. At der også kan købes håndstøbte lys, børnetøj og dekorationer er biting, når man er kommet til torvs for at handle. Der er gammel tradition for, at det er jordens produkter, torvet byder på, og det til en billig penge. Der pruttes ikke, men den virkelig rutinerede torvehandlende kommer lidt før 12, lige før sælgerne skal til at pakke sammen, for på det tidspunkt falder priserne. Så kan man få to for en femmer.

Billedet af nutidens torvehandel er ikke så forskelligt fra tidligere tiders. Også dengang trængtes man for at få de gode og billige varer, og snakken gik også lige så godt. Men forskelle er der dog. For 75 år siden var det ikke kun grøntsager, der handlede med, men bl.a. også høns, kyllinger og duer. Det var ikke for sarte sjæle at opholde sig ved boderne med disse varer, for dyrene blev bragt til torvs i levende live og blev halshugget for øjnene af køberen. Varerne var friske. På Bispetorv var der et helt kødtorv for sig, hvor koner og fruer, sidstnævnte med tjene-stepige til at bære varerne hjem, kunne købe kød hos de mange landsbyslagtere, der havde deres boder her. Endnu en ting adskiller nutidens og fortidens torvehandel. I dag stammer varerne i høj grad fra Gartnerens Salgsauktion, GASA, hvor grønthandlerne har købt dem for at videre-sælge dem på torvet. Der er endog eksempler på, at grønthandlere med butik i byen har studepladser på torvet for på denne måde at få del i handelen. Anderledes forholdt det sig for år tilbage. Da var det alene gartnere og mindre jordbrugere fra omegnen, der kom kørende med deres egne hjemmeavlede varer, ligesom det

Kødtorv på Bispetorv omkring 1895. Den store bygning i baggrunden er Kathedralskolen. Hvor den hvide bygning ligger, går nu Skolegyde ned til havnen. Kødet lå på bordplader placeret på bukke og i nogle tilfælde med presenninger spændt op på et par stænger til at beskytte det mod sol og regn.

altså var slagtere fra landsbyerne, der kom med kød fra dyr, de havde opkøbt på gårdene. Inde i byen lod en del deres heste sætte i stald i købmandsgårdene eller hotellerne, mens de drev deres handel fra vognene på torvet. Den medbragte mad blev indtaget i købmandsgårdens og hotellets stuer, ligesom mangan en kaffepunch gled ned her. Det gjaldt således på hotel Dannebrog i Ågade og Postgården i Skolegade, og også Torve Cafeen i samme gade var et yndet samlingssted for mange gartnere.

Historien om handelen på byens torve går mange århundreder tilbage, helt tilbage til middelalderen. Der var af kongen fastsat og af byens

øvrighedspersoner nøje overvågede regler for, hvornår og hvordan handelen skulle foregå. Køb og salg måtte først begynde, når der var blevet ringet med kirkeklokkerne, og i den første del af torvetiden var det kun almindelige forbrugere, der måtte købe; senere kunne mellemhandlere og udefra kommende også tage fat. Boderne var samlet branchevis, således at f. eks. alle bagere stod sammen, mens skomagere og sadelmagere solgte andre steder. På den måde blev konkurrencen skærpet – frænde er som bekendt frænde værst. Alt dette foregik foran Domkirken, altså der hvor nu Store Torv ligger; det er sammen med Lille Torv byens første egentlige torv. Senere bredte handelen sig til gaderne og pladserne omkring Domkirken, ligesom der opstod et fisketorv ved åen. Det lå på nordsiden lige øst for den nuværende Clemens Bro. Ud over torvedagene var der også nogle gange om året marked i byen, dels marked med kvæg og heste, dels det store Sct. Olufs marked i slutningen af juli, hvortil der kom handlende fra hele landet og også fra udlandet. Det er imidlertid ikke markedernes historie, der her skal fortælles.

Selv om antallet af torvedage gennem århundrederne kunne variere, så var det almindeligste, at de blev afholdt en gang om ugen – om lørdagen. På denne dag købte byens borgere lige fra middelalderen frem til forrige århundrede ind. Antallet af høkere, købmænd, bagere o.l. var lille; man stak ikke lige hen på hjørnet for at hente brød eller øl, hvis man fik brug for sådanne fornødenheder. Husholdningerne fremstillede og forarbejdede i vid udstrækning selv de pro-

Blomsterkonerne i Immervad. De sad på den østlige side fra hjørnet ved Lille Torv og et stykke ned ad gaden, altså bl.a. der hvor nu Dyhr-Nielsen har sin forretning for sengeudstyr og hvidevarer. Blomsterkonerne fik lov til at blive, da torvehandelen ophørte på Lille Torv i 1905 med den motivering, at de ligesom forbandt staderne på Store Torv og det nye torv på Ågade. Blomsterkonerne forsvandt først fra Immervad i 1930'erne.

dukter, de havde brug for, og råvarerne hertil fik man på torvet. Med den stigende befolkning, Århus fik i sidste halvdel af det 19. årh., blev trængslen på den ene torvedag stor. Det blev derfor formentlig på denne tid almindeligt, at der dagligt kunne købes kød, fisk og grøntsager på torvene. Alligevel var der i 1872 »altfor overfyldt og næsten ufremkommeligt« på Lille Torv om lørdagen, dels på grund af de mange torvehandlende, dels fordi trafikken fra fire af byens

mest befærdede gader mandede ud her.

Derfor besluttede byrådet dette år, da det som følge af en ny lov skulle udarbejde en vedtægt for torvehandelen, at der i fremtiden skulle være to torvedage, nemlig foruden lørdag også onsdag. Torvevedtægten var på mange måder praktisk, idet den lagde ganske faste rammer for det, der hidtil havde været fastlagt i spredte forordninger o.l. eller havde udviklet sig til skik og brug. Ud over de varer, som måtte sælges dagligt (kød, fisk og grøntsager), måtte der på de to torvedage sælges alle landbrugs- og håndværksprodukter samt kvæg, grise og får. Fisk skulle naturligvis sælges fra fisketorvet, mens smør, æg, fjerkræ samt »landmandens husflidsprodukter« blev forhandlet på området øst for Domkirken, dvs. foran den nuværende politistation og den lille plads der var mellem kirkens sydlige korsarm og Skolegade. Domkirkepladsen blev dog allerede året efter, i 1873, opgivet fordi den var for beskidt og kold, og handelen med smør, æg, fjerkræ etc. flyttet til Lille Torv, hvor der var forholdsvis god plads, idet håndværkerne kun i midre grad benyttede det dem anviste torv. Grøntsager, kød og andre land- og havebrugsprodukter blev henvist til Store Torv og Sct. Clemens Torv, et torv der nærmest lå, hvor nu den vestligste del af Bispetorv er. Der havde været megen diskussion i byrådet, om også håndværkerne skulle have lov til fortsat at optræde på torvedagene: dels knob det med pladsen, dels mente en del, at torvene var til køb og salg af bøndernes varer, mens håndværkerne burde holde sig til deres butikker. Resultatet

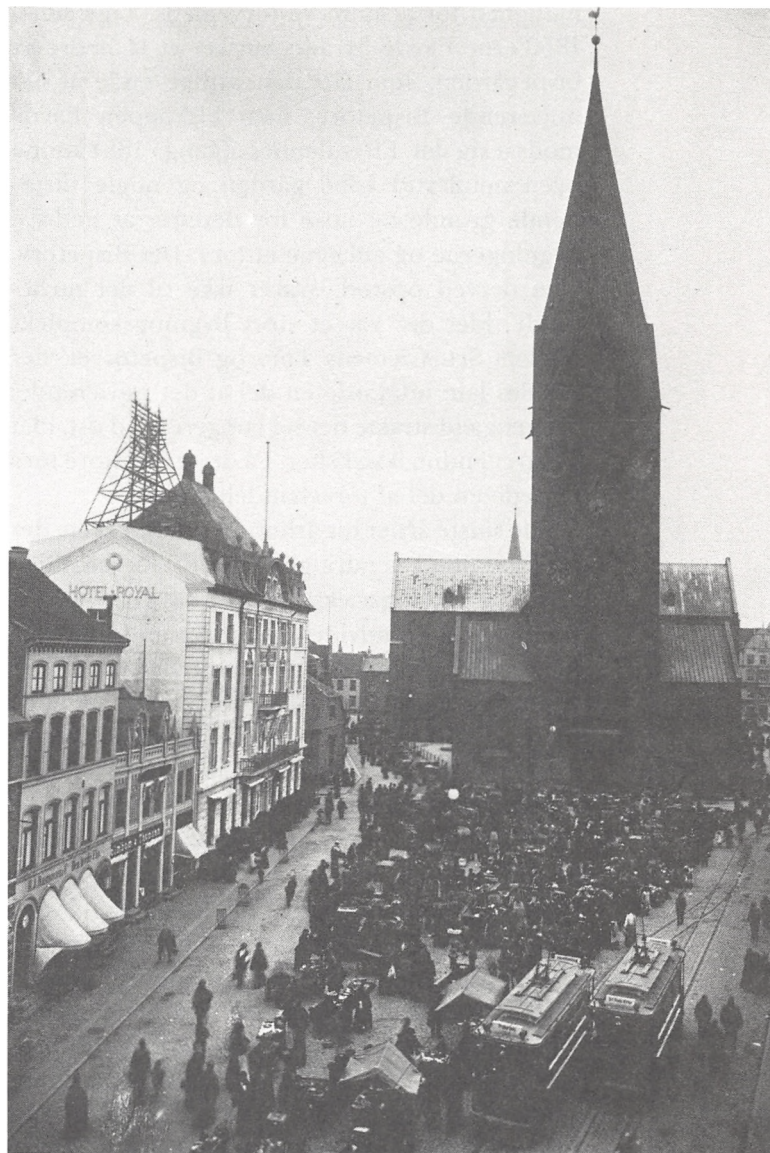
blev imidlertid, at håndværkerne fik anvist Lille Torv, gaderne nord og syd for Domkirken, ligesom de kunne få lov til at stå på Store Torv, hvis der var plads. Byrådet satte som en betingelse, at det kun var byens håndværkere, der drev torvehandel, mens alle andre produkter måtte sælges af enhver, århusianer eller ej. Handelen med de levende dyr henvistes til markedspladser ved Vesterport, det nuværende Vesterbro Torv, og Spanien. Endelig fastsatte vedtægten torvetiden, nemlig om sommeren fra 7 morgen til 4 eftermiddag, om vinteren fra 8 til 3. Kontrol med, at vedtægten blev overholdt og i det hele taget alt gik ordentligt til på torvene, blev varetaget af politiet.

Trafikale og pladsmæssige problemer ved de eksisterende torve gjorde det nødvendigt, at byen så sig om efter nye torvepladser. Fredens Torv kunne ikke benyttes; det lå efter datidens forhold ucentralt, og det ville blive meget vanskeligt at få købere og sælgere herhen. Derimod ville Frue-Kirke Plads være anvendelig, men dels krævede kirken, at pladsen skulle brolægges, hvis den skulle benyttes, dels mente byrådet, at den lå for tæt op ad kirken til at blive benyttet til torveplads. I midten af 1880'erne viste der sig en

---

Store Torv 1904 med de nye, elektriske sporvogne. Store Torv var det sted, hvor der var mest orden på stædepladserne, bl.a. fordi de torvefolk, der kom mest regelmæssig, havde deres stader her. Alle måtte betale stædepenge, som opkrævedes af en dertil udpeget politibetjent. Ifølge gammel sædvane, der holdt sig helt frem til midten af 1930'erne, tilfaldt pengene byens kongelig udnævnte borgmester. Siden er stædepengene gået i byens kasse.

---

mulighed for at få mere torveplads. Lige siden 1850'erne havde byrådet ønsket at få nedrevet bispegården, som lå i den østlige ende af det nuværende Bispetorv, men biskoppen havde modsat sig det. Efter dennes afgang i 1881 kunne byen imidlertid købe gården og nogle tilstødende grunde og huse for derefter at nedrive bygningerne og anlægge et torv. Det Bispetorv, som derved opstod, svarer ikke til det nuværende, idet der var et stort bygningskompleks mellem Sct. Clemens Torv og Bispetorvet, der således kun udgjorde en del af det nuværende. Til gengæld strakte det sig længere mod øst, idet Teatret endnu ikke lå her. På dette nye store torv flyttede en del af torvehandelen hen.

I de sidste årtier før århundredskiftet skete der ret væsentlige ændringer i byens torvehandel. Den befolkningsvækst, som havde medført trængsel på og udvidelse af torvene, førte også til en voksende butikshandel. Antallet af butikker øgedes og dermed mindskedes behovet for at gå på torvet. Klarest kom det til udtryk hos håndværkerne, der efterhånden holdt sig helt til deres butikker. Det voksende antal butiksindehavere så torvehandelen som en ubehagelig konkurrence, og forsøgte at bremse den. I 1895 foreslog byens slagtere, at der kun måtte sælges kød på torvene på de to torvedage og ikke som hidtil hver dag. Byrådet tog imidlertid ikke forslaget til følge.

Var torvehandelen således ikke længere den vigtigste måde, hvorpå den almindelige forbruger kunne dække sit behov, spillede den dog stadig en stor rolle. Så stor, at da Frederiksbjerg voksede frem i 1880'erne og 1890'erne, foreslog

beboerne her, at de fik deres eget torv. De forsøgte både i 1888 og 1890, men først i foråret 1903 lykkedes det. Da begyndte torvehandelen på Ingerslevs Plads ligesom inde i byen om onsdagen og lørdagen. Den første dag var en festdag: »Landboerne og gartnere var mødt med kartofler og grøntsager. Radiser, asparges, rabarber og duftende blomster fandt rivende afsætning. Kyllinger, duer og høns søgtes af mere velhavende Bjergfolk og feinschmeckere, og omkring slagterbodene trængte sig et stort og købelystent publikum. Allerede ved halv elleve tiden havde flere af byslagterne 3–4 gange solgt ud og måtte have bud hjem eller til slagterhuset efter frisk forsyning. En landslagter fra Holme havde på knap to timer parteret og solgt 27 lam. Der var lutter tilfredshed alle vegne. »Og så prutter folk ikke som nede på Bispetorvet«, betroede en landslagter os, da han for femte gang kunne melde rent bord og stod og ventede på svenden, som var kørt hjem efter mere »kyd«. Kun én mangel var det os muligt at konstatere, og den beklagedes i høj grad. Der var ikke æg til at opdrive, og de tilstedeværende høns kunne ikke ventes at ville råde bod på denne følelige mangel; men bestyrelsen, som med så stor energi havde forstæet at føre torvedagen igennem, vidste straks at klare ærterne; en mand sendtes ned til hovedbanegården og attrapperede ægkonerne, som han overtalte til at spadsere op på Ingerslevs Plads med den efterspurgte vare«.

Med det nye torv på Ingerslev Plads begyndte en

Torvehandelen paa Frederiksbjerg

tager sin Begyndelse Lørdag den 30te Maj paa Ingerslevsplads. Alle, saavel Sælgere som Købere, der vil støtte Frederiksbjerg, anmodes indtrængende om at give Møde, da det jo nu er Beboerne paa Bjerget, der bestemmer, om Torvehandelen skal blive til Virkelighed. (5307)

Announce i Aarhus Stiftstidende umiddelbart før åbningen af det nye torv på Ingerslevs Plads i 1903.

ny periode i torvenes historie. I de følgende tiår ophørte torvehandelen på de gamle torve, der nu blev benyttet til andre formål; til gengæld kom der en række nye torve. Når det gik sådan, skyldtes det den trafikale udvikling, ikke mindst sporvogne og biler. De to første steder, hvor torvehandelen måtte fortrække, var Lille torv og Sct. Clemens Torv. Det skete allerede i 1905. Så tidligt som i 1872 var der plads- og trafikproblemer på Lille Torv, og de var ikke blevet mindre med årene. Rent galt blev det, da sporvognskørselen startede i 1904. Det samme gjaldt Sct. Clemens Torv, hvor sporvognene og den øvrige færdsel faktisk gjorde det umuligt at have stædepladser. Derfor besluttede byrådet i 1905, at torvehandelen skulle ophøre her, idet dog en række blomsterkoner på hjørnet af Borgporten-Immervad og et stykke ned af Immervad fik lov til at blive. Det samme gjaldt i øvrigt en skærsliber. Men de øvrige torvefolk på Lille Torv blev flyttet hen til Ågade, den gade som strakte sig på Åens nordside fra Immervad til Skolegade. Hermed opstod det Ågade torv, som mange endnu kan huske. Torvet strakte sig fra Immervad til

Sct. Clemens Bro. Det var grøntsager, fjerkræ, vildt, æg, ost og fisk, der nu kunne købes her. På Sct. Clemens Torv var der især blevet handlet med frugt, efter at slagterne havde overtaget Bispetorvet. Frugthandlere fik nu deres stader flyttet om på nordsiden af Domkirken.

I 1915 opstod der en helt ny form for torv, nemlig et en gros grønttorv på Bispetorv. Handelen her foregik altså mellem leverandører og grønthandlere med henblik på de sidstes videre salg af varer i deres butikker. Både købere og sælgere havde længe følt behovet for et sådant torv, der dels betød, at sælgerne nu ikke skulle køre rundt fra grønthandler til grønthandler, dels at der opstod mere konkurrence, hvorved der fremkom en egentlig torvepris på varerne. Torvet var ikke for forbrugerne; derfor blev det afholdt om morgenen før kl. 9. En gros grønttorvet fik i de følgende 15 år ganske stor søgning, men i løbet af 1930'erne svandt dets betydning. Det skyldtes, at Gartnernes Salgsforening, GASA, blev oprettet i 1929, og i 1930 fik sit eget auktionslokale i Gebauers Gade i Mølleengen. Her kunne køb og salg foregå under helt andre ordnede forhold end på torvet. Men endnu i 1960'erne eksisterede en gros grønttorvet.

I sidste halvdel af 1920'erne og første halvdel af 1930'erne ændredes meget. Mest interessant var det, at torvehandelen ophørte på Store Torv. Det skete i slutningen af 1920'erne i forbindelse med den omlægning af torvet, der fandt sted på dette tidspunkt. Dermed var handelen ophørt på det torv, hvor den havde været drevet lige siden middelalderen. Staderne fra Store Torv blev flyt-

Ågadetorvet fotograferet i 1929 fra Immervad. Til højre ses træerne langs åen. Fra engang i det 19. årh. havde der ligget nogle fiskeboder på hjørnet til venstre, hvor ostehandleren og plakatsøjlen stod i 1929. De blev imidlertid nedrevet, da Ågadetorvet startede i 1905. Selv om man stadig kunne købe fisk på Ågadetorvet, så foregik fiskehandelen først og fremmest på fisketorvet, der lå længere nede ad åen på den anden side af Clemens Bro. Herfra flyttede det i midten af 1920'erne til havnen.

tet hen til Domkirken og til Ågade. En anden væsentlig forandring var kødtorvets flytning fra Bispetorv til Badstue Torv, der var opstået i 1915 efter nedrivningen af den bekendte Marcus Bechs gård og opførelsen af Borgporten. Slagterne blev flyttet herhen i 1926, fordi Bispetorv skulle benyttes til parkeringsplads. Tilbage på Bispetorv var således kun en gros grønttorvet, men da det som nævnt blev afholdt tidligt om

morgenen, generede det ikke bilerne. I øvrigt var det ikke Bispetorvet fra 1880'erne, bilerne nu fik overladt. Bygningskomplekset, der adskilte Sct. Clemens Torv og Bispetorv, var blevet nedbrudt i årene omkring 1920, og derefter fik pladsen sin nuværende udformning.

Selv om torvehandelens betydning omkring 1930 kun var lille i forhold til butiksomsætningen og i forhold til tidligere tider, så var den plads, der stod til rådighed, utilstrækkelig. Lidt plads omkring Domkirken, det lille Badstue Torv, den smalle Ågade samt endelig Ingerslevs Plads. Derfor bad torvehandlerne i 1933 om bedre torveplads. Resultatet var, at de fik anvist plads på den netop anlagte Åboulevard. Fra januar 1934 blev der drevet torvehandel på midterstykket af Åboulevarden fra Immervad hen til Grønnegade. Her blev der solgt blomster, frugt, grøntsager, ost, æg, og smør, mens der nu i Ågade kun solgtes fisk, vildt og fjerkræ. Det betød, at Ågadetorvet fik mindre betydning, og da åoverdækningen omkring 1940 var fuldført, forsvandt de sidste stader her.

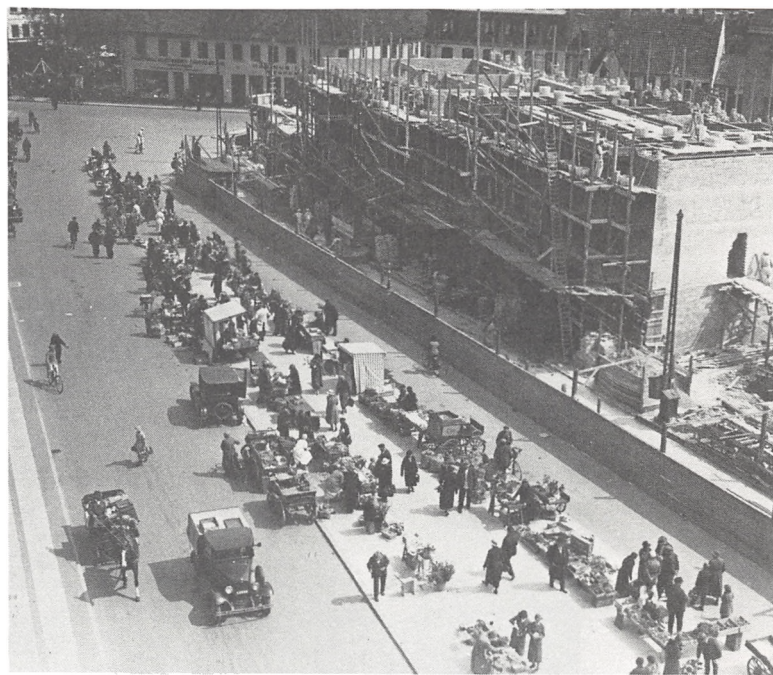
Efter også kødtorvet på Badstue Torv var blevet nedlagt i midten af 1940'erne, var der kun tilbage Domkirkepladsen og Åboulevarden samt Ingerslevs Boulevard, hvortil torvehandlerne nu var flyttet fra Ingerslevs Plads. Og i 1956 forsvandt også torvet på Åboulevarden. Trafikforholdene var blevet så farlige, at det var uforvarsomt at fortsætte med at holde torv her. Ikke mindst ihjelkørslen af et barn, der var trådt ud på gaden, fik gang i flytningen af torvet. Staderne fik plads på Domkirkepladsen og Teatergade.

Før flytningen havde det været under overvejelse at lade torvehandelen foregå i Emanuel Sejrs Gade og Christiansgade, og også Sct. Johannes Allé og St. Billes Torv havde været på tale, men ikke mindst den historiske kendsgerning, at torvehandelen siden middelalderen var drevet i kirkens nærhed, fik byrådet til at lade den foregå ved Domkirken og Teatergade. Som det blev sagt under byrådsdebatten: Denne form for handel havde ikke længere nogen større betydning, men den var et festligt og farverigt indslag i byens liv.

Med ophøret af Åboulevard-torvet begrænsedes torvehandelen til de to steder, hvor den endnu drives i dag, ved Domkirken og på Ingerslevs Boulevard. Deri vil der næppe ske nogen ændring i de kommende år. Derimod vil der ske en forandring i administrationen af torvene. Lige siden middelalderen har torvene været underlagt byens øvrighed, det vil i de sidste hundrede år sige byrådet og politiet. Men i 1978 stillede magistratens 2. afdeling, der varetog administrationen for byrådet, forslag om, at torvehandlerne nu selv skulle stå for torvene. Det skulle ske gennem en til formålet oprettet torvehandlerforening. Forslaget blev vedtaget i byrådet, og der er også indledt forhandlinger med repræsentanter for torvehandlerne for at få foreningen dannet. Det sker nok i 1979.

C.R.J.

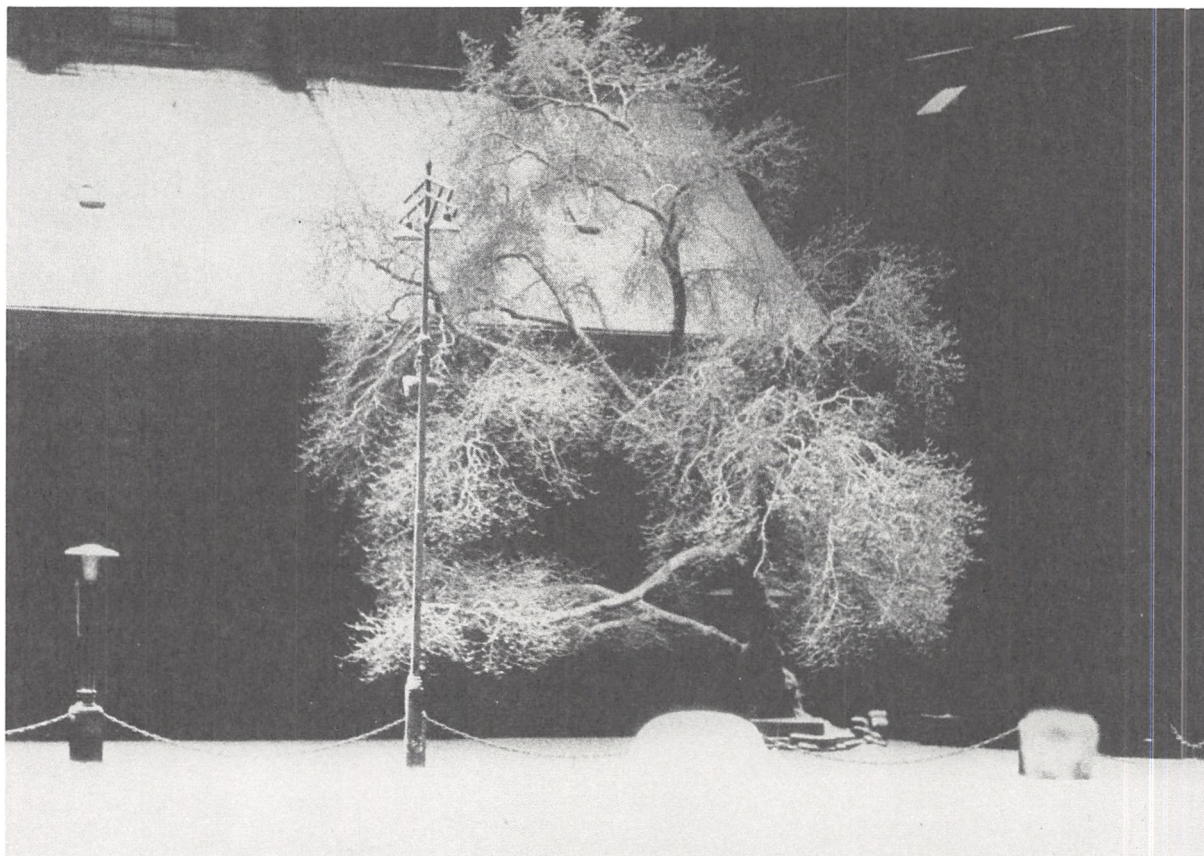

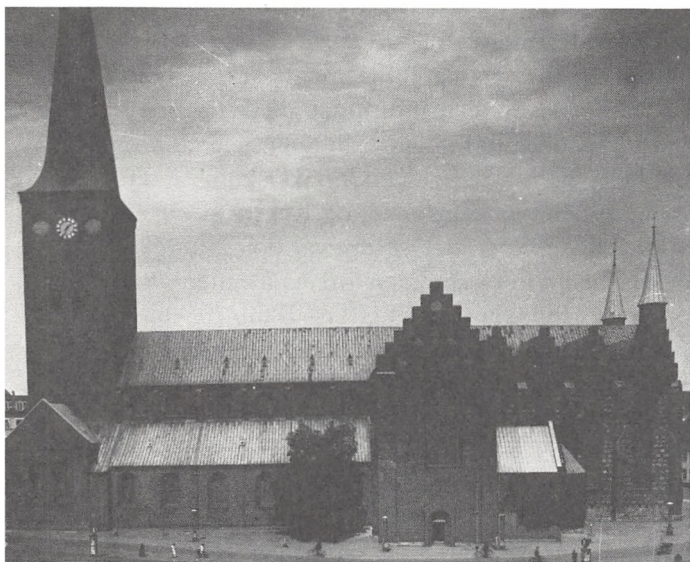
Torvedag på Åboulevarden maj 1935. Århusgården på hjørnet af Åboulevarden og Frederiksgade er under opførelse. En sammenligning med det foregående billede af Ågadetorvet viser, hvor gode pladsforhold torvehandelen fik på Åboulevarden. Da torvet her blev nedlagt i 1956 klagede de forretningsdrivende i kvarteret over beslutningen, idet de hævdede, at med torvet ville mange af deres kunder forsvinde. Det er vist en af de få gange, forretningsindehavere har udtrykt tilfredshed med torvehandelen.

Træer i Århus 2

På billedet ses et af byens kendteste træer, for en gangs skyld fotograferet for sin egen skyld i november 1973 i vinterdragt; normalt kommer det blot med på et billede af Domkirken, idet det står i krogen ved korsarmen. Det er et elmetræ, *Ulmus carpinifolia hørsholmii*, en slags parkelm i modsætning til den anden danske art skovelm. Hvor gammelt det er, kan ikke siges bestemt. I begyndelsen af 1890'erne var det der ikke, men på det øverste billede på næste side synes det nogenlunde nyplantet. Dette billede er fra 1898, og på det tidspunkt var Bispetorvet endnu ikke frilagt. Ganske vist var Bispegården, der lå på selve den senere plads, fjernet, men som det fremgår af billedet her, ses endnu til venstre den kendte Rozzis Kafe, der var et yndet samlingssted for skuespillere, journalister, latinskolelærere og borgere i øvrigt.

Den endelige frilægning skete i årene 1916–21, og ved afslutningen af arbejdet blev også Domkirken restaureret. Ved denne lejlighed blev der fjernet et stort træ på den østre side af korsarmen af nogenlunde samme alder som elmetræet, der altså fik lov at stå. På det sidste billede ses det i al sin væld i 1937.

Siden er det blevet kroget og tyndslidt og kraftigt hældende, men som vinterbilledet viser, er der både skønhed og værdighed over den gamle kæmpe, der har passeret de 80.

I.G.

Fattiggården »Kukstrup«

»Den 13 maj besøgte undertegnede fattiggården og fandt intet at erindre«.

H. Schmidt, Hans Chr. Farre, Jens P. Rasmussen.

Sådan lyder den første indførsel – fra 1890 – i anmærkningsprotokollen for det kommunale fattiggårdsudvalg ved fattiggården »Kukstrup«. Protokollen var anlagt samme dag, og de tre underskrivere var alle medlemmer af Hjortshøj-Egå sogneråd. På trods af udvalgets kontrolfunktion kom dets besøg ikke uventet for fattiggården eller dens bestyrer, idet sognerådet netop den dag skulle holde møde det sædvanlige sted – »Kukstrup«. Det havde sognerådet i øvrigt gjort, lige siden kommunen i 1876 havde erhvervet den 27 td. ld. store ejendom i Skæring.

Straks efter købet blev gården forsikret, og vi ved derfor, at den bestod af en trelænget avlsbygning, der rummede stald, kostald og lade. Hertil kom en længe med stuehus, i hvis ene ende der tidligere havde været vaskehus. Det hele blev nu ombygget til sit nye formål: Fattiggård for Hjortshøj-Egå kommune, og fra starten i 1876 havde man plads til 18 »lemmer«, som beboerne kaldtes.

De gamle bygninger ligger endnu i Skæring lige ud til Grenåvej. Men de rummer naturligvis ikke længere en fattiggård. Et skilt ved indkørslen fortæller, at Århus Planteskole har til huse her. Det er Århus kommune, der ejer produktionsplanteskolen, idet den i forsommeren 1978 har købt »Kukstrup« af en gartneriejer med henblik på at drive ejendommen som revalideringsinstitution for erhvervshæmmede.

I forbindelse med købet blev det oplyst, at den kommunale planteskole skulle drives forretningsmæssigt. Det vil sige, at den sociale institution skulle afkaste en betydelig indtægt og derved kun i ringe grad belaste de sociale konti. Det var præcis samme tankegang, der lå bag etableringen af ejendommen som fattiggård for 100 år siden.

Fattiggården »Kukstrup« er naturligvis ikke enestående, men blot én af de mange fattiggårde, der blev etableret i Danmark i årene efter ca. 1860, da disse institutioner dukkede op. I 1879 blev deres tal opgjort til 270 i hele landet, og da havde udviklingen endnu ikke kulmineret. Århuseggen kom sent med, og Kukstrup var én af de ældste i området. Ældre var dog fattiggården i Harlev, der – som den første på egnen – var oprettet i 1868. Først året efter – 1869/70 – blev Århus Fattiggård bygget. I de første år af 1880'erne opførtes der fattiggårde mange steder på Århuseggen: Sabro, Vejlbjerg, Kasted, Grundfør, Søften, Trige, Lisbjerg og Viby – for blot at nævne nogle. Den ældste i Harlev havde plads til 24 lemmer, mens de største – i Sabro og Kasted – begge havde til 50. Det var naturligvis mere end

et enkelt sogn kunne klare økonomisk – eller fylde – så derfor gik en række sognekommuner ofte sammen om én stor fattiggård. De lokale fattiggårde har mange fælles træk, og ofte er deres vedtægter enslydende, blot tilpasset lokale forhold.

Bestemmelserne om fattigvæsenet og dets organisering var fastlagt så tidligt som i 1803. Hvert landsogn skulle tage sig af alle de trængende i sognet, der ikke selv kunne skaffe sig nødtørftigt underhold. Til at bestyre fattigvæsenet blev der i hvert sogn oprettet en fattigkommission med oprindeligt præsten som formand, og med deltagelse af 3 eller 4 sogneboere. Efter landkommunalreformen i 1868 overgik fattigkommissionens opgaver til sognerådet, dog under et vist tilsyn fra amtet

I de første år efter ordningens indførelse blev hjælpen ydet i form af penge- eller naturaliehjælp, men da fattigudgifterne som følge af dårlige tider efterhånden blev mere tyngende, forsøgte man mange steder at billiggøre og begrænse hjælpen til de fattige. Det skete som regel enten ved at udlicitere de fattige dvs. overlade dem til pleje hos de private familier, der ville gøre dette billigst, eller at samle dem på særlige anstalter (fattighuse). Det sidste havde normalt en vis afskrækkende virkning og afholdt mange fattige fra at søge hjælp.

I Hjortshøj-Egå havde man også, indtil sognerådet købte Kukstrup, haft nogle fattige udliciteret, mens andre boede i kommunens 4 fattighuse. De kommunale regnskaber viser dog, at kommunens egne fattighuse ikke slog til, og at

sognerådet i 1875 havde måttet leje yderligere fem. Pleje- og Arbejdsanstalten ved Mariager modtog også et par fattige fra kommunen – mod betaling.

En række dårlige år for landbruget i 1860'erne fik til følge, at mange landarbejdere og tjenestefolk vanskeligt kunne klare sig, og kommunerne fik i disse år stigende udgifter til fattigforsorgen. Man begyndte derfor mange steder at interessere sig for at samle sognets fattige på en fattiggård. Filosofien var, at en sådan fattiggård, – der skulle ledes af en bestyrer – kunne hvile i sig selv økonomisk ved hjælp af fattiglemmernes arbejdskraft. Dertil kom, at man her bedre kunne få plejet gamle og syge, ligesom der blev mulighed for at få hånd i hanke med de fattige børns opdragelse.

Fattighjælpen skulle normalt betales af den kommune, hvor den pågældende havde opholdt sig i fem år uden afbrydelse. Kunne et sådant sted ikke findes, da var fødekommunen forsørgelsessted. Disse bestemmelser betød i praksis, at udgifterne til fattighjælp hvilede særdeles hårdt på landbefolkningen. For det lokale område betød bestemmelserne ofte, at blev man arbejdsløs i Århus, så skulle hjemkommunen betale fattighjælpen.

En undersøgelse i Hjortshøj-Egå kommunes regnskaber for 1874 viser, at de samlede kommunale udgifter i det år var på 9250 kr, og at fattigvæsenet beslaglagde 35 % heraf. Året efter var denne andel steget til mere end 40 %. Den voldsomme stigning resulterede i, at sognerådet indkaldte skatteyderne til et møde om hele fattig-

spørgsmålet. Sognerådet foreslog, at kommunen købte Niels Pedersens gård – kaldet »Kukstrup« – med »udvendig besætning« for at omdanne den til fattiggård. Sognerådet skulle selv afholde alle omkostninger ved handelen, ligesom det skulle overtage aftægtsforpligtelsen for en 72-årig kone, der boede på gården. Den udgift blev i øvrigt kapitaliseret til 200 kr. årligt. Det fremgår ikke, hvorfra sognerådet har fået ideen, men skatteyderne tilsluttede sig planen. Sognerådet købte Kukstrup for 33.400 kr. og indrettede den til fattiggård, og den nye ordning resulterede hurtigt i mærkbare besparelser, idet udgifterne til fattigvæsenet allerede i 1879 på det nærmeste kunne halveres.

Den 9. februar 1869 udsendtes et nyt cirku-

Hovedbygningen på Kukstrup, som den ser ud i dag. Der er ikke foretaget store ændringer siden indretningen til fattiggård, bortset fra, at paptaget på et senere tidspunkt er blevet udskiftet med et tegltag. Særegnet for bygningen er de store, tætsiddende vinduer, der måtte isættes for at opfylde Indenrigsministeriets krav til lys- og udluftningsforhold i fattiggårdens stuer. I modsætning til stuehuset har avisbygningerne totalt ændret karakter.

lære om fattiggårde og deres oprettelse, og dette måtte man naturligvis følge i Hjortshøj-Egå. Cirkulærets bestemmelser var endog blevet indskærpet sognerådet af Randers Amtsråd, da det første gang fik forelagt fattiggårdsplanerne. Særlig blev det pålagt kommunen at sikre, at bygningerne blev indrettet, så kønnene kunne være strengt adskilt, dog med undtagelse af ægtefolk og deres børn under 14 år. I øvrigt var der i

cirkulæret bestemmelser om rummenes størrelse, loftshøjde, om, hvor ofte væggene skulle kalkes m.m., ligesom det også var pålagt, at der skulle indrettes et særskilt rum, helst uden for beboelseshuset, til hensætning af lig.

Vi har desværre ikke nogen samtidig beskrivelse af den nyetablerede fattiggård, men kort efter århundredskiftet oplyser en brandforsikringsvurdering, at stuehuset var 30 m. langt, 10 m. dybt og 3½ m. højt. Det var grundmuret og havde »paptag«. Bygningen var da indrettet med 15 værelser foruden gange, køkken, spisekammer og kælderrum. Der var bræddegulv og »gibsedede lofter«. I avlsbygningerne var der indrettet brændehus, lighus samt tørvehus i den oprindelige hestestald, ligesom fattiggårdens latriner også var placeret her. Dette betød, at man i kostalden havde måttet skaffe plads til gårdens heste. Her var i øvrigt også indrettet svinesti samt vaskehus. Ladelængen stod urørt, og var fortsat indrettet til »tærskelo«, forsynet med gennemkørselsport.

Fattiggårdens vedtægt fastslog nøje, hvem den var bestemt for: for alle, der »begærede« eller nød fattigunderstøttelse i kommunen. Altså for gamle og svagelige, for børn, hvis forsørgelse kommunen havde måttet overtage, samt fattige syge og endelig for arbejdsdygtige personer, der forlangte understøttelse af fattigvæsenet.

Vi ved ikke meget om de første fattige på Kukstrup, da ikke alle foreskrevne protokoller er bevaret, men gennem folketællingerne i 1880, 1890 og 1901 får man dog et indtryk af, hvilke mennesker der boede der i de nævnte år, sådan

som det ses af nedenstående tabel.

Fattiglemmer på Kukstrup pr. 1. februar 1880, 1890 og 1901.

År	Antal beboere			Aldersfordeling					
	I alt	Heraf		Mænd			Kvinder		
		Mænd	Kvinder	-15	16-59	60-	-15	16-59	60-
1880	20	17	3	5	2	10	-	1	2
1890	16	9	7	5	3	1	2	2	3
1901	13	8	5	-	-	8	-	2	3

Den viser, at det i 1880 var udpræget gamle mennesker, især mænd, der boede på gården. Yderligere ses det, at der var mange børn under 15 år, mens »den arbejdsdygtige« aldersgruppe mellem 16-59 kun talte tre lemmer. I 1890 var billedet ændret. De gamles tal var faldet synligt, og der var omtrent lige så mange kvinder som mænd. Det fremgår også, at næsten halvdelen af gårdens beboere var børn. De er til gengæld helt forsvundet i 1901, hvor 11 af gårdens 13 beboere var over 60.

Når de fattige blev optaget på fattiggården, blev der ført protokol over deres medbragte ejendele, selv om det naturligvis var særdeles beskedne værdier, de medbragte. Det kunne typisk være en overdyne med bolsterbetræk og en tilsvarende med nankinbetræk, tre puder, et par lagner, fire stk. »fruentimmerlinned«, en trøje, et forklæde samt et ur. Alt opgjort til 38,50. Ejendele blev ikke blot opgjort af praktiske grunde. Det var også nødvendigt, for at fattiggården kunne sikre sig arveret til dem for ad den vej at få

nogle af de kommunale udgifter dækket. Ved dødsfald disponerede fattigudvalget over efterladenskaberne, og kunne de ikke anvendes på Kukstrup, blev de uddelt til sognets øvrige fattige. Registreringen var også nødvendig, fordi fattiggårdsinspektøren havde dispositionsret over ejendelene. På Kukstrup blev denne ret udnyttet således, at man lejlighedsvis syede medbragt tøj om til børnene. Det er noteret, at tre af Ingers kjoler endte som børnebenklæder og en skjorte som vest. Registreringen og værdiansættelsen fik også betydning, hvis et fattiglem udtrådte af fattiggården. Han skulle da have sine ejendele igen – eller deres værdi.

Der var faste regler for, hvad de fattige fik at spise på Kukstrup. Det stod i et bispisningsreglement, som var blevet grundigt behandlet af Randers Amtsråd ved fattiggårdens oprettelse. Det var således blevet pålagt sognerådet, at lemmerne skulle have kød eller flæsk til »eftermad« tre gange ugentligt samt portioner af brød »som en almindelig tarvelig familie« – og så meget lemmerne kunne spise. Endelig skulle de have »mellemmad« 2 gange daglig i den tid, »hvor davre spistes kl. 5 á 6 og nadveren kl. 7 á 8«. I øvrigt henviste amtsrådet til bispisningsreglementet for Arbejdsanstalten i Mariager fra 1869. I kommunen kendte man, som nævnt, denne anstalt, idet der her var »indlagt« flere lemmer for kommunens regning.

Under opholdet på Kukstrup skulle lemmerne »uværgeligen« lyde inspektøren eller fattiggårdsbestyreren, som han kaldte sig selv, og udføre det arbejde, han satte dem til. Bestem-

Reglement	
for Bispisning af Lemmerne paa Pleje- og Arbejdsanstalten ved Mariager.	
Søndag.	Formad: Kjøbsuppe med Hvidsaal eller Kartofler, 1 Pot til hver. Eftermad: Det lofle Kød 33 Kvint uden Sener og Been, beregnet 66 Kvint raat.
Mandag.	Formad: Byggøhus Vandgrød, 1 Pot til hver, og dertil en Pøgel Mælk eller Et til hver Portion. Eftermad: ½ Dilling Kartofler eller Røer med 12 Kvint stegt Blæst.
Tirsdag.	Formad: Hvid eller grøn Spøbsaal, om Sommeren Velling, en Pot til hver. Eftermad: Saltet Kød, 50 Kvint raat til hver, eller Blæst, 25 Kvint raat til hver.
Onsdag.	Som om Mandagen, dog Grøden kogt i Mælk.
Torsdag.	Formad: Tykke gule Krer, 1 Pot til hver. Eftermad: Blæst, 25 Kvint raat til hver.
Fretdag.	Som om Mandagen.
Lørdag.	Formad: Mælsgrød 1 Pot til hver. Eftermad: ½ Spegeslib.
Froloft og Aftensmad. Hver Gang 1 ½ Pøgel varm afslæst Mælk, samt for hele Dagen 1 Pø. 50 Kvint Brød daglig, Et 3 Pøgle daglig til hver i Mai, Juni, Juli og August, men kun 1 ½ Pøgel til hver daglig i de andre Maanedre.	

Bispisningsreglementet for Kukstrup synes ikke at være bevaret i sin helhed. Formentlig har det set nogenlunde ud som dette fra Pleje- og Arbejdsanstalten ved Mariager, som amtsrådet henviste til under forhandlingerne om fattiggårdens oprettelse. Reglementet fastlagde ikke blot, hvad der skulle serveres, men også de daglige rationers størrelse.

melsen var vigtig, fordi han forestod gårdens drift. Det var da også præciseret, at han kunne anvende anstaltens lemmer »efter enhvers evner og kræfter«. Ved at sammenholde folketællingernes aldersoplysninger med fattiginspektør Søren Rasmussen Baslands arbejdsjournal, kan det følges dag for dag, hvordan han udnyttede de fattiges arbejdskraft.

I de sidste dage af januar 1880 havde han sat et par mænd i 80-årsalderen til at save brænde og tærsk, mens kreaturerne blev passet af en 68-årig assisteret af en mand på 82. Om en 88-årig og om »Kuk-Jens« havde Søren Basland dog noteret »uuelig til arbejde«. Et par dage senere satte han det samme arbejdshold til at skære hakkelse, tærsk og passe kreaturer, mens de kvindelige lemmer havde »spundet og striket« samt »passet syge«. Det var i øvrigt en ret stor besætning, de gamle mænd var sat til at passe. Inventarfortegnelsen oplyser, at gården fra starten havde et par heste, 14 køer og omtrent det samme antal svin. Selv om inspektøren havde tilladelse til at ansætte en tjenestekarl, hvis de fattiges arbejdskraft ikke slog til, synes han ikke at have gjort det. Der var i hvert fald ingen ansat på tidspunkterne for folketællingerne.

I forbindelse med forhandlingerne om gårdens vedtægt havde amtmanden krævet, at lemmerne fik en vis del af den indtægt, som deres arbejdskraft gav fattiggården. Det var nøje fastlagt, hvor meget det skulle være, afhængig af om lemmerne arbejdede for fattiggården eller var sendt ud som daglejere på nabogårdene. De bevarede kilder gør det imidlertid ikke muligt at følge, hvorledes disse bestemmelser blev praktiseret.

For de optagne børns opdragelse og undervisning var inspektøren og hans kone ansvarlige, – og den måtte eventuelle forældre ikke blande sig i. Det var målet med opdragelsen, at børnene skulle vænnes til gudsfrygt, sædelighed og flid.

Vedtægterne fastslog også, hvordan et fattiglem kunne udtræde – »når trangene var anset for ophørt« – og det vil naturligvis sige, hvis den pågældende fik arbejde. Retten til at kræve sig udskrevet ophørte imidlertid, hvis man to gange, efter egen begæring, havde været udskrevet inden for de sidste fem år – men var vendt tilbage. I øvrigt blev fattiggårdsbestyrerne ofte kritiseret for uvillighed til at udskrive særlig god arbejdskraft.

Fra 1878 er de kommunale regnskaber i Hjortshøj-Egå vedlagt en kopi af fattiginspektørens kassebog og det er derfor muligt at klarlægge, om sognerådets hensigt med Kukstrup – en fattiggård, der kun i beskedent omfang belastede de kommunale udgifter – virkelig blev indfriet. Det gjorde den. Af indtægterne fremkom godt 1050 kr. ved salg fra landbrugsbedriften. De største poster kom fra salg af kreaturer samt en hest. Men der solgtes også smør samt mindre mængder korn, især rug, ligesom små beløb indkom fra salg af grøntsager, kyllinger m.m. For at få indtægter og udgifter til at balancere, havde kommunekassen ydet et kontant tilskud på 874 kr. – og det resultat var sognerådet godt tilfreds med, idet udgifterne til fattigvæsenet som nævnt omtrent var halveret. Frem mod århundredskiftet viser regnskaberne, at ejendommen dækkede en stadig større del af fattiggårdens driftsomkostninger. Salg af kreaturer, grise, samt en hest var dog stadig de vigtigste indtægtskilder. Men som noget nyt figurerer også regelmæssige afregninger fra mejeriet. Omkring århundredskiftet udgjorde udgifterne

til fattigvæsenet kun ca. 10 % af de samlede udgifter. Det store fald skyldtes dog ikke alene tilstedeværelsen af fattiggården, men de vigtige sociale love fra begyndelsen af 1890'erne: loven om Alderdomsunderstøttelse fra 1891 samt Sygekasseloven 1892. Her fastlagdes det princip, at der kunne ydes værdigt trængende offentlig understøttelse uden fattighjælps virkning. Afgørende var det også, at statskassen gav betydelige bidrag, hvorved en betragtelig del af den sociale lovgivnings finansiering blev fjernet fra kommunerne og sognerådene. Behovet for fattiggårdene blev derfor mindre.

I de første 15 år var antallet af fattige i kommunen så stort, at Kukstrup var fuldt besat, men fra midten af 1890'erne begyndte der at blive bedre plads. Allerede i 1893 havde sognerådet derfor ansøgt amtet om tilladelse til at indrette nogle værelser i fattiggårdens hovedbygning til asyl til gamle og svagelige folk, der »nød alderdomsunderstøttelse«. I 1895 isolerede man asylet fra det øvrige stuehus og gav det egen indgang. Efterhånden forsvandt fattiglemmerne helt, og gården fik alene karakter af alderdomsasyl. Som sådan var det indrettet indtil 1953, da Hjortshøj-Egå kommune indviede et nyt alderdomshjem. Derefter solgte kommunen det, og det har i de seneste 25 år været i privat eje.

Nu er den gamle ejendom igen kommet på offentlige hænder og skal på ny tjene sociale formål.

H.F.

Døde i 1978

Andersen, Anders

(16. aug. 1895–27. marts 1978).
Maler og billedhugger.

Andersen, C. M.

(2. marts 1903–15. feb. 1978).
Købmand; indehaver af kaffehandelen Mokkarista i Studsgade; forstander for FOF, Århus, 1947–73.

Andersen, Aage

(28. aug. 1890–25. feb. 1978).
Stationsmester i Beder 1924–34; stationsforstander i Malling 1934–60; redaktør af Privatbanetidende.

Arentoft, Mikael

(9. dec. 1915–29. okt. 1978).
Planteavlskonsulent ved Korn- og Foderstof Kompagniet 1956–78.

Baunsgaard, A. K.

(18. okt. 1908–14. nov. 1978).
Lærer ved N. Kochs Skole 1952–58; residerende kapellan ved Viby Kirke 1958–78.

Bay, Peter J. K.

(7. jan. 1898–2. okt. 1978).
Inspektør på Vosnæsgård 1929–47; ejer af Norslund ved Malling 1947–78.

Beck, Karl M.

(21. juni 1901–11. marts 1978).
Bogtrykker; indehaver af Trøjborg Bogtrykkeri 1945–74; formand for Det Hvide Kors.

Bredholt, Erik

(14. jan. 1894–30. nov. 1978).
Proprietær; ejer af Edelslund 1927–64; formand for Kaløvig Landboforening 1947–55, for Danmarks Jerseyforening 1954–62.

Bysted, Erik

(20. april 1905–6. feb. 1978).
Kontorchef; ansat i Jydsk Hypotekforening 1922–75.

Christensen, Eigil

(4. dec. 1905–9. dec. 1978).
Fabrikant; indehaver af Århus Hørkram 1930–75.

Christensen, Johannes

(28. marts 1902–22. aug. 1978).
Læge i Skødstrup 1932–69.

Christensen, Otto

(8. nov. 1913–30. juni 1978).
Stenhuggermester; medindehaver af Chr. Christensen, Stenhuggeri og Marmorværk 1939–69.

Christensen, Rigmor

(6. maj 1895–11. aug. 1978).
Kioskejer i Nørre Allé og Munkegade 1941–75.

Christensen, Thomas

(20. feb. 1898–4. dec. 1978).
Sekretær i De Samvirkende Jydske Husmandsforeninger 1945–65; redaktør af Husmandshjemmet 1945–50; medlem af Folketinget 1967–68.

Drescher, Carl M.

(18. dec. 1904–6. aug. 1978).
Direktør for Mammen & Drescher A/S 1942–71; formand for Foreningen af Arbejdsgivere ved Århus Havn 1963–70.

Dubgaard, Peder Kr.

(24. juni 1984–7. nov. 1978).
Cykel- og radioforhandler i Århus 1923–63.

C. M. Andersen

1978

Elgaard, Aksel
(22. aug. 1906–4. aug. 1978).
Vognmand i Århus 1928–78.

Fryd, Lise
(12. nov. 1906–9. jan. 1978).
Overlærer; medbestyrer af Elise
Smiths Skole 1937–70.

Haldbo, Svend
(9. aug. 1903–7. maj 1978).
Maskiningeniør ved DSB's 2. distrikt
1941–46; sektionsingeniør 1946–50;
overmaskiningeniør 1950–55; di-
striktchef 1955–70.

Hansen, J. Werner
(28. dec. 1915–21. feb. 1978).
Redningsinspektør; ansat i Falcks
Redningskorps 1949–78.

Erik Bredholt

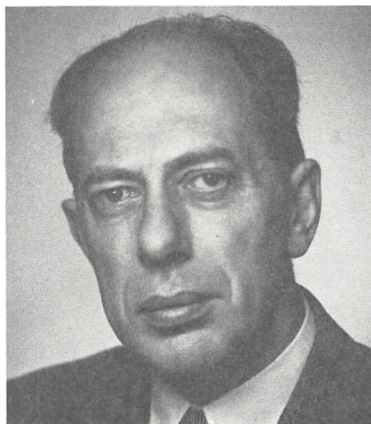
Hansen, Nottelmann
(18. nov. 1895–26. dec. 1978).
Lektor; ansat ved Den Jydske Han-
delshøjskole 1920–65; formand for
Børnehjemmet Solbakken 1940–60.

Hjortshøj, Karl
(29. juni 1917 – 22. juni 1978).
Maskinfabrikant i Åbyhøj 1945–78.

Holck, Ove H.
(28. nov. 1901–2. april 1978).
Politiasistent; ansat ved Århus Politi
1948–68.

Holleufer, Benny
(20. nov. 1928–6. juli 1978).
Tegner og jazzmusiker.

Hvid, Konrad
(18. sep. 1902–4. dec. 1978).
Manufakturhandler på Banegårds-
pladsen 1929–72.

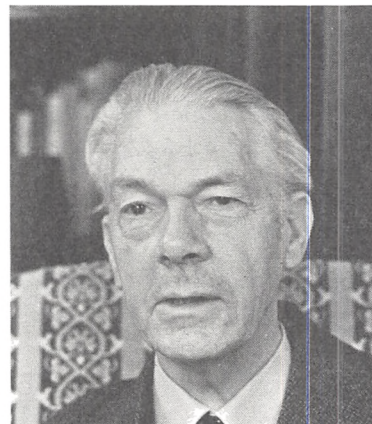
Svend Haldbo

Hørtling, Willy
(31. aug. 1904–22. juni 1978).
Kapelmester i Hotel Regina og Re-
staurant Maritza; violinist i Århus By-
Orkester 1943–72; formand og kas-
serer for Århus Orkesterforening.

Jacobsen, Steen
(28. nov. 1916–6. aug. 1978).
Bogbindermester i Århus; medinde-
haver af A. Henriksens Eftf. 1942–78;
kasserer i Århus Bogbinderlaug
1966–78.

Jensen, Bernhardt
(13. april 1910–11. juni 1978).
Journalist ved Demokraten 1927–50;
medlem af Århus Byråd 1943–71;
rådmand for Magistratens 4. afdeling
1950–58; borgmester 1958–71; for-
fatter og lokalhistoriker.

Bernhardt Jensen

Jeppesen, Jens

(23. feb. 1926–25. nov. 1978).
Sekretær ved Århus Kommunes Statistiske Kontor 1951–54; fuldmægtig 1954–63; lektor ved Århus Universitet 1963–70; afdelingsleder 1970–74; professor i statistik 1974–78.

Johansen, Poul

(22. april 1911–3. maj 1978).
Overingeniør; ansat på Stadsingeniørens kontor 1938–78.

Juul, Alfred

(26. jan. 1898–24. jan. 1978).
Skoleinspektør ved Kragelundskolen 1939–65.

Jøker, Jørgine

(25. nov. 1895–3. juli 1978).
Tandlæge i Århus 1923–65.

Jørgensen, Viktor

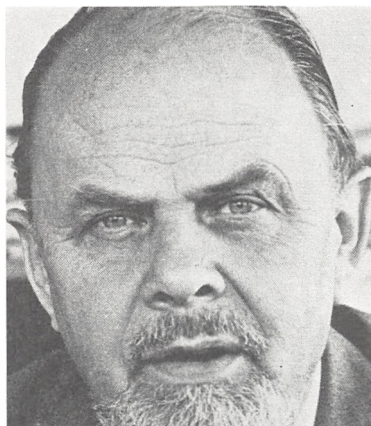
(18. april 1913–31. marts 1978).
Chauffør i Århus; bestyrelsesmedlem Chaufførernes Fagforening 1954–78 (formand 1969–78), formand for Oliebranchens Fællesråd 1964–66.

Kannegaard, Søren

(22. feb. 1893–23. juni 1978).
Viktualiehandler og musiker; formand for Århus Orkesterforening.

Karkov, Leonhard

(28. april 1887–3. april 1978).
Civilingeniør; medindehaver af Århus Lys- og Zinktrykanstalt 1923–51.

Jens Kruuse

Kellberg, Orla

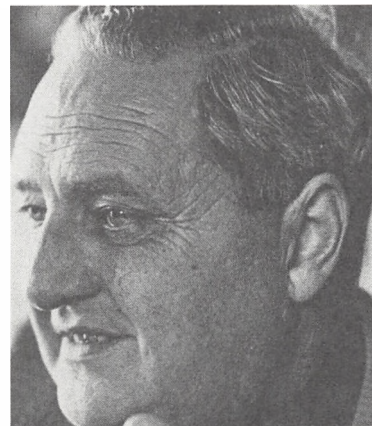
(13. dec. 1922–6. okt. 1978).
Urmager og optiker i Århus 1955–78; formand for Århus Amts Urmager- og Optikerforening.

Kofod, Jens

(17. maj 1906–7. dec. 1978).
Redaktør; ansat ved Aarhus Stiftstidende 1950–76.

Kruuse, Jens

(6. april 1908–12. maj 1978).
Forfatter; docent i sammenlignende litteraturforskning ved Århus Universitet 1939–42; lektor i dramaturgi 1970–74; litteraturkritiker ved Jyllands-Posten 1942–49; kultureddaktør 1949–71.

Albert L. Nielsen

Larsen, Hans

(3. aug. 1925–16. feb. 1978).
Dyrlæge i Trige 1959–78.

Laursen, Carl

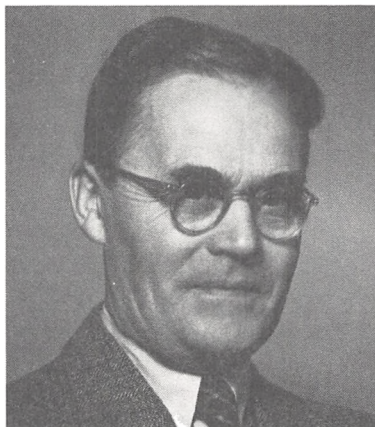
(18. okt. 1894–20. sep. 1978).
Politibetjent i Århus 1916–33; bademester ved Svømmehallen; inspektør ved den kommunale skadedyrsbekæmpelse.

Laustsen, Erik

(3. okt. 1922–8. feb. 1978).
Statsautoriseret revisor i Århus 1960–78; medindehaver af Revisor-Centret 1971–78.

Lind, A. Ravnsø

(8. nov. 1912–13. marts 1978).
Grosserer; medindehaver af firmaet Janus A. Lind 1937–71; formand for Foreningen af Grossister i Værktøj og Værktøjsmaskiner.

H. A. Nielsen

Lyhne, N. C.

(9. jan. 1892–5. april 1978).
Overpostbud; ansat ved Århus Post-
væsen 1920–62.

Madsen, Carlo

(9. marts 1901–27. juli 1978).
Pedel ved Århus Kommunes Biblio-
teker 1934–68.

Mikkelsen, Jørgen Lund

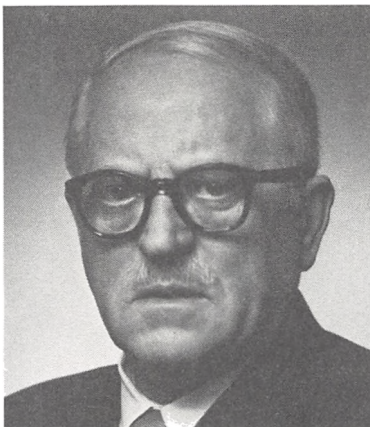
(4. juni 1907–24. nov. 1978).
Skomagermester i Århus 1959–78;
oldermand for Århus Skomagerlaug.

Nielsen, Albert L.

(29. juli 1912–13. april 1978).
Forretningsfører for AOF, Århus,
1970–78.

Søren Overgaard

Nielsen, D. W.

(10. dec. 1903–31. juli 1978).
Forretningsfører for Jydsk Central-
forening af Bager- og Konditormes-
tre 1937–73; formand for Dansk Ba-
gerstands Fællesorganisation.

Nielsen, H. A.

(19. jan. 1892–12. juni 1978).
Civilingeniør; forstander for Århus
Tekniske Skole 1930–57.

Nielsen, Ib

(23. marts 1921–6. sep. 1978).
Skiltefabrikant; indehaver af Rolands
Skiltefabrik 1949–78.

Nielsen, Viggo

(21. sep. 1912–10. feb. 1978).
Bogtrykker; leder af Marselis Tryk
1950–68, af Ravnsbjerg Tryk 1968–
78.

Olsen, H. M.

(21. maj 1892–19. dec. 1978).
Ejer af bilruten Århus-Grenå 1923–
36; driftsleder ved Statsbanernes ru-
tebiler i Århus 1936–62.

Overgaard, Søren

(7. marts 1886–17. nov. 1978).
Proprietær; ejer af Højbygård 1913–
78; formand for Århus og Omegns
Mejeriforening og De danske Mejeri-
foreningers Fællesorganisation
1925–59, for International Mejeri-
brugs danske afdeling 1928–63, for
Andelsudvalgets forretningsudvalg
1937–61; vicepræsident for Land-
brugsrådet 1932–61.

Paulsen, Helge

(14. dec. 1921–24. nov. 1978).
El-installatør i Århus 1952–78; for-
mand for Fremad 1953–59, for Jydsk
Håndbold-Forbund 1958–74, for
Dansk Håndbold-Forbund 1974–78.

Pedersen, H. J.

(25. jan. 1909–4. nov. 1978).
Kaffehandler; indehaver af Strøgets
Kaffe- og Thehandel 1934–78.

Pedersen, Holger Cilius

(25. feb. 1906–25. juni 1978).
Husmand og kirkeværges i Trige;
medlem af Trige-Ølsted Sogneråd
1954–62.

Pedersen, Just Chr. Muus

(30. april 1908–27. jan. 1978).
Tegner og redaktør; ansat ved Aar-
huus Stiftstidende 1947–78.

Pedersen, Valborg
(8. dec. 1901–3. aug. 1978).
Forstanderinde ved Jydsk Telefon
A/S 1947–72.

Petersen, Gregers
(19. okt. 1885–17. okt. 1978).
Tømmerhandler i Århus; indehaver
af Århus Ny Trælshandel, senere
Århus Ny Tømmergård 1921–51; di-
rektør for Gregers Petersen A/S
1951–73.

Petersen, Henrik Marius
(23. feb. 1919–2. maj 1978).
Kontreadmiral; chef for operations-
afdelingen ved SOK (Søværnets
Operative Kommando) 1965–68, for
SOK 1974–78.

Pihlkjær, Signe
(1. juni 1892–30. april 1978).
Tandlæge i Århus 1918–62.

Poulsen, Poul A.
(12. okt. 1901–23. jan. 1978).
Kontorchef; administrativ leder af
Ortopædisk Hospital 1938–71.

Rasmussen, Marius
(10. nov. 1905–6. nov. 1978).
Mælkehandler i Århus 1932–50; for-
mand for Århus Mælkehandlerfore-
ning; salgsinspektør for A/S Sæby
Fiskeindustri.

Rasmussen, R. K.
(25. juni 1897–6. aug. 1978).
Murermester i Århus 1933–74; med-
indehaver af firmaet R. K. Rasmus-
sen & Søn 1951–74.

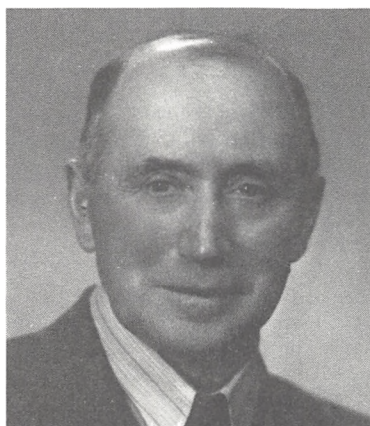
Rasmussen, Rasmus Nielsen
(8. dec. 1882–4. marts 1978).

Ejer af Holmkærsmide i Trige
1909–45; medlem af Trige-Ølsted
Sogneråd 1917–57; sognerådsfor-
mand 1919–57; lokalhistoriker.

Rodsten, Jens
(13. nov. 1902–4. juli 1978).
Restauratør; indehaver af Fragt-
mandscentralens Restaurant og
»Hvalrossen«, Skolegade.

Røjel, Karen
(17. feb. 1908–12. nov. 1978).
Speciallæge i Gynækologi 1956–78;
leder af Århus Kommunehospital
klinik for seksuel og ægteskabelig
vejledning.

Sahlertz, Gunnar
(24. marts 1905–8. nov. 1978).
Boghandler i Århus; indehaver af
Aage Hass' Eftf. 1929–78.

Rasmus Nielsen Rasmussen

Schmidt, R. Ingemann
(12. jan. 1902–20. jan. 1978).
Rutebilejer og ejendomshandler i
Vejlby; indehaver af Restaurant
Åkrogen; medlem af Vejlby-Risskov
Sogneråd 1950–70; sognerådsfor-
mand 1962–70.

Seiersen, Emil A.
(1. maj 1895–11. juli 1978).
Købmand; indehaver af Jydsk Papir-
vare.

Sivebæk, Ronald
(12. nov. 1911–23. juni 1978).
Civilingeniør i Århus 1956–78; inde-
haver af Jydsk Analytisk Laborato-
rium.

Skjøl-Pedersen, A. E.
(13. april 1900–20. dec. 1978).
Lektor; ansat ved Marselisborg Gym-
nasium 1925–71; grundlægger af na-
turstierne i Marselisborgskovene.

R. Ingemann Schmidt

1978

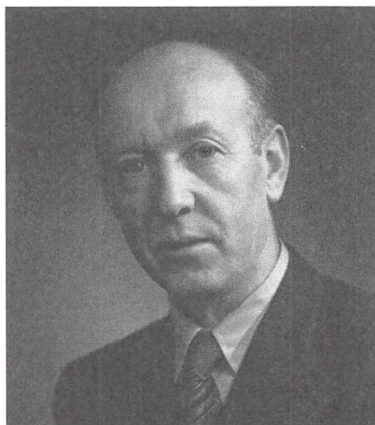
Skriver, Anders
(2. feb. 1896–31. dec. 1978).
Sognepræst i Beder-Malling 1937–64.

Smyrner, Paul
(17. dec. 1899–12. marts 1978).
Skuespiller ved Århus Teater 1955–73.

Starup, Else Margrethe
(14. dec. 1905–27. dec. 1978).
Speciallæge i gynækologi og obstetrik i Århus 1962–75.

Stegger, Orla
(9. nov. 1913–10. aug. 1978).
Fotograf; ansat i Hammerschmidt Foto 1929–67; indehaver S-Foto i Segalt 1967–78.

Sølvsten, Ove
(14. maj 1905–27. jan. 1978).
Fabrikant; direktør i Århus Galvaniseringsfabrik.

A. E. Skjøl-Pedersen

Søndergaard-Pedersen, Christen
(2. maj 1909–29. april 1978).
Kroejer; indehaver af Årsløv Kro 1960–71, af Restaurant Toppen 1972–78.

Sørensen, Antonius
(3. feb. 1900–25. nov. 1978).
Kontorchef i Den Danske Provinsbank; formand for Jydsk Atletik-Forbund.

Sørensen, Bernhard
(1. aug. 1905–11. juni 1978).
Skolebestyrer ved Brabrand Realskole 1936–37; viceskoleinspektør i Brabrand 1937–62; skoleinspektør ved Gjellerupskolen 1962–72; medlem af Brabrand-Årsløv Sogneråd 1946–70; redaktør af Brabrand Borgerblad 1945–53.

Sørensen, Erling Stubager
(10. juni 1915–24. marts 1978).
Lærer i planteavl ved Malling Landbrugsskole 1946–78; formand for Malling Brugsforening.

Sørensen, Jens
(1. feb. 1904–17. sep. 1978).
Ejer af Østerhåb i Elev 1928–66; medlem af Elev Sogneråd 1937–66; sognerådsformand 1946–62.

Sørensen, Søren
(6. feb. 1894–4. sep. 1978).
Ejer af Borggården i Mårslet 1930–54; forretningsfører for Mårslet Spare- og Lånkasse.

Taps, Aage
(20. sep. 1916–29. april 1978).
Politiasistent; ansat ved Århus Politi

1941–78; kompagnichef i Hjemmeværnet.

Thygesen, S. Bak
(22. feb. 1897–26. juni 1978).
Havearkitekt; formand for foreningen Ung Kunst.

Vestergaard, Søren
(11. nov. 1896–21. sep. 1978).
Fisker og bådudlejer ved Moesgård Strand.

Wilson, Ejnar A.
(14. maj 1912–7. maj 1978).
Kobbersmedemester og plasticfabrikant; formand for Århus Skiveskydningsselskab.

Wisborg, Ole
(14. aug. 1925–20. dec. 1978).
Skuespiller ved Århus Teater 1954–58, 1971–75.

Øllgaard, Einar
(3. maj 1902–16. jan. 1978).
Amts- og kredslæge i Århus 1945–71.

Østergaard, Viggo
(21. okt. 1903–6. juli 1978).
Levnedsmiddelgrosserer i Århus 1927–78; direktør for Viggo Østergaard A/S (senere Vigo Charcuteri) og for Århus Tarm-Compagni.

Navneregister

Ved Ole Düring

AGF, idrætsforening, 111-114
Alm. Jens, fhv. rektor ved Langkær
Gymnasium, 88
ATA/Tranbjerg, idrætsforening, 110,
114
A-Klubben, tidl. alkoholikeres klub, 51
Albeck, Gustav, professor, dr. phil.,
145, 147
Albrechtsen, Keld, amtsrådsmedlem,
stud. scient. pol., 137
Amaliegade, 32, 60-63
Amanda Busrejer, 32
Ambassadør, restaurant, 53
Amnesty International, Århus, 54
Amtøft, P., amtsrådsmedlem,
overportør, 137
Ancher, Michael, kunstmaler, 39
Andelsbanken A/S, 154
Andelsmør, 83
2. Telegrafbataljon, 35
Andersen, Anders, skatte- og
afgiftsminister, 45
Andersen, Anders, kunstmaler og
billedhugger, 179
Andersen, C. M., købmand, 179
Andersen, Erik Baylum, sognepræst,
88
Andersen, Evald, amtsrådsmedlem,
viceskoleinspektør, 137
Andersen, Hanne Vibeke,
byrådsmedlem, afdelingschef, 134
Andersen, Hans, journalist, 125
Andersen, Niels, teaterchef, 123
Andersen, Torben Maintz, fhv.
byrådsmedlem, 136
Andersen, Aage, stationsmester, 179
Andersson, Frans, operasanger, 147
Andersson, Poul Gertz, speciallæge,
35
André, Maurice, trompetist, 49
Angelø, Sander, administrator ved
Det jyske Musikonservatorium, 88
Ankjær, Stephan, souschef for 2,
generalkommando, oberst, 98
Ara, slæbebåd, 37, 121, 122
Arbejdernes Fællesorganisation, 12,
14, 45

Arbejder Sport Aarhus, (A.S.A.), 105
Arbejdsformidlingen, 19, 20, 38, 155-
157
Arentoft, Mikael, plantecaviskonsulent,
179
Arkitekteskolen i Århus, 34, 157
Arnak, Villa, 60, 62-66
Arndt, Wagner, formand for F.F.F.,
103
Arnoldi, Per, kunstmaler, 27, 154
Arte, 45
ASV, volleyballklub, 111, 114
Auken, Svend, arbejdsminister, 14, 22,
23, 45
Ayckbourn, Alan instruktør, 126

Bach, Anders, skoleinspektør, 88
Bachs Teater, Lars, 132
Badstue, Torv, 168
Bager, N. P., bankdirektør, 88
Bakkegårds skolen, 11
Bank-Mikkelsen, Birgitte, skuespiller,
122-126
Bastholm, Lone, skuespilchef,
instruktør, 127
Basland, Søren Rasmussen,
fattiginspektør, 176, 177
Baunsgaard, A. K., residerende
kapellan, 179
Bay, Peter J. K., ejer af Norlund ved
Malling, 179
Beboerforeningernes Naturgruppe, 20
Beck, Karl M., bogtrykker, 179
Beder, 13
Beder-Malling Idrætsforening, 37
Befring, Edvard, professor, 88
Bendix, Hans, tegner, 154
Bertelsen, Carl, grosserer, 99
Bibby, Geoffrey, museumsinspektør,
12
Bikuben, Sparekassen, 39, 40
Bilka, lavpriserarehus, 26, 27, 29, 52,
76, 77, 81
Bille, Mogens, amtsrådsmedlem,
overlæge, 137
Birch, L. L., maler, 99
Bircow, Anders, skuespiller, 128
Bispegården, 166, 171
Bispetorvet, 126, 132, 163-168, 171
Bjerregaard, Poul, byrådsmedlem,
grosserer, 134
Bjerregaard, Ritt, fhv.
undervisningsminister, 30, 38
Blach, Mogens, købmand, 142
Blache, Chr. Vigilius, kunstmaler, 97
Blå Hest, Den, værkstedsteater, 132
Blå Kors, 44
Bohr, Daniel, teaterinstruktør, 145
Boland, Holger, skuespiller,
instruktør, 131, 132, 146, 147
Borges, Harald, kunstmaler, 25
Borgporten, 21, 99, 167, 168
Botanisk Have, 23, 30, 31
Brabrand, 9, 10, 14, 22, 28, 31, 35, 36,
43, 53, 55, 78, 79, 111-113
Brabrand Boligforening, 26, 54

Brabrand-Hallen, 23, 112
Brabrand Idrætsforening, 112, 114
Brabrand Rostadion, 25
Brabrand Stadion, 7
Brabrandstien, 35
Brabrand Sø, 22, 27, 43
Brandt, Ole, tømmermester, 60
Braunschweiger Jugendchor, 47
Bredholt, Erik, proprietær, 179, 180
Breuning, Susanne, skuespiller, 122,
126
Brobjerg, 72, 95
Brobjergparken, 45
Brobjergskolen, 35
Broge, Hans, købmand, 100, 101
Bruhn, Jens, fhv. politiassessor, 88
Bruun Rasmussens Kunstauktioner, 72
Bruun & Sørensen A/S,
ingeniørfirma, 49, 55, 83
Buchtrup Cliché & Offsetanstalt, 86
B & W Elektronik A/S, 82, 86
Bwana Pop, rockorkester, 31
Byggesocietetet, 28
Byhistorisk Udvalg, 66, 67, 115
Bysted, Erik, kontorchef, 179
Bøggild, Mogens, billedhugger, 50
Bøgh, Jørgen, domprovst, 44
Bøje, Jan, sejler, 112
Bøje, Kurt, regnskabschef, 22
Bøndorff, Hother, skuespiller, 127,
128
Båtrup, Erik, stud. scient., 49

Caféteatret, 128
Carlsbergdepotet i Århus, 36, 38
Carlsen, Henrik, skoleelev, 42
Castenskjold, Birgit, skolerytter, 112
Centrale Arbejdsløshedsudvalg i
Århus, Det, 14
Centralforeningen af Erhvervsfiskere,
54
Centralmejeriet, 78, 79
Centrum-Demokraterne, 134, 137
Ceres Bryggerierne A/S, 82
Christensen, Anders, fhv.
auktionsmester, 88
Christensen, Carl Faarup, kunstmaler,
154
Christensen, Eigil, fabrikant, 179
Christensen, Erik, politimester, 45
Christensen, Ib, folketingsmedlem, 44
Christensen, Inga, byrådsmedlem,
arbejdsformidler, 134
Christensen, Johannes, læge, 179
Christensen, Jørgen, byrådsmedlem,
elektromekaniker, 134, 135, 141
Christensen, Mogens,
nålemagermester, 92
Christensen, Niels, amtsrådsmedlem,
afdelingsformand, 137
Christensen, Olaf P., rådmand, 12, 13,
15, 22, 30, 48, 51, 133
Christensen, Otto, stenhuggermester,
179
Christensen, Rigmor, kioskejer, 179
Christensen, Thomas, fhv.

folketingsmedlem, 179
 Christiansbjergs Fjernvarme-Central, 8
 Christiansen, John, redaktør, 126
 Christiansen, Lis, sognepræst, 88
 Christiansen, P. V., rektor, 88
 Christiansens Uldspinderi og Trikotagefabrik, K., 78
 Christophersen, Karl Erik, skuespiller, 125
 Cirklen, bueskytteforeningen, 112, 113
 Clausen, Frits, fabrikant, 64, 66
 Clausen, Georg, læge, 66
 Clausen, Henning B., skytte, 112
 Clausen & Petersens Gadecirkus, 29
 Cowiconsult, rådg. ingeniører A/S, 55
 Cristofoli, Francesco, kunstnerisk konsulent, dirigent, 147, 148

 Damm, Anders, lektor, 20
 Danielsen, Finn, skytte, 112
 Danish Turnkey Dairies A/S, 36
 Danmark, Kreditforeningen, 54
 Danmarks Bridge Forbund, 23
 Danmarks civile Hundeførerforening, 42
 Danmarks Kommunistiske Parti, 11, 23, 43, 134, 137, 138
 Danmarks lærerforening, 48
 Danmarks Naturfredningsforening, 54
 Danmarks Radio, 129
 Danmarks Radios Pigekor, 33
 Danmarks Retsforbund, 16, 133, 134, 137
 Danmarks Skolelederforening, 44
 Danmarks socialdemokratiske ungdom (DSU), 23, 32
 Danmarks Sportsfiskerforbund, 54
 Dan-Mælk A.m.b.a., 28, 78
 Dannebrog, hotel, 163
 Dannebrog Elektronik A/S, 82, 83
 Dannebrog Værft A/S, 32, 83
 Dansk Cyklist Forbunds Århus-afdeling, 25
 Dansk Mesterbyg, 155
 Dansk Mixed Media Festival, 154
 Dansk Olie Handel, Lavprisselskab, 80
 Dansk Ornitologisk Forening, østjyske afdeling, 22
 Dansk Supermarked A/S, 81
 Danske Brandværnsmuseum, Det, 23
 Danske Elværkers Forening, 7
 Danske Filminstitut, Det, 23
 Danske Teater, Det, 125
 Danske Trælastkompagni A/S, Det, 83
 de Linde, Mogens, løber, 113
 Degn, Anker H., fhv. toldinspektør, 88
 Degn-Christensen, L., formand for Århus Købmandsforening, 14
 Demokraten, 105, 110
 Diakonskolen, 159
 Dige Bach A/S, Kai, hvidevarefirma, 74
 Dittmer, Knud, instruktør, 130
 Ditzel, Meta, viceskoleinspektør, 22
 Dohm, Bent, byrådsmedlem,

skoleinspektør, 134, 136
 Donbækhusene, 33
 Dreier, Per, dirigent, 40
 Drescher, Carl M., direktør, 179
 DSB/ASF, skytteklub, 112
 Dubgaard, Peder Kr., cykel- og radiohandler, 179
 Dybdahl, Vagn, rigsarkivar, dr. phil., 88
 Dybris, Freddie, kunstmaler, 152
 Dyhr-Nielsen, manufakturhandel, 164
 Dyrehaven, 54

 Edslev, 19
 Egå, 41, 46, 47, 49
 Egå Marina, 24, 46, 47
 Egå-Sejlkub, 24, 112
 Egå Ungdoms-Højskole, 41
 Elev skole, 26
 Elgaard, Aksel, vogndmand, 180
 Ellemann-Jensen, Uffe, folketingsmedlem, 22, 28
 Elsinore Players, Århus-ensemble, 31
 Elsted, 21, 48
 El-3, el-installation, 74
 Elvirasminde A/S, chokoladefabrik, 64, 66
 Engsig-Krarup, Mogens, amtsrådsmedlem, stud. mag, 137
 Enigheden, Mejeriet A/S, 20, 28, 78, 79, 81
 Erhardsen, Aksel, skuespiller, 123, 126
 Erhvervsarkivet, 48, 116
 Ernst, Helge, kunstmaler, 154
 Eskesen, Bente, skuespiller, 122, 128
 Exner, Inger, arkitekt, 40, 158, 159
 Exner, Johannes, arkitekt, 40, 158, 159
 Exodus, bowlingklub, 114

 FAK, idrætsforening, 111, 112, 114
 Falck-Zonen, 14, 20, 50, 55
 Farré, Hans Chr., sognerådsmedlem, 172
 FDB, 39, 44, 78, 79
 FDF/FPF, 35
 Feldthusen, C. C., amtsrådsmedlem, gårdejer, 137
 Filuren, Børne- og Ungdomsteatret, 26, 131
 Firmaernes Fodbold Forbund (F.F.F.), 103-108
 Fisker, Robert, børnebogsforfatter, 18
 Flemming-Sørensen, Jens, billedhugger, 13
 Flor, Marianne, skuespiller, 126
 Folkebiblioteket, 7, 9, 12, 39
 Folkekirkens Nødhjælp, 16
 Folkemusikskolen, 30
 Folkeregistret, 17, 46
 Forhistorisk Museum, 22, 45, 56, 115-117
 Forældreskolen, 12
 Foss, P. J., oberst, 88
 Fotorama, biograf, 99

Framlev, 47
 Frank, Gert, cykelrytter, 28
 Fredborg, Niels, 45
 Fredenskirken, 37
 Frederiksbjerg, 25, 46, 137, 166, 167
 Frederiksen, Ib, amtsrådsmedlem, gårdejer, 137
 Fredningsplanudvalget for Århus Amt, 27
 Frelsens Hær, 162
 Fremskridtspartiet, 16, 134, 137
 Frichs A/S, 63, 82, 83, 86
 Friis og Møltke, Arkitektfirmaet, 43, 152
 Frisko-Sol Is A/S, 20, 21, 24, 28, 78, 79
 Fronthuset, 42
 Fryd, Lise, overlærer, 180
 Frydenlundskolen, 28
 Fulling, Frantz, købmand og vinhandler, 98
 Funch, Edgar, kunstmaler, 154
 Fynne, Birthe, instruktør, 130
 Fynske Livregiments Musikkorps, 8
 Fønss, Jørgen, skuespiller, 122, 124
 Fønss, Mime, skuespiller, 122
 Føtex, Dansk Supermarked A/S, 81

 Gamle By, Den, 18, 19, 45, 51, 71-72, 92, 116, 117, 131, 132, 142-44, 146, 147
 Gammelgård, Lars P., byrådsmedlem, adjunkt, 134
 Gammelgård, Lene, amtsrådsmedlem, fuldmægtig, 137
 Gammelgårdsskolen, 10
 Gartnerens Salgsforening i Århus (Casa), 44, 167
 Geertsen, Ib, kunstmaler, 154
 Gellerup, 31, 40, 49
 Gellerup Bibliotek, 50
 Gellerup Centret, 8, 14, 74
 Gellerup Kultur- og Aktivitetscenter, 22, 30
 Gellerupparkens Retshjælp, 20
 Gellerup-scenen, 132
 Gellerup Svømmehal, 40
 Gerndahl, Harry, fhv. inspektør, 88
 Giber Å, 12
 Gissel, Hanne, leder af Århus Teaters skræddersal, 122
 Gisselbæk, Lars, direktør, 80
 Gisselbæk, Bjørn, direktør, 80
 Giurchescu, Lucian, rumænsk instruktør, 126
 Gjerulff, Steen, maskinarbejder, 40
 Glstrup, Mogens, folketingsmedlem, 133
 Grand, Flemming, amtsrådsmedlem, læge, 137
 Graugaard, Asmund, fhv. seminarierektor, 88
 Greenberg, Philip, amerikansk dirigent, 34
 Grindstedværket A/S, 83
 Grisebrønden, 50

Grue-Sørensen, M., fhv.
skoleinspektør, 88
Grundfør, 172
Gruppe 38, amatør børneteater, 131
Grünbaum, Henry, folketingsmedlem,
45
Grønløkkeskolen, 35, 45, 54
Graabæk, H. B., fhv. sognepræst, 88
Guirlanden, sammenslutningen, 154
Gyllingnæs, 38
Gymnasieforeningernes
Landsorganisation, 46
Gynækologisk-obstetriske afdeling
(tidl. Fødselsanstalten i Jylland), 18

Hagemann, Henrik, rektor, 88
Haldbo, Svend, distriktschef, 180
Hallstrøm, Otto, operachef, 89, 145,
147, 148
Hammerschmidt, Arthur, litograf og
gravør, 75
Handelsbanken, 13, 33, 39, 43, 49, 52
Handelshøjskolen i Århus, 34
Handelsstandens
Arbejdsgiverforening for Århus og
omegn, 22
Hansen, Agnete, amtsrådsmedlem,
ejendomsmedler, 137
Hansen, Hans H., fhv. skoleinspektør,
89
Hansen, J. Werner, redningsinspektør,
180
Hansen, Jørgen G., fabrikant, 89
Hansen, K. K., ingeniør, 89
Hansen, Karsten, direktør, 80
Hansen, Kirsten, direktør, 80
Hansen, Max, regissør, 132
Hansen, Nottelmann, lektor, 180
Hansen, Robert Svane,
amtsborgmester, 18, 30, 137
Hansen, Sven, tidl. forpagter af
Skovmøllen, 55
Hansen, Aage, forretningsfører for
AOF, Århus, 89
Harlev, 46, 47, 172
Hasle skole, 25, 46-47
Hasle Trælasthandel A/S
Byggeforum, 75
Hasselager, 27
Have, Henrik, grafiker, 154
Havnemøllerne, Fredericia, 45
Hee, J. Chr., kæmner og prokurator,
100
Heide, Erik, billedhugger, 30
Heide, Preben, distriktsleder ved
Østjyllands Radio, 89
Heisterberg - Andersen, Fritz,
kontreadmiral, 89
Helgason, Arni, vægtløfter, 111
Hellemoes, Jørgen, arkitekt, 44
Helsingør Theater, 18, 131, 132, 146,
147
Henriksen, Preben, restauratør, 28
Herluf, Robert, direktør, konsul, 89
Hermann, Lotte, skuespiller, 130
Herskind, Anthon Michael, købmand,

94, 96, 98, 100, 101
Herskind, Emmy Anthonia, 98
Herskind, Jacobine Marie, f. Fulling,
98
Herskind, Michel Pedersen, købmand,
95
Herskind, Peder, købmand, 95
Hjortshøj, Karl, maskinfabrikant, 180
Hjortshøj-Egå, 45, 172-77
HK, 48
Hoffmeyer, H., overlærer,
overbibliotekar, 117
Hoffmeyer, Stig, skuespiller, 125, 126
Holck, Ove H., politiassistent, 180
Holleufer, Benny, tegner og
jazzmusiker, 180
Holme, 19, 20, 50, 52, 166
Holme skole, 35
Holst, Marie, byrådsmedlem,
områdesygeplejerske, 134
Holmstrup, 15, 54
Hotel Jylland, 155
Hotel- og Restaurationspersonalets
Forbund, Århus afdeling, 22
Hotel Royal, 28
Hougaard, Martinus, plakatkunstner,
33
Hovmand, Morten, skuespiller, 130
Human Krimipolpolitik, Forening for
(KRIM), 12, 45
Huset, Vester Allé, 10, 31, 36, 38, 51,
132
Hvid, Konrad, manufakturhandler,
180
Hvidberg Neess ApS., 74
Hvide Hus, Det, gardin- og
sengeudstyr, 36
Hübertz, Jens Rasmussen, læge, 116
Hyllested, Orla, borgmester, 19, 22,
23, 27, 30, 133, 134, 136
Høegh-Guldberg, C., oberstinde, 150
Høegh-Guldberg, J., overretssagfører,
99
Høegh-Guldberg, Julius, oberst, 150
Høj, Jørgen, lønningsschef, 89
Højbjerg, 11, 31, 41, 43, 54
Højbjerg Badmintonklub, 111, 112,
114
Hørning, 36
Hørslev, 54
Hørting, Willy, kapelmester, violinist,
180
Høstrups orkester, Fini, 127
Håkansson, Håkan, direktør for Århus
Tekniske skole, 89
Haar-Nielsen, Axel, rådmand, 19, 31,
133, 134
Hårup skole, 45

Ibsen, Thorkild, byrådsmedlem,
praktikant, 134
Ildrætsanlægget Egelund, 13, 36
IHF, idrætsforening, 32, 114
Ikea, møbelmagasin, 48
Illum, Knud, professor, 54
Indre Mission, 38

Ingeniør-Sammenslutningens
midtjyske Kred, 52
Ingerslevs Boulevard, 162, 168, 169
Ingerslevs Plads, 166-168
Isaksen, Rune Fink, arkitekt, 29
Iversen, Brian, bokscr, 111

Jaco, kolonialhandlerkæde, 75
Jacobsen, Erhard, folketingsmedlem,
133
Jacobsen, Robert, billedhugger, 154
Jacobsen, Steen, bogbindermester,
180
Jacobskolens, Den Kristne friskole, 55
JAKA, 36, 39, 83
Jankuhn, Herbert, arkæolog, 37
Jelle, Jørn, amtsrådsmedlem,
maskinpasser, 18, 137
Jellebakkeskolen, 25, 35
Jensen, A. Baunsbak,
undervisningsdirektør, 44
Jensen, Bent, fiskeauktionsmester, 89
Jensen, Bernhard, fhv. borgmester,
forfatter og lokalhistoriker, 10, 39,
67, 180
Jensen, Bjarne, skolebetjent, 46
Jensen, Claus Haagen, professor, 89
Jensen, Emil Lundskov, formand for
F.F.F., 106, 108
Jensen, Erling, justitsminister, 15
Jensen, Finn Palte, leder af »Huset«,
31, 89
Jensen, Hans Jørgen, cellist, 39
Jensen, Henning, vagtmester på Århus
Rådhus, 89
Jensen, Ib Vedel, formand for
Parcelhussamvirket, 12
Jensen, Johan Fjord, mag. art., 22
Jensen, Jørgen, maratonløber, 114
Jensen, Keld, bokser, 111, 112, 114
Jensen, Orla Th., byrådsmedlem,
overmatros, 134, 136, 141
Jensen, Thomas, dirigent, 146
Jensen, V. F. G., postforvalter, 89
Jeppesen, Gert, skuespiller, 126
Jeppesen, Jens, professor, 181
Jepsen, G. Thorlund, professor, 28
Joensen, Anders Holm, direktør for
Naturhistorisk museum, dr. phil., 89
Johansen, Albert, overlærer, fhv.
redaktør, 89
Johansen, Max, amtsrådsmedlem,
kriminalassistent, 137
Johansen, Poul, overingeniør, 181
Johnsen, Keld, orienteringsløber, 111,
112
Jonasen, Viggo, fhv. byrådsmedlem,
136
Juel, Hasse, grafiker, 154
Just, Børge, ingeniør, 51, 65
Juste, Leif, fhv.
kreditforeningsdirektør, 89
Juul, Alfred, skoleinspektør, 181
Juul-Jensen, K., møbelhandler, 40
Jylland, kunstnersammenslutning, 49,
154

Jyllands-Posten, 14, 125, 126
 Jydsk Akademisk Kor, 16
 Jydsk Kløver Mælk, 79
 Jydsk Murer- og Entreprenørforretning (J.M.E.), 83
 Jydsk Telefon A/S, 31
 Jydsk Væddeløbsbane, 26
 Jyske Bryggerier A/S, 82, 83
 Jyske Farverier og Trikotagefabrikker, De forenede, 78
 Jyske landboforeninger, Foreningen af, 45
 Jyske Musikkonservatorium, Det, 17, 24, 38
 Jyske Opera, Den, 26, 145-149
 Jydsk Pige гарде, Den, 21, 38
 Jæger, M. H., Aarhus
 Pengefabrik A/S, 78
 Jægergårdsgades Brugsforening, 20
 Jøker, Jørgine, tandlæge, 181
 Jørgensen, Anker, statsminister, 23, 42, 45, 48
 Jørgensen, B. Linna, fhv. direktør for Århus Tekniske skole, 89
 Jørgensen, Børge, byrådsmedlem, fagforeningsformand, 134
 Jørgensen, Stig, professor, dr. jur., 27
 Jørgensen, V. Bruun, formand for F.F.F., 104
 Jørgensen, Viktor, formand for Chaufførernes Fagforening, 181

Kalbogård, 41
 Kalundborgbådene, 12, 13, 15, 17, 18
 Kaløvig Bådelaug, 37, 122
 Kampmann, Jens, folketingsmedlem, 19, 28
 Kannegaard, Søren, vikualiahandler og musiker, 181
 Karkov, Leonhard, civilingeniør, 181
 Kasernearealet, Vester Allé, 14, 31, 108, 137
 Kasino, 129
 Kaskadeteatret, 131
 Kasted, 22, 47, 172
 Katrinebjergskolen, 8
 Kehlman, Christer, forfatter, 127
 Kellberg, Orla, urmager og optiker, 181
 KFUK, 29
 KFUM's Soldaterhjem, 19
 KH Benzin Centur ApS, 80
 Kidde, Karen, amtsrådsmedlem, 11
 Kielland, Jacob, teaterchef, 49, 123
 Kildsgaard, Knud, amtsrådsmedlem, grosserer, 137
 Kirk, Karen Margrethe, amtsrådsmedlem, lærer, 137
 Kirketerp, Paul, tidl. lærer og erhvervsvejleder, 28
 Kirstinsminde Flyveplads, 23, 27, 32, 54
 Kjær, Jacob, fhv. vagtmester, 89
 Kjær, Ole, apoteker, 89
 Kjær & Richter, arkitekt, kgl. bygningsinspektør, 32, 94

Klindt-Sørensen, Anna, kunstmaler og tegner, 154
 Knowles, Alison, grafiker, 154
 Knudsen, Bernhard, postbud, 103, 104
 Koch, Poul-Børge, lærer, generalsekretær for Århus Festuge, 89
 Kocks skole, N. J., 29
 Kofoed, Jens, redaktør, 181
 Kofoed, Niels Anker, landbrugsminister, 45
 Kommuneforeningen i Århus Amt, 11
 Konservative Folkeparti, Det, 16, 43, 51, 133-35, 137
 Koraldybet, 27, 46
 Korn- og Foderstof Kompagniet A/S, 11, 28, 83
 Kosmorama I-II, 11
 Kragh-Jakobsen, Svend, teaterkritiker, 124
 Krøjbjerg, 19
 Kristelige Folkeparti, 7, 16, 133, 134, 137
 Kristensen, Lis Vibeke, skuespiller, 127
 Kristensen, Per, byrådsmedlem, klejnsmed, 13, 134
 Kristensen, Preben, skuespiller, 123
 Kristensen, Thorkild, ejendomsrådgiver, 75
 Kristiansen, Ivan, leder af Århus Politis færdselsafdeling, 89
 Krog, Palle, byrådsmedlem, trafikkontrollør, 134
 Krupska, Danya, amerikansk instruktør, 126
 Kruuse, Jens, lektor, forfatter, 181
 Kræftens Bekæmpelse, Foreningen til, 49
 Kukstrup, fattiggård, 172-178
 Kunstsalon, 39
 Kvindernes Hus (nyt), 16, 52
 Kystvejen, 14, 47, 117, 137, 155
 Købke, Christian, kunstmaler, 150, 153

La Cour, Janus, kunstmaler, 22
 Ladefoged, Kjeld, skovridder, 25
 Lama, A/S, madras- og sengeudstyrsfabrik, 81
 Landmejerierne Konsummælkselskab, 79
 Landsforeningen »Mit Livstestamente«, 43
 Langenæsparken, helårslegeplads, 29
 Langkær Gymnasium, 22
 Langsted, Jørn, teaterhistoriker, 123
 Larsen, Bent Unmark, professor, 89
 Larsen, Finn, formand for DSU, 23
 Larsen, Hans, dyrlæge, 181
 Larsen, S.Vend, formand for Å.F.S., 110
 Larsen, Valter, fhv. toldinspektør, 90
 Lassen, Eilert, arkitekt, 64
 Laursen, Carl, bademester, inspektør,

181
 Lausen, Fr., direktør, 84, 85
 Lausten, Thorbjørn, kunstmaler, 154
 Laustsen, Dorte, byrådsmedlem, børnehaveleder, 134, 136, 141
 Laustsen, Erik, statsautoriseret revisor, 181
 Lenger, Jørgen, byrådsmedlem, kontorelev, 22, 134, 136, 141
 Lenkisch, Stefan, rumænsk instruktør, 128
 Lergaard, Niels, kunstmaler, 154
 Levnedsmiddel- og miljøtilsynet, 8, 11, 20, 21, 43
 Lisberg, Henrik Bering, teaterchef, 30, 49, 122-24
 Lille Torv, 163-165, 167
 Lillelund, Inger, byrådsmedlem, overlærer, 19, 137, 139
 Lillering, 47
 Lind, A. Ravnso, grosserer, 181
 Linde, Erik, byrådsmedlem, bogtrykker, 134, 139
 Lions Club, 19
 Lisbjerg, 8, 47, 172
 Lisbjerg, Kim, svømmer, 113
 Lisbjergskolen, 12
 LK/Danmælk, 79
 Lock-Hansen, Steen, teatermalerelev, 132
 Loesser, Frank, instruktør, 126
 Lohmann, Lars, skuespiller, 122
 Lokalhistorisk Samling, 71, 72
 Lomholt, Rie, amtsrådsmedlem, sygeplejerske, 137
 Lorentzen, Finn, kunstmaler, 154
 Lorenzen, Benny, hammerkaster, 112
 von Lowzow, Oluf, folketingsmedlem, højfjærgemester, 65
 Lund, H. P., sparekassedirektør, 90
 Lund, Johs., typograf, 86
 Lund, Niels, forfatter, 129
 Lund & Rasmussen, dagligvaregrossistfirma, 77
 Lund, Walther, byrådsmedlem, 90, 135
 Lundquist, Bengt Ingemar, professor, 90
 Lyhne, N. C., overpostbud, 182
 Lykke, Lizzi, skuespiller, 128
 Lyngby, 19
 Lyngbygård, 47
 Lyng, Flemming, kunstmaler og grafiker, 154
 Lystrup, 47, 54, 82
 Lystrup-Hallen, 13
 Lystrup skole, 36
 Lærerstudentenes Landsråd, 54
 Læringsgenes og Ungarbejdernes landsorganisation (LLO), 44
 Læssøe Lange, Søren, prospektmaler, 70-72
 Løber, Georg, højersteringssagfører, 37
 Løgten, 44
 Løgten Kro, 30, 39
 Madsen, Carlo, pedel, 182

- Madsen, Gurli, byrådsmedlem, fagforeningsformand, 22, 47, 134
- Madsen, Hans Jørgen, museumsinspektør, 115
- Madsen, Ole Dahl, skytte, 113
- Madsen, Svend Åge, forfatter, 130
- Magasin du Nord, 21, 27, 76
- Maisie, Ruth, skuespiller, 128
- Malling, 13, 36, 37
- Malling, Jørgen, arkitekt, 155, 157, 158
- Malmros, Nils, filminstruktør, 23
- Mandrup, Knud Ove, residerende kapellan, 90
- Maria Teatret, 130
- Marselisborg Gymnasium, 40, 46, 54
- Marselisborg-Hallen, 19, 34, 111
- Marselisborg Renseværk, 12, 13, 29, 46
- Marselisgården, ejendom, 27
- Matthiasen, Niels, kulturminister, 9, 30, 39, 147
- Maunsbach, Margaretha, svømmepige, 112
- MBK/Frydenlund, bordtennisklub, 114
- Mediacentralen, reklamebureau, 86
- Mejeriernes Fællesorganisation, 79
- Mejeriselskabet Danmark, A.m.b.A., 78, 79, 83
- Mejlgade, 13, 14, 29, 32, 41, 94, 96, 98, 100, 157
- Mellemfolkeligt Samvirke, 41
- Menuhin, Yehudi, violinist, 23
- Merko, lavprisvarerhus, 14
- Metro, selvbetjeningsengroslager, 15, 24, 76, 77
- Midtkraft I/S, 16, 30, 54, 55
- Mikkelsen, Inger, amtsrådsmedlem, kontorassistent, 137
- Mikkelsen, Jørgen Lund, skomagermester, 182
- Moderate Studenter, 51
- Moesgård, 10-12, 22, 38, 45, 56, 58, 115
- Moesgård Museum, 33
- Moesgård Strand, 32, 33
- Mogensen, Alfred, fhv. byrådsmedlem, 53, 133, 134
- Mogensen, Else, mezzosopran, 39
- Mosegården, børnehave, 41
- Mossin, Ib, skuespiller, 42
- Mundelstrup, 47, 55
- Munk, Holger, teaterchef, 123
- Murerarbejdsmændenes Fagforening, 20
- Müller, Erno, skuespiller, 123, 126
- Müllertz, A. J., arkitekt, 158, 159
- Mølteenen, 167
- Mølleparken, 9, 12
- Møller, C. F., arkitekt, 39
- Møller, H. Chr. I/S, sadelmagerart. & møbelstoffer, 55
- Møller, Jane, danser, 40
- Møllevangen, 18, 21
- Mørk, Erik, skuespiller, 126
- Mårslet, 12, 51, 54
- Mårslet skole, 35
- Naturfredningsforeningens lokalkomité, 47
- Nerstrøm, Benni, professor, overlæge, 90
- Nicolaisen, Hans Jørgen, kunstmaler, 154
- Nielsen, Agner, direktør, 86
- Nielsen, Aksel, fhv. overgartner, 90
- Nielsen, Albert L., forretningsfører, 181, 182
- Nielsen, Bente, amtsrådsmedlem, sygehjælper, 137
- Nielsen, Bernhard, byrådsmedlem, lektor, 53, 134, 136
- Nielsen, D. W., forretningsfører, 182
- Nielsen, Gustav, tømrerformand, 90
- Nielsen, H. A., civilingeniør, forstander, 182
- Nielsen, Ib, skiltefabrikant, 182
- Nielsen, Inga Westergård, kunstvæver, 154
- Nielsen, Inger, amtsrådsmedlem, husmoder, 137
- Nielsen, Jens Søndergaard, formand for Chaufførernes Fagforening, 90
- Nielsen, Jens Aage, radio- og fjernsynsforhandler, 73, 74
- Nielsen, Kristian, fhv. byrådsmedlem, 135
- Nielsen, Leo, amtsrådsmedlem, konstruktør, 137
- Nielsen, N. C., konsul, 53
- Nielsen, Torben, fhv. byrådsmedlem, 135
- Nielsen, Viggo, bogtrykker, 182
- Nielsson, Susanne, svømmepige, 102, 111-113
- Nissen, Annemette, sognepræst, 90
- NOAH, miljøgruppen, 20, 31
- Nolan, Sidney, tegner og grafiker, 154
- Nordisk Textiltrykkeri A/S, 28, 79-81, 83, 86
- Norsk Hydro, 80
- Norsminde Lystbådehavn, 52
- N. P. Marketing, reklamebureau, 86
- Nyholm, Brødr., skibshanslerfirma, 121
- Nærbanen Århus-Hornslet, 22, 38
- Næshøjskolen, 47
- Nørgaard, Jørgen, professor, 20
- Nørreport, 155, 158
- Nørre Stenbro Beboerforening, 54
- Oasis Enterprice Aps., 80
- Odder, 36, 38, 52, 81
- Odder-banen, 23, 55
- Odin-Teatret, 39
- Oil Stock, Aps., 39
- Oldenburg, Susanne, skuespiller, 126
- Olsen, Bent Hagedorn, kunstmaler og billedhugger, 35
- Olsen, Erling, boligminister, 45
- Olsen, Ernst Bruun, forfatter, 125
- Olsen, H. M., driftsleder, 182
- Olsen, Olaf, professor, dr. phil., 115
- Organisationen til Oplysning om Atomkraft, 38
- Osten, Suzanne, teaterleder, forfatter, 127
- Overgaard, Søren, proprietær, 182
- Pan, orienteringsklub, 111
- Parcelhusamvirket for Århus Amt, 12
- Paulsen, Helge, el-installatør, 182
- Pedersen, Arne, amtsrådsmedlem, forstander, 137
- Pedersen, Axel, fhv. skoleinspektør, 90
- Pedersen, Edward, ungdomsskoleinspektør, 90
- Pedersen, Evald Bülov, politikommissær, 90
- Pedersen, Gunner Nørskov, byrådsmedlem, gårdejer, 134
- Pedersen, H. J., kaffehandler, 182
- Pedersen, Hans Bækager, fhv. sparekassedirektør, 90
- Pedersen, Holger Cilius, husmand og kirkeværge, 182
- Pedersen, Jan, bryder, 111
- Pedersen, Jens Arbjerg, rådmann, 14, 133, 134
- Pedersen, Just Chr. Muus, tegner og redaktør, 182
- Pedersen, Karsten Torst, forstander, 40
- Pedersen, Knud E., toldinspektør, 90
- Pedersen, Søren Aagaard, amtsrådsmedlem, borgmester, 137
- Pedersen, Valborg, forstanderinde, 183
- Petersen, Ove, amtsrådsmedlem, fagforeningsformand, 137
- Pensionistpartiet, 134, 137
- Petersen, Claus, bordtennisspiller, 111, 112
- Petersen, Eggert, professor, 47
- Petersen, Gregers, direktør, tømmerhandler, 183
- Petersen, Henrik Marius, kontreadmiral, 183
- Petersen, Knud Blach, arkitekt, 29
- Petersen, M. Constantiu, amtsrådsmedlem, værkfører, 137
- Petersen, Poul, skuespiller, 122
- Petrodan A/S, 79, 80
- Philkjær, Signe, tandlæge, 183
- Pilgaard, Charlotte, badmintonspiller, 111
- Pilmark, Søren, skuespiller, 122, 124, 127
- Plumrose A/S, 19, 39, 83
- Postens Marchforening, 52
- Postgården, 163
- Poulsen, Asger, skoleinspektør, 90
- Poulsen, Birthe Brandt, professor, dr. phil., 90
- Poulsen, Henning, byrådsmedlem, overlæge, 134, 135, 141
- Poulsen, Poul A., kontorchef, 183
- Prehn, Hans, direktør, 86
- Price, Birgitte, skuespiller, 42, 125

- Privatbanken A/S, 22
 Psykiatrisk Hospital, 37
 Puds, bowlingklub, 114
- Radikale Venstre, Det, 16, 17, 133, 134, 137
 Radio-Thygesen A/S, 34, 73
 Rasmussen, Aksel, byrådsmedlem, værkstedsarbejder, 53, 134
 Rasmussen, Harald, rektor, 90
 Rasmussen, Jens P., sognerådsmedlem, 172
 Rasmussen, Leif Willer, tidl. formand for Århus Lærerforening, 53
 Rasmussen, Marius, salgsinspektør, 183
 Rasmussen, Orla, fhv. lønningschef, 90
 Rasmussen, Per, bowlingsspiller, 114
 Rasmussen, R. K., muremester, 183
 Rasmussen, Rasmus Nielsen, lokalhistoriker, fhv. sognerådsformand, 183
 Rasmussen, Tage, byrådsmedlem, gartner, 134
 Ree, Siegfried, grosserer, 99
 Reher, Asger, skuespiller, 126
 Revalideringsklinikken, Århus, 18
 Rich, C. O., skoleinspektør, 90
 Richter, Johan, arkitekt, 32, 94
 Ridehuset, 41, 130, 137
 Riis Skov, 29
 Riis Skov Vandrehjem, 25
 Ringgaard, Peter Dan, danser, 40
 Ringheim, Lise, skuespiller, 124
 Risskov, 13, 37, 47-49, 63, 66
 Risskov Amtsgymnasium, 36, 147
 Risskov Kirke, 9, 66
 Risvang Stadion, 38
 Rock and Soul, rockorkester, 31
 Rode, Lizzie, instruktør, 148
 Rode, Lone, skuespiller, 128
 Rodsten, Jens, restauratør, 183
 Rosen, Aksel Edv., fhv. apoteker, 90
 Rosenbaum, Simon, entertainer, 34, 130, 131
 Rosendal, Hans H., fhv. viceskoleinspektør, 90
 Rosenkjær, Niels Gerhard, rektor, 90
 Rosenqvist, Hans, instruktør, 130
 Rosenvangskolen, 47
 Royal London Philharmonic Orchestra, 40
 Royal Steakhouse, restaurant, 28
 Rubin, Frank, kunstmaler og grafiker, 154
 Rundhøj-Center, 51, 73
 Rundhøjhallen, 53
 Rundhøjskolen, 28
 Rytterparken, bordtennisklub, 114
 Rødstrømpebevægelsen, 16
 Røjel, Karen, speciallæge, 183
 Rørbye Martinus, kunstmaler, 151
 Rådhushallen, 8, 10, 14, 33, 51, 135
 Rådhuspladsen, 13, 37, 39, 44, 46, 51, 52, 73-75, 105, 108
 Sabro, 22, 30, 172
- Sagfører-Auktionerne, 1/S, 55
 Sahlertz, Gunnar, boghandler, 183
 Salling, F., A/S, 51, 76
 Samarbejdskomiteen for Fred og Sikkerhed, 22
 Samsøgades skole, 18
 Samvirkende Alholdsselskaber, De, 41
 Sankt Annagades skole, 21, 107
 Sankt Clemens Apotek, 155
 Sankt Clemens Bro, 27, 30, 163, 167
 Sankt Clemens Torv, 56, 105, 108, 154, 164, 166-168
 Sankt Georg's Gilderne, 27
 Sankt Johannes Kirke, 43
 Sankt Lukas Kirke, 47
 Sankt Markus Kirke, 47
 Sankt Nikolai Gården, 158
 Sankt Oluf's Kirke, 117
 Sankt Oluf's Marked, 163
 Sankt Olaf's Plejehjem, 8
 Sankt Pauls Kirke, 18, 40, 155, 158-161
 Saxild Strand, 114
 Scan-ad reklamebureau A/S, 86
 Scan-Silk- og offsettrykkeri, 86
 Scanticon, kursuscenter, 11, 28, 43
 Scharnberg, Carl, højskolelærer, forfatter, 22
 Schepeleern, Gerhard, 145-147
 Scherwin, Jørgen, fhv. overlæge, 91
 Schilling, Frede W., tegner, 9, 154
 Schjørring, Ole, cand. mag., 115
 Schmidt, Chr. Larsen, købmand, 94
 Schmidt, H., sognerådsmedlem, 172
 Schmidt, Jørgen og Kai, arkitekter M.A.A., 65
 Schmidt, Lotta, golfspiller, 13
 Schmidt, Ole, orkesterleder, 91
 Schmidt, R. Ingemann, rutebiler og ejendomshandler, 183
 Schrøder, Hans Wilhelm, arkitekt, 99-101
 Segalt Mølle, 9, 30, 45
 Seiersen, Emil A., købmand, 183
 Sejr, Lis, lektor, 20
 Shu-Bi-Dua, beatgruppe, 21
 Simonsen, Thorkild, rådmand, 10, 12, 15, 30, 37, 42, 91, 133, 139
 Sindslidendes klub, 14
 Siticum, Lilly K., kunstmaler, 154
 Sivebæk, Ronald, civilingeniør, 183
 Skanbenzin ApS, 79, 80
 Skandinavisk Tobakskompagni A/S, 83
 Skejby, 28, 47, 79, 81
 Skejby-Lisbjerg Beboerforening, 12
 Skjoldhøj, 26, 29
 Skjoldhøjkollegiet, 30, 37, 45
 Skjoldhøjskolen, 28
 Skjot-Pedersen, A. E., lektor, 183, 184
 Skoller, Eddie, entertainer, 49
 Skou, Ellen Margrethe, amtsrådsmedlem, sygeplejerske, 137
 Skou-Hansen, Tage, forfatter, 22, 129
 Skousens Husholdningsmaskine, P., A/S, 74
 Skov, Aksel, arkitekt, 64, 66
- Skov, Finn, arkitekt, 44
 Skovbakken, idrætsforening, 111-114
 Skovby, 54
 Skovhus, Arne, teaterchef, rektor for Statens Teaterskole, 123
 Skovmøllen, 55
 Skovvangsskolen, 22, 52
 Skriver, Anders, sognepræst, 184
 Skriver, Anna Dorith, amtsrådsmedlem, kursusinstruktør, 137
 Skæring, 26, 46, 52, 172
 Skødstrup, 44, 48
 Skødstrup Skole, 35
 Skåde, 20, 43, 51, 63, 66
 Skåde Skole, 46
 Slet, 76
 Sloth, Erling, direktør, 60
 Sloth, Kirsten, keramikker, 60
 Sløk, Johannes, professor, dr. theol., 126
 Smyrner, Poul, skuespiller, 184
 Snorgaard, C., politiasistent, 91
 Socialdemokratiet, 11, 14, 22, 40, 42, 43, 46, 133-41
 Socialistisk Folkeparti, 16, 23, 43, 133, 134, 136, 137
 Solbakken, 40
 Solbjerg, 133
 Sonde, kunstnersammenslutning, 150, 154
 Spanning, Søren, skuespiller, 122, 126
 Sparekassen SDS, 18, 21, 25, 37, 53
 Specialarbejdereskolen, 19, 50
 Spørring, Ole, kunstmaler, 154
 Sporvejsfunktionærernes Orkester, 47, 52
 Spørring, 14
 Starup, Else Margrethe, speciallæge, 184
 Statens Teaterskole, 123
 Statsbiblioteket, 33
 Stastrup, 47
 Steentoft, Elsebeth, skuespiller, 129
 Stegger, Orla, fotograf, 184
 Stena Line, rederi, 47
 Stenbjørn, Ulf, instruktør, 125
 Stilmøbler, 27
 Stjær, 47
 Stofa Kabel-TV og Antennesystemer, 30
 Store Torv, 74, 163-165, 167
 Strandgaard, Charlott, skuespiller, 127
 Strandskolen, 26
 Strandskoven, 10
 Strange, Ebba, folketingsmedlem, 45
 Studenternes Hus, 41, 45
 Stuedgade, 19, 38, 96, 155-158
 Studstrup, 37, 122
 Studstrupværket, 16, 24, 54
 Styhr & Kjær, dagligvaregrossistfirma, 77
 Svalegangen, 26, 129, 131
 Svalerne, U-landsforening, 20
 Svendsen, Erik, fhv. amtskontorchef, 91

Svensson, Erik, programsekretær, 11
 Svensson, Palle, lektor, 37
 Syerskernes Fagforening, 47
 Særkjær, Knud Erik, amtsrådsmedlem, gårdejer, 137
 Særkjær, Vagn, byrådsmedlem, lærer, 134
 Særlige Bygningssyn, Det, 9, 37
 Soften, 31, 47, 172
 Søgaard, Helge, bibliotekar, dr. phil., 115, 116
 Sølyst, gård, 43
 Sønderby, Henning, ingeniør, 55
 Søndergaard-Pedersen, Christen, krojer, 184
 Søndervangskolen, 28
 Sørensen, Anna Schneider, byrådsmedlem, familievejleder, 134
 Sørensen, Antonius, kontorchef, 184
 Sørensen, Arne Haugen, kunstmaler og billedhugger, 154
 Sørensen, Bernhard, skoleinspektør, 184
 Sørensen, Erling Stubager, lærer, 184
 Sørensen, Frede Bakker, amtsrådsmedlem, gårdejer, 137
 Sørensen, Hans Schwarz, arkitekt, 29, 61
 Sørensen, Henning, skoleinspektør, 46
 Sørensen, Jens, lektor, 22, 91
 Sørensen, Jens, ejer af Østerhåb, 184
 Sørensen, Jørgen Haugen, kunstmaler og billedhugger, 154
 Sørensen, Jørgen Hedegaard, fhv. byrådsmedlem, 135
 Sørensen, Leif, konsulent, formand for Århus Pige гарде, 91
 Sørensen, Silius, direktør, 87
 Sørensen, Sv. Aa. Fisker, skolekonsulent, 42
 Sørensen, Søren, ejer af Borggården, 184
 Søværnets minørtjeneste, 27, 28

Tangkrogen, 13, 27
 Taps, Aage, politiasistent, 184
 Tarp, Lotte, skuespiller, 130
 Taxa-Ringen I/S, 24
 Teknologisk Institut, 42
 Thamdrup, Harald, fhv. museumsdirektør, 91
 Theiss, Lene, kunstmaler, 154
 Thestrup, Ole, skuespiller, 122
 Thinggaard Rejser, 13
 Thomasen, Eivind, professor, overlæge, 91
 Thomsen, Ernst, amtsrådsmedlem, borgmester, 137
 Thomsen, Hans, formand for F.F.F., 106, 108
 Thomsen, Karl V., overbibliotekar, 33
 Thomsen, Rasmussen, fhv. politikommissær, 91
 Thomsen, Viggo, lærer, 58
 Thorsen, G. A. L., fabrikant, 39, 80
 Thorsen, P., møbletablet, 25

Thorslunde, Lise, skuespiller, 128
 Thygesen, Chr., radioforhandler, 73
 Thygesen, Erik, forfatter, 129, 130
 Thygesen, S. Bak, havearkitekt, 184
 Thyrre, Karl, kunstmaler, 154
 Tilst, 22, 34, 44, 46, 47, 52
 Tilst Skole, 8, 45
 Tinghuset, 38
 Tirstrup Lufthavn, 36, 54
 Tivoli Friheden, 23, 34, 42
 Tomasi, Rino, miniaturemaler og tegner, 154
 Torve Cafeen, 163
 Tovshøjskolen, 9, 111
 Tranbjerg, 20, 113
 Trige, 11, 172
 Trillegårds-kollegiet, 33
 True, 10
 Trøjborg, 27, 29
 Trøjborg Beboerforening, 29
 Trøjborg-Centret, 73
 Trøjborg Renseanlæg, 46
 Tørnæs, Eva, byrådsmedlem, beskæftigelsesvejleder, 134, 135, 141

Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg, De, 10
 U-Landsfonden af 1962, 20, 40
 Uldall-Jensen, Magne, skoleinspektør, 91
 Ungdomskontoret i Århus, 28, 48
 United Plantations Berhad, dansk-malayisk selskab, 83, 84

Vad, Svend Aage, billardspiller, 112, 114
 Walther, V. Th., kgl. bygningsinspektør, arkitekt, 158
 Vange, Just, rektor, 36
 Varna, 54
 Vaupel, Kirsten, skuespiller, 131
 Weber, A. G., direktør, 87
 Weber & Sørensen Reklamebureau A/S, 86, 87
 Weggerby, Birthe, kunstmaler, 154
 Vejby, 25, 172
 Vejby-Risskov Hallen, 19, 21, 40, 44, 45, 147, 149
 Vejby-Risikov Idrætsklub, 114
 Vejby skole, 29
 Vendelboe, Erling, kunstmaler, 154
 Wenngren, Bessie, fhv. sognepræst, 91
 Venskabsforbundet Danmark-Kina, 55
 Venstre, 16, 40, 43, 133, 134, 137
 Venstresocialisterne, 16, 23, 133-137
 Veras Bodega, 30
 Werdelin-Larsen, H., fhv. bankdirektør, 91
 Werle, Lars Johan, sv. komponist, 147
 Westenholz, Aage, ingeniør, 84
 Vester Allé's Kaserne, 20, 137
 Vesterbro Beboerforening, 38
 Vesterbro Mølle, 72
 Vestergaard, Søren, amtsrådsmedlem,

hjemmeværnskonsulent, 137
 Vestergaard, Søren, fisker og bådudlejer, 184
 Viby, 19, 29, 39, 46, 55, 81, 110, 133, 172
 Viby Bordtennisklub, 114
 Viby Idrætsforening, 34, 114
 Wied, John, fabrikant, ingeniør, 62, 63
 Vigild, Niels, skuespiller, 128
 Viking, bowlingklub, 114
 Vilhelmsborg, 13, 22, 42
 Willumsen, Dorit, forfatter, 128
 Wilson, Ejnar A., kobbersmedemester og plasticfabrikant, 184
 Wisborg, Ole, skuespiller, 184
 Wisborg, Tove, skuespiller, 125
 Wiskum, Torben, administrator, 91, 147
 Vogelius, Bent, forretningsfører, 44
 Wohler, Gudrun, 64-66
 Wohler, Ludvig, fabrikant, 63-66
 Voigt, Axel, fhv. afdelingsleder, 23, 91
 Vor Frue Kirke, 92, 117
 Vorrevangens Ungdomsskole, 39
 Vostell, Wolf, kunstmaler, 153
 Würtz, Torkil, ungdomsskoleinspektør, 91

Zeller, Lene, kunsthåndværker, 45

Øllgaard, Einar, amts- og kredslæge, 184
 Ørnedalen, 54
 Ørntoft, Finn, 134
 Ørum, Bjarne, byrådsmedlem, faglærer, 134, 135, 141
 Øst for Paradis, biograf, 51
 Østergård, Ib S., kunstmaler, 154
 Østergaard, Viggo, levnedsmiddelgrosserer, 184
 Østjyllands Radio, 135
 Østjysk Bridgeforsyning, 23
 Østjysk Elforsyning, 20
 Østjysk Musikforsyning, 23
 Østrup, Ole, kunstmaler, 112, 154

Åby Entreprenørfirma, 60
 Åby Fjernvarme, 17
 Åbyhøj, 10, 31, 42, 157
 Åbyhøj Amatør Teater, 25, 132
 Åbyhøj Idræts Forening, 114
 Ågade Torv, 167-169
 Aagaard, Svend, kasserer for F.F.F., 106
 Å-havnen, 40, 121
 Aakrogen, restaurat, 30
 Århus AK, idrætsforening, 111, 114
 Århus Amt, 32, 43, 106
 Århus Amtsråd, 11, 43, 52, 137, 139-40
 Århus Amtsgård, 18, 54
 Århus Amtsrådsforening, 46
 Århus Amts Skytte, gymnastik- og idrætsforening, 109, 111
 Århus Amtssygehus, 43, 71
 Århus Amtsvandværn, 12

Århus Badmintonklub, 114
 Århus Bagerlaug, 27, 41
 Århus Begravelsesvæsen, 8
 Aarhus Billard Club, 46, 112
 Århus Billardsalon, 109
 Århus Brandvæsen, 31
 Århus Bugten, 12
 Århus By- og Herredsret, 8, 20, 21,
 26, 36, 37, 47, 49, 50, 52, 53
 Århus By-Orkester, 11, 17, 18, 23, 34,
 40, 49, 146
 Århus Byråd, 7, 10–12, 14, 15, 17, 20,
 22, 24, 26–31, 36–38, 43, 45, 48, 51,
 53, 54, 133–39, 164–167
 Århus Bys Sparemand 1978, 40
 Aarhus Cricketclub, 114
 Århus Cykelbane, 34
 Århus Domkirke, 11, 72, 117, 150,
 163–169, 170, 171
 Århus Faldskærms Club, 23, 27
 Århus Festuge, 39–42, 126–128, 130,
 132
 Århus Firma Sport (Å.F.S.), 102, 108–
 110
 Århus Forbrændingsanstalt, Nord, 8,
 19
 Århus Golf Club, 113
 Århusgården, 169
 Århus Hallen (nye), 137
 Århus Handelsstandsforening, 53
 Århus Havn, 11, 20–21, 33, 37, 39,
 42–44, 46, 48, 72, 85, 99, 121–22,
 137, 156, 157, 168
 Aarhus Idræts Club Fremad, 112, 113
 Aarhus Idrætsforening af 1900, 104,
 113, 114
 Århus Journalistforening, 46
 Århus Kathedralskole, 7, 40, 48, 163
 Århus KFUM, idrætsforening, 114
 Århus-komiteen mod besættelsen af
 Tjekkosllovakiet, 37
 Århus kommunale Hjemmehjælp, 33
 Århus Kommunale Skolevæsen, 51
 Århus Kommunale Værker, 7, 20, 135
 Århus Kommune, 9, 11, 13, 17, 20–22,
 24, 25, 31, 32, 43, 48, 51, 52, 60–
 62, 129, 133, 136–37, 169, 172
 Århus Kommunehospital, 9, 34, 49,
 50
 Århus Kommunes Ejendomskontor,
 14
 Århus Kommunes Helseafdeling, 19
 Århus Kongreshus, 17, 20, 41, 44, 46,
 54, 60
 Århus Kunstakademi, 18, 152
 Århus Kunstbygning, 9, 27, 49, 154
 Århus Kunstforening af 1847, 154
 Århus Kunstmuseum, 9, 43, 45, 132,
 150–154
 Århus Købmandsforening, 14
 Århus Købmandsskole, 17, 20
 Aarhus Lawn-Tennis Selskab (ALTS),
 114
 Århus Lærerforening, 53
 Århus Mini Taxi, 24
 Århus Musikhus, 14, 16, 41, 100, 110,
 147, 149

Århus Musiklærerforening, 40
 Århus Musikteater, 124, 126, 132
 Århus Mølle, 71
 Århus Numus Festival, 24
 Århus og Omegns
 Folkedansereforeninger, 19
 Aarhus Oliefabrik A/S, 77, 83–86
 Århus-Oslo-Linien, 18, 47
 Århus Pigegarde, 23, 30
 Århus Pistolklub, 113
 Århus Planteskole, 172
 Århus Politi, 8, 21, 25, 26, 33, 46, 50,
 53
 Århus Renholdningsselskab, 55
 Århus Retshjælp, 20
 Århus Ridehal, 41
 Århus Rugby Klub, 113
 Århus Rådhus, 10, 16, 35, 41, 137
 Århus Seminarium, 36, 38, 54
 Århus Skattevæsen, 17, 29, 33
 Århus Skibsværft, 121, 122
 Århus Skolelederforening, 46
 Århus Smalfilmklub, 48
 Århus Social- og sundhedsforvaltning,
 8, 15, 22, 30, 38, 39, 43, 46, 48, 78
 Århus Sporveje, 22, 43, 47, 52, 55,
 136
 Århus Stadion, 32, 43, 44, 112–114
 Århus Stadion Hal, 23, 40, 49, 111,
 147–149
 Århus statsgymnasium og HF-Kursus,
 11
 Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S, 11, 14
 Aarhus Stiftstidende, 48, 72, 86, 87,
 98, 105, 110, 122, 123, 126, 130,
 131, 133, 138, 167
 Aarhus Stiftstidende's firmaklub, 114
 Århus Studentterevy, 49
 Århus Studiekor, 16
 Århus Teater, 41, 49, 122–128, 131,
 146, 147, 149, 166
 Århus Tekniske Skole, 8, 12, 21, 30,
 33, 44
 Århus Universitet, 10, 11, 20, 22, 27,
 34, 37, 38, 41, 43, 44, 48–51
 Århus Universitets-Sport (AUS), 114
 Århus Vaudeville Teater, 131, 132
 Århus Vejviser, 28
 Århus Vest, 9, 47
 Ås, Berit, norsk kvindepolitiker, 12
 Å-udstillingen, 43

